

พัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม จริยธรรมของเด็กไทย

ศิริกุล อิศรานุรักษ์

บรรณาธิการ

โดยการสนับสนุนของ
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

มิถุนายน 2547

พัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม-จริยธรรม ของเด็กไทย

ISBN 974-644-567-7

พิมพ์ครั้งแรก มิถุนายน 2547

จำนวน 200 เล่ม

บรรณาธิการ : ศิริกุล อิศรานุรักษ์

ออกแบบปก : อนุรักษ์ สุวรรณปรีชา

จัดพิมพ์และจำหน่ายโดย : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ชั้น 14 อาคาร เอส เอ็ม ทาวเวอร์

979/17-21 ถนนพหลโยธิน แขวงสามเสนใน

เขตพญาไท กรุงเทพฯ 10400

โทรศัพท์ (0) 2298-0455

<http://www.trf.or.th> E-mail: trf-info@trf.or.th

พิมพ์ที่ : เอกสารหาดีใหญ่

ราคา 195 บาท

(สงวนลิขสิทธิ์)

คำนำ

จากสถานการณ์ของสังคมโลกที่เปลี่ยนแปลงเข้าสู่ยุคเทคโนโลยีข้อมูลและการสื่อสาร ในขณะที่สังคมมุ่งหวังให้เด็กไทย เก่ง ดี และมีสุข ครอบครัวซึ่งเป็นสถาบันที่ให้กำเนิดเด็กจึงต้องเตรียมการวางรากฐานพัฒนาการของเด็กไทยในวัยเริ่มแรกของชีวิตด้วยความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง เพื่อสนับสนุนให้เด็กเจริญเติบโตสมวัยอย่างเต็มศักยภาพ และพร้อมสำหรับอนาคต สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) เล็งเห็นถึงความสำคัญของการสร้างองค์ความรู้เรื่อง เด็ก เยาวชน และครอบครัว จึงได้สนับสนุนทุนวิจัยในการสร้างความรู้รอบด้านเกี่ยวกับ เด็ก เยาวชน และครอบครัว ตั้งแต่ปี 2540 โดยสนับสนุนทุนวิจัยในลักษณะชุดโครงการซึ่งเป็นการวิจัยเพื่อทำความเข้าใจเรื่องหนึ่งเรื่องใดทุกด้านพร้อมกัน และมีนักวิจัยหลายคนประกอบขึ้นเป็นคณะวิจัย ทำให้สามารถค้นคว้าในเรื่องหนึ่งเรื่องใดได้อย่างรอบด้านเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจในเรื่องนั้นอย่างเป็นระบบ

หนังสือชุด "โครงการวิจัยพัฒนาการแบบองค์รวมของเด็กไทย" จำนวน 10 เล่มนี้ เป็นผลงานวิจัยภายใต้ชุดโครงการเด็ก เยาวชน และครอบครัว ซึ่งมีแพทย์หญิงจันทร์เพ็ญ ชูประภาวรรณ เป็นผู้ประสานงาน และมีรองศาสตราจารย์แพทย์หญิงลัดดา เหมาะสุวรรณ จากคณะแพทยศาสตร์มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เป็นหัวหน้าโครงการพร้อมด้วยคณะนักวิจัยจากหลากหลายสถาบันได้ทำการศึกษาและวิเคราะห์สถานการณ์พัฒนาการทุกด้านของเด็กไทยที่อายุระหว่าง 1-18 ปี จำนวน 9,488 ราย ทั่วประเทศ และนำเสนอภาพพัฒนาการในด้านต่างๆของเด็กไทย อันได้แก่พัฒนาการด้านร่างกาย พัฒนาการด้านเชาวน์ปัญญา และพัฒนาการด้านอารมณ์ จิตใจ สังคม จริยธรรม นอกจากรายงานสถานการณ์พัฒนาการแบบองค์รวมของเด็กไทยแล้วทางโครงการยังได้จัดทำเครื่องมือส่งเสริมพัฒนาการและอารมณ์ของเด็กปฐมวัยที่อิงค่าเฉลี่ยของพัฒนาการเด็กไทย ซึ่งได้จัดพิมพ์เผยแพร่โดย โรงพยาบาลยุวประสาทไวทโยปถัมภ์ และกรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุขเพื่อเป็นคู่มือในการติดตามและพัฒนาเด็ก

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย รู้สึกเป็นเกียรติและภูมิใจอย่างยิ่งที่มีส่วนในการสนับสนุน
การค้นคว้าและเผยแพร่ผลงานวิจัยที่มีประโยชน์นี้

(ศ.ดร. ปิยะวัติ บุญ-หลง)

ผู้อำนวยการ

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยชิ้นนี้สำเร็จได้ด้วยความร่วมมือและความอนุเคราะห์ของหลายฝ่าย หลายท่านและหลายหน่วยงาน ซึ่งคณะวิจัยขอขอบพระคุณไว้ ณ ที่นี้

คณะวิจัยขอขอบคุณพ่อแม่และผู้เลี้ยงดูของเด็กกลุ่มตัวอย่างเป็นอย่างสูงที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการเก็บข้อมูลครั้งนี้

ในการเก็บข้อมูลภาคสนามของจังหวัดนนทบุรี จังหวัดสระบุรี จังหวัดนครนายก จังหวัดสมุทรสาคร จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดแพร่ จังหวัดนครสวรรค์ จังหวัดพิจิตร จังหวัดสุรินทร์ จังหวัดชัยภูมิ จังหวัดขอนแก่น จังหวัดนครพนม จังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดภูเก็ต จังหวัดสงขลา และจังหวัดพัทลุง คณะวิจัยได้รับความอนุเคราะห์จากท่านสาธารณสุขจังหวัดที่อนุญาตให้เจ้าหน้าที่ประสานงานในการเก็บข้อมูล จัดทำทะเบียนกลุ่มตัวอย่างและร่วมอยู่ในทีมเก็บข้อมูลระดับจังหวัด สำหรับการเก็บข้อมูลในภาคกลางได้รับความร่วมมือจากคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต

คณะวิจัยขอกราบขอบพระคุณท่านเจ้าคุณพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) เป็นอย่างสูง ที่ได้มีเมตตาชี้แนะคณะวิจัยเกี่ยวกับความหมายของพัฒนาการแบบองค์รวมของเด็กและการอบรมเลี้ยงดูเด็ก

ตลอดระยะเวลาของการดำเนินการวิจัยจนถึงการวิเคราะห์และรายงานผล คณะวิจัยได้รับคำแนะนำที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่ง จากศาสตราจารย์สุมน อมรวิวัฒน์ และศาสตราจารย์ ดร.จรรยา สุวรรณทัต คณะวิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

คณะวิจัยขอขอบพระคุณคณาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิ ศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสี ศาสตราจารย์นายแพทย์อารี วัลยะเสวี ศาสตราจารย์นายแพทย์วีระศักดิ์ จงสู่วิวัฒน์วงศ์ และศาสตราจารย์เกียรติคุณแพทย์หญิงเพ็ญศรี พิชัยสนธิ ที่กรุณาให้ความเห็นต่อการวิเคราะห์และจัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์

ในการสร้างเครื่องมือวิจัยเพื่อเก็บข้อมูลพัฒนาการด้านสติปัญญาและด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม-จริยธรรม คณะวิจัยได้รับความอนุเคราะห์จาก Dr. A J Capute, Dr. A S Carter, Dr. M J Briggs-Gowan, นายแพทย์ชัย กฤติยาภิชาติกุล และนายแพทย์สมชาย ลีทองอิน ให้นำเครื่องมือมาพัฒนาใช้ในโครงการวิจัยนี้

การจัดทำรายงานวิจัยชุดนี้สำเร็จสมบูรณ์ได้ด้วยความสามารถและความอุตสาหะในการ
ตรวจแก้ไขต้นฉบับของนางอารีรักษ์ พิชนไพบุลย์ ในการพิมพ์ต้นฉบับของ นางประนอม บุญพันธ์
นางสาวถวิล รัชวงศ์ และนางวิไล ฉัตรวีระโยธิน คณะวิจัยขอขอบคุณ ไว้ ณ ที่นี้ด้วย

ท้ายที่สุดนี้ คณะวิจัยขอขอบพระคุณศาสตราจารย์นายแพทย์วิจารณ์ พานิช อดีตผู้อำนวยการ
การสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ผู้จุดประกายให้เกิดโครงการวิจัยนี้โดยการเริ่มชุดโครงการวิจัย
เด็ก เยาวชน และครอบครัว และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยที่ให้ทุนสนับสนุนการทำวิจัยครั้งนี้

พ.ญ. ลัดดา เหมาะสุวรรณ

ในนามคณะวิจัยโครงการวิจัยพัฒนาการแบบองค์รวมของเด็กไทย

ΦΦΦΦΦΦΦΦ

คณะวิจัย

รศ.พญ.ลัดดา เหมาะสุวรรณ (หัวหน้าโครงการ)	คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
รศ.พญ.ศิริกุล อิศรานุรักษ์ (รองหัวหน้าโครงการ)	สถาบันพัฒนาการสาธารณสุขอาเซียน มหาวิทยาลัยมหิดล
ผศ.กัลยา นิตีเรืองจรัส	คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
พญ.จันทร์เพ็ญ ชูประภาวรรณ	สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข
รศ.ดร.จิตตินันท์ เดชะคุปต์	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
ผศ. ดร.จิราพร ชมพิกุล	คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ผศ.นพ.ชาญวิทย์ พรหมดล	คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล
นพ.ชาญยุทธ์ ศุภคุณภิญโญ อาจารย์ถวัลย์ เนียมทรัพย์	คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
พญ.นันทา อ่วมกุล	กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข
รศ.พญ.นิชรา เรืองดารกานนท์	คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล
พญ.เบญจพร ปัญญาียง ผศ.พิมพ์ภา สุตรา อาจารย์ภัทรา สง่า รศ.ระวีวรรณ ช่อมพฤกษ์	โรงพยาบาลยูโระสาทไวทยปถัมภ์ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
รศ.ดร.ลดาวลัย ประทีปชัยกูร	คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ผศ.วัฒนา ศรีพจนารถ	คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ผศ.ดร.สุธรรม นันทมงคลชัย ผศ.ดร.อุไรพร จิตต์แจ้ง	คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล สถาบันวิจัยโภชนาการ มหาวิทยาลัยมหิดล

ΦΦΦΦΦΦΦΦ

แนะนำโครงการ

โครงการวิจัยพัฒนาการแบบองค์รวมของเด็กไทย : ปัจจัยคัดสรรด้านครอบครัวและการอบรมเลี้ยงดูเด็ก ได้รับความสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

วัตถุประสงค์ของโครงการ

วัตถุประสงค์ทั่วไป เพื่อศึกษาพัฒนาการของเด็กไทยทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย ด้านสติปัญญา และด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรม พร้อมกันแบบเป็นองค์รวม และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะการอบรมเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวไทยและปัจจัยด้านครอบครัวกับพัฒนาการแบบองค์รวมของเด็ก

วัตถุประสงค์เฉพาะ

1. เพื่อศึกษาการเจริญเติบโตและพัฒนาการของเด็กวัย 1-18 ปี ในด้านร่างกาย ด้านสติปัญญา และด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรม
2. เพื่อศึกษาลักษณะของครอบครัวไทยและการอบรมเลี้ยงดูเด็กของครอบครัว
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านครอบครัว ลักษณะการอบรมเลี้ยงดูกับพัฒนาการแบบองค์รวมของเด็ก

นิยามที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้

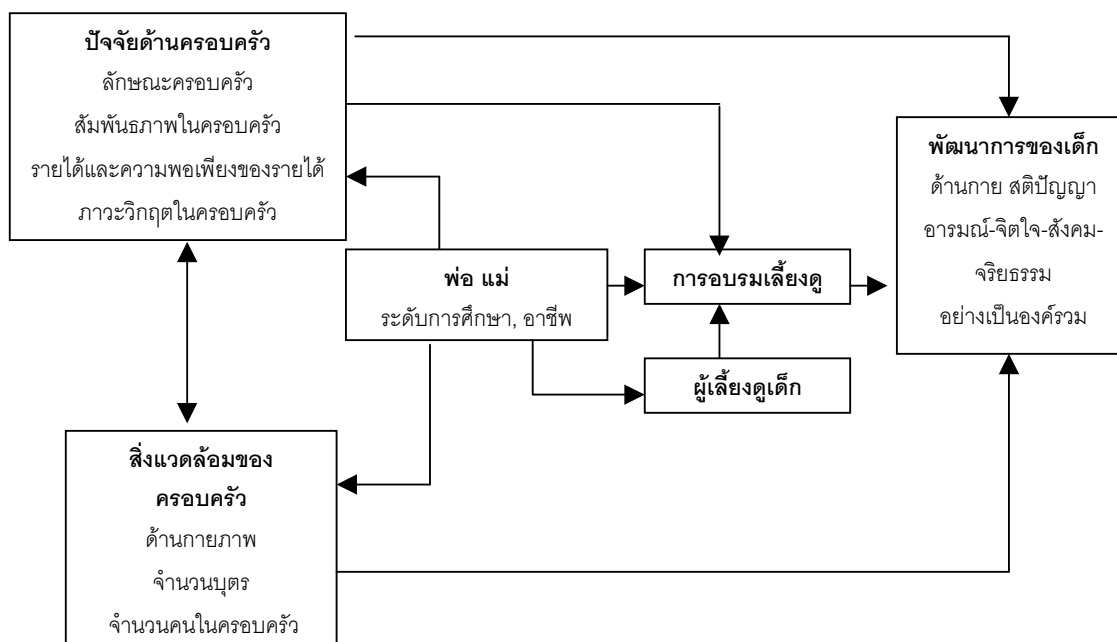
เด็ก หมายถึง ผู้ที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี ที่อาศัยอยู่กับครอบครัวไม่ต่ำกว่า 6 เดือนต่อปี เด็กที่ไม่ได้อยู่กับครอบครัว เช่น อยู่โรงเรียนประจำ อยู่หอพัก เด็กเร่ร่อน เป็นต้น จึงไม่รวมอยู่ในการศึกษานี้

ครอบครัว หมายถึง กลุ่มคนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป โดยต้องมีผู้ใหญ่อย่างน้อย 1 คน และเด็กตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 18 ปี ที่อยู่อาศัยร่วมกันเป็นประจำ (ไม่ต่ำกว่า 6 เดือนต่อปี) โดยมีความสัมพันธ์ทางสายเลือดหรือทางกฎหมาย

การอบรมเลี้ยงดูเด็ก หมายถึง การตอบสนองความต้องการของเด็กทุกด้านตามวัย ทั้งทางร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สติปัญญา และสังคม ตลอดจนการอบรมสั่งสอนและปลูกฝังค่านิยม จริยธรรม และพฤติกรรมที่เป็นที่ยอมรับของสังคม

พัฒนาการแบบองค์รวมของเด็ก หมายถึง สภาวะที่เด็กมีการเจริญเติบโตและมีพัฒนาการที่เหมาะสมสอดคล้องกับความสามารถตามวัยของเด็กในด้านร่างกาย ด้านสติปัญญา ด้านอารมณ์จิตใจ สังคม และจริยธรรมอย่างสมดุล

กรอบการวิจัย

วิธีวิจัย

เป็นการศึกษาแบบตัดขวางครอบครัวที่มีเด็กอายุ 1-18 ปี อยู่ด้วย ที่ใช้**วิธีวิจัยเชิงปริมาณเป็นหลัก** โดยใช้แบบสัมภาษณ์ แบบทดสอบ แบบวัดพัฒนาการ การชั่งน้ำหนัก วัดส่วนสูง และวัดสมรรถภาพทางกาย เพื่อรวบรวมข้อมูลในการตอบคำถามการวิจัยในด้านทิศทางและขนาดของความสัมพันธ์ของปัจจัยต่าง ๆ **เสริมด้วยวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ** โดยการสังเกตและการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกในกลุ่มตัวอย่างย่อย เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ของค่านิยม ความเชื่อของผู้เลี้ยงดูเด็ก วิธีการอบรมเลี้ยงดูที่เชื่อมโยงกับภูมิปัญญาท้องถิ่นกับพัฒนาการของเด็ก

ประชากรและตัวอย่าง

ประชากรที่ศึกษา คือ ครอบครัวทั่วไปในประเทศไทยที่มีเด็กอายุ 1-18 ปี อาศัยอยู่ในครอบครัวเป็นประจำ

แผนการสุ่มตัวอย่าง (Sampling design) ในการศึกษาเชิงปริมาณ ศึกษาในกลุ่มตัวอย่างครอบครัวทั่วประเทศจำนวน 9,594 ครอบครัว โดยแผนการเลือกตัวอย่างที่ใช้เป็นแบบ Stratified Three-Stage Sampling เนื่องจากแต่ละพื้นที่อาจมีการเลี้ยงดูเด็กที่แตกต่างกันจึงจัดให้ภาคเป็นสตราตัม (Stratum) ซึ่งมีทั้งหมด 5 สตราตัม ได้แก่ ภาคกลาง (ไม่รวมกรุงเทพมหานคร) ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคใต้ และกรุงเทพมหานคร

การเลือกตัวอย่างขั้นที่หนึ่ง (First –stage sampling) สำหรับภาคแต่ละภาค แบ่งเป็น ตอนบน และตอนล่าง สุ่มเลือก 2 จังหวัดจากแต่ละตอน ได้ทำการสุ่มเลือกจังหวัดตัวอย่าง โดยให้น่าจะเป็นในการเลือกเป็นปฏิภาคกับจำนวนครัวเรือนของจังหวัดนั้นๆ ได้จำนวนตัวอย่าง 16 จังหวัด ได้แก่ เชียงใหม่, แพร่, นครสวรรค์, พิจิตร, นนทบุรี, สระบุรี, นครนายก, สมุทรสาคร, สุรินทร์, ชัยภูมิ, ขอนแก่น, นครพนม, พัทลุง, สงขลา, ภูเก็ต และนครศรีธรรมราช สำหรับกรุงเทพมหานคร ได้ทำการสุ่มตัวอย่างเขตในกรุงเทพมหานครมา 16 เขต

การเลือกตัวอย่างขั้นที่สอง (Second-stage sampling) ในแต่ละจังหวัดตัวอย่าง ได้ทำการแบ่งออกเป็น 2 สตราตัมย่อย ตามลักษณะการปกครองคือ ในเขตเทศบาล และนอกเขตเทศบาล โดยแต่ละสตราตัมย่อยได้ทำการเลือกชุมชนอาคาร (เขตปฏิบัติงานในเขตเทศบาล) /หมู่บ้านตัวอย่างอิสระต่อกัน โดยให้น่าจะเป็นในการเลือกเป็นปฏิภาคกับจำนวนครัวเรือนของชุมชนอาคาร/หมู่บ้านตัวอย่างนั้นๆ ได้จำนวนตัวอย่างทั้งสิ้น 533 ชุมชนอาคาร/หมู่บ้าน

การเลือกตัวอย่างขั้นที่สาม (Third – stage sampling) เลือกครัวเรือนภายในชุมชนอาคาร/หมู่บ้านตัวอย่างโดยใช้วิธีสุ่มแบบมีระบบ (Systematic random sampling) สุ่มเลือกครัวเรือนที่มีเด็กอายุ 1-18 ปี ที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนเป็นประจำจำนวน 18 ครัวเรือน โดยแบ่งเด็กเป็น 6 กลุ่มตามช่วงอายุได้แก่ กลุ่มอายุ 1-<3 ปี, 3-<6 ปี, 6-<10 ปี, 10-<13 ปี, 13-<16 ปี และ 16-18 ปี สุ่มตัวอย่างกลุ่มอายุละ 3 ครอบครัวต่อชุมชนอาคารหรือหมู่บ้านตัวอย่าง

สำนักงานสถิติแห่งชาติเป็นผู้ดำเนินการสุ่มตัวอย่าง โดยใช้กรอบตัวอย่าง (Sampling Frame) และแผนที่ชุมชนอาคาร ของปี พ.ศ. 2543 ซึ่งเป็นปีที่ทำสำมะโนประชากร ได้จำนวนครัวเรือนตัวอย่างจำแนกตามภาคและเขตการปกครองรวมทั้งหมด 9,594 ครัวเรือน ส่วนการศึกษาเชิงคุณภาพ ได้ศึกษาในกลุ่มตัวอย่างผู้เลี้ยงดูเด็กจำนวน 216 คน และในเด็กโตจำนวน 108 คน โดยคณะวิจัยเป็นผู้เลือกตัวอย่างจากครอบครัวที่ถูกสุ่มเป็นตัวอย่างในการศึกษาเชิงปริมาณ

การกระจายของกลุ่มตัวอย่าง

จากการเก็บข้อมูลตัวอย่างทั้งสิ้น 9,594 ครัวเรือน คงเหลือครัวเรือนที่เข้าข่ายตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาจำนวน 9,488 ครัวเรือน (ร้อยละ 98) เป็น เด็กปฐมวัย (อายุ 1-<6 ปี) จำนวน 3,156 คน เด็กวัยเรียน (อายุ 6-<13 ปี) จำนวน 3,178 คน และเด็กวัยรุ่น (อายุ 13-18 ปี) จำนวน 3,154 คน โดยมีการกระจายของกลุ่มตัวอย่างตามภาคดังตาราง

การกระจายของกลุ่มตัวอย่าง แยกตามเพศ เขตการปกครอง และภาค

	เด็กอายุ 1-18 ปี (คน)	เด็กอายุ 1-<3 ปี (คน)	เด็กอายุ 3-<6 ปี (คน)	เด็กอายุ 6-<10 ปี (คน)	เด็กอายุ 10-<13 ปี (คน)	เด็กอายุ 13-<16 ปี (คน)	เด็กอายุ 16-18 ปี (คน)
รวมทั้งประเทศ	9,488	1,571	1,585	1,589	1,589	1,586	1,568
เพศ							
- ชาย	4,606	843	791	763	778	730	701
- หญิง	4,882	728	794	826	811	856	867
เขตการปกครอง							
- ในเขตเทศบาล (รวมกทม.)	4,917	816	823	823	825	820	810
- นอกเขตเทศบาล	4,571	755	762	766	764	766	758
รายภาค							
- กรุงเทพฯ	1,509	249	250	253	254	251	252
- ภาคกลาง	1,992	328	333	334	335	333	329
- ภาคเหนือ	1,959	331	333	332	330	333	330
- ภาคอีสาน	1,998	335	334	334	335	334	326
- ภาคใต้	2,000	328	335	336	335	335	331

เครื่องมือวิจัย

เครื่องมือวิจัยมีทั้งสิ้น 6 ชุด จำแนกตามระยะพัฒนาการของเด็กดังนี้ คือ ชุดเครื่องมือสำหรับเด็กอายุ 1-<3 ปี, ชุดเครื่องมือสำหรับเด็กอายุ 3-<6 ปี, ชุดเครื่องมือสำหรับเด็กอายุ 6-<10 ปี, ชุดเครื่องมือสำหรับเด็กอายุ 10-<13 ปี, ชุดเครื่องมือสำหรับเด็กอายุ 13-<16 ปี และชุดเครื่องมือสำหรับเด็กอายุ 16-18 ปี เครื่องมือเหล่านี้ โครงการได้จากการคัดสรรและพัฒนาขึ้นโดยทีมวิจัย และได้มีการทดสอบเครื่องมือก่อนนำมาใช้ในการเก็บข้อมูลจริงรวมระยะเวลาที่ใช้ในการพัฒนาเครื่องมือประมาณ 1 ปี โดยเริ่มในปี พ.ศ. 2544

วิธีใช้เครื่องมือมีหลายวิธี ได้แก่ (ก) วิธีสัมภาษณ์ : ใช้กับแบบเก็บข้อมูลพื้นฐานครอบครัวและเด็ก, แบบสัมภาษณ์การอบรมเลี้ยงดูเด็ก, แบบสัมภาษณ์ภาวะวิกฤตในครอบครัว, แบบวัดสัมพันธภาพภายในครอบครัว, แบบสัมภาษณ์/สังเกตสภาพแวดล้อมของบ้าน, แบบวัดพัฒนาการอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรม (ข) วิธีทดสอบ : ใช้กับแบบทดสอบ Capute, แบบทดสอบ DAP, แบบทดสอบ Gesell, แบบทดสอบ PLS, แบบทดสอบ Naming test และแบบทดสอบ TONI-3 และ (ค) วิธีตรวจวัด : ใช้กับแบบเก็บข้อมูล Anthropometry & Fitness

การเก็บข้อมูล

การเก็บข้อมูลภาคสนาม มีเจ้าหน้าที่รับผิดชอบระดับต่างๆ ได้แก่ หัวหน้าโครงการ ผู้จัดการภาค ผู้จัดการจังหวัด หัวหน้าทีมเก็บข้อมูล และพนักงานเก็บข้อมูล เจ้าหน้าที่เหล่านี้ได้รับการฝึกอบรม ซึ่งจัดแยกตามระดับความรับผิดชอบ คือ ระดับการบริหารจัดการ และระดับปฏิบัติการ ทำการเก็บข้อมูลในระหว่างเดือนกันยายน - ธันวาคม 2544 รวมระยะเวลาประมาณ 4 เดือน ในระหว่างปฏิบัติงานสนาม ได้มีการติดตามนิเทศงานเป็นระยะๆ ตลอดคาบงาน

การจัดการกับข้อมูลและการควบคุมคุณภาพ

แบบสอบถามของโครงการมี 58 ชนิด ในการจัดการข้อมูล ได้ออกแบบฐานข้อมูลให้สอดคล้องกับการใช้ข้อมูลในการวิเคราะห์สรุปผลการวิจัย จัดทำคู่มือและอบรมพนักงาน โดยใช้โปรแกรม Epi info 6.0 สำหรับการป้อนข้อมูล สำหรับการควบคุมคุณภาพ ในขั้นบรรณาธิกรณรหัส ได้สุ่มตรวจสอบ 10% ของปริมาณงาน ในขั้นบันทึกข้อมูล ได้ควบคุมความถูกต้องในการบันทึกข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ และทำการบันทึกข้อมูลซ้ำ 2 ครั้ง และเมื่อได้แฟ้มข้อมูลแล้ว มีการตรวจสอบข้อมูลอีกครั้งด้วยการตรวจสอบความแน่นอนของข้อมูลตามเงื่อนไขของแบบเก็บข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ตรวจสอบความเป็นไปได้ของค่าที่บันทึกด้วยค่าสถิติพรรณนา และกระทบยอดรวมที่ควรจะเป็นด้วยการทำตารางไขว้

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แบ่งเด็กที่มีอายุระหว่าง 1-18 ปี ออกเป็น 3 กลุ่มอายุ คือ เด็กปฐมวัย (อายุ 1 - <6 ปี) เด็กวัยเรียน (อายุ 6 - <13 ปี) และเด็กวัยรุ่น (อายุ 13 - 18 ปี) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล มีดังนี้

สถิติเชิงพรรณนา เพื่อกำหนดนำเสนอข้อมูลเบื้องต้นของปัจจัยด้านครอบครัว และ พัฒนาการของเด็กด้านต่างๆ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นสำหรับการนำเสนอข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ สำหรับการนำเสนอข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่ามัธยฐาน ค่าพิสัย ค่าเปอร์เซ็นต์ไคล์ พร้อมทั้งนำเสนอในรูปของตารางและกราฟที่เหมาะสม

สถิติเชิงอ้างอิง

1. การประมาณค่า (Estimation procedure) ในการประมาณค่าของพัฒนาการของเด็กในประเทศไทย เช่น ค่าเฉลี่ยของระดับสติปัญญาของเด็กไทย ความชุกของภาวะโภชนาการของเด็กไทย เป็นต้น ผู้วิจัยได้ใช้ข้อมูลประชากรจากการทำสำมะโนประชากรในปี พ.ศ. 2543 ในการประมาณค่าของพัฒนาการของเด็กไทยจำแนกตามอายุและเพศ

2. Bivariate analysis เพื่อศึกษาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างพัฒนาการของเด็กกับการอบรมเลี้ยงดูและปัจจัยด้านครอบครัวแต่ละด้าน

- ในการศึกษาและทดสอบความสัมพันธ์ของตัวแปรแต่ละคู่ในเบื้องต้น ใช้ Chi-square test, Fisher's exact test, Correlation analysis

- ในการศึกษาและทดสอบขนาดของความสัมพันธ์สอดคล้อง (agreement) ของตัวแปรเชิงคุณภาพแต่ละคู่ ใช้ Kappa Statistic

- ในการเปรียบเทียบและทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของตัวแปรตาม ใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวน (Analysis of Variance)

3. Multivariate Analysis เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพัฒนาการของเด็กกับการอบรมเลี้ยงดูและอิทธิพลของทุกๆ ปัจจัยร่วมกัน

3.1 Logistic Regression และ Polytomous Regression เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพัฒนาการของเด็กกับปัจจัยต่างๆ โดยที่พิจารณาอิทธิพลของทุกๆ ปัจจัยร่วมกัน โดยควบคุมตัวแปร ภาค เขตการปกครอง เพศและอายุของเด็ก ใช้ Binary Logistic Regression เมื่อตัวแปร "การพัฒนาการของเด็ก" เป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ ซึ่งแบ่งเป็น 2 กลุ่ม เช่น พัฒนาการของเด็กด้านสติปัญญา (< 90 , ≥ 90) และใช้ Polytomous Regression เมื่อแบ่งตัวแปร "การพัฒนาการของเด็ก" ออกเป็น 3 กลุ่ม เช่น ภาวะโภชนาการของเด็ก แบ่งเป็น ผอม ตามเกณฑ์ อ้วน

3.2 Principal Components Analysis เพื่อลดจำนวนตัวแปรหรือจัดกลุ่มตัวแปรก่อนที่จะทำการวิเคราะห์ต่อไป เช่น ตัวแปรด้านพัฒนาการแบบองค์รวมของเด็ก ตัวแปรด้านการเลี้ยงดูเด็ก ในการกำหนดว่าจะใช้กี่องค์ประกอบ (Component) จะพิจารณาจากค่า Eigenvalue ที่มีค่ามากกว่า 1 ขึ้นไป พร้อมทั้งพิจารณา Scree plot ซึ่งเป็นกราฟระหว่างองค์ประกอบ (แกน X) และความแปรปรวนรวม (Eigenvalue) ของแต่ละองค์ประกอบ (แกน Y) โดยจุดที่แสดงการแบ่งแยกที่ชัดเจนระหว่างความชันและความลาดขององค์ประกอบ จุดนั้นจะให้เป็นการกำหนดจำนวนองค์ประกอบ เนื่องจากหน่วยการวัดของตัวแปรแตกต่างกันจึงใช้ค่ามาตรฐานของตัวแปรในการทำ Principal Components Analysis

3.3 Path Analysis เป็นการวิเคราะห์อิทธิพลเพื่อศึกษาความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างตัวแปรอิสระ และตัวแปรตาม ในการศึกษาใช้ Path Analysis เพื่อวิเคราะห์หาปัจจัยที่มีผลโดยตรง (direct effects) และโดยอ้อม (indirect effects) ต่อพัฒนาการแบบองค์รวมของเด็ก และสร้างโมเดลสำหรับการวิเคราะห์อิทธิพลของตัวแปร (Path Model)

หนังสือชุด

โครงการวิจัยพัฒนาการแบบองค์รวมของเด็กไทย

หนังสือชุดจากโครงการวิจัยนี้มี 10 เล่ม เล่ม 1 เป็นบทสรุปข้อค้นพบสำคัญทั้งหมดจากโครงการ เล่ม 2-10 เป็นรายงานละเอียดของแต่ละประเด็น

เล่ม 1 เด็กไทยวันนี้ เป็นอยู่อย่างไร

ลัดดา เหมาะสุวรรณ, ศิริกุล อิศรานุรักษ์, นิชรา เรืองดารกานนท์, สุธรรม นันทมงคลชัย, ภัทรา สง่า, กัลยา นิตีเรืองจรัส, จิราพร ชมพิกุล และคณะวิจัยโครงการวิจัยพัฒนาการแบบองค์รวมของเด็กไทย

เนื้อหา: บทนำ ทบทวนวรรณกรรม วิธีวิจัย สถานภาพของครอบครัวศึกษา สภาวะสุขภาพและสังคมของเด็กไทย การอบรมเลี้ยงดูเด็กไทย การเจริญเติบโตและภาวะโภชนาการของเด็กไทย พัฒนาการและเชาวน์ปัญญาของเด็กไทย พัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคมและจริยธรรมของเด็กไทย พัฒนาการแบบองค์รวมของเด็กไทย สรุปข้อเสนอแนะ

เล่ม 2 การวิจัยพัฒนาการแบบองค์รวมของเด็กไทย : เครื่องมือและระเบียบวิธีวิจัย

กัลยา นิตีเรืองจรัส บรรณาธิการ

เนื้อหา: ระเบียบวิธีวิจัย การพัฒนาและทดสอบชุดเครื่องมือ วิธีการเก็บข้อมูล การศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพ การวิเคราะห์ข้อมูล การจัดการตัวแปรที่ศึกษา

เล่ม 3 สถานภาพครอบครัวศึกษา

ภัทรา สง่า บรรณาธิการ

เนื้อหา: สถานภาพครอบครัว สภาพแวดล้อมของครอบครัว สัมพันธภาพในครอบครัว ภาวะวิกฤตในครอบครัว สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

เล่ม 4 สภาวะสุขภาพและสังคมของเด็กไทย

ลัดดา เหมาะสุวรรณ บรรณาธิการ

เนื้อหา: ข้อมูลทั่วไปของเด็ก ผู้อุปการะและผู้เลี้ยงดูเด็ก การได้รับวัคซีน การเจ็บป่วยต้องนอนโรงพยาบาล พัฒนาการทางเพศและพฤติกรรมทางเพศ พฤติกรรมเสี่ยงด้านอุบัติเหตุจราจร พฤติกรรมเสี่ยงด้านการสูบบุหรี่ ดื่มแอลกอฮอล์ และการใช้สารเสพติด การถูกกระทำรุนแรงโดยครอบครัวและพฤติกรรมรุนแรงของเด็ก เด็กกับการใช้สื่อโทรทัศน์ พัฒนาการของแรงงานเด็กในครัวเรือนไทย

เล่ม 5 การอบรมเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวไทย : ข้อมูลจากการวิจัยเชิงคุณภาพ และเชิงปริมาณ

สุธรรม นันทมงคลชัย บรรณาธิการ

เนื้อหา: การทบทวนวรรณกรรม การอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยของครอบครัวไทย การอบรมเลี้ยงดูเด็กวัยเรียนของครอบครัวไทย การอบรมเลี้ยงดูเด็กวัยรุ่นของครอบครัวไทย บทวิเคราะห์การอบรมเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวไทยและข้อเสนอแนะ

เล่ม 6 พัฒนาการด้านกายของเด็กไทย : การเจริญเติบโต ภาวะโภชนาการ และสมรรถภาพทางกาย

ลัดดา เหมาะสุวรรณ บรรณาธิการ

เนื้อหา: การเจริญเติบโตและภาวะโภชนาการของเด็กไทย สมรรถภาพทางกายของเด็กวัย 6-18 ปี

เล่ม 7 พัฒนาการและเขาวนปัญญาของเด็กไทย

นิชรา เรืองดารกานนท์

เนื้อหา: พัฒนาการด้านสติปัญญาเด็กปฐมวัย (อายุ 12-35 เดือน) พัฒนาการด้านสติปัญญาเด็กก่อนวัยเรียน (อายุ 36-71 เดือน) พัฒนาการด้านสติปัญญาเด็กวัยเรียนและวัยรุ่น

เล่ม 8 พัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม-จริยธรรมของเด็กไทย

ศิริกุล อิศรานุรักษ์ บรรณาธิการ

เนื้อหา: พัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคมของเด็กปฐมวัย พัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคมของเด็ก 6-10 ปี พัฒนาการด้านอารมณ์-สังคม-จริยธรรมในเด็กอายุ 10-18 ปี พัฒนาการทางจริยธรรมของเด็กไทย การเปลี่ยนแปลงพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ และสังคมของเด็กอายุ 1-18 ปี สรุปและข้อเสนอแนะ

เล่ม 9 พัฒนาการแบบองค์รวมของเด็กไทย

ลัดดา เหมาะสุวรรณ บรรณาธิการ

เนื้อหา: พัฒนาการแบบองค์รวมของเด็ก พัฒนาการแบบองค์รวมที่สมวัยของเด็ก ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการแบบองค์รวมของเด็กไทย

เล่ม 10 เครื่องมือส่งเสริมพัฒนาการและอารมณ์ของเด็กปฐมวัย

ลัดดา เหมาะสุวรรณ, นิชรา เรืองดารกานนท์, เบญจพร ปัญญา, อุไรพร จิตต์แจ้ง, ศิริกุล อิศรานุรักษ์ และนันท์ อ่วมกุล

เนื้อหา: การจัดทำชุดเครื่องมือและติดตามพัฒนาการเด็กสำหรับครอบครัวและชุมชน เครื่องมือส่งเสริมพัฒนาการและอารมณ์ของเด็กปฐมวัยไทย แบบบันทึกและติดตามพัฒนาการเด็กปฐมวัยโดยครอบครัว

ΦΦΦΦΦΦΦΦ

สารบัญ

	หน้า
ABSTRACT	1
บทสรุปสำหรับผู้บริหาร	3
เกริ่นนำ	13
บทที่ 1 พัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคมของเด็กปฐมวัย ลัดดา เหมาะสุวรรณ ชาญวิทย์ พรนภดล	15
บทที่ 2 พัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ และสังคมของเด็ก 6-<10 ปี ศิริกุล อิศรานุรักษ์	35
บทที่ 3 พัฒนาการด้านอารมณ์-สังคม-จริยธรรมในเด็กอายุ 10-18 ปี เบญจพร ปัญญาวยง	59
บทที่ 4 พัฒนาการทางจริยธรรมของเด็กไทย ภัทรา สง่า	81
บทที่ 5 การเปลี่ยนแปลงพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ และสังคม เด็กอายุ 1 ถึง 18 ปี ศิริกุล อิศรานุรักษ์	99
บทที่ 6 สรุปและข้อเสนอแนะ ศิริกุล อิศรานุรักษ์	115
ภาคผนวก	123
บรรณานุกรม	149

Abstract

PSYCHOSOCIAL DEVELOPMENT OF THAI CHILDREN

*Sikikul Isaranurug, Ladda Mo-suwan, Pattara Sa-nga, Benjaporn Panyayong, Chanvit Pornnoppadol
and the Holistic Development of Thai Children Study Group*

The assessment of psychosocial development of Thai children aged 1-18 years and its determinants was conducted in the national survey from October to December 2001. The Modified Infant Toddler Social and Emotional Assessment (MITSEA) was used for children aged 1-<6 years, the Emotional Moral Social Assessment (EMSA) was used for children aged 6-<10 years, and the Life Skills assessment was used for children aged 10-18 years. The results showed that Thai children aged 1-<6 years have well-developed in the social relatedness scale since one year old, while the competence scale was less-developed at the very young age and developed more when they were older. Comparing with the American children aged 12-35 months old, Thai children at the same age were developed well in prosocial peer relations and empathy scales but less-developed in mastery motivation and attention skill. Children aged 6-<10 years also have well-developed in the social relatedness since the younger age. They have less-developed in attention and patience skill, but developed more when they were older. Children aged 10-18 years have better life skills when they were older except the creativity and moral development that were less-developed regarding the age. Fighting and drug abuse were the most important risk behavior that increased in practicing when they were older. The most important factor related to the psychosocial development of Thai children in every age group was the quality of child care and rearing. Therefore, it is an urgent need for enhancing family capacity to facilitate and form good quality psychosocial development of children

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

พัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรมเป็นพัฒนาการอีกด้านหนึ่งที่สำคัญในการดำรงชีวิตของบุคคล เมื่อเผชิญต่อสิ่งเร้าและปัญหาต่างๆ และทำให้สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข ข้อค้นพบจากการศึกษาวิจัยระยะยาวชี้ว่า ความสามารถในด้านอารมณ์และสังคมมีผลต่อความสำเร็จในชีวิตที่อาจสำคัญกว่าระดับเชาวน์ปัญญา พัฒนาการด้านอารมณ์และสังคมร่วมกับพัฒนาการด้านปัญญาที่สมวัยในวัยต้นของชีวิตเป็นรากฐานที่สำคัญของพัฒนาการด้านภาษา ด้านสติปัญญาและด้านจริยธรรมในขั้นต่อไป ในการสำรวจเด็กไทยระดับประเทศครั้งนี้ คณะวิจัยได้ทำการวัดพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรม ของเด็กอายุ 1 ถึง 18 ปี พร้อมทั้งวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างระดับพัฒนาการกับปัจจัยคัดสรรด้านครอบครัว และการอบรมเลี้ยงดู โดยใช้แบบวัดในแต่ละวัย ผลการศึกษามีดังนี้

พัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม-จริยธรรมของเด็กอายุ 1-<6 ปี

ในการสำรวจครั้งนี้ คณะวิจัยใช้แบบวัด MITSEA (Modified Infant Toddler Social and Emotional Assessment) ที่ดัดแปลงจากแบบวัด ITSEA (Infant Toddler Social and Emotional Assessment) ของ Carter และคณะ (2002) แบบวัดนี้เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับพฤติกรรมของเด็กที่มารดาสังเกตได้ในช่วง 1 เดือนที่ผ่านมาแบ่งเป็น 3 ด้านคือ ด้านสมรรถนะทางอารมณ์และสังคม ด้านการสร้างสัมพันธ์ใกล้ชิดและด้านพฤติกรรมที่เป็นปัญหา วิธีให้คะแนนเป็น 3 ระดับคือ จริงที่สุด จริงบางครั้ง และไม่เป็นจริง ในรายงานนี้นำเสนอเฉพาะด้านสมรรถนะทางอารมณ์และด้านสร้างสัมพันธ์ใกล้ชิดซึ่งเป็นพัฒนาการปกติ

ในการวิเคราะห์ข้อมูล พฤติกรรมด้านสมรรถนะทางอารมณ์และสังคมแบ่งออกเป็น 6 ด้านย่อย คือ การทำตามระเบียบกติกา (Compliance) ความจดจ่อมีสมาธิ (Attention Skills) การเลียนแบบ/เล่น (Imitation/Play) แรงจูงใจใฝ่สำเร็จ (Mastery Motivation) ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น (Empathy) การชอบสังคมกับเพื่อน (Prosocial Peer Relations) แบบวัดที่มีข้อคำถามที่ไม่ได้ตอบเนื่องจากเด็กไม่มีโอกาสได้เจอเหตุการณ์หรือสถานการณ์นั้นๆ มากกว่าร้อยละ 25 ของข้อคำถามในด้านย่อยนั้น หรือของข้อคำถามทั้งหมดจะไม่นำมารวมในการวิเคราะห์ด้วย ได้ทำการวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างพัฒนาการของเด็กและปัจจัยคัดสรรด้านครอบครัวและการอบรมเลี้ยงดู ใช้ Chi-square test และ Logistic Regression

เนื่องจากไม่เคยมีการศึกษาใช้แบบวัดนี้ในการเก็บข้อมูลของเด็กไทยมาก่อน จึงไม่มีเกณฑ์อ้างอิงของพัฒนาการอารมณ์-จิตใจ-สังคมและจริยธรรมสำหรับเด็กไทยให้เปรียบเทียบและจัดระดับพัฒนาการได้ ในโครงการนี้จึงแบ่งระดับพัฒนาการโดยใช้เปอร์เซ็นต์ไคลด์ด้วยวิธีอิงกลุ่ม

ผลการศึกษา จากเด็กอายุ 1-6 ปี ที่สำรวจจำนวน 3,156 ราย เก็บข้อมูลพัฒนาการอารมณ์-จิตใจ-สังคมได้ 3,154 ราย (ร้อยละ 99.9) เป็นชายร้อยละ 51.1 เป็นหญิงร้อยละ 48.9

เด็กปฐมวัยมีพัฒนาการการสร้างสัมพันธ์ใกล้ชิดเร็วกว่าพัฒนาการด้านสมรรถนะทางอารมณ์และสังคม คะแนนเฉลี่ยของพฤติกรรมด้านการสร้างสัมพันธ์ใกล้ชิด (เช่น แสดงความรักกับแม่หรือผู้เลี้ยงดู ชอบเข้ามากอดมาหอมแก้มแม่) ค่อนข้างสูงตั้งแต่อายุ 12 เดือน และมีการเปลี่ยนแปลงน้อยในช่วงอายุ 1-6 ปี แสดงว่า เด็กมีความสามารถสร้างสัมพันธ์ใกล้ชิดสูงตั้งแต่อายุ 12 เดือน ในขณะที่สมรรถนะทางอารมณ์และสังคมมีพัฒนาการเพิ่มขึ้นตามอายุ โดยเพิ่มขึ้นชัดเจนที่อายุ 12-35 เดือน หลังจากอายุ 35 เดือนจนถึงอายุ 71 เดือน คะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นค่อนข้างน้อย เด็กหญิงมีคะแนนเฉลี่ยด้านการสร้างสัมพันธ์ใกล้ชิดสูงกว่าเด็กชายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเฉพาะกลุ่มอายุ 24-29 เดือน กลุ่มอายุ 48-53 เดือน และ 60-65 เดือน เด็กหญิงมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าเด็กชายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติด้านสมรรถนะทางอารมณ์และสังคมเฉพาะกลุ่มอายุ 36-41 เดือน, 42-47 เดือน, 48-53 เดือน และ 60-65 เดือน

เมื่อพิจารณาคะแนนเฉลี่ยด้านย่อยของพฤติกรรมด้านสมรรถนะทางอารมณ์และสังคมซึ่งมีทั้งสิ้น 6 ด้าน ทุกด้านย่อยมีการพัฒนาเพิ่มขึ้นตามอายุ ยกเว้นด้านการเลียนแบบ/เล่นสมมุติที่มีคะแนนเฉลี่ยลดต่ำลงเมื่อเด็กอายุเข้าใกล้ 6 ปี เด็กหญิงมีคะแนนเฉลี่ยขององค์ประกอบย่อยส่วนใหญ่สูงกว่าเด็กชายเล็กน้อยแต่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เด็กในเขตเมืองมีพัฒนาการสูงกว่าเด็กนอกเขตเทศบาลในเกือบทุกด้าน

เมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์เด็กอเมริกันอายุ 12-35 เดือนของ Carter และคณะ (2002) หนึ่งในสามถึงเกือบครึ่งหนึ่งของเด็กในการศึกษานี้มีสมรรถนะทางอารมณ์และสังคมอยู่ในเกณฑ์ต่ำกว่าเปอร์เซ็นต์ไคลด์ที่ 10 หรือต่ำกว่าวัยเมื่อเทียบกับเด็กอเมริกัน หนึ่งในสี่ถึงหนึ่งในสามมีคะแนนการสร้างสัมพันธ์ใกล้ชิดอยู่ในเกณฑ์ต่ำกว่าเปอร์เซ็นต์ไคลด์ที่ 10 หรือต่ำกว่าวัยเมื่อเทียบกับเด็กอเมริกัน องค์ประกอบย่อยของสมรรถนะทางอารมณ์และสังคมที่ดีกว่าเกณฑ์เด็กอเมริกัน คือ ด้านการชอบสังคมกับเพื่อน และด้านความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ส่วนองค์ประกอบย่อยที่ด้อยกว่าเกณฑ์เด็กอเมริกัน คือ ด้านแรงจูงใจใฝ่สำเร็จ และด้านความจดจ่อมีสมาธิ

เมื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยคัดสรรด้านครอบครัวและการอบรมเลี้ยงดูกับพัฒนาการด้านสมรรถนะทางอารมณ์และสังคมของเด็กอายุ 1-6 ปี ด้วยวิธี Logistic Regression พบว่าปัจจัยที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ การอบรมเลี้ยงดูและการศึกษาของ

แม่ โดยเด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูไม่ดีและเด็กที่มีแม่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา จะมีความเสี่ยงที่จะมีพัฒนาการต่ำ

พัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม-จริยธรรมของเด็กอายุ 6-<10 ปี

เครื่องมือที่ใช้วัดพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรมของเด็กอายุ 6-<10 ปี ในโครงการวิจัยนี้ คือแบบวัดที่เรียกว่า Emotional Moral Social Assessment หรือเรียกโดยย่อว่า EMSA เป็นแบบวัดที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง จากแนวคิดพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรม แนวคิดการประเมินพฤติกรรมนักเรียนด้านจริยศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ และแบบวัด ITSEA (Infant Toddler Social and Emotional Assessment) ของ Carter และคณะ (2002) ประกอบด้วยข้อคำถาม 65 ข้อ แบ่งเป็น 11 ด้าน คือ วินัย สติ สมาธิ กตัญญู เมตตา อดทน ซื่อสัตย์ ประหยัด พึ่งพาตนเอง ควบคุมอารมณ์ ปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น และหิริโอตตปปะ ผู้ประเมินคือผู้เลี้ยงดูหลักของเด็ก โดยประเมินพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในช่วง 1 เดือนที่ผ่านมา โดยแบ่งการประเมินเป็น 3 ระดับ คือ จริงที่สุด จริงบางครั้ง และไม่เป็นจริง มีตัวอย่างเด็กอายุ 6-<10 ปี จำนวน 1,589 คน

เนื่องจากแบบวัดพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรมของเด็กอายุ 6-<10 ปีเป็นแบบวัดที่สร้างใหม่ และยังไม่มีเกณฑ์แบ่งระดับพัฒนาการ คณะผู้วิจัยจึงวิเคราะห์โดยการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยและใช้ค่าเปอร์เซ็นต์ไทล์อิงกลุ่ม ในแต่ละด้าน แต่ละเพศ แต่ละพื้นที่ และแยกย่อยรายกลุ่มอายุ วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรม กับปัจจัยด้านครอบครัวและการเลี้ยงดู โดยใช้ Chi-square test และ Logistic Regression

ผลการศึกษาพบว่า คะแนนเฉลี่ยพัฒนาการรวมด้านนี้ของเด็กเท่ากับ 1.36 (คะแนนเต็ม 0-2 คะแนน) โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยคะแนนสูงที่สุดคือ ด้านหิริโอตตปปะ รองลงมาคือด้านปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ด้านที่มีคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ด้านสมาธิและอดทน คะแนนเฉลี่ยด้านวินัย สมาธิ อดทน ประหยัด และควบคุมอารมณ์มีความแตกต่างระหว่างภาคอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยเด็กในกรุงเทพมหานครมีคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าเด็กภาคอื่นใน 4 ด้าน ส่วนด้านควบคุมอารมณ์ เด็กภาคอีสานมีคะแนนเฉลี่ยต่ำที่สุด คะแนนเฉลี่ยด้านวินัย สมาธิ อดทน ซื่อสัตย์ ประหยัด และรวมทุกด้าน มีความแตกต่างระหว่างเขตการปกครองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยเด็กในเขตเทศบาลมีคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าเด็กนอกเขตเทศบาล และคะแนนเฉลี่ยทุกด้าน ยกเว้นการพึ่งพาตนเอง มีความแตกต่างระหว่างเพศอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เพศหญิงมีคะแนนสูงกว่าเพศชายในทุกด้าน เมื่อวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยของพัฒนาการแต่ละด้าน แยกตามช่วงอายุ พบว่าพฤติกรรมด้าน วินัย สมาธิ กตัญญู เมตตา อดทน ซื่อสัตย์ ประหยัด มีพัฒนาการก้าวหน้าตามวัย ส่วนด้านควบคุมอารมณ์ สังคม และหิริโอตตปปะจะค่อนข้างคงที่ เนื่องจากมีคะแนนเฉลี่ยค่อนข้างสูงตั้งแต่อายุ 6

ปี พฤติกรรมด้านการพึ่งพาตนเองไม่มีแบบแผนการเปลี่ยนแปลงที่แน่นอน และค่าเฉลี่ยของพัฒนาการด้านวินัย กตัญญู เมตตา อุดม ซื่อสัตย์ ประหยัด และรวมทุกด้านมีความแตกต่างกันระหว่างช่วงอายุ อย่างมีนัยสำคัญ โดยมีคะแนนเฉลี่ยสูงขึ้นเมื่ออายุมากขึ้น ส่วนปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพัฒนาการด้านนี้ของเด็กอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ การอบรมเลี้ยงดูที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์ฯ ประเภทผู้เลี้ยงดู สัมพันธภาพในครอบครัว ภาวะวิกฤตในครอบครัว โดยเด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูไม่ดี พ่อแม่ไม่ใช่ผู้เลี้ยงดูหลัก สัมพันธภาพในครอบครัวไม่ดี มีภาวะวิกฤตในครอบครัว จะมีความเสี่ยงที่จะมีพัฒนาการต่ำ

พัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม-จริยธรรมของเด็กอายุ 10-18 ปี

เครื่องมือที่ใช้วัดพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรม พัฒนาจากแนวคิดพัฒนาการด้านอื่น นอกเหนือจากพัฒนาการด้านความคิด (non-cognitive intelligence) รวมเป็นพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรม โดยมีองค์ประกอบ 14 ด้าน ได้แก่ ความตระหนักรู้ในตน ความภาคภูมิใจ ความเห็นใจผู้อื่น ความรับผิดชอบต่อสังคม การจัดการกับอารมณ์ การจัดการกับความเครียด การสื่อสาร สัมพันธภาพระหว่างบุคคล ความคิดสร้างสรรค์ ความคิดวิเคราะห์วิจารณ์ การตัดสินใจ การแก้ปัญหา การควบคุมอารมณ์ คุณธรรมจริยธรรม ซึ่งประยุกต์จากแบบวัดทักษะชีวิตของนายแพทย์ชัย กฤติยาภิชาติกุล (2543) เป็นแบบวัดที่ให้เด็กประเมินตนเองในระยะ 1 เดือนที่ผ่านมา

แบบประเมินพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรม แบ่งเป็น 3 ชุดตามช่วงอายุ 10-<13 ปี มีจำนวน 73 ข้อ อายุ 13-<16 ปี มีจำนวน 82 ข้อ และอายุ 16-18 ปี มีจำนวน 100 ข้อ โดยมี ค่า α reliability เท่ากับ 0.9241, 0.9339 และ 0.9271 ตามลำดับ คำตอบมี 4 ระดับ คือจริงที่สุด จริง ไม่จริง และไม่จริงเลย ในการศึกษาครั้งนี้นำเสนอข้อมูลเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มอายุ เพศ เขตการปกครอง และภาค ด้วยค่าเฉลี่ย และใช้ค่าเปอร์เซ็นต์ไทล์ของกลุ่มวิเคราะห์ความสัมพันธ์กับปัจจัยครอบครัวและการอบรมเลี้ยงดู

ประชากรที่ศึกษา คือ เด็กอายุ 10-18 ปีที่อาศัยอยู่ในครอบครัวเป็นประจำ แบ่งเด็กเป็น 3 ช่วงอายุ 10-<13 ปี จำนวน 1,589 คน อายุ 13-<16 ปี จำนวน 1,586 คน อายุ 16-18 ปี จำนวน 1,568 คน

ผลการศึกษา พบว่า พัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรมที่มีคะแนนเฉลี่ยต่ำสุด 2 อันดับแรกทุกกลุ่มอายุ คือความคิดสร้างสรรค์ และการควบคุมอารมณ์ พัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรม ที่มีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นตามอายุ 8 ด้านได้แก่ ความตระหนักรู้ในตน ความเห็นใจผู้อื่น การสื่อสาร สัมพันธภาพระหว่างบุคคล ความคิดวิเคราะห์วิจารณ์ การตัดสินใจ การแก้ปัญหา และการควบคุมอารมณ์ พัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริย-

ธรรม ที่มีคะแนนเฉลี่ยลดลงตามอายุ 2 ด้านได้แก่ ความคิดสร้างสรรค์ คุณธรรมจริยธรรม ส่วนความภาคภูมิใจ ความรับผิดชอบต่อสังคม การจัดการกับอารมณ์ การจัดการกับความเครียดมีการเปลี่ยนแปลงไม่แน่นอน เด็กหญิงมีคะแนนสูงกว่าเด็กชายเกือบทุกด้าน ยกเว้น ความคิดสร้างสรรค์ และเด็กอาศัยในเขตเทศบาลมีคะแนนสูงกว่าเด็กนอกเขตเทศบาลทุกด้าน ปัจจัยที่สัมพันธ์กับพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรม ได้แก่ การอบรมเลี้ยงดู สถานภาพสมรส อาชีพพ่อ และการศึกษาแม่ โดยเด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูไม่ดี เด็กในครอบครัวหย่าร้าง เด็กที่พ่อไม่มีงานทำ และเด็กที่แม่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา จะมีความเสี่ยงที่จะมีพัฒนาการต่ำ

พัฒนาการด้านจริยธรรมของเด็กอายุ 3-18 ปี

ได้วิเคราะห์พัฒนาการทางจริยธรรมของเด็กอายุ 3-18 ปี จำนวน 6,874 ราย คือพัฒนาการทางจริยธรรมด้านการประหยัดและอดออม กับพัฒนาการทางจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์และละอายเกรงกลัวต่อบาป ที่สามารถเปรียบเทียบจากข้อคำถามเดียวกันได้ในทุกกลุ่มอายุ โดยใช้ข้อมูลจากแบบวัดพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรม ในแต่ละกลุ่มอายุ

ผลการศึกษาพบว่า พัฒนาการทางจริยธรรมในการประหยัดอดออมของกลุ่มตัวอย่าง จะต่ำในช่วงอายุ 3-<6 ปี และสูงสุดในช่วงอายุ 6-<10 ปี หลังจากนั้นจะลดลงเมื่ออายุมากขึ้นในเรื่องการเก็บออม ส่วนพัฒนาการทางจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์และละอายเกรงกลัวต่อบาปโดยรวมของกลุ่มตัวอย่างมีแนวโน้มพัฒนาการดีขึ้นตามวัย ยกเว้นเรื่องเพื่อนชวนไปตีกับคนอื่น และการใช้สารเสพติด จะมีพฤติกรรมมากขึ้นเมื่ออายุเพิ่มขึ้น

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพัฒนาการทางจริยธรรมของเด็กและเยาวชนกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ปัจจัยด้านอายุ เพศ ลักษณะครอบครัว สภาพแวดล้อมที่เป็นเมืองและชนบท ผู้เลี้ยงดูหลัก และสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของบิดามารดาที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อพัฒนาการทางจริยธรรมด้านการประหยัดอดออม และพัฒนาการทางจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์และละอายเกรงกลัวต่อบาปของกลุ่มตัวอย่าง ให้แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยเด็กเพศหญิง เด็กจากครอบครัวขยาย เด็กนอกเขตเทศบาล เด็กที่มีพ่อแม่เป็นผู้เลี้ยงดูหลัก เด็กที่พ่อแม่มีการศึกษาระดับอุดมศึกษา และเด็กที่แม่ทำงานวิชาชีพ จะมีพัฒนาการทางจริยธรรมดีกว่า

การเปลี่ยนแปลงพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคมของเด็กจากอายุ 1-18 ปี

การเปลี่ยนแปลงพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ และสังคม ของเด็กอายุ 1<10 ปี

ได้วิเคราะห์เปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงค่าเฉลี่ยพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ และสังคม เด็กอายุ 1-<10 ปี ตามกลุ่มอายุในพฤติกรรมที่ถ้ามต่อเนื่องในทุกกลุ่มอายุ ในกลุ่มนี้มีจำนวน 18 พฤติกรรม คือ

ความมีวินัย

1. ทำตามกฎกติกา หรือข้อตกลง
2. เก็บของเข้าที่หลังเล่นเสร็จ

ความมีสมาธิ

3. มีสมาธิ ทำอะไรได้นาน (ไม่รวมดูโทรทัศน์)
4. ตั้งใจฟังเวลาสอนสิ่งใหม่ให้

แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์

5. พยายามทำงานที่ยากจนสำเร็จ
6. อยากรู้ อยากเห็นสิ่งใหม่
7. ชอบกิจกรรมที่ท้าทายความสามารถ (เช่น เล่นของเล่นที่ยากเกินวัย)
8. ชอบทำอะไรด้วยตัวเอง

ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น

9. กังวลหรือสงสารเวลาที่เห็นคนอื่นเจ็บปวด
10. ชอบช่วยเหลือหรือเข้าไปปลอบใจคนที่มีความทุกข์ (เช่น เอาของเล่นไปให้)
11. บอกความรู้สึกของคนอื่นได้
12. เวลาคุณอารมณ์ไม่ดี พยายามทำให้คุณรู้สึกดีขึ้น
13. ชอบทำท่าทางตลก หรือให้ของที่ทำให้คุณยิ้มหรือหัวเราะ

การควบคุมอารมณ์

14. เข้ามาแสดงความรักกับคุณ (กอด หอม ชูกตัก ชบอ)
15. หงุดหงิดง่าย

ทักษะทางสังคม ได้แก่

16. เข้ากับเด็กคนอื่นได้ดีเวลาเล่น
17. ผัดกันเล่น
18. มีเพื่อนชอบเล่นด้วยอย่างน้อย 1 คน

จากการวิเคราะห์ข้อมูลโดยเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย พบว่าทุกพฤติกรรมมีค่าเฉลี่ยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ เมื่อเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มอายุ คือ กลุ่มอายุ 1-<3, 3-<6 และ 6-<10 ปี พฤติกรรมที่ค่าเฉลี่ยมีแนวโน้มลดลงเมื่ออายุมากขึ้น 6 พฤติกรรมได้แก่ ทำตามกติกา มีสมาธิ อยากรู้อยากเห็น ทำท่าทาง/ให้ของ เข้ามาทอด และหงุดหงิดง่าย ซึ่งเกี่ยวข้องกับวินัย สมาธิ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ และการควบคุมอารมณ์ เป็นส่วนใหญ่ พฤติกรรมที่ค่าเฉลี่ยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเมื่ออายุมากขึ้น 6 พฤติกรรมได้แก่ พยายามทำงาน สงสารคนอื่น ชอบช่วยเหลือ บอกความรู้คนอื่น ทำให้คุณอารมณ์ดี และผลัดกันเล่น ซึ่งเกี่ยวข้องกับความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น และทักษะทางสังคม เป็นส่วนใหญ่ และเมื่อวิเคราะห์ในแต่ละเพศพบว่าทั้งเพศชายและหญิงมีแบบแผนเช่นเดียวกันกับภาพรวมทั้งสองเพศเมื่อเปรียบเทียบแต่ละกลุ่มอายุ พฤติกรรมทุกข้อมีค่าเฉลี่ยในแต่ละกลุ่มอายุแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ในเพศชายและรวมทั้งสองเพศ ส่วนเด็กเพศหญิง พบว่าเกือบทุกพฤติกรรมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ยกเว้นข้อเดียวคือ “ชอบทำท่าทางตลกหรือให้ของที่ทำให้คุณยิ้มหรือหัวเราะ” และเมื่อวิเคราะห์ในแต่ละเขตการปกครอง พบว่าเด็กทั้งในเขตและนอกเขตเทศบาลมีพฤติกรรมแบบแผนเช่นเดียวกันกับภาพรวมเมื่อเปรียบเทียบแต่ละกลุ่มอายุ และพฤติกรรมทุกข้อมีคะแนนเฉลี่ยแตกต่างกันในแต่ละกลุ่มอายุ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

การเปลี่ยนแปลงพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจและสังคมของเด็กอายุ 6-18 ปี

พฤติกรรมที่ถ้ามองดูในเรื่องในทุกกลุ่มอายุ ในกลุ่มนี้มีจำนวน 6 พฤติกรรม คือ

ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ได้แก่

1. กังวลหรือสงสารเวลาที่เห็นคนอื่นเจ็บปวด
2. ยอมรับว่าคนอื่นทำผิดพลาดได้
3. ชอบช่วยเหลือผู้อื่น

การควบคุมอารมณ์ ได้แก่

4. หงุดหงิดฉุนเฉียวง่าย

ทักษะทางสังคม ได้แก่

5. ค่อนข้างแยกตัว ชอบเล่นคนเดียว

แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ได้แก่

6. ไม่ท้อถอยแม้เจองานยาก

จากการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของแต่ละพฤติกรรมในแต่ละกลุ่มอายุในภาพรวม พบว่าพัฒนาการมีแนวโน้มดีขึ้นตามอายุ คือ ยอมรับว่าคนอื่นทำผิดได้ และพบว่าเมื่อเด็กโตขึ้นจะค่อนข้างแยกตัวหรือชอบเล่น/อยู่คนเดียวมากขึ้น ค่าเฉลี่ยในแต่ละกลุ่มอายุของทุกพฤติกรรมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ และเมื่อวิเคราะห์ในแต่ละเพศและแต่ละเขตการปกครองพบ

แบบแผนเดียวกัน การเปลี่ยนแปลงค่าเฉลี่ยของทุกพฤติกรรมตามกลุ่มอายุ ในแต่ละเพศและในแต่ละเขตการปกครอง มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. รัฐควรมีนโยบายและระบบสนับสนุนที่ก่อให้เกิดการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องในการสร้างพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรมที่เหมาะสมตามวัยของเด็ก ของสถาบันสังคมที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตและพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรมของเด็ก อาทิ สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันทางศาสนา และสื่อสารมวลชน
2. การให้บริการสุขภาพเด็กควรรวมการประเมินระดับพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม เพื่อให้คำแนะนำแก่ผู้เลี้ยงดูเด็กในการพัฒนาให้เด็กเติบโตสมวัยด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม
3. โรงเรียน และศูนย์พัฒนาเด็กเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญของเด็ก ที่จะต้องมีบทบาทหลักในการสร้างพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรมที่เหมาะสมตามวัยของเด็ก ควบคู่ไปกับพัฒนาการด้านอื่น เช่นเดียวกับสถาบันครอบครัว
4. ชุมชนโดยองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นดำเนินกิจกรรมต่างๆ ที่เป็นปัจจัยเอื้อและปัจจัยเสริมในการสร้างพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรมที่เหมาะสมตามวัย ของเด็กอย่างต่อเนื่อง
5. สร้างความเข้มแข็งและความสามารถให้กับครอบครัวในการอบรมเลี้ยงดูเด็กให้มีพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรม ที่เหมาะสมตามวัยและสังคมวัฒนธรรมไทย เป็นแบบอย่างที่ดีแก่เด็กและมีจริยธรรมเป็นธรรมนุญของครอบครัว โดยการปลูกฝังอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่วัยเด็กเล็กจนถึงวัยรุ่น โดยเฉพาะพฤติกรรมที่พึงประสงค์แต่มีแนวโน้มที่จะกระทำน้อยลงเมื่ออายุมากขึ้น

ข้อเสนอแนะเชิงวิจัย

1. พัฒนารูปแบบในการสร้างค่านิยมการมีความฉลาดทางอารมณ์ โดยผสมผสานแนวคตินิยมปัญญาท้องถิ่น ที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมไทย โดยเฉพาะที่ยังเป็นจุดอ่อนของเด็กไทย เช่น แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ความคิดสร้างสรรค์ ความจดจำมีสมาธิ ความอดทน ความมีวินัย
2. ศึกษาวิจัยระยะยาวในประเทศไทย เพื่อติดตามผลของพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ และสังคมในวัยเด็กต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ผลสัมฤทธิ์ทางการทำงาน ความสำเร็จในชีวิต และพฤติกรรมดำรงชีวิตในอนาคต

3. พัฒนาเครื่องมืออย่างง่ายสำหรับครอบครัวและผู้ปฏิบัติงานระดับรากหญ้า สำหรับค้นหาและเฝ้าระวังครอบครัวที่มีความเสี่ยงต่อการสร้างพัฒนาการด้านอารมณ์ฯ ที่ไม่เหมาะสม เพื่อให้การดูแลช่วยเหลือตั้งแต่ระยะแรก
4. ศึกษาเจาะลึกเพื่อหาเหตุผลในการอธิบายพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรมทั้งในด้านบวกและในด้านลบ เพื่อนำสู่การพัฒนารูปแบบและการทดลองรูปแบบในการพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรมในเด็ก
5. พัฒนาเกณฑ์มาตรฐานของแบบวัดพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคมและจริยธรรมสำหรับเด็กไทย เพื่อใช้เปรียบเทียบระดับพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรมของเด็กวัยนี้ในแต่ละพื้นที่ และใช้กำหนดยุทธศาสตร์ในการพัฒนาครอบครัว

ข้อเสนอแนะสำหรับประชาชนทั่วไป

การเลี้ยงดูเด็กต้องสมดุลทั้งด้านการส่งเสริมเชาวน์ปัญญา และความฉลาดทางอารมณ์ เพื่อให้เด็ก เก่ง ดี และอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข และจะต้องเริ่มต้นตั้งแต่ปฐมวัยต่อเนื่องจนเด็กวัยกลางและวัยรุ่น โดยผู้เลี้ยงดูต้องเข้าใจธรรมชาติของเด็กและเป็นแบบอย่างที่ดี การอบรมเลี้ยงดูเด็กต้องให้ความรัก พร้อมทั้งตอบสนองต่ออารมณ์ของเด็กในเชิงบวก ส่งเสริมให้เด็กมีวินัยและมีระเบียบ โดยสอดแทรกในชีวิตประจำวันของเด็ก ไม่ละเลยแม้แต่จะเป็นเรื่องเล็กน้อยก็ตาม เพราะเด็กจะซึมซับพฤติกรรมต่างๆ จากสิ่งแวดล้อมที่บ้าน โรงเรียน ชุมชน และสื่อมวลชน ฉะนั้นทุกฝ่ายจะต้องร่วมรับผิดชอบต่อสิ่งที่ปรากฏให้เด็กเห็นและเลียนแบบ

เกริ่นนำ

นอกจากเขาวนัปัญญาแล้ว พัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคมและจริยธรรม เป็นพัฒนาการอีกด้านหนึ่งที่มีความสำเร็จในการดำรงชีวิตและการทำงาน โครงการวิจัยพัฒนาการแบบองค์รวมของเด็กไทย จึงได้วัดพัฒนาการทุกด้านของเด็ก รวมทั้งด้านนี้ โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อศึกษาพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรมของเด็กไทย
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคมและจริยธรรมของเด็กไทยกับปัจจัยครอบครัวและการอบรมเลี้ยงดู
3. เพื่อวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรม ในเด็กอายุ 1 ถึง 18 ปี

กลุ่มตัวอย่าง คือเด็กที่อาศัยในครอบครัว สุ่มกระจายทั่วประเทศ โดยให้ความหมายเด็กและครอบครัว ดังนี้

เด็ก หมายถึง ผู้ที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี ตามความหมายในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กของสหประชาชาติ พ.ศ. 2532 เนื่องจากข้อจำกัดของแบบวัดพัฒนาการด้านสติปัญญา เด็กกลุ่มตัวอย่างต้องเป็นเด็กที่สามารถทำการทดสอบพัฒนาการด้านสติปัญญาได้ ดังนั้นเด็กกลุ่มตัวอย่างจึงต้องไม่มีความพิการที่เป็นอุปสรรคต่อการทำทดสอบได้แก่ ตาบอดทั้ง 2 ข้าง แขนพิการ 2 ข้าง โดยไม่สามารถใช้อวัยวะอื่นทดแทนได้เป็นต้น

ครอบครัว หมายถึง กลุ่มคนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ซึ่งหมายรวมถึงผู้ใหญ่อย่างน้อย 1 คน และเด็กตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 18 ปี ที่อยู่อาศัยร่วมกันเป็นประจำ โดยมีความสัมพันธ์ทางสายเลือดหรือทางกฎหมาย

เนื่องจากพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคมและจริยธรรมมีการพัฒนาซับซ้อนขึ้นตามอายุ การศึกษานี้จึงแบ่งเด็กออกเป็น 6 กลุ่มอายุ คือ อายุ 1-<3 ปี จำนวน 1,571 คน อายุ 3-<6 ปี จำนวน 1,585 คน อายุ 6-<10 ปี จำนวน 1,589 คน อายุ 10-<13 ปี จำนวน 1,589 คน อายุ 13-<16 ปี จำนวน 1,586 คน อายุ 16-18 ปี จำนวน 1,568 คน ทั้งนี้เพื่อแสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลงพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรม ในเด็กแต่ละวัย

สิ่งที่ข้อจำกัดของการศึกษาพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรม ในเด็กอายุ 1 ถึง 18 ปี คือยังไม่มีเครื่องมือหรือแบบประเมินพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรมที่เป็นมาตรฐานของเด็กไทยมาก่อน คณะผู้วิจัยจึงประยุกต์จากต่างประเทศบางส่วน และสร้างขึ้นบางส่วน ดังนี้

- ใช้แบบวัด MITSEA (Modified Infant Toddler Social and Emotional Assessment) ที่ดัดแปลงจากแบบวัด ITSEA (Infant Toddler Social and Emotional Assessment) ของ Carter และคณะ (2002) สำหรับเด็กอายุ 1-6 ปี เป็นแบบวัดที่ให้ผู้เลี้ยงดูประเมินเด็กในระยะ 1 เดือนที่ผ่านมา

- แบบวัด Emotional Moral Social Assessment หรือเรียกโดยย่อว่า EMSA เป็นแบบวัดที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง จากแนวคิดพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคมและจริยธรรม แนวคิดการประเมินพฤติกรรมนักเรียนด้านจริยศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ และแบบวัด ITSEA (Infant Toddler Social and Emotional Assessment) ของ Carter และคณะ (2002) สำหรับเด็กอายุ 6-10 ปี เป็นแบบวัดที่ให้ผู้เลี้ยงดูประเมินเด็กในระยะ 1 เดือนที่ผ่านมา

- แบบวัดพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรม สำหรับเด็กอายุ 10-18 ปี ซึ่งประยุกต์จากแบบวัดทักษะชีวิตของนายแพทย์ชัย กฤติยาภิชาติกุล (2543) เป็นแบบวัดที่ให้เด็กประเมินตนเองในระยะ 1 เดือนที่ผ่านมา

จากข้อแตกต่างของเครื่องมือประเมินพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคมและจริยธรรมสำหรับเด็ก การนำเสนอผลการศึกษาก็แบ่งตามกลุ่มอายุ คือ อายุ 1-6 ปี อายุ 6-10 ปี และอายุ 10-18 ปี และเพื่อให้เห็นความเชื่อมโยงของพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรมที่ประเมินต่อเนื่องในหลายกลุ่มอายุ จึงวิเคราะห์เพิ่มเติมเรื่องการเปลี่ยนแปลงพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคมและจริยธรรม ทำให้เห็นข้อดีและข้อด้อยของพัฒนาการในแต่ละพฤติกรรม ซึ่งเป็นข้อมูลสำคัญในการป้องกันแก้ไข

บทที่ 1

พัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม ของเด็กปฐมวัย

บทนำ

การเข้าใจอารมณ์ของตนเองและของผู้อื่นเป็นพื้นฐานสำคัญของการประสบความสำเร็จในการแสดงบทบาทในสังคม เด็กเริ่มเรียนรู้การแสดงออกของอารมณ์ที่เหมาะสมตั้งแต่ในวัยทารก และมีพัฒนาการด้านอารมณ์ที่ซับซ้อน เรียนรู้จักที่จะระงับอารมณ์ของตนเองให้ถูกกาลเทศะตามเกณฑ์สังคมและวัฒนธรรม

ทารกเมื่อแรกเกิดสามารถแยกแยะมารดา บิดา และคนเลี้ยง จากเสียง กลิ่นและหน้าตา แล้วแสดงออกโดยการยิ้มและเลียนแบบ ซึ่งทำให้ผู้คนที่อยู่รอบข้างมีปฏิกริยาตอบสนองที่ดีต่อเด็ก เป็นการเสริมแรงความผูกพันที่ก่อร่างขึ้นในช่วงสัปดาห์แรกๆ ของชีวิต ทารกเริ่มสนใจเด็กทารกอื่นได้ตั้งแต่อายุ 2 เดือน โดยการเมียงมองกันเมื่อมีทารกอื่นอยู่ด้วย (Eckerman, 1979 อ้างถึงใน Harris & Butterworth, 2002) พออายุได้ 6-9 เดือน ทารกจะจ้อง ส่งเสียงอ้อแอ้คุยกัน และยิ้มให้กันได้ (Hay et al. อ้างถึงใน Harris & Butterworth, 2002) เมื่อใกล้ 1 ขวบ ทารกจะสนใจเด็กทารกอื่น และมีปฏิสัมพันธ์โดยการส่งเสียงทักทาย ยิ้มและแสดงท่าทาง ทารกจะเลียนแบบการแสดงพฤติกรรมของผู้ใหญ่ ใช้เป็นต้นแบบในการแสดงอารมณ์ของตนเอง (social referencing) (Campos & Stenberg, 1981 อ้างถึงใน Harris & Butterworth, 2002) ให้เป็นที่ยอมรับของสังคม

เด็กวัยก่อนเรียนจะให้ความหมายของอารมณ์เมื่อพูดคุยโยงกับความรู้สึกของตนเอง และความรู้สึกของคนอื่น เช่น ใช้คำว่ารู้สึกดีตอนเมื่อได้ไปเที่ยว หรือรู้สึกกลัวเมื่อเห็นสุนัข เป็นต้น ในวัยนี้ เด็กจะเชื่อมโยงอารมณ์ของตนเองในการประเมินท่าทีของคนอื่น หรือเหตุการณ์ หรือสิ่งของที่ทำให้เกิดอารมณ์ความรู้สึกนั้นๆ อารมณ์ความรู้สึกเหล่านี้จะพัฒนาซับซ้อนลึกซึ้งยิ่งขึ้นเมื่อเด็กเข้าสู่วัยเรียน เด็กจะมีความรู้สึกเท่าทันอารมณ์ของตนเอง ทำให้เด็กสามารถแยกแยะความรู้สึกภายในของตนและการแสดงออกทางอารมณ์ให้ผู้อื่นรับทราบ วัฒนธรรมต่างๆ จะมีมาตรฐานหรือเกณฑ์ในการที่จะแสดงอารมณ์แตกต่างกัน เด็กอายุ 4-5 ขวบรู้จักที่จะแสดงท่าทางกลบเกลื่อนเพื่อหลอกผู้อื่นได้ เช่น แสดงท่าทางว่า น้ำผลไม้รสหวานทั้งที่ความจริงเปรี้ยว แต่ก็ยังไม่เก่งพอที่จะเก็บอารมณ์ทั้งหมด โดยเด็กจะเอามือปิดปากหัวเราะคิกคักชอบใจที่สามารถหลอกผู้อื่นได้ เด็ก

หญิงมีความสามารถในการเก็บจำความรู้สึกไม่พอใจหรือความรู้สึกในด้านลบได้ดีกว่าเด็กชาย เด็กวัย 8-9 ขวบจะมีวุฒิภาวะทางอารมณ์รู้จักเก็บจำความรู้สึกของตนเอง ไม่แสดงความรู้สึกไม่พอใจออกมาตรงๆ แต่ก็ไม่สามารถเสแสร้งแสดงความรู้สึกตรงข้ามตามมาตรฐานสังคมได้ ซึ่ง Saarni เรียกว่า “transitional behaviour” (Saarni et al, 1998 อ้างถึงใน Harris & Butterworth, 2002) จากที่เคยยึดพ่อแม่เป็นต้นแบบ เมื่อยังเล็ก เมื่อเข้าโรงเรียน เด็กจะใช้เพื่อนเป็นมาตรฐานในการประเมินตนเองและสร้างปฏิสัมพันธ์ภายในกลุ่ม เด็กจะมีเพื่อนตามความสะดวก เช่น เล่นกับเพื่อนที่อยู่ในละแวกเดียวกันซึ่งสามารถจะเล่นการละเล่นอย่างเดียวกันได้ แต่เมื่อเติบโตขึ้นและเข้าสู่วัยรุ่น มิตรภาพจะเริ่มจำเพาะเจาะจงและจะอยู่บนพื้นฐานของความสนใจ ความชอบ และความเชื่อมากกว่าความสะดวก

พัฒนาการด้านสังคมของเด็กในช่วงวัยก่อนเรียนมีความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญหลายประการ เมื่อเริ่มหัดเดิน เด็กจะจำตนเองในกระจกได้ ที่อายุ 2-3 ขวบ เด็กจะมีความเข้าใจตัวตนของตนเองที่ซับซ้อนมากขึ้นได้ การเล่นสมมุติที่เดิมเคยเล่นง่ายๆ ก็จะมีจินตนาการเป็นเรื่องราว เล่นสมมุติเป็นหลายบทบาทขึ้น โดยจำลองจากเหตุการณ์ที่เด็กได้สัมผัสบ่อยๆ เช่น สุนัขเล่นหรือไปพบแพทย์ เป็นต้น ในขณะเดียวกันเด็กจะมีความสนใจในสิ่งที่ลึกลับเช่น นางฟ้า เทวดา ผี และยังไม่สามารถแยกออกได้ชัดเจนระหว่างสิ่งที่จริงกับความคิดฝัน

ความสามารถในการเข้าใจผู้อื่นพัฒนาขึ้นจะเริ่มแยกแยะได้ชัดเจนเมื่อเข้าสู่วัยก่อนเรียน ที่อายุ 3 ขวบครึ่ง เด็กจะมีความสามารถในการแยกแยะระหว่างความเชื่อของตนเองกับความเชื่อของผู้อื่น ในวัยนี้เด็กจะแสดงความสนใจอย่างมากในการที่จะมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (prosocial behaviour) กับเด็กอื่น เด็กจะสร้างมิตรภาพและให้เวลากับบางคนที่มีความสนใจและอายุใกล้เคียงกันเป็นพิเศษ ซึ่งมักจะเป็นเด็กอายุและเพศเดียวกัน ถ้าปล่อยให้เล่นกันอย่างอิสระ เด็กในวัยนี้จะแสดงความแตกต่างระหว่างเพศชายและเพศหญิงอย่างชัดเจนจากวิธีการเลือกของเล่นและวิธีเล่น

การศึกษาพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม ของเด็กปฐมวัยในประเทศมีน้อยมาก ไม่พบการศึกษาในเด็กทั่วไประดับประเทศ งานวิจัยส่วนใหญ่เป็นการศึกษาด้านพื้นอารมณ์และปัญหาทางจิตเวช การศึกษาพื้นอารมณ์ของเด็กอายุ 3-6 ปี ในเขตกรุงเทพมหานคร ได้ผลแตกต่างกันขึ้นกับพื้นฐานประชากรกลุ่มที่ศึกษา อรรวรรณ (2529) ศึกษาเด็กที่อาศัยในแฟลตดินแดง กรุงเทพมหานคร พบว่าเป็นเด็กเลี้ยงง่าย ร้อยละ 36 และเป็นเด็กเลี้ยงยาก ร้อยละ 11 ในขณะที่ วัจน์ (2529) ศึกษาเด็กในโรงเรียนอนุบาลเอกชน 311 ราย พบว่า ร้อยละ 67.5 เป็นเด็กเลี้ยงง่าย ร้อยละ 32.5 เป็นเด็กเลี้ยงยาก เศรษฐฐานะของครอบครัว ระดับการศึกษาของมารดา มีความสัมพันธ์กับพื้นอารมณ์ของเด็ก โดยเด็กที่มาจากครอบครัวที่มีรายได้ต่ำ มีลักษณะพื้นอารมณ์ด้านระดับความทนสูงกว่าและด้านความรุนแรงของการตอบสนองมากกว่าเด็กกลุ่มครอบครัวรายได้สูง

และเด็กที่มารดา มีระดับการศึกษาต่ำมีลักษณะพื้นอารมณ์ด้านความคงที่ของช่วงความสนใจมากกว่าเด็กกลุ่มที่มารดา มีระดับการศึกษาปานกลาง (วรัตมา, 2530)

สำหรับความชุกของปัญหาทางจิตเวช อรพรรณ และคณะ (2530) ศึกษาประชากร 5 เขตของกรุงเทพมหานคร (พญาไท พระโขนง ดุสิต บางรัก และบางเขน) จำนวน 7,731 ราย เป็นเด็กอายุ 0-3 ปี จำนวน 1,099 ราย อายุ 4-6 ปี จำนวน 539 ราย เก็บรวบรวมข้อมูลจากครอบครัวโดยวิธีสัมภาษณ์ พบอัตราความชุกของปัญหาจิตเวชในกลุ่มอายุ 0-3 ปี ร้อยละ 29.8 ปัญหาที่พบมากในวัยนี้คือ ปัญหาพฤติกรรมการกิน การนอน พบในเพศชาย ร้อยละ 12.2 เพศหญิง ร้อยละ 13.9 พบปัญหาด้านอารมณ์ นิสัย ในเพศชาย ร้อยละ 9 เพศหญิง ร้อยละ 11.0 ส่วนในกลุ่มอายุ 4-6 ปี พบความชุกของปัญหาจิตเวช ร้อยละ 46.9 ปัญหาที่พบมากที่สุดคือ ปัญหาทางอารมณ์ และนิสัย พบในเพศชาย ร้อยละ 36.1 เพศหญิง ร้อยละ 33.6

วรุณา (2542) ได้ศึกษาความชุกของปัญหาทางจิตเวชของเด็กวัย 1-5 ปี ที่มาตรวจสุขภาพและได้รับวัคซีนป้องกันโรคที่คลินิกสุขภาพเด็กสบาย ศูนย์บริการสาธารณสุขทางตอนเหนือของกรุงเทพมหานคร 6 แห่งๆ ละ 100 คน รวมเป็น 600 คน โดยใช้แบบสำรวจพฤติกรรมอารมณ์เด็กสัมภาษณ์ผู้ปกครองที่พาเด็กมาตรวจ พบว่า ผู้ปกครองจำนวน 482 คน คิดเป็นร้อยละ 80.3 มีความกังวลห่วงใยในปัญหาพฤติกรรมและอารมณ์ของเด็ก ปัญหาที่พบมากที่สุดของเด็ก อายุ 1-5 ปี 5 อันดับแรก คือปัญหาการกินร้อยละ 35.3 ปัญหาอารมณ์ร้อยละ 27.7 ร้องอาละวาดเมื่อถูกขัดใจร้อยละ 25.8 ชนมากอยู่ไม่นิ่งร้อยละ 24.7 และมีพฤติกรรมก้าวร้าวร้อยละ 21.7

ความสำเร็จในชีวิตเป็นผลจากเชาว์ปัญญาเพียงร้อยละ 20 (Goleman, 1995) การศึกษาติดตามระยะยาวจากเด็กเป็นผู้ใหญ่ พบว่า ระดับเชาว์ปัญญาในวัยเด็กมีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในชีวิตการทำงานและระดับเงินเดือนค่อนข้างน้อย ความสามารถในการควบคุม อารมณ์ ควบคุมความขัดแย้งและการเข้ากับคนอื่นได้ง่ายต่างหากที่ทำให้ประสบความสำเร็จในชีวิต ความสามารถอย่างหลังนี้รวมเรียกว่า Emotional Intelligence ซึ่ง Salovey และ Mayer (อ้างถึงใน Goleman, 1995) ได้อธิบายว่าประกอบด้วย ความสามารถในการเข้าใจอารมณ์ของตนเอง รู้จักจัดการกับอารมณ์ทำให้รู้อารมณ์ตนเองอยู่เสมอ ทำให้ไม่ซึมเศร้าหรือจมอยู่กับความรู้สึกวิตกกังวลอยู่นาน ควบคุมอารมณ์ของตนเองได้ รู้จักอดทนรอ ทำให้มีประสิทธิภาพสูงในการทำงาน เข้าใจอารมณ์ความรู้สึกของคนอื่น และสามารถมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นได้ดี ทำให้เป็นที่นิยม เป็นผู้นำ และทำงานประสบความสำเร็จ พัฒนาการด้านอารมณ์และสังคมร่วมกับพัฒนาการด้านปัญญา (cognitive) ที่สมัยยังเป็นพื้นฐานสำคัญของพัฒนาการด้านภาษา ด้านสติปัญญา และด้านจริยธรรมในขั้นต่อไป พ่อแม่และผู้เลี้ยงดูเด็กที่มีความรู้และทักษะในการส่งเสริมด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม-จริยธรรมจะช่วยให้เด็กเติบโตมีความสุขในชีวิตและประสบความสำเร็จได้

ในการสำรวจครั้งนี้คณะวิจัยจึงได้ทำการวัดพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคมของเด็กไทยอายุ 1-18 ปี และหาความสัมพันธ์กับปัจจัยคัดสรรด้านครอบครัวและการอบรมเลี้ยงดูด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม-จริยธรรมด้วย

วิธีการเก็บข้อมูล

ในโครงการวิจัยพัฒนาการแบบองค์รวมของเด็กไทยนี้ ใช้แบบวัด 2 ชุด ในการเก็บข้อมูลพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม-จริยธรรมของเด็กอายุ 1-6 ปี แบ่งเป็น 2 กลุ่มอายุ คือ แบบวัดสำหรับเด็กอายุ 1-<3 ปี และแบบวัดสำหรับเด็กอายุ 3-<6 ปี

กลุ่มอายุ 1-<3 ปี ใช้แบบวัด MITSEA (Modified Infant Toddler Social and Emotional Assessment) ที่ดัดแปลงมาจากแบบวัด ITSEA (Infant Toddler Social and Emotional Assessment) ของ Carter และคณะ (2002) เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับพฤติกรรมของเด็กที่มารดาสังเกตในช่วง 1 เดือนที่ผ่านมา จำนวน 96 ข้อ แบ่งเป็น 3 ด้าน คือ ด้านสมรรถนะทางอารมณ์และสังคม (Competence Scale) จำนวน 37 ข้อ ด้านการสร้างสัมพันธ์ใกล้ชิด (Social Relatedness) จำนวน 10 ข้อ และด้านพฤติกรรมที่เป็นปัญหา (Problem Scale) จำนวน 49 ข้อ วิธีการให้คะแนนเป็น 3 ระดับ คือ จริงที่สุด = 2, จริงบางครั้ง = 1, ไม่เป็นจริง = 0 กลุ่มอายุ 3-<6 ปี ใช้แบบวัด MITSEA-plus (Modified Infant Toddler Social and Emotional Assessment - plus) ซึ่งคือ MITSEA ที่เพิ่มข้อคำถามพฤติกรรมด้านจริยธรรม 13 ข้อ

แบบวัดทั้ง 2 ชุดได้ผ่านการทดสอบ 2 ครั้ง ครั้งแรกเป็นการตรวจสอบความตรงและความเที่ยงในกลุ่มตัวอย่าง 240 รายใน 4 จังหวัดคือ ขอนแก่น, สระบุรี, สงขลา, ปทุมธานี ครั้งที่ 2 เป็นการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือและตรวจสอบปัญหาด้านการจัดการโดยทดสอบการเก็บข้อมูลจริงในกลุ่มตัวอย่าง 36 ครอบครัวใน 5 พื้นที่ของประเทศไทยคือ พื้นที่ภาคเหนือที่จังหวัดพิษณุโลก พื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่จังหวัดขอนแก่น พื้นที่ภาคกลางที่จังหวัดปทุมธานี พื้นที่ภาคใต้ที่จังหวัดสงขลา และพื้นที่กรุงเทพมหานคร

ผลการทดสอบความเชื่อมั่นได้ค่า *Alpha Reliability* (Cronbach) ของทั้งชุด เท่ากับ 0.8370 โดยค่า *Alpha Reliability* ขององค์ประกอบย่อย *Competence Scale* ได้ค่า *Alpha Reliability* เท่ากับ 0.8929 *Social Relatedness* ได้ค่า *Alpha Reliability* เท่ากับ 0.7800 *Problem Scale* ได้ค่า *Alpha Reliability* เท่ากับ 0.8631 ข้อคำถามเข้าใจได้ง่าย และคำตอบ “ไม่มีโอกาสได้เจอ” ถูกเลือกน้อยมาก เวลาที่ใช้ในการเก็บข้อมูลประมาณคนละ 30 นาที (รายละเอียดใน รายงานการวิจัยเล่มที่ 2 : การวิจัยพัฒนาการแบบองค์รวมของเด็กไทย : เครื่องมือและระเบียบวิธีวิจัย)

การวิเคราะห์ข้อมูล

เนื่องจากโครงการมีวัตถุประสงค์ศึกษาพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม-จริยธรรมของเด็กทั่วไป จึงทำการวิเคราะห์และนำเสนอเฉพาะด้านสมรรถนะทางอารมณ์และสังคม และด้านการสร้างสัมพันธไมตรีใกล้ชิด โดยนำเสนอด้านจริยธรรมแยกต่างหาก

พฤติกรรมด้านสมรรถนะทางอารมณ์และสังคมแบ่งออกเป็น 6 ด้านย่อย คือ การทำตามระเบียบกติกา (Compliance) ความจดจ่อมีสมาธิ (Attention Skills) การเลียนแบบ/เล่น (Imitation/Play) แรงจูงใจใฝ่สำเร็จ (Mastery Motivation) ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น (Empathy) การชอบสังคมกับเพื่อน (Prosocial Peer Relations) แบบวัดที่มีข้อคำถามที่ไม่ได้ตอบเนื่องจากเด็กไม่มีโอกาสได้เจอเหตุการณ์หรือสถานการณ์นั้นๆ มากกว่าร้อยละ 25 ของข้อคำถามในด้านย่อยนั้น หรือของข้อคำถามทั้งหมดจะไม่นำมารวมในการวิเคราะห์ด้วย ได้ทำการวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างพัฒนาการของเด็กและปัจจัยคัดสรรด้านครอบครัว และการอบรมเลี้ยงดู ใช้ Chi-square test ในการวิเคราะห์แบบ bivariate และ Logistic Regression ในการวิเคราะห์แบบ multivariate

เนื่องจากไม่เคยมีการศึกษาใช้แบบวัดนี้ในการเก็บข้อมูลของเด็กไทยมาก่อน จึงไม่มีเกณฑ์อ้างอิงของพัฒนาการอารมณ์-จิตใจ-สังคม-จริยธรรมสำหรับเด็กไทยให้เปรียบเทียบและจัดระดับพัฒนาการได้ ในโครงการนี้จึงแบ่งระดับพัฒนาการโดยใช้เปอร์เซ็นต์ไคลด์ด้วยวิธีอิงกลุ่ม และเปรียบเทียบกับคะแนนของเด็กอเมริกันอายุ 12-35 เดือน (Carter et al, 2002)

ผลการศึกษา

จากเด็กอายุ 1-6 ปี ที่สำรวจจำนวน 3,156 ราย เก็บข้อมูลพัฒนาการอารมณ์-จิตใจ-สังคมได้ 3,154 ราย (ร้อยละ 99.9) เป็นชายร้อยละ 51.7 เป็นหญิงร้อยละ 48.3 ในช่วงอายุจาก 1-6 ปี เด็กไทยในการศึกษานี้มีคะแนนเฉลี่ยด้านการสร้างสัมพันธไมตรีใกล้ชิด (Social Relatedness) สูงกว่าคะแนนเฉลี่ยด้านสมรรถนะทางอารมณ์และสังคม (Competence) แสดงว่าเด็กปฐมวัยไทยมีพฤติกรรมด้านการสร้างสัมพันธไมตรีใกล้ชิด (เช่น แสดงความรักกับแม่หรือผู้เลี้ยงดู ชอบเข้ามากอดมาหอมแก้มแม่) เร็วกว่าพฤติกรรมด้านสมรรถนะอารมณ์และสังคม คะแนนเฉลี่ยด้านการสร้างสัมพันธไมตรีใกล้ชิดใกล้เคียงกันตลอดช่วงอายุนี้ บ่งชี้ว่าเด็กพัฒนาการสร้างสัมพันธไมตรีใกล้ชิดได้สูงตั้งแต่อายุ 12 เดือน ในขณะที่คะแนนเฉลี่ยด้านสมรรถนะทางอารมณ์และสังคมเพิ่มขึ้นตามอายุเพิ่มขึ้นชัดเจนในช่วงอายุ 12-35 เดือน หลังจากนั้นเพิ่มขึ้นค่อนข้างน้อยจากอายุ 36-71 เดือน เมื่อเปรียบเทียบระหว่างเพศ คะแนนเฉลี่ยด้านสมรรถนะทางอารมณ์และสังคมและด้านการสร้างสัมพันธไมตรีใกล้ชิดของเด็กหญิงและเด็กชายอายุ 12-35 เดือนไม่แตกต่างกันชัดเจน ยกเว้นในกลุ่ม

อายุ 24-29 เดือน เด็กหญิงมีคะแนนเฉลี่ยด้านการสร้างสัมพันธ์ใกล้ชิดสูงกว่าเด็กชายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในกลุ่มอายุ 36-71 เดือน เด็กหญิงมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าเด็กชายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในด้านสมรรถนะทางอารมณ์และสังคมเฉพาะกลุ่มอายุ 36-41 เดือน, 42-47 เดือน, 48-53 เดือน และ 60-65 เดือน ส่วนในด้านการสร้างสัมพันธ์ใกล้ชิดเฉพาะกลุ่มอายุ 48-53 เดือน และ 60-65 เดือน (ตารางที่ 1.1 และตารางที่ 1.2)

ตารางที่ 1.1 คะแนนเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคมของเด็กไทย อายุ 1-<3 ปี แยกตามเพศ

องค์ประกอบ พัฒนาการ	คะแนนเฉลี่ย (ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน)							
	12-17 เดือน		18-23 เดือน		24-29 เดือน		30-35 เดือน	
	ชาย (n=176)	หญิง (n=174)	ชาย (n=227)	หญิง (n=199)	ชาย (n=234)	หญิง (n=208)	ชาย (n=206)	หญิง (n=147)
สมรรถนะทาง อารมณ์และสังคม (Competence)	1.01 (0.29)	1.04 (0.30)	1.14 (0.34)	1.18 (0.30)	1.21 (0.28)	1.25 (0.28)	1.27 (0.29)	1.3 (0.27)
การทำตามระเบียบ กติกา (Compliance)	0.97 (0.36)	1.07 (0.37)	1.14 (0.41)	1.20 (0.38)	1.23 (0.36)	1.26 (0.37)	1.24 (0.36)	1.31 (0.33)
ความจดจ่อมีสมาธิ (Attention Skill)	0.80 (0.46)	0.87 (0.49)	0.96 (0.46)	1.04 (0.48)	1.09 (0.42)	1.09 (0.45)	1.21 (0.44)	1.19 (0.41)
การเลียนแบบ/เล่น (Imitation/Play)	1.03 (0.37)	1.06 (0.40)	1.18 (0.45)	1.23 (0.39)	1.23 (0.40)	1.30 (0.40)	1.23 (0.40)	1.31 (0.41)
แรงจูงใจใฝ่สำเร็จ (Mastery Motivation)	1.17 (0.38)	1.15 (0.37)	1.29 (0.43)	1.28 (0.37)	1.30 (0.38)	1.29 (0.36)	1.3 (0.39)	1.33 (0.38)
ความเห็นอกเห็นใจผู้ อื่น (Empathy)	0.88 (0.40)	0.86 (0.41)	1.02 (0.45)	1.09 (0.43)	1.13 (0.43)	1.19 (0.41)	1.21 (0.41)	1.25 (0.41)
การชอบสังคมกับเพื่อน (Prosocial Peer Relations)	1.26 (0.37)	1.28 (0.39)	1.28 (0.43)	1.32 (0.38)	1.33 (0.38)	1.37 (0.42)	1.41 (0.38)	1.43 (0.38)
การสร้างสัมพันธ์ใกล้ชิด (Social Relatedness)	1.53 (0.32)	1.56 (0.27)	1.55 (0.31)	1.60 (0.28)	1.55* (0.29)	1.64* (0.25)	1.54 (0.29)	1.59 (0.30)

สถิติ: t-test, *p<0.001

เมื่อพิจารณาองค์ประกอบย่อยของสมรรถนะทางอารมณ์และสังคม พบว่า ในกลุ่มอายุ 12-17 เดือน เด็กมีพัฒนาการด้านชอบสังคมกับเพื่อนได้เร็วกว่าพัฒนาการด้านอื่นๆ รองลงมาคือ

ด้านแรงจูงใจใฝ่สำเร็จ ด้านการเลียนแบบ/เล่น ด้านการทำตามระเบียบกติกา ด้านความเห็นอกเห็นใจผู้อื่นและด้านความจดจ่อมีสมาธิ ตามลำดับ เมื่อเด็กเติบโตขึ้นพัฒนาการด้านการชอบสังคมกับเพื่อนยังเป็นพัฒนาการที่ก้าวหน้ากว่าด้านอื่นๆ ที่อายุ 30-35 เดือน คะแนนเฉลี่ยการชอบสังคมกับเพื่อนยังคงสูงสุด รองลงมาคือด้านแรงจูงใจใฝ่สำเร็จ ด้านการเลียนแบบ/เล่น และด้านการทำตามระเบียบกติกา มีคะแนนเฉลี่ยใกล้เคียงกัน ตามมาด้วยความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น โดยด้านความจดจ่อมีสมาธิมีคะแนนเฉลี่ยด้านต่ำสุด เมื่อเปรียบเทียบระหว่างเพศ เด็กหญิงมีคะแนนเฉลี่ยขององค์ประกอบย่อยสูงกว่าเด็กชายเล็กน้อย แต่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ (ตารางที่ 1.1)

เมื่อเด็กเติบโตขึ้นจากอายุ 36-71 เดือน เด็กมีพัฒนาการด้านสมรรถนะทางอารมณ์เพิ่มขึ้นตามลำดับ ด้านย่อยที่มีพัฒนาการได้สูงสุดคือ ด้านชอบสังคมกับเพื่อน รองลงมาคือด้านการทำตามระเบียบกติกา ด้านที่มีการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างน้อยหรือพัฒนาไม่เปลี่ยนแปลงไปจากเมื่ออายุต่ำกว่า 3 ปี คือ ด้านแรงจูงใจใฝ่สำเร็จ ด้านที่พัฒนาขึ้นจากเมื่ออายุ 3 ปี คือด้านความจดจ่อมีสมาธิ ส่วนด้านที่มีคะแนนลดต่ำลงจากเมื่ออายุ 3 ปี คือ ด้านการเลียนแบบ/เล่นสมมุติ ซึ่งที่อายุ 66-71 เดือน มีคะแนนต่ำกว่าที่ 36-41 เดือน โดยเด็กชายมีคะแนนต่ำลงมาก มาเฉลี่ยใกล้เคียงกับเมื่ออายุ 12-17 เดือน ด้านความเห็นอกเห็นใจผู้อื่นเพิ่มขึ้นจากอายุ 36-41 เดือน ถึงอายุ 42-47 เดือน หลังจากนั้นไม่เปลี่ยนแปลงมากนักจนถึงอายุ 71 เดือน เมื่อเปรียบเทียบระหว่างเพศ เด็กหญิงมีคะแนนเฉลี่ยขององค์ประกอบย่อยส่วนใหญ่สูงกว่าเด็กชายเล็กน้อยแต่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ดังในตารางที่ 1.2

ในกลุ่มอายุ 1-3 ปี เมื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างเด็กในเขตและนอกเขตเทศบาล โดยพิจารณาสัดส่วนของเด็กที่มีค่าคะแนนพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคมต่ำกว่าเปอร์เซ็นต์ไคล์ที่ 10 ของเด็กกลุ่มอายุเดียวกันและเพศเดียวกันเด็กนอกเขตเทศบาลมีสัดส่วนของเด็กที่มีคะแนนพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคมอยู่ในเกณฑ์ต่ำกว่าเปอร์เซ็นต์ไคล์ที่ 10 สูงกว่าเด็กในเขตเทศบาลทั้งในด้านสมรรถนะทางอารมณ์และสังคมและด้านการสร้างสัมพันธใกล้ชิด ยกเว้นในเด็กชายและกลุ่มอายุ 12-17 เดือน ที่เด็กในเขตเทศบาลมีสัดส่วนของเด็กที่อยู่ในเกณฑ์ต่ำกว่าเปอร์เซ็นต์ไคล์ที่ 10 สูงกว่าเด็กนอกเขตเทศบาลถึง 3 เท่า ดังตารางที่ 1.3

ตารางที่ 1.3 ร้อยละของเด็กอายุ 1-3 ปี ที่มีค่าคะแนนพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคมต่ำกว่าเปอร์เซ็นต์ไคล์ที่ 10 แยกตามเพศและเขตเทศบาล

	12-17 เดือน		18-23 เดือน		24-29 เดือน		30-35 เดือน	
	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง
สมรรถนะทางอารมณ์และสังคม								
ในเขต	14.4*	8.8	4.0**	5.8	9.1	9.3	5.9	7.9
นอกเขต	4.7*	10.8	15.7**	12.5	8.8	11.0	13.3	11.3
การสร้างสัมพันธใกล้ชิด								
ในเขต	7.7	4.4	3.2*	7.8	8.3	4.6	7.9	3.9
นอกเขต	8.2	10.8	11.8*	8.3	10.6	10.0	11.4	11.3

สถิติ: Chi-square test, *p<0.05, **p<0.01

เมื่อเปรียบเทียบระหว่างภาค ภาคเหนือมีสัดส่วนของเด็กที่มีค่าคะแนนพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม อยู่ในเกณฑ์ต่ำกว่าเปอร์เซ็นต์ไคล์ที่ 10 สูงกว่าภาคอื่นในทุกกลุ่มอายุ ด้านการสร้างสัมพันธใกล้ชิดและด้านสมรรถนะทางอารมณ์และสังคม ยกเว้นที่กลุ่มอายุ 24-29 เดือนที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีสัดส่วนของเด็กที่มีคะแนนต่ำกว่าเปอร์เซ็นต์ไคล์ที่ 10 ด้านสมรรถนะทางอารมณ์และสังคมสูงสุด แต่ภาคเหนือก็มีสัดส่วนสูงรองเป็นอันดับสองของเด็กที่อยู่ในเกณฑ์ต่ำ ดังตารางที่ 1.4

ตารางที่ 1.4 ร้อยละของเด็กอายุ 12-35 เดือน ที่มีพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคมอยู่ในเกณฑ์ต่ำหรือต่ำกว่าวัยเปรียบเทียบโดยใช้เกณฑ์เปอร์เซ็นต์ไคล์ที่ 10* จำแนกตามเพศของเด็กและภาค

องค์ประกอบของพัฒนาการ	12-17 เดือน		18-23 เดือน		24-29 เดือน		30-35 เดือน	
	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง
สมรรถนะทางอารมณ์และสังคม								
กรุงเทพฯ	16.7	10.0	5.3	5.6	9.4	12.1	4.2	11.5
กลาง	10.4	12.9	2.9	11.4	5.6	9.1	2.5	6.1
เหนือ	16.7	15.2	17.0	17.1	10.2	9.5	18.3	14.3
ตะวันออกเฉียงเหนือ	8.1	11.9	8.5	9.1	19.6	15.2	13.2	13.0
ใต้	-	-	10.2	2.5	1.9	4.7	4.5	3.3
การสร้างสัมพันธ์ใกล้ชิด								
กรุงเทพฯ	3.3	-	5.3	8.3	9.4	6.1	-	3.8
กลาง	14.6	9.7	2.9	4.5	5.6	11.4	10.0	6.1
เหนือ	13.3	12.1	14.9	14.3	12.2	14.3	11.7	14.3
ตะวันออกเฉียงเหนือ	5.4	9.5	5.1	9.1	8.7	-	18.4	8.7
ใต้	-	5.3	6.1	5.0	11.3	4.7	4.5	3.3

* อิงกลุ่มเด็กในการสำรวจครั้งนี้

การเปรียบเทียบกับเกณฑ์ต่างประเทศ ดังกล่าวแล้วว่าแบบวัด MITSEA นี้ดัดแปลงมาจากแบบวัด ITSEA ซึ่งสร้างโดย Carter และคณะ (2002) จากการศึกษาเด็กอเมริกันจำนวน 1,280 คน ที่สุ่มจากประชากรในเขต New Haven-Meriden Standard Metropolitan Statistical Area ในการวิเคราะห์ครั้งนี้ จึงได้ทำการเปรียบเทียบค่าคะแนนที่เปอร์เซ็นต์ไคล์ที่ 10 ของเด็กอเมริกันกลุ่มนี้กับค่าคะแนนที่เปอร์เซ็นต์ไคล์ที่ 10 ของเด็กไทยในการสำรวจครั้งนี้ ดังแสดงในตารางที่ 1.5 และ 1.6 ความแตกต่างระหว่างค่าคะแนนที่เปอร์เซ็นต์ไคล์ที่ 10 ของเด็กอเมริกันกับของเด็กไทยในแต่ละเพศมีแบบแผนเช่นเดียวกับค่าคะแนนเฉลี่ยข้างต้น

ตารางที่ 1.5 ค่าคะแนนที่เปอร์เซ็นต์ไต่ที่ 10 ของสมรรถนะทางอารมณ์และสังคมและการสร้างสัมพันธไมตรีของเด็กชายอเมริกันและเด็กชายไทยในการสำรวจครั้งนี้

องค์ประกอบพัฒนาการ ด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม	12-17 เดือน		18-23 เดือน		24-29 เดือน		30-35 เดือน	
	อเมริกัน	ไทย	อเมริกัน	ไทย	อเมริกัน	ไทย	อเมริกัน	ไทย
สมรรถนะทางอารมณ์และสังคม (Competence)	0.78	0.68	1.01	0.66	1.03	0.84	1.08	0.90
การทำตามระเบียบกติกา (Compliance)	0.50	0.50	0.88	0.50	0.88	0.75	0.88	0.88
ความจดจ่อมีสมาธิ (Attention)	0.60	0.20	0.80	0.33	1.00	0.60	1.00	0.60
การเลียนแบบ/เล่น (Imitation/Play)	0.80	0.50	0.83	0.60	1.00	0.67	1.00	0.76
แรงจูงใจใฝ่สำเร็จ (Mastery Motivation)	1.00	0.67	1.67	0.67	1.17	0.83	1.33	0.82
ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น (Empathy)	0.17	0.33	0.43	0.43	0.67	0.57	0.83	0.67
การชอบสังคมกับเพื่อน (Prosocial Peer Relations)	0.40	0.80	0.50	0.75	0.60	0.80	0.67	1.00
การสร้างสัมพันธไมตรี (Social Relatedness)	1.30	1.10	1.40	1.10	1.33	1.20	1.30	1.17

หมายเหตุ เกณฑ์เด็กอเมริกันใช้ Carter และคณะ (2002)

ตารางที่ 1.6 ค่าคะแนนที่เปอร์เซ็นต์ไคที่ 10 ของสมรรถนะทางอารมณ์และสังคมและการสร้างสัมพันธ์ใกล้ชิดของเด็กหญิงอเมริกันและเด็กหญิงไทยในการสำรวจครั้งนี้

องค์ประกอบพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม	12-17 เดือน		18-23 เดือน		24-29 เดือน		30-35 เดือน	
	อเมริกัน	ไทย	อเมริกัน	ไทย	อเมริกัน	ไทย	อเมริกัน	ไทย
สมรรถนะทางอารมณ์และสังคม (Competence)	0.80	0.70	1.11	0.81	1.21	0.86	1.27	0.95
การทำตามระเบียบกติกา (Compliance)	0.50	0.50	0.88	0.63	1.00	0.86	0.88	0.88
ความจดจ่อมีสมาธิ (Attention)	0.60	0.20	1.00	0.40	1.00	0.50	1.00	0.60
การเลียนแบบ/เล่น (Imitation/Play)	0.83	0.50	1.00	0.67	1.17	0.80	1.33	0.77
แรงจูงใจใฝ่สำเร็จ (Mastery Motivation)	1.00	0.67	1.20	0.80	1.17	0.83	1.33	0.80
ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น (Empathy)	0.17	0.29	0.67	0.57	0.86	0.71	0.86	0.71
การชอบสังคมกับเพื่อน (Prosocial Peer Relations)	0.40	0.80	0.60	0.80	0.80	0.80	1.00	1.00
การสร้างสัมพันธ์ใกล้ชิด (Social Relatedness)	1.44	1.20	1.44	1.20	1.44	1.30	1.40	1.20

หมายเหตุ เกณฑ์เด็กอเมริกันใช้ Carter และคณะ (2002)

เมื่อเปรียบเทียบกับเด็กชายอเมริกันอายุ 12-35 เดือน (Carter et al, 2002) โดยใช้คะแนนเปอร์เซ็นต์ไคที่ 10 เป็นเกณฑ์ตัดสิน พบว่า เด็กชายไทยในการสำรวจครั้งนี้ มีคะแนนพฤติกรรมด้านสมรรถนะทางอารมณ์และสังคมอยู่ในเกณฑ์ต่ำหรือต่ำกว่าวัย ร้อยละ 21.6-32.6 ในขณะที่เด็กหญิงไทยมีคะแนนด้านสมรรถนะทางอารมณ์และสังคม เมื่อเปรียบเทียบกับเด็กอเมริกันอยู่ในเกณฑ์ต่ำมากกว่าเด็กชายเกือบ 2 เท่า และมีสัดส่วนของเด็กที่มีคะแนนต่ำเพิ่มขึ้นอย่างมากเมื่ออายุมากขึ้น เมื่อเปรียบเทียบกับเด็กหญิงอเมริกัน เด็กหญิงไทยอายุ 12-17 เดือนในการสำรวจครั้งนี้ ร้อยละ 19 มีคะแนนพฤติกรรมด้านสมรรถนะทางอารมณ์และสังคมอยู่ในเกณฑ์ต่ำหรือต่ำกว่าวัย เพิ่มขึ้นเป็น ร้อยละ 41.7 ที่อายุ 18-23 เดือน ร้อยละ 43.8 ที่อายุ 24-29 เดือน และ ร้อยละ 44.2 ที่อายุ 30-35 เดือน

เมื่อพิจารณาด้านย่อยของสมรรถนะทางอารมณ์และสังคม ด้านย่อยที่เด็กไทยมีคะแนนอยู่ในเกณฑ์ต่ำหรือต่ำกว่าวัยสูงสุด คือ ด้านแรงจูงใจใฝ่สำเร็จและด้านความจดจ่อมีสมาธิ ส่วนด้านการชอบสังคมกับเพื่อน เด็กในการสำรวจครั้งนี้มีคะแนนอยู่ในเกณฑ์ต่ำหรือต่ำกว่าวัย

ต่ำสุด เพียง ร้อยละ 4.0 ในเด็กชายและ ร้อยละ 1.7 ในเด็กหญิงอายุ 12-17 เดือน เมื่อเด็กอายุมากขึ้นสัดส่วนของเด็กที่มีคะแนนด้านนี้อยู่ในเกณฑ์ต่ำหรือล่าช้ากว่าวัยเพิ่มสูงขึ้นแต่ก็ยังต่ำกว่า ร้อยละ 10 ในเด็กชาย ในขณะที่เด็กหญิงอยู่ในเกณฑ์ต่ำหรือล่าช้ากว่าวัยเพิ่มสูงขึ้นเป็น ร้อยละ 17 ที่อายุ 17-35 เดือน ด้านความเห็นอกเห็นใจผู้อื่นเป็นอีกด้านหนึ่งที่เด็กในการสำรวจครั้งนี้มีสัดส่วนของเด็กที่อยู่ในเกณฑ์ต่ำหรือล่าช้ากว่าวัยน้อยกว่าเด็กอเมริกันที่อายุ 12-17 เดือน แต่มีสัดส่วนเพิ่มขึ้นเมื่ออายุมากขึ้น โดยเด็กหญิงมีสัดส่วนของเด็กที่มีคะแนนด้านความเห็นอกเห็นใจผู้อื่นอยู่ในเกณฑ์ต่ำมากกว่าเด็กชาย 2 เท่าที่อายุ 24-29 เดือน ในด้านพฤติกรรมการสร้างสัมพันธ์ใกล้ชิด เมื่อเปรียบเทียบกับเด็กอเมริกัน ร้อยละ 19.7 ถึง ร้อยละ 36.1 ของเด็กไทยมีคะแนนด้านนี้อยู่ในเกณฑ์ต่ำหรือล่าช้ากว่าวัย (ตารางที่ 1.7) มีข้อสังเกตว่า เด็กชายอายุ 18-23 เดือน มีพัฒนาการด้านแรงจูงใจใฝ่สำเร็จอยู่ในเกณฑ์ต่ำหรือล่าช้ากว่าวัยสูงมาก เนื่องจากค่าคะแนนเปอร์เซ็นต์ไคที่ 10 ด้านแรงจูงใจใฝ่สำเร็จของเด็กชายอเมริกันอายุ 18-23 เดือนมีค่าสูงผิดปกติ

ตารางที่ 1.7 ร้อยละของเด็กอายุ 12-35 เดือนที่มีพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม อยู่ในเกณฑ์ต่ำหรือล่าช้ากว่าวัย เปรียบเทียบโดยใช้เกณฑ์เปอร์เซ็นต์ไคที่ 10 ของเด็กอเมริกันจำแนกตามเพศของเด็ก

องค์ประกอบของพัฒนาการ	12-17 เดือน		18-23 เดือน		24-29 เดือน		30-35 เดือน	
	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง
สมรรถนะทางอารมณ์และสังคม (Competence)	21.6	19.0	32.6	41.7	29.1**	43.8**	23.8**	44.2**
การทำตามระเบียบกติกา (Compliance)	14.2	10.9	30.4	25.1	21.8*	31.7*	18.9	14.3
ความจดจ่อมีสมาธิ (Attention)	40.3	39.7	41.4**	57.3**	53.0	47.1	39.3	40.8
การเล่นแบบ/เล่น (Imitation/Play)	20.5	23.6	20.7**	35.2**	37.2	43.8	35.4	40.1
แรงจูงใจใฝ่สำเร็จ (Mastery Motivation)	44.3	43.1	84.1**	43.2**	41.0	40.9	43.2	38.8
ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น (Empathy)	4.0	4.6	13.7	14.6	12.4**	28.4**	15.0	21.1
การชอบสังคมกับเพื่อน (Prosocial Peer Relations)	4.0	1.7	4.4	6.1	7.7	11.5	3.9	17.0
การสร้างสัมพันธ์ใกล้ชิด (Social Relatedness)	25.6	31.0	36.1*	24.6*	19.7	20.7	19.4	27.2

สถิติ: เปรียบเทียบชาย-หญิง โดยใช้ Chi-square test หรือ Fisher's Exact test, *p<0.05, **p<0.01; เกณฑ์เด็กอเมริกัน ใช้ Carter และคณะ (2002)

สำหรับเด็กอายุ 3-6 ปี เมื่อเปรียบเทียบในเขตและนอกเขตเทศบาล พื้นที่นอกเขตเทศบาลเกือบทุกกลุ่มอายุ มีสัดส่วนของเด็กที่มีคะแนนพฤติกรรมด้านสมรรถนะทางอารมณ์และสังคมอยู่ในเกณฑ์ต่ำกว่าเปอร์เซ็นต์ไคที่ 10 (อิงกลุ่มเด็กในการศึกษานี้) สูงกว่าเด็กในเขตเทศบาล เฉพาะกลุ่มอายุ 60-65 เดือนเท่านั้นที่เด็กในเขตเทศบาลมีสัดส่วนของเด็กที่มีคะแนนพฤติกรรมด้านสมรรถนะทางอารมณ์และสังคมอยู่ในเกณฑ์ต่ำกว่า ในด้านการสร้างสัมพันธไมตรีก็เช่นกัน พื้นที่นอกเขตเทศบาลมีสัดส่วนของเด็กที่มีคะแนนพฤติกรรมการสร้างสัมพันธไมตรีไคที่ต่ำกว่าเปอร์เซ็นต์ไคที่ 10 สูงกว่าพื้นที่ในเขตเทศบาล ยกเว้นกลุ่มอายุ 60-65 เดือนที่พื้นที่ในเขตเทศบาลมีสัดส่วนของเด็กที่มีคะแนนต่ำกว่านอกเขตเทศบาล (ตารางที่ 1.8)

เมื่อเปรียบเทียบระหว่างภาค พบว่ามีความแตกต่างระหว่างภาคในแต่ละกลุ่มอายุ แต่ไม่มีแบบแผนที่แน่นอนว่าภาคใดภาคหนึ่งมีสัดส่วนของเด็กที่มีคะแนนพัฒนาการด้านสมรรถนะทางอารมณ์และสังคมอยู่ในเกณฑ์ต่ำกว่าเปอร์เซ็นต์ไคที่ 10 สูงกว่าภาคอื่นในทุกกลุ่มอายุ เช่นที่พบในเด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี (ตารางที่ 1.9) เนื่องจากยังไม่มีข้อมูลตีพิมพ์การศึกษาใช้ ITSEA ในเด็กอายุ 36-71 เดือนในต่างประเทศ จึงไม่สามารถเปรียบเทียบกับเด็กชนชาติอื่นได้

ตารางที่ 1.8 ร้อยละของเด็กอายุ 3-6 ปี ที่มีค่าคะแนนพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคมต่ำกว่าเปอร์เซ็นต์ไคที่ 10* แยกตามเพศและเขตเทศบาล

	36-41 เดือน		42-47 เดือน		48-53 เดือน		54-59 เดือน		60-65 เดือน		66-72 เดือน	
	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง
สมรรถนะทางอารมณ์และสังคม (Competence)	9.5	10.0	9.4	10.0	9.3	10.0	7.9	9.7	9.7	9.0	9.8	9.4
ในเขต	7.3	8.3	8.5	7.5	8.4	10.2	11.9	6.3	11.3	13.0	9.1	7.0
นอกเขต	12.0	11.5	10.4	12.3	10.3	9.7	14.9	12.5	8.2	3.6	10.3	12.5
การสร้างสัมพันธไมตรี (Social Relatedness)	7.6	8.0	9.4	6.4	4.6	6.7	7.9	9.7	6.9	5.3	2.9	7.9
ในเขต	5.5	6.3	8.5	7.5	3.6	8.0	9.5	4.7	9.9	7.8	0.0	7.0
นอกเขต	10.0	9.6	10.4	5.5	5.9	4.8	6.0	13.8	4.1	1.8	5.2	8.9

สถิติ: Chi-square test หรือ Fisher's Exact test ไม่พบความแตกต่างที่มีนัยสำคัญทางสถิติ, * อิงกลุ่มเด็กในการสำรวจครั้งนี้

ตารางที่ 1.9 ร้อยละของเด็กอายุ 36-71 เดือนที่มีพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคมอยู่ในเกณฑ์ต่ำหรือล่าช้ากว่าวัยเปรียบเทียบโดยใช้เกณฑ์เปอร์เซ็นต์ไคที่ 10* จำแนกตามเพศของเด็กและภาค

	36-41 เดือน		42-47 เดือน		48-53 เดือน		54-59 เดือน		60-65 เดือน		66-72 เดือน	
	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง
สมรรถนะทางอารมณ์และสังคม (Competence)												
	9.5	10.0	9.4	10.0	9.3	10.0	7.9	9.7	9.7	9.0	9.8	9.4
กรุงเทพฯ	7.1	6.3	26.1	13.3	7.4	12.5	3.6	0.0	13.8	19.0	6.7	13.6
กลาง	11.1	5.0	0.0	10.5	6.1	11.1	8.8	0.0	10.3	5.9	15.4	0.0
เหนือ	6.7	7.1	14.8	3.6	7.1	5.7	17.6	10.3	11.1	8.3	6.3	9.1
ตะวันออก-เฉียงเหนือ	16.7	8.7	6.3	11.5	7.4	12.5	16.7	14.3	8.7	10.7	10.7	14.8
ใต้	3.6	30.8	4.2	12.1	16.7	10.0	19.4	13.2	3.7	3.8	5.9	9.1
การสร้างสัมพันธภาพใกล้ชิด (Social Relatedness)												
	7.6	8.0	9.4	6.4	4.6	6.7	7.9	9.7	6.9	5.3	2.9	7.9
กรุงเทพฯ	0.0	6.3	4.3	20.0	3.7	8.3	10.7	0.0	20.7	4.8	0.0	13.6
กลาง	5.6	10.0	6.3	5.3	3.0	3.7	2.9	10.5	6.9	5.9	0.0	4.3
เหนือ	6.7	7.1	18.5	3.6	7.1	8.6	11.8	13.8	2.8	8.3	6.3	9.1
ตะวันออก-เฉียงเหนือ	6.7	4.3	9.4	7.7	0.0	4.2	4.2	7.1	4.3	7.1	0.0	11.1
ใต้	14.3	15.4	8.3	3.0	8.3	7.5	9.7	13.2	0.0	0.0	11.8	0.0

* อิงกลุ่มเด็กในการสำรวจครั้งนี้

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคมของเด็กอายุ 1-3 ปี โดยการวิเคราะห์ Chi-square test ปัจจัยด้านครอบครัวที่มีความสัมพันธ์กับคะแนนพฤติกรรมด้านสมรรถนะทางอารมณ์และสังคมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ การศึกษาของพ่อและแม่ อาชีพของพ่อและแม่ รายได้ของครอบครัว สภาพแวดล้อมของบ้าน และการอบรมเลี้ยงดู ดังแสดงในตารางที่ 1 ในภาคผนวก ส่วนปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคะแนนพฤติกรรมด้านการสร้างสัมพันธภาพใกล้ชิดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติได้แก่ การศึกษาของพ่อ ผู้ที่ใช้เวลาเลี้ยงดูเด็กส่วนใหญ่ และการอบรมเลี้ยงดู ดังแสดงในตารางที่ 2 ในภาคผนวก

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคมของเด็กอายุ 3-6 ปี

ปี โดยการวิเคราะห์ Chi-square test ปัจจัยด้านครอบครัวที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับคะแนนพฤติกรรมด้านสมรรถนะทางอารมณ์และสังคม ได้แก่ การศึกษาของพ่อและแม่ อาชีพของพ่อและแม่ รายได้ของครอบครัว และการอบรมเลี้ยงดู ดังตารางที่ 3 ในภาคผนวก ส่วนปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคะแนนพฤติกรรมด้านการสร้างสัมพันธ์ใกล้ชิดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ ผู้ที่ใช้เวลาเลี้ยงดูเด็กส่วนใหญ่ และการอบรมเลี้ยงดู ดังแสดงในตารางที่ 4 ในภาคผนวก

เมื่อวิเคราะห์แบบ multivariate ตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรคัดสรรด้านครอบครัวและการอบรมเลี้ยงดูเด็กกับสมรรถนะทางอารมณ์และสังคมของเด็กอายุ 1-6 ปี ด้วยวิธี Logistic Regression ปัจจัยที่ยังคงมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ การอบรมเลี้ยงดูด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม-จริยธรรมและการศึกษาของแม่ ดังแสดงในตารางที่ 14 โดยมีตัวแปรเพศและอายุของเด็ก เขตการปกครองและภาคเป็นตัวแปรควบคุม เมื่อเทียบกับกลุ่มที่มีการอบรมเลี้ยงดูด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม-จริยธรรมอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง (ระหว่างเปอร์เซ็นต์ไคที่ 25-75) ผู้เลี้ยงดูที่มีคะแนนการอบรมเลี้ยงดู อยู่ในเกณฑ์สูง (มากกว่าเปอร์เซ็นต์ไคที่ 75) มีความเสี่ยงที่เด็กมีคะแนนสมรรถนะทางอารมณ์และสังคมอยู่ในเกณฑ์ต่ำเป็น 0.58 เท่าของกลุ่มที่มีคะแนนการ อบรมเลี้ยงดูอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง (ระหว่างเปอร์เซ็นต์ไคที่ 25-75) ในขณะที่กลุ่มคะแนนการ อบรมเลี้ยงดูต่ำ (ต่ำกว่าเปอร์เซ็นต์ไคที่ 25) เด็กมีคะแนนพัฒนาการอยู่ในเกณฑ์ต่ำมากกว่าเป็น 1.6 เท่าของกลุ่มที่มีคะแนนการอบรมเลี้ยงดูอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง แม่ที่มีการศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพมีความเสี่ยงที่ลูกจะมีคะแนนพัฒนาการสมรรถนะทางอารมณ์และสังคมอยู่ในเกณฑ์ต่ำลดลงเป็น 0.54 เท่าของแม่ที่มีระดับการศึกษาระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า แม่ที่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาหรือระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่ามีความเสี่ยงลดลงเช่นกันแต่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้พบว่าจำนวนชั่วโมงที่เด็กใช้ในการดูโทรทัศน์ ลักษณะครอบครัว ผู้ที่เลี้ยงดูเด็กส่วนใหญ่ อาชีพแม่ รายได้ของครอบครัว จำนวนบุตร จำนวนคนในบ้านที่อยู่ประจำ และการครอบครอง ที่อยู่อาศัย ทำให้ log likelihood ratio ของ model เปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่ odds ratio ของตัวแปรเหล่านี้ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ (ตารางที่ 1.10)

ตารางที่ 1.10 Odds ratio ของปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับสมรรถนะทางอารมณ์และสังคม (Competence) ของเด็กอายุ 1-<6 ปี* โดยวิธี Logistic Regression

ปัจจัย	Odds ratios	95% Confidence Interval		P-value
		Lower	Upper	
การอบรมเลี้ยงดูด้านอารมณ์-สังคม-จิตใจและจริยธรรม				
- ต่ำ (<p 25)	1.610	1.313	1.974	<0.001
- สูง (>p75)	.577	.449	.740	<0.001
- ปานกลาง (p25-p75)	1	-	-	-
การศึกษาของแม่				
- มัธยมศึกษา	.891	.724	1.097	0.277
- ปวช./ปวส./ปวท.	.543	.376	.783	0.001
- ปริญญาตรี/สูงกว่าปริญญาตรี	.765	.476	1.230	0.269
- ประถมศึกษา/ต่ำกว่าประถมศึกษา	1	-	-	-

* Reference คือ กลุ่มที่มีคะแนนสมรรถนะทางอารมณ์และสังคมเท่ากับหรือสูงกว่าเปอร์เซ็นต์ไคล์ที่ 25, ตัวแปรควบคุมคือ เพศและอายุของเด็ก เขตการปกครอง และภาค

อภิปรายผล

การศึกษานี้เป็นการศึกษาแรกที่วัดพัฒนาด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคมของเด็กปฐมวัยในระดับประเทศ ผลการศึกษาพบว่า เด็กปฐมวัยไทยมีพัฒนาการการสร้างสัมพันธ์ใกล้ชิดเร็วกว่าพัฒนาการด้านสมรรถนะทางอารมณ์และสังคมและมีการเปลี่ยนแปลงน้อยในช่วงอายุ 1-<6 ปี ในขณะที่สมรรถนะทางอารมณ์และสังคมมีการพัฒนาเพิ่มขึ้นตามอายุ ทุกด้านย่อยยกเว้นด้านการเลียนแบบ/เล่นสมมุติที่ลดลงต่ำเมื่อเด็กอายุเข้าใกล้ 6 ปี เด็กหญิงมีพัฒนาการเร็วกว่าเด็กชายเด็กในเขตเมืองมีพัฒนาการสูงกว่าเด็กนอกเขตเทศบาลในเกือบทุกด้าน

เมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์เด็กอเมริกันอายุ 12-35 เดือน หนึ่งในสามของเด็กชายและเกือบครึ่งหนึ่งของเด็กหญิงในการศึกษานี้มีสมรรถนะทางอารมณ์และสังคมอยู่ในเกณฑ์ต่ำ และหนึ่งในสี่ถึงหนึ่งในสามมีคะแนนการสร้างสัมพันธ์ใกล้ชิดอยู่ในเกณฑ์ต่ำ องค์ประกอบย่อยของสมรรถนะทางอารมณ์และสังคมที่ดีกว่าเกณฑ์เด็กอเมริกันคือ ด้านการขอสงวนสิทธิ์กับเพื่อน และด้านความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ส่วนองค์ประกอบย่อยที่ด้อยกว่าเกณฑ์เด็กอเมริกัน คือ ด้านแรงจูงใจใฝ่สำเร็จ และด้านความจดจ่อมีสมาธิ

Irwin และคณะ (2002) ทำการศึกษาโดยใช้แบบทดสอบ ITSEA ในเด็กวัยเตาะแตะที่พูดช้าเทียบกับเด็กที่พูดได้ตามเกณฑ์ พบว่า เด็กที่พูดช้ามีสมรรถนะทางอารมณ์และสังคม ต่ำกว่าเด็กที่พูดได้ตามเกณฑ์ นอกจากนี้ การศึกษาของ Briggs-Gowan และคณะ (2001) ในเด็ก

อเมริกันอายุ 1 และ 2 ปี จำนวน 1,280 ราย ด้วยแบบประเมิน Child Behavior Checklist (CBCL/2-3) พบว่าร้อยละ 32 ของเด็กที่มีปัญหาด้านพฤติกรรม มีพัฒนาการด้านสมรรถนะอารมณ์และสังคมล่าช้าจากการประเมินด้วยแบบทดสอบ ITSEA ส่วนการศึกษาของ Kochanska และคณะ (2000) ที่ติดตามเด็ก 106 คนเมื่ออายุ 22 และ 33 เดือน พบว่า ความสามารถในการจดจ่อมีสมาธิที่อายุ 9 เดือน และ socialization level ของมารดา ทำนายความสามารถในการควบคุมตนเองของเด็กที่อายุ 22 และ 33 เดือน

Hay และคณะ (1999) ติดตามเด็ก 66 คนที่อายุ 18-30 เดือนและอีก 6 เดือนต่อมา พบว่า ปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนที่วัดจากการแบ่งปันกันค่อนข้างคงตัวในแต่ละคน เมื่อยอมรับเป็นเพื่อนกันแล้ว เด็กหญิงจะแบ่งปันกันมากขึ้น ผลงานวิจัยเหล่านี้แสดงว่า พัฒนาการด้านอารมณ์และสังคมในวัยต้นเป็นพื้นฐานที่สำคัญของพฤติกรรมสังคมขั้นถัดไป พัฒนาการด้านอารมณ์และสังคมที่ไม่สมวัยหรือผิดปกติเป็นสาเหตุที่จะนำไปสู่ปัญหาด้านพฤติกรรมในอนาคต

ผลการวิจัยในต่างประเทศชี้ว่า การอบรมเลี้ยงดูมีอิทธิพลต่อการแสดงออกทางอารมณ์และพฤติกรรมสังคมของเด็กปฐมวัย ในการสังเกตพฤติกรรมของมารดาขณะที่ลูกเล่นของเล่นเมื่อเด็กอายุ 12 และ 20 เดือน โดย Frodi และคณะ (1985) พบว่า มารดาที่สนับสนุนให้เด็กเล่นของเล่นเอง (autonomy) จะกระตุ้นให้เด็กมีความพยายามมุ่งมั่นที่จะเล่นของเล่นด้วยตนเอง (task-oriented persistence) มากกว่าเด็กที่มารดาควบคุมมาก จากการติดตามเด็กตั้งแต่แรกเกิดจนเป็นผู้ใหญ่อายุ 30 ปี Massie และ Szajnberg (2002) พบว่า หากมารดาแสดงความรัก เห็นอกเห็นใจ คงเส้นคงวา และควบคุมความก้าวร้าวได้ เด็กจะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีกลไกป้องกันทางจิตใจ (defense mechanism) ในระดับสูง

ผลการวิจัยในประเทศไทยพบเช่นกันว่า การอบรมเลี้ยงดูมีความสัมพันธ์กับพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคมของเด็ก ปิยะนุช (2530) ศึกษาเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูที่มีผลต่อลักษณะทางอารมณ์ของเด็กวัย 4-5 ปี โดยให้บิดามารดาประเมินลักษณะตนเองในด้านความเข้มงวดมีระเบียบ การปกป้องดูแล และความมั่นคงทางอารมณ์ ส่วนลักษณะทางอารมณ์ของเด็กถูกประเมินโดยครูและบิดามารดา การศึกษาครั้งนี้พบว่า เด็กที่ผู้ปกครองเข้มงวด ใช้อารมณ์และปกป้องต่ำ มีลักษณะทางอารมณ์สูงกว่าเด็กที่ ผู้ปกครองใช้อารมณ์ และปกป้องสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) เมื่อพิจารณาตามผู้ให้การเลี้ยงดู พบว่าเด็กที่ผู้ปกครองใช้อารมณ์และปกป้องต่ำ ทั้งในกลุ่มที่ผู้ปกครองเลี้ยงเองหรือให้ญาติและคนอื่นเลี้ยง มีลักษณะอารมณ์ไม่แตกต่างกัน จากผลการศึกษาให้ผู้ศึกษาได้ให้ข้อคิดว่าการอบรมเลี้ยงดูไม่ว่าแบบใด หากกระทำจนเกินพอดี ไม่สม่ำเสมอ และขาดความสมดุล เช่น เอาใจใส่เข้มงวด หรือปกป้องมากเกินไป หรือปล่อยปละละเลย ไม่เอาใจใส่ดูแลเด็กก็อาจก่อให้เกิดผลเสียต่อเด็กได้ทั้งสิ้น ส่วนวัจน์ (2539) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะเด็กตามพื้นฐานอารมณ์กับรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูของ

มารดา จากเด็กวัยก่อนเรียนในโรงเรียนอนุบาลเอกชน โดยแบ่งลักษณะเด็กตามพื้นฐานอารมณ์ออกเป็น 2 กลุ่มคือ เด็กเลี้ยงง่าย และเด็กเลี้ยงยาก ส่วนรูปแบบการอบรมเลี้ยงดู แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม เช่นกัน คือ แบบประชาธิปไตย และไม่ประชาธิปไตย (แบบเข้มงวดกวดขัน และแบบปล่อยตามใจ) จากการศึกษาพบว่า ในกลุ่มเด็กเลี้ยงง่ายนั้นมารดามีแนวโน้มที่จะอบรมเลี้ยงดูบุตรแบบประชาธิปไตย มากกว่ากลุ่มเด็กเลี้ยงยาก กล่าวคือ มารดาจะอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย ร้อยละ 83.8 และอบรมเลี้ยงดูแบบไม่เป็นประชาธิปไตย ร้อยละ 16.2 ส่วนในกลุ่มเด็กเลี้ยงยาก มารดาจะอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย ร้อยละ 75.24 และแบบไม่ประชาธิปไตย ร้อยละ 24.76 แต่เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ พบว่าลักษณะเด็กตามพื้นฐานอารมณ์ไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูของมารดา

ในด้านปัญหาสุขภาพจิต อรทัย (2535) ได้ศึกษาการเลี้ยงดูบุตรวัย 0-5 ปี พบว่าเด็กที่มาใช้บริการที่แผนกกุมารเวชศาสตร์ จำนวน 37 คน ซึ่งส่วนใหญ่ใช้บริการในคลินิกสุขภาพเด็กดี และการเจ็บป่วยทางกาย มีมารดา ญาติผู้ใหญ่ และพี่เลี้ยงเป็นผู้ดูแล ร้อยละ 57.5, 22.5 และ 2.5 ตามลำดับ ในขณะที่เด็กที่มาใช้บริการที่หน่วยกุมารจิตเวช จำนวน 37 คน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเด็กที่มีปัญหาสุขภาพจิต เด็กกลุ่มนี้มีมารดา ญาติผู้ใหญ่ และพี่เลี้ยงเป็นผู้ดูแล ร้อยละ 45.9, 16.3 และ 13.5 ตามลำดับ จะเห็นได้ว่าเด็กที่มีปัญหาสุขภาพจิต จำนวนร้อยละของการได้รับการดูแลจากมารดาน้อยกว่าเด็กที่ไม่มีปัญหาสุขภาพจิต ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของวรตมา (2530) ที่พบว่า เด็กก่อนวัยเรียนที่มารดาเป็นผู้เลี้ยงดูมีพื้นฐานอารมณ์ด้านความสามารถในการปรับตัวดีกว่าเด็กกลุ่มที่ญาติเป็นผู้เลี้ยงดู พรรณพิมล และคณะ (2541) ได้ศึกษาปัจจัยทางจิตสังคมในผู้ป่วยเด็กที่มาใช้บริการที่ศูนย์สุขภาพจิตในระหว่างปี พ.ศ. 2539-2540 พบว่า ปัญหาทางจิตสังคมด้านการเลี้ยงดูผิดปกติ ซึ่งพบมากที่สุด ได้แก่ การดูแลเอาใจใส่เด็กมากเกินไป และคาดหวังมากเกินไป คิดเป็นร้อยละ 28 และ 22 ตามลำดับ ส่วนปัญหาทางจิตสังคมด้านความสัมพันธ์ในครอบครัวผิดปกติ ได้แก่ ผู้ใหญ่ภายในครอบครัวมีความขัดแย้ง ร้อยละ 19.5 การแสดงความรุนแรงเฉพาะกับเด็ก ร้อยละ 18.4 และขาดความอบอุ่น ร้อยละ 12.6

เมื่อพิจารณาจากผลการศึกษาเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดู และลักษณะทางอารมณ์ของเด็กข้างต้น อาจกล่าวได้ว่า เด็กที่มีปัญหาทางอารมณ์มักจะได้รับ การอบรมเลี้ยงดูที่ไม่เหมาะสม ผู้ปกครองมีทัศนคติการอบรมเลี้ยงดูไม่สม่ำเสมอ อารมณ์ไม่คงที่ เด็กบางคนได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลยมาก ตามใจมาก ได้รับการดูแลเอาใจใส่มากเกินไป เข้มงวดหรือปกป้องมากเกินไป คาดหวังมากเกินไป เด็กบางคนถูกทำโทษรุนแรงทั้งร่างกายและจิตใจ เด็กบางคนเป็นเด็กที่บิดามารดาไม่ต้องการ บางคนเปลี่ยนคนเลี้ยงบ่อย บางคนบิดามารดาไม่ได้เลี้ยงเอง เด็กจึงไม่ผูกพันกับมารดา เด็กหลายคนต้องพบกับปัญหาสัมพันธภาพภายในครอบครัว มีความสัมพันธ์กับ

บิดามารดาไม่ดี บิดามารดาทะเลาะกัน บิดาเมาสุราแล้วอาละวาดทุบตีมารดา ทำให้เด็กขาดความอบอุ่น

หลักฐานจากการวิจัยที่กล่าวมาข้างต้นสอดคล้องกับผลการศึกษาในการสำรวจในครั้งนี้ พบว่าการอบรมเลี้ยงดูมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคมของเด็กปฐมวัย กลุ่มที่มีคะแนนการอบรมเลี้ยงดูด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคมสูงลดความเสี่ยงต่อการมีพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคมต่ำ กลุ่มที่มีคะแนนการอบรมเลี้ยงดูด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคมต่ำเพิ่มความเสี่ยงต่อการมีพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคมต่ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ การอบรมเลี้ยงดูด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคมในการศึกษานี้รวมการแสดงออกด้วยความรักต่อเด็ก การสนองตอบต่ออารมณ์ของเด็กในเชิงบวก การตักเตือนสั่งสอนเด็กเมื่อทำผิดหรือไม่ถูกต้องแทนที่จะลงโทษทางกายที่รุนแรง การสอนให้เด็กรู้จักมารยาท รู้จักแบ่งปัน ไม่ทำร้ายคนอื่นหรือสัตว์ และเป็นแบบอย่างที่ดีกับเด็ก พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) (2544) ได้ชี้แนะไว้ว่า “พ่อแม่ทำหน้าที่พระพรหม คือ การแสดงโลกนี้แก่ลูก พ่อเด็กเกิดมาเจอมนุษย์คู่แรก คือพ่อแม่ พ่อเป็นตัวแทนของผู้ชายทั้งโลก แม่เป็นตัวแทนของผู้หญิงทั้งโลก ถ้ามนุษย์สองคนแรกเป็นคนดีต่อเขา รักเขา ก็ทำให้เขามีความรู้สึกที่ดีและมองเพื่อนมนุษย์ในทางที่ดี เด็กก็จะได้ความรู้สึกและทัศนคติพื้นฐานที่ดี คือ

- 1) มีความรู้สึกต่อเพื่อนมนุษย์ในทางที่ดี เป็นมิตร มีไมตรี
- 2) มีความรู้สึกต่อโลก ต่อธรรมชาติแวดล้อม ในทางที่มองเห็นความงาม ความน่าชื่นชม สร้างความรู้สึกที่ดี
- 3) สร้างความรู้สึกต่อสิ่งทั้งหลายในแง่ที่น่าจะไปเรียนรู้ หรือกระตุ้นให้เรียนรู้ อยากศึกษา อยากรู้
- 4) สร้างความรู้สึกต่อโลกคือสังคมมนุษย์นี้ในแง่ที่ตนเองจะไปมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา และสร้างสรรค์ทำให้ดีงามมีความสุขยิ่งขึ้น

แต่ความรักของพ่อแม่ก็ต้องอยู่ในขอบเขตของความรู้ เพื่อให้ลูกพัฒนาด้านปัญญาควบคู่ไปด้วยเป็นองค์รวมแห่งชีวิตและเป็นบุคคลที่สมบูรณ์”

นอกจากนี้ ในการศึกษาครั้งนี้ยังพบว่า การศึกษาของแม่ซึ่งเป็นผู้เลี้ยงดูหลักส่วนใหญ่ของเด็กปฐมวัยมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพัฒนาการของเด็กปฐมวัยเช่นกัน แม่ที่มีการศึกษาสูงกว่าระดับประถมศึกษา มีความเสี่ยงที่ลูกจะมีคะแนนพัฒนาการสมรรถนะทางอารมณ์และสังคมอยู่ในเกณฑ์ต่ำ ต่ำกว่าแม่ที่มีระดับการศึกษาระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า ข้อมูลเหล่านี้มีความสำคัญที่จะนำมากำหนดนโยบายพัฒนาเด็กปฐมวัยด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม

ตารางที่ 1.2 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม-จริยธรรมของเด็กไทยอายุ 3-6 ปี แยกตามเพศ

องค์ประกอบพัฒนาการ	คะแนนเฉลี่ย (ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน)											
	36-41 เดือน		42-47 เดือน		48-53 เดือน		54-59 เดือน		60-65 เดือน		66-71 เดือน	
	ชาย (n=105)	หญิง (n=100)	ชาย (n=138)	หญิง (n=140)	ชาย (n=151)	หญิง (n=150)	ชาย (n=151)	หญิง (n=144)	ชาย (n=144)	หญิง (n=133)	ชาย (n=102)	หญิง (n=127)
สมรรถนะทางอารมณ์และสังคม (Competence)	1.23 (0.23)*	1.31 (0.25)*	1.26 (0.28)*	1.34 (0.29)*	1.25 (0.24)**	1.35 (0.25)**	1.32 (0.25)	1.37 (0.26)	1.26 (0.25)**	1.38 (0.25)**	1.30 (0.25)	1.35 (0.22)
การทำตามระเบียบกติกา (Compliance)	1.23 (0.32)	1.33 (0.31)	1.25 (0.35)	1.34 (0.38)	1.24 (0.34)	1.37 (0.34)	1.33 (0.34)	1.42 (0.32)	1.34 (0.34)	1.43 (0.34)	1.35 (0.34)	1.38 (0.31)
ความจดจ่อมีสมาธิ (Attention Skill)	1.12 (0.38)	1.20 (0.40)	1.21 (0.36)	1.26 (0.4)	1.23 (0.36)	1.30 (0.37)	1.28 (0.40)	1.30 (0.38)	1.23 (0.37)	1.37 (0.38)	1.30 (0.37)	1.34 (0.37)
การเลียนแบบ/เล่น (Imitation/Play)	1.27 (0.39)	1.36 (0.39)	1.20 (0.40)	1.34 (0.43)	1.14 (0.38)	1.34 (0.39)	1.18 (0.38)	1.31 (0.42)	1.05 (0.40)	1.23 (0.36)	1.06 (0.42)	1.25 (0.38)
แรงจูงใจไม่สำเร็จ (Mastery Motivation)	1.29 (0.33)	1.30 (0.34)	1.30 (0.34)	1.29 (0.34)	1.25 (0.34)	1.29 (0.32)	1.33 (0.35)	1.31 (0.31)	1.25 (0.38)	1.32 (0.31)	1.32 (0.30)	1.30 (0.31)
ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น (Empathy)	1.19 (0.36)	1.30 (0.34)	1.22 (0.41)	1.31 (0.39)	1.25 (0.35)	1.30 (0.37)	1.32 (0.36)	1.35 (0.36)	1.22 (0.36)	1.32 (0.37)	1.30 (0.40)	1.32 (0.35)
การชอบสังคมกับเพื่อน (Prosocial Peer Relations)	1.29 (0.42)	1.39 (0.36)	1.42 (0.37)	1.50 (0.34)	1.37 (0.35)	1.53 (0.31)	1.46 (0.35)	1.52 (0.35)	1.46 (0.35)	1.56 (0.36)	1.49 (0.34)	1.52 (0.33)
การสร้างสัมพันธภาพใกล้ชิด (Social Relatedness)	1.53 (0.31)	1.60 (0.32)	1.49 (0.32)	1.55 (0.32)	1.45 (0.30)**	1.59 (0.27)**	1.50 (0.32)	1.52 (0.30)	1.43 (0.28)**	1.53 (0.27)**	1.43 (0.34)	1.45 (0.30)

สถิติ: t-test, *p<0.05, **p<0.001

บทที่ 2

พัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ และสังคม ของเด็ก 6-<10 ปี

บทนำ

พัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม เป็นพัฒนาการสำคัญอีกด้านหนึ่งในการดำรงชีวิต เมื่อเผชิญต่อสิ่งเร้าและปัญหาต่างๆ และอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข พัฒนาการทั้ง 3 ด้านจะกลมกลืนและเชื่อมต่อกัน พัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม จะเกิดขึ้นโดยลำดับ ตั้งแต่วัยทารก (0-1 ปี) ซึ่งเริ่มจากความผูกพันระหว่างแม่และทารก ตั้งแต่ทารกอยู่ในครรภ์และหลังคลอด ก่อให้เกิดการปรับตัวที่ดีระหว่างทารกและพ่อแม่ทำให้ทารกเกิดความรู้สึกไว้วางใจต่อสิ่งแวดล้อมรอบตัว (Sense of Trust) ในขณะเดียวกันทารกมีพัฒนาการไปสู่ความเป็นตัวตนของตนเอง ที่แยกจากพ่อแม่ เรียกว่า Sense of Self และเมื่อเข้าสู่ปฐมวัย (2-6 ปี) พัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม มีความก้าวหน้าขึ้น โดยเด็กจะเป็นตัวของตัวเอง (Stage of Autonomy) และอยากจะทำสิ่งต่างๆ ด้วยตัวเอง (Stage of Initiative) แต่ยังคงมีความผูกพันใกล้ชิดกับพ่อแม่ และมีความสัมพันธ์กับคนอื่นมากขึ้น ซึ่งจะเชื่อมต่อไปเมื่อเด็กเข้าสู่วัยกลาง (6-12 ปี)

เด็กวัยกลาง เป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงในหลายๆ ด้าน ได้แก่ เริ่มเข้าโรงเรียนอย่างเป็นทางการ (Formal Schooling) สามารถพัฒนาทักษะต่างๆ ได้ง่ายเป็นวัยที่ดูดซับค่านิยม วัฒนธรรม และสิ่งต่างๆ รอบตัว และเป็นวัยที่จะพัฒนาตนไปสู่ความสำเร็จ (Stage of Industry) พัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ และสังคม ของเด็กวัยนี้ ประกอบด้วย การให้ความหมายต่อตัวเอง (Self concept) การสร้างความภาคภูมิใจในตนเอง (Self esteem) การสร้างความสามารถทางจิตสังคม (Psychosocial competence) ที่เป็นพฤติกรรมที่เหมาะสม ที่ทำให้ตนเองพึงพอใจและเป็นที่ยอมรับในสังคม พัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ และสังคม ที่เหมาะสมของเด็กวัยนี้ จะนำไปสู่พัฒนาการที่ดีในช่วงวัยรุ่นต่อไป

ข้อมูลในส่วนนี้ นำเสนอเฉพาะพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ และสังคม ของเด็กวัย 6-<10 ปี เนื่องจากแบบวัดพัฒนาการ เป็นแบบวัดเฉพาะที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้นสำหรับเด็กวัยนี้ ส่วน

เด็กวัย 10-13 ปี ใช้แบบวัดทักษะชีวิต จึงนำข้อมูลของเด็ก 10-13 ปี ไปร่วมวิเคราะห์เปรียบเทียบกับ เด็กวัย 13-18 ปี ซึ่งใช้แบบวัดทักษะชีวิตเช่นกัน ในบทถัดไป

บททวนวรรณกรรม

แนวคิดพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ และสังคม

แต่เดิมเมื่อคนทั่วไปกล่าวถึง สติปัญญา (Intelligence) มักจะมุ่งเน้นเฉพาะเรื่องเชาวน์ปัญญา (Cognitive aspects) เท่านั้น เช่น ความจำ การแก้ปัญหา โดยแท้จริงแล้วยังมีอีกองค์ประกอบหนึ่งของสติปัญญาคือ สิ่งที่นอกเหนือจากเชาวน์ปัญญา หรือ Non-cognitive aspects ซึ่งเป็นเรื่องที่มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนกัน ได้แก่ ความรู้สึก นึกคิด ลักษณะส่วนบุคคล และสามารถเชิงสังคมของบุคคลนั้นๆ อาจกล่าวได้ว่า Robert Thorndike เป็นคนแรกๆ ที่เขียนถึงสติปัญญาเชิงสังคม (Social Intelligence) ในปี ค.ศ. 1937 แต่งานของเขาไม่ได้รับความสนใจ จนกระทั่งในปี ค.ศ. 1983 Howard Gardner ได้กล่าวถึง สติปัญญาที่มีหลากหลายชนิด (Multiple Intelligence) และได้เสนอแนะให้มีการวัดสติปัญญาทั้งในมิติ Intrapersonal และมิติ Interpersonal Intelligence ตั้งแต่ปี 1990 เป็นต้นมา มีการศึกษาและให้ความสำคัญต่อบทบาทของ Non-cognitive aspects มากขึ้น ที่จะเป็นส่วนสำคัญต่อความสำเร็จในการดำเนินชีวิตตนเอง และการทำงาน ซึ่งถือเป็นรากฐานหรือจุดเริ่มต้นของคำว่า Emotional Intelligence (EI) หรือความฉลาดทางอารมณ์ โดยคนแรกที่คิดคำนี้ขึ้นมาคือ Salovey และ Mayer, ในปี 1990 โดยให้ความหมายคำว่า EI คือ “A form of social intelligence that involves the ability to monitor one’s own and others’ feelings and emotions, to discriminate among them, and to use this information to guide one’s thinking and action”. หลังจากนั้น Daniel Goleman ได้ศึกษาต่อเนื่องจากงานของ Salovey และ Mayer และได้เขียนหนังสือหลายเล่มทำให้ เรื่อง EI ได้รับความสนใจอย่างมากมาย และจากการศึกษาหลายการศึกษาเห็นสอดคล้องว่า IQ โดยลำพังไม่ได้ทำนายถึงความสำเร็จในการทำงาน จากการศึกษาของ Hunter และ Henter ในปี 1984 ประเมินการว่า IQ ที่ดี มีผลต่อความสำเร็จในการทำงานเพียงร้อยละ 25 เท่านั้น และบางการศึกษาระบุว่ามีผลเพียงร้อยละ 4-10 เท่านั้น ปัจจัยที่สำคัญต่อความสำเร็จในการทำงานคือการมี EI ที่เหมาะสม เช่น การศึกษา Sommerville study ที่ติดตามเด็กผู้ชายจำนวน 450 คน โดยเด็ก 2 ใน 3 มาจากครอบครัวที่ยากจนและเด็ก 1 ใน 3 มีระดับสติปัญญา ต่ำกว่า 90 ติดตามเด็กไปเป็นเวลา 40 ปี พบว่า ระดับ IQ มีความสัมพันธ์น้อยกับความสำเร็จในชีวิตและการทำงาน ปัจจัยที่มีอิทธิพลสูงคือความสามารถในการจัดการความเครียด การควบคุมอารมณ์ และการทำงานร่วมกับผู้อื่น เช่นเดียวกับการศึกษาของ Feist และ Barron ที่ติดตาม นักศึกษาปริญญาเอกจากมหาวิทยาลัยเบอร์keley ในปี 1956 จำนวน 80 คน ไปเป็นเวลา 40 ปี พบว่า ปัจจัยด้านความฉลาดทางอารมณ์

โครงการวิจัยพัฒนาการแบบองค์รวมของเด็กไทย

และสังคมมีความสำคัญเป็น 4 เท่าของ IQ ต่อความสำเร็จในชีวิต อย่างไรก็ตามมิได้หมายความว่า IQ ไม่มีความสำคัญ ทั้ง IQ และ EI มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด IQ ที่ดีทำให้บุคคลมีโอกาสได้เรียนรู้และโอกาสในการรับเข้าทำงาน หลังจากนั้นความสำเร็จในชีวิตการทำงานจะขึ้นกับ EI ค่อนข้างสูง นอกจากนั้นยังพบว่าเด็กที่มี EI ดีจะมีส่วนส่งเสริมให้มี IQ พัฒนาได้ดีด้วย ดังเช่นการศึกษา Marshmallow studies. (Cherniss, 2000)

Goleman (www.eiconsortium.org 2003) ได้เสนอแนวคิดเพิ่มเติมในระยะต่อมาว่า EI สะท้อนให้เห็นความสามารถของบุคคลในเรื่อง Self-Awareness, Self-Management, Social-Awareness, และ Relationship Management ซึ่งจะนำไปสู่ความสำเร็จในการทำงาน ทั้งหมดนี้เรียกว่า Emotional Competencies (EC) โดย Goleman ให้ความหมายของ EC คือ “A learned capability based on emotional intelligence that results in outstanding performance at work” EC ประกอบด้วยความสามารถ 20 อย่างได้แก่ (ตารางที่ 2.1)

ตารางที่ 2.1 A framework of emotional competence

	Self Personal Competence	Other Social Competence
Recognition	self-awareness - Emotional self-awareness - Accurate self-assessment - Self-confidence	Social-Awareness - Empathy - Service orientation - Organizational awareness
Regulation	Self-Management - Self-control - Trustworthiness - Conscientiousness - Adaptability - Achievement drive - Initiative	Relationship Management - Developing others - Influence - Communication - Conflict management - Leadership - Change catalyst - Building bonds - Teamwork & collaboration

Source : Goleman, D. An EI-based theory of performance. In: Cherniss, C. and Goleman, D. eds. The emotionally intelligent workplace. www.eiconsortium.org September 28, 2003.

ความสามารถดังกล่าวเกิดจากการทำงานของสมอง ซึ่งเป็นตัวอธิบายว่าเหตุใดความสามารถทางอารมณ์ (EC) ในแต่ละคนซึ่งมีความแตกต่างกัน จากการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์เซลล์สมอง พบว่าสมองส่วนที่เกี่ยวข้องกับ IQ มีบริเวณจำเพาะที่ Neocortex แต่ EI จะเกี่ยวข้องกับสมองส่วน Limbic area โดยมีศูนย์กลางอยู่ที่ Amygdala และมีเครือข่ายเชื่อมไปที่สมองส่วนบริเวณที่เรียกว่า Prefrontal cortex วงจรระหว่าง Amygdala และ hippocampus กับ prefrontal cortex มีความสำคัญต่อการพัฒนาทักษะทั้ง 20 ด้านใน 4 ส่วน ดังกล่าวข้างต้น หากสมองหรือวงจรนี้ถูกทำลาย จะเกิดผลต่อการพัฒนา EI ของมนุษย์

กลุ่ม Self-awareness หมายถึงความเข้าใจความรู้สึกของตนเองและประเมินความรู้สึกตนเองได้อย่างถูกต้อง ประกอบด้วยความสามารถย่อย 3 ประการคือ

1. Emotional self-awareness หมายถึงการรู้จักอารมณ์ ความรู้สึกของตนเอง และรู้ว่าอารมณ์หรือความรู้สึกเหล่านี้ จะมีผลต่อความสามารถหรือการกระทำของตนเองอย่างไร ทำให้บุคคลสามารถควบคุมตนเองในการที่จะมีปฏิกิริยาโต้ตอบกับสิ่งแวดล้อม
2. Accurate self-assessment หมายถึง ความตระหนักถึง จุดแข็งและจุดอ่อนของตนเอง รู้จักข้อจำกัดของตนเอง แสวงหาข้อแนะนำและเรียนรู้จากข้อผิดพลาดต่างๆ เพื่อการปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น มีอารมณ์ขัน
3. Self-confidence หมายถึง ความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง บุคคลเหล่านี้จะมี Self-efficacy มีความมั่นใจที่จะกระทำการต่างๆ ไม่ขาดกลัว ยืนหยัดในความตั้งใจของตน ในขณะเดียวกันไม่ได้ยึดถือ ความคิดเห็นตนเองเป็นใหญ่

กลุ่ม Self-management หมายถึง การจัดการต่อความรู้สึกภายในตนเอง หรือสิ่งเร้าต่างๆ ประกอบด้วย ทักษะย่อย 6 อย่าง ได้แก่

1. Emotional self-control หมายถึง ความสามารถในการควบคุมตนเอง เมื่อเผชิญกับสถานการณ์ที่กดดัน หรือบุคคลที่ก้าวร้าวรุนแรง ทำให้แสดงออกได้อย่างเหมาะสม
2. Trustworthiness หมายถึง การแสดงให้เห็นผู้อื่นทราบถึง หลักการ ค่านิยม ความตั้งใจ และความรู้สึกของตนเอง ได้อย่างชัดเจนและสม่ำเสมอ บุคคลเช่นนี้จะกล้าหาญที่จะรับผิดชอบต่อความผิดพลาดของตนเอง คำนึงถึงคุณธรรม จริยธรรมในสิ่งที่ตนกระทำ
3. Conscientiousness หมายถึง มีความรับผิดชอบ มีคุณธรรม จริยธรรม ต่อการกระทำของตนเองทุ่มเทรับผิดชอบต่อสิ่งที่ได้รับมอบหมาย ทำด้วยความระมัดระวังและโปร่งใส
4. Adaptability หมายถึง การปรับตัวให้สอดคล้องกับสถานการณ์ โดยเฉพาะในปัจจุบันที่การเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ผู้ที่ปรับตัวได้เรียกว่า Emotional resilience ทำให้ดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข

5. Achievement Orientation เป็นความสามารถที่จะนำไปสู่ความสำเร็จของทั้งบุคคลและองค์กร ทำให้บุคคลนั้นมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง โดยการมองโลกในแง่ดี (Optimism) ทำให้สามารถเปลี่ยนวิกฤต เป็นโอกาสได้

6. Initiative คือ ความสามารถที่ลงมือกระทำการสิ่งต่างๆ ก่อนที่จะได้รับคำสั่งให้ทำ หรือมีความคิดริเริ่ม โดยการคาดการณ์ล่วงหน้า หรือการป้องกันปัญหาที่คาดว่าจะเกิดขึ้นได้ก่อนเป็นต้น บุคคลเช่นนี้จะทำงานเชิงรุก แทนที่จะตั้งรับให้ปัญหาต่างๆ เกิดขึ้น แล้วมาแก้ไข

กลุ่ม Social awareness คือ การเข้าใจผู้อื่นได้อย่างถูกต้อง ประกอบด้วยความสามารถย่อย 3 ประการ คือ

1. Empathy คือ ความเห็นอกเห็นใจ หรือความเข้าใจผู้อื่น เข้าใจความต้องการ อารมณ์ และความตระหนักของผู้อื่น คุณสมบัติเช่นนี้ จะทำให้สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิภาพ รวมทั้งเป็นคนที่ผู้อื่นต้องการทำงานด้วย

2. Service competence หมายถึง ความสามารถในการให้บริการต่อผู้อื่นหรือลูกค้า ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อองค์กร ในการที่ทำให้สินค้าขององค์กรตรงกับความต้องการของลูกค้า พยายามหาหนทางที่จะทำให้ลูกค้าพึงพอใจ ยินดีและเต็มใจให้บริการ

3. Organizational awareness คือ การคำนึงถึงเป้าหมายขององค์กร และดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายนั้นๆ สามารถอ่านสถานการณ์ทั้งภายในองค์กร และสิ่งที่จะมาคุกคามหรือเป็นประโยชน์ต่อองค์กรได้

กลุ่ม Relationship management หมายถึงการตอบสนองอย่างเหมาะสมต่อผู้อื่น ประกอบด้วย ความสามารถย่อย 8 ประการคือ

1. Developing others คือ การสนับสนุนให้ผู้อื่นได้พัฒนาตามศักยภาพ โดยการเป็นโค้ช เป็นผู้ให้คำแนะนำ และเป็นผู้นำ ให้รางวัลและสิ่งตอบแทนเพื่อให้เกิดการพัฒนา

2. Influence หมายถึง การผลักดันหรือชักจูงให้ผู้อื่นได้ทำประโยชน์แก่ส่วนรวม ในกรณีเช่นนี้ Influence คือ effective persuasion แต่หากทำเพื่อผลประโยชน์ตนเอง เรียก Influence ประเภทนี้ว่า Manipulation

3. Communication คือการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ โดยการทั้งรับและให้ข้อมูลเผชิญกับปัญหาต่างๆ อย่างตรงไปตรงมา รับฟังด้วยความตั้งใจ แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารกันและกันอย่างเปิดเผย

4. Conflict management หมายถึง การแก้ปัญหาความขัดแย้งต่างๆ อย่างสร้างสรรค์ โดยการรับฟังด้วยความเข้าใจความรู้สึกของทุกฝ่าย และแก้ไขโดยทุกฝ่ายได้รับประโยชน์ (Win-win situation)

5. Visionary leadership หมายถึง ความสามารถที่จะระดมความร่วมมือจากผู้เชี่ยวชาญในด้านต่างๆ มาทำงานร่วมกัน โดยมีจุดมุ่งหมายเดียวกัน และทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดี

6. Change catalyst คือ ความสามารถที่กระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเมื่อถึงเวลา ความสามารถในการจัดการปัญหาอุปสรรคต่างๆ รวมทั้งกระตุ้นให้เกิดความคิดสร้างสรรค์

7. Building bonds คือ การสร้างเครือข่ายการทำงาน โดยการมีความจริงใจต่อกัน และมีความยุติธรรมซึ่งกันและกัน

8. Collaboration and teamwork คือ การสร้างทีมงานที่มีความสามารถ โดยการสร้างบรรยากาศทำงานที่ดี ให้สมาชิกกลุ่มเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงาน ทั้งนี้จะขึ้นกับ EI ของสมาชิกแต่ละคนในกลุ่มด้วย นอกจากนั้นยังขึ้นกับ EI ของผู้นำกลุ่ม

อย่างไรก็ตาม ความสามารถทางอารมณ์ (EC) ดังกล่าว มักจะเกิดขึ้นเชื่อมสัมพันธ์กันและสนับสนุนกันและกัน (Synergistic effect) มีการศึกษาพบว่าทางบุคคลมีอย่างน้อย 6 อย่างใน 20 อย่าง หรือมีอย่างน้อย 1 อย่างในแต่ละกลุ่ม จะประสบความสำเร็จมากกว่าบุคคลที่มีน้อยกว่านั้น

พัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ และสังคม เด็กวัยกลาง

ในช่วงวัยกลาง (Middle childhood) พัฒนาการของเด็กจะขยายเขตกว้างขึ้น รวมทั้งด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรม โดยเด็กวัยนี้จะสามารถปรับพฤติกรรมของตนให้เหมาะสมที่จะปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น รวมทั้งเรียนรู้ที่จะเข้าใจ อารมณ์ ความรู้สึก บุคลิกลักษณะ ของผู้อื่นที่อยู่ภายใต้การกระทำนั้นๆ เด็กจะประเมินตัวเองโดยการเปรียบเทียบกับคนอื่น ซึ่งจะเป็นแรงผลักดันไปสู่การพัฒนา ความสามารถ (Competence) ในขณะเดียวกันอาจทำให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์ตนเอง (self-criticism) และทำให้ความภาคภูมิใจในตนเอง (self-esteem) ลดลงได้

จุดเริ่มต้นของพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ และสังคม ของเด็กวัยกลาง (Middle Childhood) คือการค้นหาคูณลักษณะเฉพาะด้านจิตใจของเด็ก ซึ่งเรียกว่า Psychological Characteristics of self-definition หรือ การให้ความหมายต่อตัวเอง หรือ Self concept พร้อมพัฒนาแนวคิดที่ว่าตัวเองเป็นใคร (Real Self) และอยากเป็นใคร (Ideal Self) ซึ่งนำไปสู่การสร้างความรู้สึกในคุณค่าของตนเอง หรือความนับถือตนเอง หรือความภาคภูมิใจในตนเอง หรือ การเห็นคุณค่าของตนเอง (Self-esteem) ทั้งในด้านความสำคัญ ความสามารถ คุณความดี และพลังอำนาจ ซึ่งวัยนี้เป็นช่วงสำคัญของการพัฒนาเรื่องนี้ ความรู้สึกในคุณค่าของตนเองนี้ เกิดจากการที่คนเราให้คุณค่าของทักษะความสามารถในเรื่องต่างๆ ของตนเอง รวมทั้งการได้รับการสนับสนุนจากบุคคลรอบข้างที่มีความหมายต่อตัวเอง เช่น พ่อแม่ เพื่อน พี่น้อง ความรู้สึกในคุณค่าของตนเองจะเป็นผลต่อพฤติกรรมต่างๆ ของเด็กในอนาคต และมีความสัมพันธ์กับความสามารถเชิงจิตสังคมของบุคคล (Psychosocial competence) ที่จะปฏิสัมพันธ์กับบุคคลรอบข้าง ดังนั้นการ

ตอบสนองความต้องการของเด็กที่ไม่เหมาะสม หรือการเลี้ยงดูที่ไม่เหมาะสม จะนำไปสู่พัฒนาการด้านสังคมที่ไม่สมบูรณ์ขาดความนับถือตนเอง ก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมาได้แก่ การใช้สารเสพติด พฤติกรรมก้าวร้าวรุนแรง การฆ่าตัวตาย การหนีโรงเรียนหรือหนีออกจากบ้าน การถูกระทำรุนแรงหรือทารุณกรรม การตั้งครรภที่ไม่พึงประสงค์ การก่ออาชญากรรม เป็นต้น (Bee, 1995, Papalia & Old, 1993, ศิริกุล และคณะ, 2543)

เด็กวัยกลางจะเริ่มปรับพฤติกรรมของตนให้เหมาะสมทั้งต่อความต้องการของตนเองและความต้องการของบุคคลอื่นหรือสังคมรอบข้างเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของสังคม โดยมีขั้นตอนการพัฒนาโดยลำดับดังนี้ (Papalia & Old, 1993)

1. ขยายความเข้าใจของตนเอง เพื่อให้สอดคล้องกับการรับรู้ ความต้องการและความคาดหวังของบุคคลรอบข้าง เช่น เรียนรู้ความหมายของการเป็นเพื่อน การทำงานร่วมกันหรือการเป็นสมาชิกกลุ่ม เป็นต้น
2. เรียนรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับความเป็นไปในสังคม โดยเฉพาะบทบาท กฎ กติกาต่างๆ เช่น เรียนรู้ว่ามีผู้บังคับบัญชา และผู้ใต้บังคับบัญชา เป็นต้น
3. สร้างพฤติกรรมที่เป็นมาตรฐาน ที่ทำให้ตนเองรู้สึกพึงพอใจ และเป็นที่ยอมรับในสังคม ซึ่งบางครั้งก่อให้เกิดความขัดแย้งในตัวเองวัยนี้ เนื่องจากเด็กอยู่ท่ามกลางเพื่อนวัยเดียวกัน และผู้ใหญ่ ซึ่งมีความต้องการและคาดหวังต่างกัน
4. ปรับพฤติกรรมของตนเอง เพื่อให้ตรงกับความต้องการและความคาดหวังของตนเองและสังคม

การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมดังกล่าว คือการสร้างทักษะทางสังคม (Social Skills หรือ Social Competence) เนื่องจากสิ่งแวดล้อมของเด็กวัยนี้ได้ขยายขอบเขตจากบ้านไปสู่สังคมภายนอก โดยเฉพาะ โรงเรียน ถึงแม้เด็กจะยังคงมีสัมพันธภาพที่ใกล้ชิดกับพ่อแม่ โดยยังพึ่งพาการสนับสนุนของพ่อแม่ และพ่อแม่ยังมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจต่างๆ ของเด็กก็ตาม แต่ประเด็นการควบคุมของพ่อแม่จะเปลี่ยนแปลงไป เด็กจะเป็นอิสระมากขึ้น พึ่งตนเองได้มากขึ้น และสัมพันธภาพกับเพื่อนจะเพิ่มมากขึ้น ซึ่งเป็นช่องทางให้เด็กได้ฝึกฝนทักษะทางสังคมมากขึ้น จากการศึกษาของ Higgins & Parsons ในปี 1983 (อ้างใน Harris & Butterworth, 2002) พบว่า เวลาที่เด็กวัยกลางใช้กับเพื่อนเป็นร้อยละ 30 ของเวลาทั้งหมดของเด็ก เด็กวัยนี้เริ่มสนใจการยอมรับจากกลุ่มเพื่อน สนใจสถานะของตนเองในกลุ่ม เปรียบเทียบความสามารถของตนในด้านต่างๆ กับเพื่อนในกลุ่ม (Social comparison) และการคบเพื่อน (Friendship) คำนี้ถึงความรู้สึกที่ดีต่อกัน มีความสนใจในเรื่องคล้ายกัน Selman (อ้างใน Harris & Butterworth, 2002) ได้แบ่งขั้นตอนการคบเพื่อนออกเป็น ดังนี้

ขั้น 0 Momentary playmateship (เด็กอายุ 3-7 ปี) สัมพันธภาพกับเพื่อนยังไม่ชัดเจน เนื่องจากเด็กยังยึดตัวเองเป็นหลัก (Egocentric) และไม่คำนึงถึงความรู้สึกของคนอื่น

ขั้น 1 One-way assistance (เด็กอายุ 4-9 ปี) เป็นสัมพันธภาพที่เป็นความรู้สึกทางเดียว กล่าวคือ เพื่อนที่ดีคือ บุคคลที่ทำตามที่เราต้องการ

ขั้น 2 Two-way fair-weather cooperation (อายุ 6-12 ปี) เป็นสัมพันธภาพสองทาง คือมีทั้งการให้และการรับ แต่ยังเน้นความต้องการส่วนตัวมากกว่าความต้องการของทั้งสองฝ่าย

ขั้น 3 Intimate, mutually shared relationship (อายุ 9-15 ปี) เป็นสัมพันธภาพที่ทั้งสองฝ่ายได้รับประโยชน์ มีข้อตกลงกัน โดยผู้หญิงจะมีเพื่อนสนิท ไม่กี่คน แต่จะสนิทกันมาก ส่วนผู้ชายอาจมีเพื่อนสนิทหลายคนแต่ไม่ลึกซึ้งมาก

ขั้น 4 Autonomous interdependence (เริ่มอายุ 12 ปี) เป็นสัมพันธภาพที่มีพันธสัญญาต่อกัน

ทักษะทางสังคมอื่นที่มีความสำคัญต่อเด็กในการที่จะอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ได้แก่ ความสามารถในการปรับตัวให้สอดคล้องกับสถานการณ์ต่างๆ (The ability to adjust social behavior to different social context) และความสามารถในการพิจารณาคุณลักษณะเฉพาะของบุคคลในสังคม เช่น อายุ เพศ (The ability to take into account the particular characteristics of one's social partner) นอกจากนี้ในวัยนี้ยังพัฒนาทักษะทางสังคมอื่นๆ ได้แก่ การแบ่งปัน การร่วมมือ การเจรจาต่อรอง ความสามารถในการแสดงและควบคุมพฤติกรรม และอารมณ์ของตน เป็นต้น และเนื่องจากทักษะทางสังคมมีพัฒนาการที่ซับซ้อน ดังนั้น จึงไม่สามารถวัดได้โดยเครื่องมือที่ง่ายๆ ต้องใช้เครื่องมือจากหลายแหล่ง เช่น 1.) การประเมินจากครู เกี่ยวกับสัมพันธภาพของเด็กกับเพื่อนๆ 2.) สังเกตความสามารถเด็กในการปฏิบัติตามกฎกติกาในห้องเรียน 3.) การสังเกตระยะเวลาที่เด็กใช้ปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน และความสามารถในการแสดงบทบาทหน้าที่ 4.) ท่าทีและอารมณ์ที่เด็กแสดงออก เป็นต้น ทักษะทางสังคมเหล่านี้เกิดขึ้นได้ตั้งแต่เด็ก 18 เดือน จาก Fantasy play หรือ Socio-dramatic pretence หรืออาจเกิดจากลักษณะครอบครัว สัมพันธภาพในครอบครัว และการสื่อสารภายในครอบครัว (Dunn, 1988 อ้างใน Faulker, 1995)

การแสดงออกทางอารมณ์ เป็นสิ่งสะท้อนวุฒิภาวะทางสังคมทางหนึ่ง เด็กจะเรียนรู้ตามวัยว่าเมื่อไรควรแสดงอารมณ์ และเมื่อไรควรซ่อนไว้ เด็กช่วงปฐมวัย จะแสดงออกทางอารมณ์เต็มที่ที่ตนเองรู้สึก แต่เมื่อเด็กเจริญวัยขึ้นสู่วัยกลางการแสดงออกทางอารมณ์ที่รุนแรงจะลดลง โดยเด็กหญิงจะควบคุมอารมณ์ได้ดีกว่าเด็กชาย และพบว่าเด็กในแต่ละสังคมวัฒนธรรม มีการแสดงออกทางอารมณ์ แตกต่างกัน (Saarni, 1984 อ้างใน Harris & Butterworth, 2002)

Faulkner (1995) กล่าวว่าการเล่นมีความสำคัญต่อพัฒนาการด้านสังคมของเด็ก จากการศึกษาลักษณะการเล่นและปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนระหว่างการเล่นของเด็ก สามารถแสดงถึงพัฒนาการด้านสังคมของเด็กได้โดยเฉพาะเด็กปฐมวัยและเด็กวัยกลาง (2-10 ปี) ทั้งนี้โดยการเล่นจะมีผลดังนี้

1. เด็กเล็ก เรียนรู้สิ่งต่างๆ ในโลกโดยการเล่น เช่น การฝึกทักษะทางสังคม ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และปฏิสัมพันธ์ต่อกัน
2. เด็กมีโอกาสได้ฝึกฝน ทักษะทางสังคมเพิ่มเติมให้ชัดเจนขึ้น จากการเรียนรู้โดยวิธีอื่นด้วยการเล่น
3. การเล่นมีส่วนช่วยพัฒนาด้านสังคมของเด็ก ควบคู่ไปกับประสบการณ์อื่นๆ

ดังนั้น การเล่นจึงเป็นช่วงเวลาที่เด็กได้รับความสนุกสนาน ได้เล่นเกมต่างๆ ได้สมมุติตัวเองเป็นสิ่งที่โน้มน้าวใจ และรู้จักเพื่อนสร้างมิตร ซึ่งจัดเป็นการเสริมสร้างทักษะทางสังคมให้กับเด็กอย่างชัดเจน การเล่นของเด็กจะพัฒนามากขึ้นตามวัยซึ่งสอดคล้องกับพัฒนาการด้านสติปัญญา จากทฤษฎี Piaget ระดับการเล่นจะสัมพันธ์กับพัฒนาการด้านสติปัญญา ดังแสดงในตารางที่ 2.2

ตารางที่ 2.2 Piaget's play stage

Play stage and approximate ages	Piagetian operational stage	Type of play
Mastery stage 1 and 2 years old	Sensorimotor stage	Solitary play which involves the repetition, practice and mastery of behaviors which infants and toddlers have acquired through imitation.
Play stage 3 to 6 years old	Preoperational stage (Egocentric phase)	Children begin to use objects and actions symbolically in their pretend play but initially do not play together as they are egocentric. Play is either solitary or parallel. Towards the end of this stage egocentrism begins to wane.
Game stage 7 year old and older	Concrete operational stage	Children cease to be egocentric and start to play together in a co-operative way. They begin to gain the intellectual and linguistic sophistication to engage in

Play stage and approximate ages	Piagetian operational stage	Type of play
		social perspective taking and also to understand the rules of games.

เด็กวัยกลางเริ่มเล่นเป็นกลุ่มใหญ่ขึ้น ทั้งเป็นการเล่นไม่เป็นทางการและเป็นทางการ เช่น เกมกีฬาต่างๆ สถานที่เด็กเล่นก็เปลี่ยนไป จากเด็กเล็ก เช่น เล่นที่สนามโรงเรียน ในสนามในพื้นที่ว่างๆ ใกล้บ้านแล้วแต่จะหาได้ ดังนั้นการเล่นและปฏิสัมพันธ์ด้านสังคม ของเด็กวัยนี้ จะเปลี่ยนจากบ้านไปสู่สถานที่เล่นอื่นมากขึ้น นอกจากนี้การเฝ้าระวังของพ่อแม่มักอยู่ห่างๆ โดยจากเฝ้ามองแต่ไม่ได้เข้ามายุ่งเกี่ยวกับการเล่นของเด็กอย่างแต่ก่อน และจากการที่เด็กในแต่ละวัยมีความเข้าใจหรือแปลความหมายของกฎกติกาการเล่นต่างๆ กันนั้น เป็นการพัฒนาแนวคิดเชิงจริยธรรมด้วย เช่น ความยุติธรรม (Piaget, 1932 อ้างใน Faulkner, 1995)

ปัจจัยที่มีผลต่อพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ และสังคม

1. ปัจจัยตัวเด็ก ประกอบด้วย

1.1 ปัจจัยด้านชีววิทยา ได้แก่ อายุ เพศ ความผิดปกติของสายตาหรือการได้ยิน การเจ็บป่วย เรื้อรัง ความพิการ การได้รับบาดเจ็บของศีรษะ ความผิดปกติดังกล่าว อาจนำไปสู่การมีปมด้อย มีความรู้สึกถึงคุณค่าของตนเองต่ำ ทำให้ทักษะทางสังคมไม่พัฒนา

1.2 ปัจจัยด้านพัฒนาการ ได้แก่ โรคสมาธิสั้น ปัญหาด้านการพูด ระดับสติปัญญา ลักษณะพื้นฐานอารมณ์ ปัญหาเหล่านี้ทำให้เด็กมีปัญหาด้านปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน ไม่ได้รับการยอมรับจากกลุ่มเพื่อน ซึ่งมีผลต่อพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม ของเด็ก

1.3 ปัจจัยด้านสุขภาพจิต ได้แก่ ภาวะซึมเศร้า ความรู้สึกในคุณค่าตนเองต่ำ และความอาย ทำให้เด็กขาดการพัฒนาด้านสังคม

2. ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย

2.1 ปัจจัยครอบครัว ได้แก่ ลักษณะการอบรมเลี้ยงดู ครอบครัวแตกแยก ครอบครัวหย่าร้าง สุขภาพจิตของผู้เลี้ยงดู สภาวะการทำงานของผู้เลี้ยงดู ปัจจัยกลุ่มนี้นับว่ามีอิทธิพลมากต่อพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ และสังคมของเด็ก

2.2 ปัจจัยด้านวัฒนธรรม และเชื้อชาติ ความแตกต่างของวัฒนธรรมและเชื้อชาติ อาจทำให้เด็กไม่กล้าแสดงออก ไม่กล้าเข้ากับเพื่อน

2.3 ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ ภาวะยากจน ทำให้เด็กขาดโอกาส เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่จะช่วยพัฒนาทางสังคมของเด็ก

2.4 ปัจจัยด้านโรงเรียนและชุมชน ได้แก่ ประสิทธิภาพของการเรียนการสอน ทักษะคติ และความคาดหวังของครู สื่ออุปกรณ์ในการเรียนการสอน แบบอย่างของผู้ใหญ่ สิ่งแวดล้อมเชิงกายภาพของโรงเรียนและชุมชน เหล่านี้มีผลต่อพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคมของเด็ก

2.5 ปัจจัยจากกลุ่มเพื่อน ได้แก่ มาตรฐานของกลุ่มเพื่อน ค่านิยมของกลุ่ม และการยอมรับของกลุ่ม มีอิทธิพลต่อพัฒนาการทักษะทางสังคมของเด็กมาก ซึ่ง Coleman และ Lindsay (1992) สรุประดับการยอมรับจากเพื่อน ดังต่อไปนี้

Popular	ได้รับการยอมรับสูง เป็นผู้นำกลุ่ม เป็นบุคคลน่าสนใจ เป็นที่รู้สึกเป็นบุคคลที่มีทักษะทางสังคมดี
Average	ได้รับการยอมรับปานกลาง ไม่มีอิทธิพลต่อกลุ่ม ยังไม่มีภาวะผู้นำ มีทักษะทางสังคมปานกลาง
Rejected	ก้าวร้าว ต่อต้านสังคม ไม่ปฏิบัติตามกฎกติกาของกลุ่ม ทำให้เพื่อนพากันถอยหนี
Neglected	ไม่ก้าวร้าว เฉื่อยชา เพื่อนไม่ให้ความสนใจ เป็นคนสุดท้ายที่จะถูกเลือกมาเข้ากลุ่ม
Isolated, loner	ชอบแยกตัวอยู่คนเดียว อยู่เงียบๆ
Controversial	บางครั้งเป็นผู้นำ เพื่อนยอมรับ บางครั้งเป็นคนก้าวร้าว ต่อต้าน เอาแน่ นอนไม่ได้

จากการศึกษาของ Zhou และคณะ (2002) เกี่ยวกับวิธีการเลี้ยงดูของพ่อแม่ และผลต่อทักษะทางสังคมของเด็กจำนวน 180 คน กำลังศึกษาในเกรดที่ 2-5 ในรัฐฮาวาย ประเทศสหรัฐอเมริกา โดยเก็บข้อมูล 2 ครั้ง ครั้งแรก และครั้งที่ 2 เมื่อ 2 ปีต่อมา ผลการศึกษาพบว่าการแสดงออกเชิงบวกของ พ่อแม่ (ส่วนใหญ่คือแม่) จะส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างการเลี้ยงดูที่อบอุ่น และคุณลักษณะเด็กที่มีความเข้าใจต่อผู้อื่น มีความเด่นชัดขึ้น และเช่นเดียวกัน คุณลักษณะเด็กดังกล่าวนี้จะมีผลส่งเสริมให้ ความสัมพันธ์ระหว่างการแสดงออกเชิงบวกของพ่อแม่กับทักษะทางสังคมของเด็กเด่นชัดขึ้น ความสัมพันธ์ดังกล่าวยังคงอยู่อย่างชัดเจน เมื่อได้ควบคุมปัจจัยอื่นๆ ได้

Eisenberg และคณะ (1996) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการตอบสนองของพ่อแม่ต่ออารมณ์ของเด็ก กับทักษะทางสังคมและพฤติกรรมของเด็ก โดยศึกษาในเด็กเกรด 3 ถึง 6 พบว่าการตอบสนองของแม่ต่ออารมณ์เด็กที่มุ่งเน้นปัญหา จะมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับทักษะทางสังคมและการจัดการกับปัญหาของเด็ก ในทางตรงข้าม ถ้าแม่มีการตอบสนองน้อย เด็กจะมีทักษะ

ทางสังคมที่ด้อยและมักมีพฤติกรรมเบี่ยงเบน และการตอบสนองที่มุ่งเน้นปัญหา และต้นตอของอารมณ์ของแม่ รวมทั้งการกระตุ้นให้แสดงออกทางอารมณ์ต่อลูกชาย จะมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมที่เหมาะสมของลูก

Brennan (1993) ศึกษาเรื่อง Family relationships and the development of social competence in adolescence และพบว่าวิธีการอบรมเลี้ยงดู และสัมพันธภาพในครอบครัว มีอิทธิพลต่อความผูกพันระหว่างพ่อแม่ลูก

Oesterreich (2003) เสนอว่า การอบรมเลี้ยงดูเด็กวัยกลางโดยเฉพาะเด็กอายุ 9-11 ปี ควรคำนึงถึงสิ่งต่างๆ เหล่านี้คือ

- ให้โอกาส เด็กวัยกลางโดยเฉพาะเด็กอายุ 9-11 ปี ให้ได้ฝึกทักษะต่างๆ เช่น การมีส่วนร่วมในการทำอาหาร การเย็บเสื้อผ้า การปลูกต้นไม้ หรืออื่นๆ
- ให้เวลาและสถานที่ที่มีเด็กวัยนี้ได้อยู่คนเดียวตามที่เขาต้องการ เช่น อ่านหนังสือ ทำการบ้าน โดยไม่ไปรบกวน หรือขัดจังหวะ
- ให้โอกาสเด็กที่จะโทรศัพท์ หรือพูดคุยกับเพื่อน
- กระตุ้นให้เด็กได้มีส่วนร่วมในกลุ่มหรือชมรมต่างๆ ซึ่งจะเป็นโอกาสที่จะฝึกทักษะทางสังคมให้กับเด็ก
- ให้โอกาสเด็กวัยนี้ช่วยพ่อแม่ดูแลน้องที่เล็กกว่า โดยไม่ได้รับผิดชอบมากเกินไปจนกำลังของเด็กให้เด็กมีเวลาพักและเล่นเป็นของตัวเอง
- ดูแลเอาใจใส่เรื่องอาหารอย่างเพียงพอ และมีคุณภาพ เพราะเด็กวัยนี้จะหิวและกินเก่ง

ผลกระทบของพัฒนาการด้านจิตสังคมต่อพัฒนาการด้านอื่นๆ

จากการศึกษาของ Vandiver (2001) เกี่ยวกับพัฒนาสังคมกับ พัฒนาการด้านอื่นๆ ในเด็ก 5-6 จำนวน 102 คน โดยให้เด็กตอบแบบสอบถามด้วยตนเอง เพื่อวัดทักษะสังคม ความสามารถทางการเรียน พฤติกรรมก้าวร้าว และการตัดสินใจเรื่องความยุติธรรม พบว่าเด็กที่ประเมินตนเองว่ามีผลการเรียน และทักษะทางสังคมอยู่ในเกณฑ์ดีจะมีคะแนนการตัดสินใจเรื่องความยุติธรรมได้ดี และพบความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนทักษะทางสังคมกับคะแนนความคิดเรื่องความยุติธรรม

Berntsson และ Gustafsson (2000) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อ psychosomatic complaint (PSC) ในเด็กอายุ 7-12 ปี จำนวน 1,163 คน ของประเทศสวีเดน ผู้ตอบแบบถามคือพ่อแม่ของเด็ก จากการวิเคราะห์ผลพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อ PSC ได้แก่ สุขภาพของแม่ สุขภาพจิตของเด็ก การคบเพื่อน การเจ็บป่วยระยะยาวหรือพิการ ความพึงพอใจต่อโรงเรียน ทักษะทางสังคม การทำกิจกรรม ความผูกพันระหว่างพ่อแม่-ลูก และเศรษฐกิจของครอบครัว

การศึกษาของ Chen และคณะ (2000) ในเด็กเกรด 6 จำนวน 470 คน ณ เมืองเซี่ยงไฮ้ ประเทศจีน เกี่ยวกับผลของพัฒนาการสังคมต่อพัฒนาการด้านอื่นๆ โดยศึกษาองค์ประกอบ 2 ประการ ของทักษะทางสังคมคือ Sociable และ Prosocial functions ผลการศึกษาพบว่า prosocial function จะเป็นตัวทำนายที่สำคัญของการปรับตัวในสังคม/โรงเรียน และปัญหาจากภายนอก ส่วน Sociable function จะเป็นตัวทำนายหลักของการปรับอารมณ์ และปัญหาจากภายใน

Chen และคณะ (1997) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการปรับตัวทางสังคม ในเด็กอายุ 10-12 ปี ณ เมืองเซี่ยงไฮ้ ประเทศจีน โดยติดตามเป็นระยะเวลา 2 ปี ผลการศึกษาพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสามารถทำนายความสามารถในการปรับตัวของสังคมของเด็กและในทางกลับกัน ดังนั้นผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการปรับตัวทางสังคมของเด็กมีผลซึ่งกันและกัน (Reciprocal effect).

Sletta และคณะ(1996) ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์กับเพื่อน ความรู้สึกโดดเดี่ยว และการรับรู้เกี่ยวกับตนเองในเด็กเกรด 8 จำนวน 96 คน ในประเทศนอร์เวย์ พบว่า ความรู้สึกโดดเดี่ยวมีความสัมพันธ์เชิงลบกับการเห็นคุณค่าของตนเอง และทักษะทางสังคม

Masten และคณะ (1995) ติดตามเด็กระยะยาว จำนวน 191 คน ในประเทศสหรัฐอเมริกา จากอายุ 8-12 ปี จนถึงวัยรุ่นอายุ 17-23 ปี เพื่อดูพัฒนาการที่สำคัญ 3 ด้าน ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทักษะทางสังคมและปัญหาพฤติกรรม และในเด็กโตประเมินเพิ่มอีก 2 ด้าน คือ ความสำเร็จในการทำงานและความรัก จากการติดตามระยะยาวพบว่า พฤติกรรมที่เบี่ยงเบน จะยังปรากฏต่อเนื่องอย่างชัดเจน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และทักษะทางสังคม ยังคงต่อเนื่องในระดับปานกลาง และพฤติกรรมมีต่อด้านสังคมจะมีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสำเร็จในการทำงาน

สรุปปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ และสังคม มีทั้งปัจจัยด้านตัวเด็ก และปัจจัยสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะลักษณะการอบรมเลี้ยงดู พัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ และสังคม มีความสัมพันธ์กับพัฒนาการด้านอื่นๆ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และการปรับตัวในสังคม

เครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้วัดพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคมของเด็กอายุ 6-10 ปี ในโครงการวิจัยนี้ คือแบบวัดที่เรียกว่า Emotional Moral Social Assessment หรือเรียกโดยย่อว่า EMSA เป็นแบบวัดที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง จากแนวคิดพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรม แนวคิดการประเมินพฤติกรรมนักเรียนด้านจริยศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ และแบบวัด ITSEA

(Infant Toddler Social and Emotional Assessment) ของ Carter และคณะ (2002) ประกอบด้วยข้อคำถาม 65 ข้อ แบ่งเป็น 11 ด้าน คือ วินัย สติ-สมาธิ กตัญญู เมตตา อุดหนุน เชื่อสัจย์ ประหยัด พึ่งพาตนเอง ควบคุมอารมณ์ ปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น และหิริโอตตปปะ ผู้ประเมินคือผู้เลี้ยงดูหลักของเด็ก โดยประเมินพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในช่วง 1 เดือนที่ผ่านมา

แบบวัด EMSA ประกอบด้วย ข้อคำถาม 65 ข้อ 11 ด้าน ดังนี้

ด้านวินัย	มีข้อคำถาม 6 ข้อ
ด้านสติ-สมาธิ	มีข้อคำถาม 7 ข้อ
ด้านความกตัญญู	มีข้อคำถาม 5 ข้อ
ด้านความเมตตา	มีข้อคำถาม 7 ข้อ
ด้านความอุดหนุน	มีข้อคำถาม 5 ข้อ
ด้านความเชื่อสัจย์	มีข้อคำถาม 6 ข้อ
ด้านการประหยัด	มีข้อคำถาม 5 ข้อ
ด้านการพึ่งพาตนเอง	มีข้อคำถาม 5 ข้อ
ด้านการควบคุมอารมณ์	มีข้อคำถาม 9 ข้อ
ด้านปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นหรือสังคม	มีข้อคำถาม 7 ข้อ
ด้านหิริโอตตปปะ	มีข้อคำถาม 3 ข้อ

แต่ละข้อคำถามมีคำตอบ 4 ตัว เลือก คือ จริงที่สุด จริงบางครั้ง ไม่เป็นจริง ไม่มีโอกาสได้เจอ แบบวัด EMSA จัดทำเป็นบัตรคำ แต่ละใบจะมีข้อความอธิบายพฤติกรรม และความรู้สึก ต่อเด็กในช่วง 1 เดือน ที่ผ่านมาก่อนการทดสอบ แบบวัดชุดนี้ได้รับการตรวจความตรงเชิงเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิ 2 ท่าน และนำไปทดลองสัมภาษณ์ผู้เลี้ยงดูหลักของเด็กวัยเดียวกัน จำนวน 2 ครั้ง รวมทั้งทดสอบความเที่ยงของแบบวัด (Reliability test) ได้ค่า Alpha coefficient เท่ากับ 0.8675

เนื่องจากแบบวัดพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ และสังคมของเด็กอายุ 6-10 ปี เป็นแบบวัดที่สร้างใหม่ และยังไม่มีการแบ่งระดับพัฒนาการ คณะผู้วิจัยจึงวิเคราะห์โดยการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย และแบ่งกลุ่มด้วยระดับ Percentile

แนวทางการวิเคราะห์ข้อมูล แบ่งออกเป็นขั้นตอนดังนี้

1. ให้คะแนนคำตอบ ข้อความด้านบวกโดย

จริงที่สุด = 2 คะแนน

จริงบางครั้ง = 1 คะแนน

ไม่จริงเลย = 0 คะแนน

ส่วนข้อความด้านลบ ให้คะแนนตรงกันข้าม

2. นำคะแนนรวมมาหารด้วยจำนวนข้อที่ตอบทั้งหมด โดยไม่รวมข้อที่ไม่มีโอกาสเจอ ดังนั้นคะแนน จึงมีค่าระหว่าง 0-2 นำเสนอข้อมูลเป็นค่าเฉลี่ย ของแต่ละด้านและรวม หากเด็กคนใดมีคำตอบ “ไม่มีโอกาสเจอ” เกินกว่าร้อยละ 25 ของข้อคำถามทั้งหมด จะถูกตัดออก จากการวิเคราะห์

3. นำคะแนนรวมมาแบ่งระดับ Percentile (p) โดยแบ่งออกเป็น 3 ระดับ $p < 25$, $p 25-75$, และ $p > 75$ เพื่อหาความสัมพันธ์กับปัจจัยด้านการอบรมเลี้ยงดู และปัจจัยครอบครัว

เมื่อเปรียบเทียบกับแนวคิด Emotional Competence ของ Goleman (2003) พฤติกรรมย่อยในแต่ละด้านของแบบวัด EMSA จะเชื่อมโยงกับทักษะดังต่อไปนี้ ใน EC ได้แก่

Emotional Self-awareness ได้แก่ พฤติกรรม

- หงุดหงิดฉุนเฉียวง่าย
- ขี้งอน
- บอกความรู้สึกตนเองได้
- หัวเราะง่าย
- ยิ้มเก่ง
- วอกแวก สมาธิสั้น

Accurate Self-assessment ได้แก่ พฤติกรรม

- ยอมรับเมื่อทำผิด
- เมื่อทำผิดไม่โทษคนอื่น
- แม้ทำผิดโดยไม่ตั้งใจ ก็กล่าวคำขอโทษ

Self-confidence

- ชอบกิจกรรมที่ท้าทายความสามารถ
- พยายามทำอะไรด้วยตนเอง

Emotional Self-control

- รู้จักอดใจได้เวลาไม่ได้ของที่ต้องการ
- แสดงกริยาท่าทางเมื่อถูกขัดใจ
- รอคอยได้

Trust worthiness

- ตรงต่อเวลา
- ทำอะไรเป็นขั้น เป็นตอน
- อ่อนน้อม ไม่ทับถมผู้อื่น

Conscientiousness

- ชอบพูดโกหก

- ไม่ทำตามกติกาหรือข้อตกลง
- รู้จักปฏิเสธ
- ชอบเล่นขี้โกง
- แอบหยิบเงิน
- ชอบเล่นกับเด็กเกเร

Adaptability

- เข้าได้ดีเวลาเล่นกับเด็กคนอื่น

Achievement Orientation

- ตั้งอกตั้งใจทำงานจนเสร็จ
- ไม่ท้อถอยไม่ยอมแพ้ แม้จะงานยาก

Initiative

- กระตือรือร้นทำสิ่งใหม่
- ชอบคิดชอบทำด้วยตนเอง

Empathy

- ดูแลเด็กที่เล็กกว่า
- ยอมรับว่าคนอื่นทำผิดพลาดได้
- ปลอดภัย เมื่อเพื่อนไม่สบายใจ
- กังวลหรือสงสารเวลาเห็นเด็กอื่นร้องไห้
- ชอบช่วยเหลือผู้อื่น
- บอกความรู้สึกคนอื่นได้
- พยายามทำให้คุณอารมณ์ดีขึ้น
- ชอบให้ของหรือแสดงกิริยาที่ทำให้พ่อแม่มีความสุข

Collaboration and teamwork

- ทำตามกติกาหรือข้อตกลง
- รู้จักผลัดกันเล่น
- ค่อนข้างแยกตัว หรือชอบเล่นคนเดียว

ผลการศึกษา

พัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรม ในเด็กอายุ 6- <10 ปี รายด้านแยกภาค เขตการปกครอง และเพศเด็ก

ตารางที่ 2.3 แสดงคะแนนเฉลี่ยพัฒนาการรวมด้านนี้ของเด็กเท่ากับ 1.36 (คะแนนเต็ม 0-2 คะแนน) โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยคะแนนสูงที่สุดคือ ด้านหิริโอตตัปปะ รองลงมาคือด้านปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ด้านที่มีคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ด้านสมาธิและอดทน ส่วนค่าเฉลี่ยของพัฒนาการแยกตามภาค จะเห็นว่าภาคใต้มีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าทุกภาคในด้านวินัย สมาธิ ซื่อสัตย์ การควบคุมอารมณ์ ด้านปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น หิริโอตตัปปะ และรวมทุกด้าน กรุงเทพมหานคร มีคะแนนเฉลี่ยสูงที่สุดในด้านการควบคุมอารมณ์ เช่นเดียวกับภาคใต้ ภาคกลางมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าทุกภาคในด้าน เมตตา ส่วนภาคเหนือมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าทุกภาคในด้านกตัญญู อดทน และประหยัด และพบว่า ค่าเฉลี่ยรายภาคมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญในด้านวินัย สมาธิ อดทน ประหยัด และควบคุมอารมณ์

ตารางที่ 2.4 แสดงค่าเฉลี่ยของพัฒนาการแยกตามเขตการปกครอง และเพศ พบว่าในเขตเทศบาล จะมีคะแนนสูงกว่านอกเขตเทศบาลเล็กน้อย ในด้าน กตัญญู ควบคุมอารมณ์ และด้านปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ส่วนนอกเขตเทศบาลมีคะแนนสูงกว่าในเขตเทศบาลในด้านวินัย สมาธิ อดทน ซื่อสัตย์ ประหยัด หิริโอตตัปปะ และรวมทุกด้าน และ เพศหญิงมีคะแนนสูงกว่าเพศชายในทุกด้าน และมีความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยระหว่างเพศอย่างมีนัยสำคัญ เกือบทุกด้านยกเว้นด้านการพึ่งตนเอง

ตารางที่ 2.5 แสดงค่าเฉลี่ยของพัฒนาการแต่ละด้าน แยกตามช่วงอายุ พบว่าพฤติกรรมด้าน วินัย สมาธิ กตัญญู เมตตา อดทน ซื่อสัตย์ ประหยัด มีพัฒนาการก้าวหน้าตามวัย ส่วนด้าน ควบคุมอารมณ์ สังคม และหิริโอตตัปปะจะค่อนข้างคงที่ พฤติกรรมด้านการพึ่งพาตนเองไม่มีแบบแผนการเปลี่ยนแปลงที่แน่นอน และค่าเฉลี่ยของพัฒนาการด้านวินัย กตัญญู เมตตา อดทน ซื่อสัตย์ ประหยัด และรวมทุกด้านมีความแตกต่างระหว่างช่วงอายุ อย่างมีนัยสำคัญ

ตารางที่ 2.6 แสดงค่าเฉลี่ยของพัฒนาการแต่ละด้าน แยกตามช่วงอายุและแยกเพศ พบว่าค่าเฉลี่ยในเพศหญิงจะสูงกว่าเพศชายในทุกด้าน ในทุกกลุ่มอายุ ยกเว้นด้านพึ่งพาตนเองในกลุ่มอายุ 6- <7 ปี และค่าเฉลี่ยของพัฒนาการด้านวินัย กตัญญู เมตตา และรวมทุกด้าน มีความแตกต่างระหว่างเพศในแต่ละช่วงอายุ อย่างมีนัยสำคัญ ด้านการพึ่งพาตนเองเป็นเพียงด้านเดียวที่ไม่มีความแตกต่างระหว่างเพศในทุกช่วงอายุ

เมื่อแบ่งระดับพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรมออกเป็น ระดับที่ <p25, p25-75 และ >p75 แยกตามภาค เขตการปกครอง เพศ และในแต่ละภาคแยกย่อยเป็นแต่ละเขต

การปกครอง เพื่อเปรียบเทียบซึ่งกันและกัน ผลการศึกษาพบว่าภาคใต้ที่มีระดับพัฒนาการ >p75 ในสัดส่วนที่สูงที่สุดในด้านต่างๆ คือ ภาคใต้ มีสัดส่วนที่สูงในด้าน วินัย สมาธิ ซื่อสัตย์ ประหยัด ควบคุมอารมณ์ สังคม ภาคกลางมีสัดส่วนที่สูงในด้านเมตตา และการพึ่งตน ภาคเหนือมีสัดส่วนที่สูงในด้านกตัญญู ด้านอดทน และรวมทุกด้าน (ตารางที่ 5 ในภาคผนวก) ส่วนเด็กนอกเขตเทศบาลมีระดับพัฒนาการที่ >p75 ในสัดส่วนที่สูงกว่าเด็กในเขตเทศบาลเกือบทุกด้าน ยกเว้นด้าน สังคม ส่วนด้านเมตตามีสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน และเพศหญิง มีระดับพัฒนาการที่ >p75 ในสัดส่วนที่สูงกว่าเพศชายเกือบทุกด้าน ยกเว้นด้านการพึ่งตนเอง (ตารางที่ 6 ในภาคผนวก) ส่วนความแตกต่างในแต่ละเขตการปกครองของแต่ละภาค พบว่าภาคกลางเด็กนอกเขตเทศบาลมีระดับพัฒนาการที่ >p75 ในสัดส่วนที่สูงกว่าเด็กในเขตเทศบาล เกือบทุกด้าน (8 ใน 10 ด้าน) และภาพรวม เช่นเดียวกับภาคเหนือ ส่วนภาคอีสาน พบว่าเด็กในเขตเทศบาลจะมีระดับพัฒนาการที่ >p75 ในสัดส่วนที่สูงกว่าเด็กนอกเขตเทศบาล 4 ใน 10 ด้าน และภาพรวม มีสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน 3 ด้าน และสัดส่วนที่ต่ำกว่า 3 ด้าน เช่นเดียวกับภาคใต้ที่เด็กในเขตเทศบาลจะมีระดับพัฒนาการที่ >p75 ในสัดส่วนที่สูงกว่าเด็กนอกเขตเทศบาล 5 ใน 10 ด้าน สัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน 2 ด้าน และภาพรวม และสัดส่วนที่ต่ำกว่า 3 ด้าน ส่วนด้านหิริโอตตปปะไม่มีกลุ่มที่มีระดับพัฒนาการที่ <p75 (ตารางที่ 7 ในภาคผนวก)

ตารางที่ 2.3 คะแนนเฉลี่ยพัฒนาการอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรม รายด้าน แยกภาค

พัฒนาการด้าน อารมณ์-จิตใจ- สังคม และ จริยธรรม (N)	คะแนนเฉลี่ย (ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน)					
	รวม (1589)	กทม. (253)	กลาง (334)	เหนือ (332)	อีสาน (334)	ใต้ (336)
ด้านวินัย ¹	1.24(.37)	1.19(.39)	1.22(.37)	1.27(.36)	1.25(.36)	1.28(.38)
ด้านสมาธิ ¹	1.16(.36)	1.09(.39)	1.14(.37)	1.18(.36)	1.15(.35)	1.24(.33)
ด้านกตัญญู	1.49(.36)	1.5(.35)	1.5(.37)	1.53(.35)	1.45(.37)	1.48(.35)
ด้านเมตตา	1.41(.34)	1.42(.31)	1.44(.35)	1.41(.33)	1.38(.35)	1.41(.35)
ด้านอดทน ¹	1.20(.37)	1.16(.37)	1.18(.37)	1.26(.37)	1.19(.36)	1.2(.36)
ด้านซื่อสัตย์	1.40(.34)	1.37(.34)	1.39(.34)	1.41(.35)	1.40(.33)	1.42(.34)
ด้านประหยัด ¹	1.31(.42)	1.26(.44)	1.30(.41)	1.39(.39)	1.26(.42)	1.34(.42)
ด้านพึ่งตนเอง	1.28(.36)	1.25(.35)	1.33(.38)	1.27(.36)	1.27(.36)	1.28(.38)
ด้านควบคุมอารมณ์ ¹	1.43(.28)	1.46(.25)	1.42(.27)	1.44(.28)	1.39(.29)	1.46(.28)
ด้านปฏิสัมพันธ์	1.54(.30)	1.51(.32)	1.55(.29)	1.52(.30)	1.55(.29)	1.57(.31)
ด้านหิริโอตตปปะ	1.57(.42)	1.55(.45)	1.57(.41)	1.56(.44)	1.56(.41)	1.62(.40)
รวมทุกด้าน	1.36(.22)	1.34(.21)	1.36(.22)	1.38(.21)	1.35(.22)	1.39(.22)

หมายเหตุ ¹มีความแตกต่างรายภาค อย่างมีนัยสำคัญ

โครงการวิจัยพัฒนาการแบบองค์รวมของเด็กไทย

ตารางที่ 2.4 คะแนนเฉลี่ยพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรม รายด้าน แยกเขต
การปกครอง และเพศ

พัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ- สังคม และจริยธรรม	คะแนนเฉลี่ย(ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน)			
	ในเขต 823	นอกเขต 766	ชาย 763	หญิง 826
ด้านวินัย ^{1,2}	1.22(.38)	1.27(.36)	1.17(.38)	1.31(.36)
ด้านสมาธิ ^{1,2}	1.13(.37)	1.20(.35)	1.12(.37)	1.21(.35)
ด้านกตัญญู ²	1.50(.36)	1.48(.36)	1.44(.36)	1.54(.35)
ด้านเมตตา ²	1.41(.34)	1.41(.34)	1.34(.34)	1.49(.32)
ด้านอดทน ^{1,2}	1.17(.36)	1.23(.37)	1.17(.37)	1.22(.36)
ด้านซื่อสัตย์ ^{1,2}	1.37(.34)	1.43(.34)	1.36(.35)	1.44(.33)
ด้านประหยัด ^{1,2}	1.28(.43)	1.35(.40)	1.27(.43)	1.35(.40)
ด้านพึ่งตนเอง	1.28(.36)	1.28(.37)	1.27(.38)	1.30(.34)
ด้านควบคุมอารมณ์ ²	1.44(.27)	1.43(.28)	1.40(.29)	1.46(.27)
ด้านปฏิสัมพันธ์ ²	1.55(.30)	1.54(.30)	1.50(.30)	1.57(.29)
ด้านหิริโอตตปัสะ ²	1.56(.43)	1.59(.41)	1.53(.43)	1.61(.41)
รวมทุกด้าน ^{1,2}	1.35(.22)	1.38(.22)	1.32(.22)	1.40(.21)

หมายเหตุ¹มีความแตกต่างระหว่างเขตการปกครองอย่างมีนัยสำคัญ

²มีความแตกต่างระหว่าง เพศเด็ก อย่างมีนัยสำคัญ

ตารางที่ 2.5 คะแนนเฉลี่ยพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรม รายด้าน แยกตาม
อายุ

พัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ- สังคม และจริยธรรม	คะแนนเฉลี่ย(ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน)			
	6-<7 ปี	7-<8 ปี	8-<9 ปี	9-<10 ปี
ด้านวินัย ¹	1.18(.37)	1.24(.39)	1.26(.36)	1.29(.36)
ด้านสมาธิ	1.14(.37)	1.16(.36)	1.16(.37)	1.2(.34)
ด้านกตัญญู ¹	1.43(.37)	1.48(.37)	1.51(.34)	1.54(.35)
ด้านเมตตา ¹	1.37(.35)	1.41(.35)	1.42(.32)	1.45(.33)
ด้านอดทน ¹	1.16(.37)	1.18(.36)	1.23(.37)	1.23(.36)
ด้านซื่อสัตย์ ¹	1.36(.34)	1.39(.33)	1.42(.34)	1.44(.34)
ด้านประหยัด ¹	1.25(.42)	1.31(.42)	1.32(.42)	1.36(.39)
ด้านพึ่งตนเอง	1.26(.35)	1.31(.37)	1.28(.37)	1.12(.35)

พัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรม	คะแนนเฉลี่ย(ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน)			
	6-<7 ปี	7-<8 ปี	8-<9 ปี	9-<10 ปี
ด้านควบคุมอารมณ์	1.43(.28)	1.44(.27)	1.44(.26)	1.43(.29)
ด้านปฏิสัมพันธ์	1.51(.32)	1.54(.3)	1.56(.29)	1.55(.3)
ด้านறிโอดตปปะ	1.54(.45)	1.58(.41)	1.59(.41)	1.58(.42)
รวมทุกด้าน ¹	1.33(.22)	1.37(.22)	1.38(.21)	1.39(.21)

หมายเหตุ ¹ มีความแตกต่างระหว่างอายุอย่างมีนัยสำคัญ

ตารางที่ 2.6 คะแนนเฉลี่ย(ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน)พัฒนาการด้านอารมณ์ฯ รายด้านแยกตามอายุ

พัฒนาการด้านอารมณ์ฯ	อายุ 6-<7 ปี			อายุ 7-<8 ปี			อายุ 8-<9 ปี			อายุ 9-<10 ปี		
	ชาย 193	หญิง 212	รวม 405	ชาย 203	หญิง 228	รวม 431	ชาย 195	หญิง 214	รวม 409	ชาย 172	หญิง 172	รวม 344
ด้านวินัย	1.13* (.38)	1.24* (.37)	1.18 (.37)	1.12* (.40)	1.34* (.36)	1.24 (.39)	1.2* (.35)	1.32* (.35)	1.26 (.36)	1.23* (.37)	1.36* (.34)	1.29 (.36)
ด้านสมาธิ	1.11 (.37)	1.16 (.37)	1.149 (.37)	1.11* (.36)	1.2* (.36)	1.2 (.36)	1.12* (.37)	1.21* (.36)	1.16 (.37)	1.13* (.38)	1.26* (.30)	1.2 (.34)
ด้านกตัญญู	1.38* (.37)	1.48* (.37)	1.43 (.37)	1.43* (.39)	1.53* (.34)	1.49 (.37)	1.46* (.32)	1.56* (.35)	1.51 (.34)	1.48* (.36)	1.6* (.33)	1.54 (.35)
ด้านเมตตา	1.3* (.35)	1.42* (.34)	1.37 (.35)	1.34* (.36)	1.49* (.32)	1.41 (.35)	1.34* (.31)	1.49* (.31)	1.42 (.32)	1.38* (.34)	1.52* (.31)	1.45 (.33)
ด้านอดทน	1.15 (.38)	1.17 (.37)	1.16 (.37)	1.14* (.36)	1.22* (.36)	1.18 (.36)	1.21 (.37)	1.26 (.37)	1.23 (.37)	1.2 (.38)	1.25 (.34)	1.23 (.36)
ด้านซื่อสัตย์	1.34 (.34)	1.38 (.34)	1.36 (.34)	1.34* (.36)	1.44* (.31)	1.39 (.33)	1.36* (.35)	1.46* (.33)	1.42 (.34)	1.41 (.34)	1.47 (.34)	1.44 (.34)
ด้านประหยัด	1.2* (.44)	1.3* (.40)	1.25 (.42)	1.29 (.43)	1.34 (.42)	1.31 (.42)	1.29 (.42)	1.35 (.42)	1.32 (.42)	1.31* (.43)	1.41* (.36)	1.36 (.39)
ด้านพึ่งพาตนเอง	1.26 (.38)	1.25 (.33)	1.26 (.35)	1.28 (.38)	1.34 (.35)	1.31 (.37)	1.26 (.41)	1.3 (.34)	1.28 (.37)	1.27 (.35)	1.28 (.36)	1.28 (.35)
ด้านควบคุมอารมณ์	1.4 (.29)	1.45 (.27)	1.43 (.28)	1.39* (.27)	1.49* (.25)	1.44 (.27)	1.41 (.28)	1.46 (.27)	1.44 (.26)	1.41 (.30)	1.45 (.27)	1.43 (.29)
ด้านปฏิสัมพันธ์	1.49 (.31)	1.53 (.32)	1.51 (.32)	1.5* (.31)	1.57* (.28)	1.54 (.30)	1.53* (.31)	1.59* (.27)	1.56 (.29)	1.52* (.30)	1.59* (.29)	1.55 (.30)
ด้านறிโอดตปปะ	1.51 (.45)	1.56 (.46)	1.54 (.45)	1.53* (.43)	1.62* (.38)	1.58 (.41)	1.54* (.40)	1.64* (.41)	1.59 (.41)	1.52* (.45)	1.64* (.37)	1.58 (.42)
รวมทุกด้าน	1.3* (.22)	1.36* (.22)	1.33 (.22)	1.31* (.22)	1.41* (.21)	1.37 (.22)	1.33* (.21)	1.42* (.20)	1.38 (.21)	1.35* (.22)	1.43* (.19)	1.39 (.21)

หมายเหตุ ¹ มีความแตกต่างระหว่างเพศ อย่างมีนัยสำคัญ โดยเปรียบเทียบแต่ละกลุ่มอายุ

โครงการวิจัยพัฒนาการแบบองค์รวมของเด็กไทย

ข้อมูลความสัมพันธ์ระหว่างพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรมกับปัจจัยด้านครอบครัว

จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างระดับพัฒนาการอารมณ์-จิตใจ-สังคมและจริยธรรมกับปัจจัยครอบครัว ซึ่งเป็นความสัมพันธ์แบบคู่ พบว่า ปัจจัยครอบครัวที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับระดับพัฒนาการได้แก่ การอบรมเลี้ยงดู ภาวะวิกฤตในครอบครัว และสัมพันธภาพในครอบครัว (ตารางที่ 8 ในภาคผนวก)

ตารางที่ 2.7 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างระดับพัฒนาการจิตใจ กับปัจจัยครอบครัว โดยการวิเคราะห์แบบ Logistic Regression โดยให้ตัวแปรภาค เขตการปกครอง อายุและเพศเด็กเป็นตัวแปรควบคุม พบว่าปัจจัยที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับระดับพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคมและจริยธรรม ได้แก่ การอบรมเลี้ยงดูด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรม ผู้เลี้ยงดูเด็กส่วนใหญ่ ภาวะวิกฤตในครอบครัว และสัมพันธภาพในครอบครัว กล่าวคือ เด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูในเกณฑ์สูง (คะแนน $>p75$) จะลดความเสี่ยงต่อการมีคะแนนพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรมลง 0.342 เท่า เมื่อเทียบกับเด็กที่ได้รับการอบรมในเกณฑ์ปานกลาง (คะแนน $p25-p75$) เด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูในเกณฑ์ต่ำ (คะแนน $<p25$) จะมีความเสี่ยงที่จะคะแนนพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรม อยู่ในเกณฑ์ต่ำเป็น 1.668 เท่าของ เด็กที่ได้รับการอบรมในเกณฑ์ปานกลาง เด็กที่พ่อแม่ไม่ได้เลี้ยงมีโอกาที่จะมีคะแนนการ พัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรม ต่ำเป็น 1.338 เท่า เมื่อเทียบกับเด็กที่มีทั้งพ่อ และแม่เลี้ยงดู เด็กที่อยู่ในครอบครัวที่มีภาวะวิกฤตในครอบครัวสูงมีโอกาที่จะมีคะแนนการ พัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรม ต่ำเป็น 1.329 เท่าเมื่อเทียบกับเด็กที่อยู่ใน ครอบครัวที่มีภาวะวิกฤตในครอบครัวระดับปานกลาง เด็กที่อยู่ในครอบครัวที่มีสัมพันธภาพใน ครอบครัวที่ไม่สมดุล มีโอกาที่จะมีคะแนนการ พัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรม ต่ำเป็น 1.476 เท่า ของเด็กที่อยู่ในครอบครัวที่มีสัมพันธภาพในครอบครัวแบบสมดุล ทั้งนี้จำนวน ชั่วโมงที่เด็กดูโทรทัศน์ ลักษณะครอบครัว สถานภาพสมรส การศึกษาและอาชีพของแม่ รายได้ของ ครอบครัว จำนวนบุตร จำนวนคนในบ้าน และสภาพการครองครองที่อยู่อาศัย มีผลต่อ log likelihood ratio ของ model อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่ odds ratio ของปัจจัยเหล่านี้ไม่มีนัย สำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 2.7 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม-จริยธรรม ของ
เด็กอายุ 6-10 ปี โดยการวิเคราะห์วิธี Logistic Regression

ปัจจัย	Odds ratios	95% Confidence Interval		P-value
		Lower	Upper	
การอบรมเลี้ยงดูด้านอารมณ์-สังคม-จิตใจ และจริยธรรม				
- ต่ำ (<p25)	1.668	1.357	2.051	<0.001
- สูง (>p75)	.658	.517	.838	0.001
- ปานกลาง (p25-p75)	1	-	-	-
ผู้ที่เลี้ยงดูเด็กส่วนใหญ่				
- พ่อแม่ไม่ได้เลี้ยง	1.338	1.014	1.765	0.040
- พ่อและแม่เลี้ยงเอง	1	-	-	-
ภาวะวิกฤตในครอบครัว				
- ต่ำ (<p25)	.985	.778	1.246	0.897
- สูง (>p75)	1.329	1.072	1.646	0.009
- ปานกลาง (p25-p75)	1	-	-	-
สัมพันธภาพในครอบครัว				
- ครอบครัวไม่สมดุล	1.476	1.201	1.813	<0.001
- ครอบครัวสมดุล	1	-	-	-

หมายเหตุ ตัวแปรควบคุมคือ เขต ภาค เพศ และ อายุของเด็ก, กลุ่มที่มีคะแนนพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม-จริยธรรม เท่ากับ/มากกว่าเปอร์เซ็นไทล์ที่ 25 เป็นกลุ่มเปรียบเทียบ

อภิปรายผล

จากคะแนนเฉลี่ยพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรมทั้ง 11 ด้าน ของเด็กอายุ 6-10 ปี ด้านที่มีคะแนนเฉลี่ยมากที่สุดคือ ด้านหิริโอตตปปะ ซึ่งเป็นเช่นนี้ในทุกภาค ในทุกเขต และทั้ง 2 เพศ สะท้อนให้เห็นว่าครอบครัวไทยเห็นความสำคัญของความละอายต่อการมีพฤติกรรมที่ไม่ดี ส่วนด้านที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงเป็นลำดับที่ 2 คือ ด้านสังคม ซึ่งข้อคำถามเกี่ยวกับ ปฏิสัมพันธ์ของเด็กกับเพื่อน แสดงว่าเด็กกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ได้รับการฝึกอบรมให้มีความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อน ส่วนด้านที่มีคะแนนเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ด้านสมาธิ ซึ่งมีข้อคำถามเกี่ยวกับความตั้งใจในการทำงานจนสำเร็จ แสดงถึงการฝึกอบรมเกี่ยวกับด้านนี้ยังมีน้อย หรือเป็นด้านที่ไม่ได้เน้น รองลงมาคือด้านอดทน ซึ่งมีข้อคำถามเกี่ยวกับการรอคอย หรือรู้จักอดใจรอ หรือมีความมานะพยายามที่

จะทำได้ๆ ให้สำเร็จ อีก 2 ด้านที่มีค่าเฉลี่ยค่อนข้างต่ำ คือ วินัย และการพึ่งพาตนเอง เป็นด้านสำคัญที่มีผลต่อความสำเร็จในชีวิต มีข้อคำถามเกี่ยวกับการตรงต่อเวลา การรู้จักเกรงใจ การทำงานอย่างเป็นระบบ ความพยายามที่จะทำสิ่งต่างๆ ด้วยตนเอง และมีความกระตือรือร้น

เมื่อเปรียบเทียบพัฒนาการดังกล่าวกับเขตที่อยู่อาศัย พบว่า เด็กนอกเขตเทศบาลมีค่าเฉลี่ยพัฒนาการด้านวินัย สมาธิ อดทน และชื่อเสียง สูงกว่าเด็กในเขตเทศบาลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนด้านอื่นๆ ไม่พบความแตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าครอบครัวในชนบทมีเวลาใกล้ชิดเด็กมากกว่า จึงมีโอกาสรอบร้อมสั่งสอนในเรื่องเหล่านี้ได้บ่อยกว่า หรืออาจเป็นเพราะครอบครัวในชนบทยังยึดมั่นกับวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมที่ให้ความสำคัญกับการมีความประพฤติที่เหมาะสมของตนเอง และต่อครอบครัวจึงมีการอบรมเกี่ยวกับเรื่องนี้มากกว่า ครอบครัวของเด็กในเขตเทศบาล นอกจากนี้พบว่าเด็กหญิงจะมีคะแนนเฉลี่ยของพัฒนาการแต่ละด้านและภาพรวมสูงกว่าเด็กชาย ซึ่งแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ยกเว้นด้านการพึ่งตน ซึ่งไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะครอบครัวไทยยังเคี่ยวเข็ญลูกสาวมากกว่าลูกชาย โดยเฉพาะการมีพฤติกรรมที่ดีเหมาะสม

พัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรม หลายด้านมีความก้าวหน้ามากขึ้นเมื่อเด็กมีอายุมากขึ้น แต่คะแนนเฉลี่ยในภาพรวมยังค่อนข้างน้อย ได้แก่ วินัย สมาธิ อดทน และการพึ่งตนเอง บางด้านไม่มีการเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจนเมื่อเด็กมีอายุมากขึ้น เช่นการควบคุมอารมณ์ ซึ่งควรให้ความสนใจพัฒนาให้เด็กมีความมั่นคงทางอารมณ์ เพราะมีผลต่อสุขภาพจิตและการเห็นคุณค่าของตนเอง

สำหรับปัจจัยครอบครัว ที่มีผลต่อพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรม จากการวิเคราะห์ Logistic Regression ได้แก่ การอบรมเลี้ยงดู ผู้เลี้ยงดูหลัก สัมพันธภาพในครอบครัว และภาวะวิกฤตในครอบครัว โดยพบว่าเด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูดี เด็กที่พ่อแม่เลี้ยงเอง เด็กในครอบครัวที่มีสัมพันธภาพแบบสมดุล และเด็กในครอบครัวที่ไม่มีภาวะวิกฤต จะมีโอกาสมีพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรม ดีกว่าเด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูไม่ดี เด็กที่พ่อแม่ไม่ได้เลี้ยงเอง เด็กในครอบครัวที่มีสัมพันธภาพแบบไม่สมดุล และเด็กในครอบครัวที่มีภาวะวิกฤต การอบรมเลี้ยงดูที่ดีมีการอบรมเด็กด้านอารมณ์ สังคม และจริยธรรม อยู่เสมอ จะทำให้เด็กมีพัฒนาการตามวัย ซึ่งสุน อมรวิวัฒน์ (ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์) กล่าวว่าบทบาทครอบครัวในการพัฒนาคุณธรรมและวัฒนธรรมของเยาวชน คือ สร้างสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศที่ดีในครอบครัว สั่งสอนฝึกอบรบบ่มนิสัยให้เด็กเรียนรู้และเกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์ เป็นแบบอย่างที่ดีของเด็ก ชื่นนำ จูงใจ ให้โอกาสเด็กได้พัฒนาตนเองทั้งทางด้านจิตใจ และสุนทรียภาพ ว่ากล่าวตักเตือนและห้ามปรามเมื่อเด็กมีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ แก้ไขปัญหาทางคุณธรรมและวัฒนธรรม เมื่อเด็กผิดพลาดไปแล้ว ด้วยวิธีที่เหมาะสม และหากพ่อแม่เลี้ยงดูเด็กด้วยตนเองย่อมเป็นการสร้างความ

รู้สึกอบอุ่นแก่เด็กมากขึ้น บรรยากาศครอบครัวที่อบอุ่น รักใคร่ปรองดอง เอื้ออาทรต่อกัน ไม่ทะเลาะวิวาท จะเป็นต้นแบบที่ดีให้เด็กยึดเป็นแบบอย่าง เช่นเดียวกับการอบรมเลี้ยงดูที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านจิตสังคมที่สม่ำเสมอ จะส่งผลให้เด็กมีพัฒนาการด้านนี้ดีกว่าเด็กในครอบครัวที่ได้รับการส่งเสริมน้อย เนื่องจากพัฒนาการดังกล่าวจะเกิดขึ้นต้องได้รับการอบรมอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่อง สอดคล้องกับการศึกษาของ Zhou และคณะ (2002) Eisenberg และคณะ (1996) และ Brennan (1993) นอกจากนั้น เด็กที่อยู่นอกเขตเทศบาล จะมีโอกาสที่มีพัฒนาการด้านจิตสังคมดีกว่าเด็กในเขตเทศบาล โดยเหตุผลที่ได้กล่าวแล้วในข้างต้น

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น จะเห็นว่าพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคมและจริยธรรมของเด็กอายุ 6-10 ปี อยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างดี (คะแนนเฉลี่ยรวม = 1.36) แต่มีบางด้านที่ควรให้ความสำคัญมากขึ้น เพราะจะมีผลต่อการดำเนินชีวิตของเด็กเมื่อโตขึ้น ได้แก่ ด้านสมาธิ และด้านอดทน ควรฝึกฝน ให้เด็กมีสมาธิในงานที่กระทำ ให้มีความอดทน ตั้งใจ และมุ่งมั่น ที่จะทำงานให้สำเร็จ ไม่ทอดทิ้งหรือยอมแพ้เมื่อเจองานยาก ส่วนด้านอื่นๆ ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างดี ควรได้รับการฝึกฝนต่อไป อย่างสม่ำเสมอและควรฝึกฝนเด็กทั้ง 2 เพศ ไม่ปล่อยปละละเลยเด็กผู้ชาย เพราะจะเป็นอุปนิสัยที่ติดตัวต่อเนื่องไปจนโต นอกจากนั้นควรศึกษาเพิ่มเติมถึงเหตุผลที่ครอบครัวในเขตเทศบาลให้การอบรมเลี้ยงดู เน้นบางด้านน้อยกว่า ครอบครัวนอกเขตเทศบาล เพื่อหาช่องทางในการส่งเสริม การอบรมเลี้ยงดูให้ครอบคลุมทุกด้านมากขึ้นและจากการศึกษาติดตามระยะยาวในหลายการศึกษาพบว่าพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรม มีอิทธิพลสูงต่อความสำเร็จในชีวิตทั้งด้านการทำงานและครอบครัว (Chermiss, 2000) พัฒนาการด้านนี้จึงต้องได้รับการเอาใจใส่ควบคู่ไปด้วยกัน กับพัฒนาด้านอื่นๆ โดยอบรมเลี้ยงดู และการเป็นแบบอย่างที่ดีและสม่ำเสมอให้แก่เด็ก

บทที่ 3

พัฒนาการด้านอารมณ์-สังคม-จริยธรรม ในเด็กอายุ 10-18 ปี

บทนำ

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และคุณภาพชีวิตเป็นนโยบายที่สำคัญตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 9 พ.ศ. 2545-2550 และการยกระดับคุณภาพชีวิตประชากร แบ่งเป็น 3 ระดับ คือ ระดับบุคคล ระดับครอบครัวและระดับชุมชน ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จึงจำเป็นต้องทำ 3 ระดับควบคู่กันไป

การพัฒนาประเทศโดยรวมได้มุ่งเน้นการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง โครงสร้างทางเศรษฐกิจของประเทศเปลี่ยนแปลงจากเศรษฐกิจภาคเกษตรกรรมเป็นอุตสาหกรรมและภาคบริการมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในช่วง 30 ปีที่ผ่านมาไม่ใช่มีแต่ความสำเร็จแต่ยังมีปัญหาเดิมที่ไม่สามารถแก้ไขได้ รวมถึงปัญหาที่เกิดขึ้นใหม่อันเป็นผลจากการพัฒนาที่ต้องได้รับการแก้ไขต่อไป เช่น ช่องว่างระหว่างรายได้และโอกาสทางเศรษฐกิจระหว่างคนจนกับคนรวยที่เพิ่มขึ้น นอกจากนี้ยังมีปัญหาเรื่องความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และผลกระทบทางสังคมด้วย

ผลกระทบของการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม ทำให้เกิดปัญหาในวัยรุ่นจำนวนไม่น้อย เช่น การมีเพศสัมพันธ์ที่ไม่ปลอดภัย การติดสารเสพติด และการติดเชื้อเอดส์ (UNICEF, 2000) จากการศึกษาการบาดเจ็บและตายจากการถูกทำร้ายในประเทศไทย พบว่าภาคใต้มีการบาดเจ็บจากการถูกทำร้ายมากกว่าภาคอื่น มูลเหตุน่าจะเป็นการทะเลาะเบาะแว้ง การบันดาลโทสะ เมื่อวิเคราะห์หลังลึก เหตุที่เกิต้น่าจะเกี่ยวกับปัญหาการควบคุมอารมณ์และความต้องการ ปัญหาการสื่อสารและตอบสนองต่อเหตุการณ์ ปัญหาดังกล่าวไม่น่าจะป้องกันได้ด้วยการลงโทษ แต่ด้วยการสร้างความรู้ ทักษะการรู้เท่าทันอารมณ์ของตนเองและผู้อื่น รวมทั้งการพัฒนาทักษะของพ่อแม่ในการอบรมเลี้ยงดูบุตร (ชะไมพันธ์ และวนัสนันท์, 2544) โดยเฉพาะในช่วงวัยรุ่นจะเป็นช่วงที่ต้องการค้นหาตนเอง พัฒนาจากการพึ่งพาตนเองไปสู่ความรับผิดชอบและการตัดสินใจด้วยตนเอง และจะได้รับอิทธิพลของโรงเรียน เพื่อน และค่านิยมในกลุ่มวัยรุ่น (Goodyer, 1990) เด็กที่ได้รับการเลี้ยง

ดูอย่างไม่เป็นมิตร จะทำให้เด็กมีปัญหาสุขภาพจิตมากขึ้นและมีพฤติกรรมสังคม บกพร่อง ดังนั้น การที่วัยรุ่นจะมีการดำเนินชีวิตที่ดีต่อเนื่องไปจนวัยผู้ใหญ่ จำเป็นต้องมีพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรมที่ดี โดยผ่านการอบรมเลี้ยงดูที่เหมาะสม อยู่ในครอบครัวที่มีสิ่งแวดล้อมที่ดี เพราะครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานทางสังคมมีหน้าที่สำคัญในการอบรมเลี้ยงดูเด็กเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็กและเยาวชน ครอบครัวเป็นจุดเริ่มต้นของวัฒนธรรม ค่านิยมที่จะประสานสัมพันธ์กับวัฒนธรรมของชุมชนและของชาติลำดับต่อไป นอกจากนี้ครอบครัวยังเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาอารมณ์-สังคม-จริยธรรมของบุคคล

บททวนวรรณกรรม

ในปัจจุบันพบว่าคนที่ประสบความสำเร็จไม่ได้เกิดขึ้นจากความสามารถทางสติปัญญาเพียงอย่างเดียว จะต้องมีความฉลาดด้านอารมณ์สังคมด้วย จากการศึกษาวิจัยของมหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย พบว่า ร้อยละ 7 ของความสำเร็จในการเป็นผู้นำ มีส่วนเกี่ยวข้องกับความฉลาด และ ร้อยละ 93 เป็นผลจากคุณสมบัติอื่น ได้แก่ ความไว้วางใจ ความสมดุล การรับรู้ความเป็นจริง ความซื่อสัตย์ ความเป็นอยู่ คุณสมบัติเหล่านี้เป็นที่มาของความฉลาดทางอารมณ์ (วิระวัฒน์, 2542) ซึ่งความสามารถทางเชาวนปัญญา ซึ่งบ่งถึงความสามารถในการเข้าใจ เรียนรู้ จดจำ คิดอย่างมีเหตุผล แก้ไขปัญหาและได้ประสบการณ์จากการเรียนรู้ (กรมสุขภาพจิต, 2544) นอกจากนี้ Weschler ยังได้กล่าวถึงความสามารถที่นอกเหนือจากความคิด (non cognitive intelligence) หมายถึงความสามารถทางด้านอารมณ์ ด้านบุคคลและสังคม ซึ่งมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิต

การศึกษาของ Felsman และ Vaillant ที่เมือง Sommerville รัฐแมสซาชูเซต สหรัฐอเมริกา ศึกษาติดตามเด็ก 450 คน เป็นเวลา 40 ปี ผลการศึกษาพบว่า สติปัญญาไม่ค่อยเกี่ยวข้องกับความสำเร็จในการทำงาน หรือการประสบความสำเร็จในชีวิตเมื่อโตขึ้น สิ่งที่สำคัญว่าเชาวนปัญหาคือ ความสามารถที่จะจัดการกับความหงุดหงิดและความคับข้องใจ เด็กที่มีความสามารถควบคุมอารมณ์และมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี อีก 40 ปีต่อมาจะกลายเป็นผู้ใหญ่ที่ประสบความสำเร็จมากกว่าเด็กที่ไม่มีความสามารถดังกล่าว (Felsman & Vaillant, 1987)

Feist และ Barron ได้ศึกษา นักศึกษาที่จบปริญญาเอกจากมหาวิทยาลัย Berkeley เป็นเวลา 40 ปี (จนมีอายุ 70 ปี) และเปรียบเทียบผลในวัยเด็กกับความสำเร็จในชีวิต ผลการศึกษาพบว่า ความสามารถทางอารมณ์และสังคมเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญยิ่งกว่าเชาวนปัญญาถึง 4 เท่า ในการกำหนดว่าใครจะประสบความสำเร็จและมีชื่อเสียง (Feist & Barron, 1996)

งานวิจัย ชื่อ Marshmallow study ศึกษาเด็กอายุ 4 ปี โดยให้เด็กนั่งรออยู่ในห้องที่มีจานขนม Marshmallow วางไว้ โดยสั่งเด็กว่าห้ามกินขนมจนกว่านักวิจัยจะกลับมา ถ้าใครรอได้จะให้ขนม 2 ชิ้นเป็นรางวัล ผลการศึกษาพบว่า ในอีก 10 ปีต่อมาเด็กกลุ่มที่รอได้ มีคะแนนสอบ SAT

(Scholastic Achievement Test) สูงกว่าเด็กกลุ่มที่รอไม่ได้แอบกินขนมเสียก่อน สรุปว่าทักษะในการควบคุมอารมณ์จะช่วยเสริมความสามารถทางการเรียนรู้เพิ่มขึ้นได้ (อ้างในอุมาพร, 2544)

พระราชวรมุนี (พระประยูร ธมมจิตโต, 2543) ได้กล่าวว่า การพัฒนาเด็กนั้นควรพัฒนาให้เด็กมีสมรรถภาพ คุณภาพและสุขภาพ ซึ่งสมรรถภาพ หมายถึง ความสามารถในการหลัก 10 ข้อของข้าราชการ ที่รัชกาลที่ 6 ทรงบัญญัติไว้ และความสามารถ 2 อย่าง คือ ความสามารถที่ทำได้ และสามารถที่จะจัดการให้คนอื่นทำ โดยเน้นว่าบางคนเก่งแต่เห็นแก่ตัวเอาเปรียบผู้อื่นก็ไปไม่รอด มีสมรรถภาพอย่างเดียวไม่พอมองต้องมีคุณภาพด้วยนั่นคือเอื้ออาทรต่อผู้อื่น โดยที่อริสโตเติลนักปรัชญาของกรีก กล่าวว่า คนที่มีคุณธรรม จะต้องเดินสายกลาง (Golden Means) เช่น มีความสมดุลระหว่างความกลัวมากกับขี้ขลาด ไม่กลัวกับบ้าบิ่น กลัวมากก็ทำอะไรไม่ได้ ความสมดุลระหว่างตระหนี่กับสุรุ่ยสุร่าย คือ ประหยัดมัธยัสถ์ ฯลฯ โดยสรุปการพัฒนาเด็กนั้นใช้พุทธปัญญา (Intelligence) เป็นฐานในการควบคุมอารมณ์ (emotion)

พัฒนาการทางด้านอารมณ์

Ekman ได้ศึกษาพบว่า มนุษย์มีอารมณ์พื้นฐาน (Basic emotions) ที่ติดตัวมาตั้งแต่แรกเกิดและพบได้ในคนทุกชาติทุกภาษา เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว เกิดนานประมาณ 2-3 นาที ประกอบด้วย อารมณ์สนุกสนาน (joy) ไม่พอใจ (distress) ดีใจ (delight) กลัว (fear) ประหลาดใจ (surprise) และ ความขยะแขยง (disgust) และใช้คำว่าความสุขสำหรับอารมณ์ดีและความเศร้าสำหรับอารมณ์ที่ไม่ดี Griffiths กล่าวถึงอารมณ์อีกกลุ่มหนึ่งที่เรียกว่า higher cognitive emotions ได้แก่ อารมณ์รัก (love) รู้สึกผิด (guilt) รู้สึกละอายใจ (shame) กระจกกระวนใจ (embarrassment) รู้สึกชื่นชมยินดี (pride) รู้สึกอิจฉา (envy) รู้สึกหึงหวง (jealousy) ซึ่งความรู้สึกเหล่านี้เป็นการทำงานของสมองส่วนหน้า (neocortex) (Evans, 2001)

สมองที่ควบคุมอารมณ์ที่สำคัญมีสองส่วนคือคอร์เทกซ์ (neocortex) สมองส่วนนี้ทำหน้าที่คิด และระบบลิมบิก (Limbic system) เป็นสมองส่วนที่ทำหน้าที่รู้สึก ลิมบิกประกอบด้วย 1) amygdala เป็นศูนย์ควบคุมอารมณ์ 2) hippocampus เป็นสมองส่วนที่จำและรับรู้เกี่ยวกับอารมณ์ 3) thalamus เป็นตัวเชื่อมส่วน amygdala กับคอร์เทกซ์ ตัวอย่างเช่น เมื่อลิมบิกเกิดความรู้สึกโกรธ สมองส่วนคอร์เทกซ์จะทำความเข้าใจว่าทำไมเราจึงรู้สึกโกรธ ประเมินสถานการณ์ว่าที่รู้สึกโกรธนั้นมีเหตุผลหรือไม่ ควรคิดหรือรู้สึกอย่างไรและประเมินการกระทำว่าจะแสดงออกซึ่งความโกรธอย่างไรจึงจะเหมาะสม (อุมาพร, 2544)

การศึกษาและการสังเกตของนักจิตวิทยาพัฒนาการเด็กพบว่า เด็กแรกเกิดจะมีอารมณ์ตื่นเต้นเพียงอย่างเดียว การศึกษาการแสดงออกทางอารมณ์ของเด็กทารก อายุแรกเกิด ถึง 3 ขวบ จำนวน 60 คน เป็นเวลา 4 เดือน ที่มอนทรีล พบว่า เด็กแรกเกิดมีอารมณ์ตื่นเต้น เมื่ออายุ 3 เดือน

เด็กจะมีอารมณ์ ตื่นเต้น ไม่พอใจ (distress) ดีใจ (delight) เมื่ออายุ 5 เดือน ความไม่พอใจเพิ่มขึ้นเป็นความโกรธ (anger) และ ความขยะแขยง (disgust) เมื่ออายุ 7 เดือนจะมีอารมณ์กลัวมากขึ้น เมื่ออายุ 11-12 เดือน จะมีอารมณ์รัก (affection) และพอใจสนุกสนาน (elation) เมื่อเด็กอายุ 15-16 เดือนจะมีอารมณ์อิจฉาเพิ่มขึ้น จะสังเกตเห็นว่าระยะแรกเด็กจะแสดงออกทางอารมณ์ขึ้นอยู่กับบุคลิกภาวะ เมื่อโตขึ้นเด็กจะเรียนรู้ในการแสดงออกทางอารมณ์เพิ่มขึ้น (Denham, 1998)

การแสดงอารมณ์

เด็กแรกเกิดจะแสดงความรู้สึก ไม่พอใจ ขยะแขยง โดย อารมณ์ส่วนใหญ่ของเด็กอายุ 2½ - 7 เดือน คือ โกรธ เศร้า สนุกสนาน ประหลาดใจ กลัว อารมณ์เหล่านี้จะถูกกำหนดทางชีวภาพ อารมณ์เหล่านี้พบได้ในทารกวัยเดียวกัน และถูกแปลคล้ายๆกันทุกชาติทุกภาษา อารมณ์ที่เกิดจากการเรียนรู้ เช่น เด็กอายุ 2-8 เดือนเด็กแสดงอารมณ์ประหลาดใจ และสนุกสนานหลังจากที่เล่นและควบคุมสิ่งของหรือสถานการณ์บางอย่างได้ เด็ก 2-4 เดือน ที่ถูกห้ามปรามจะแสดงอารมณ์โกรธ และแสดงอารมณ์เศร้าในเด็ก 4-6 เดือน ขวบปีที่สองเด็กจะแสดงอารมณ์ที่ซับซ้อนเรียกว่า secondary (complex) emotion เช่น กระจกกระจ่อหน้าใจ (embarrass) ละอาย รู้สึกผิด อิจฉา ภูมิใจ อารมณ์เหล่านี้บางครั้งเรียกว่า self conscious emotion อารมณ์กระจกกระจ่อหน้าใจ เป็นการรับรู้ตนเองอย่างง่าย ๆ

เมื่อเด็กประเมินตนเองเด็กจะรู้สึกละอายใจ รู้สึกผิดเมื่อทำผิดกฎกติกาของสังคม รู้สึกภาคภูมิใจ การประเมินตนเองได้จำเป็นต้องตระหนักรู้ตนเอง และความเข้าใจกฎเกณฑ์ของสังคมก่อน เด็กสองขวบจะแสดงความอึดอัดเมื่อแม่บอกให้แสดงต่อหน้าคนที่ไม่คุ้นเคย เด็กสามขวบสามารถประเมินสิ่งที่เด็กกระทำว่าดี ไม่ดี เด็กแสดงออกเวลาภูมิใจด้วยการยิ้ม ตะโกน ประบมือขึ้น ชมและแสดงออก เวลาเสียใจ ผิดหวังด้วยอาการตาตก ไหล่ห่อ บอกว่าตนเอง “ไม่ดี”

อารมณ์ของวัยรุ่นจะค่อนข้างวู่วาม หุนหันพลันแล่น เปรี้ยวร้อนและเปลี่ยนแปลงง่าย Gesell พูดถึงอารมณ์รุนแรง เช่น รักรุนแรง เกลียดรุนแรง เพราะอยู่ในช่วงแห่งความไม่สมดุลในด้านต่างๆ ทำให้เกิดความรู้สึกไม่มั่นคง เกิดความตึงเครียดทางประสาท ตัดสินไม่ได้หรือมีปัญหาการปรับตัว ลักษณะอารมณ์จะรุนแรงแม้ได้รับความกระทบกระเทือนใจเพียงเล็กน้อย เช่น ขัดใจหรือผิดหวัง อาจทำให้วัยรุ่นคิดทำร้ายตนเองถึงขั้นฆ่าตัวตายได้ อารมณ์ไม่คงที่ เช่น รัก เกลียด โกรธ ดีใจ เสียใจ เกิดขึ้นเร็ว หายเร็ว มักแสดงออกอย่างเปิดเผย ขาดการควบคุม มักมีอารมณ์ค้าง (เบญจพร, 2543)

การตระหนักรู้อารมณ์และการแปลอารมณ์ที่แสดงออก

เด็กอายุ 8-10 เดือน สามารถเล่นกับของเล่นที่ไม่คุ้นเคยถ้าคนแปลกหน้ายิ้มด้วยและหลีกเลี่ยงของเล่นถ้าคนแปลกหน้าแสดงท่าทางน่ากลัว เด็กวัยอนุบาลสามารถรับรู้อารมณ์คนอื่นได้ และรู้ว่าเกิดจากอะไรโดยอิงสถานการณ์ที่เกิดขึ้น แต่ไม่สามารถเชื่อมโยงอารมณ์ตนเองได้ เช่น เพื่อนเศร้าเพราะเข้าเจ็บ เพื่อนมีความสุขเพราะมีงานวันเกิด แต่ไม่สามารถบอกอารมณ์ตนเองได้

เด็กวัยประถมสามารถแยกแยะอารมณ์ตนเองได้ แต่มักเป็นสาเหตุจากภายนอก เช่น เด็กรู้สึกเศร้าเพราะสอบตก เมื่ออายุ ประมาณ 12 ปี สามารถรับรู้อารมณ์ที่อยู่ภายในของตนเอง Mood เป็นความรู้สึกที่อยู่ภายใน เด็กเล็กรู้สึกเศร้าได้และค่อนข้างเปลี่ยนแปลงง่ายเพราะยังต้องพึ่งพาสิ่งแวดล้อม เด็กอายุมากขึ้นอารมณ์เศร้ามากขึ้น ในวัยรุ่นจะเป็นลักษณะ dyspholic จะรู้สึกผิดเวลาเกิดอุบัติเหตุหรือสิ่งที่ควบคุมไม่ได้ ในเด็กโตจะรู้สึกผิดเกิดภายในจิตใจ วัยรุ่นความรู้สึกผิดจะค่อนข้างรุนแรงและอยู่นานได้ (Wenar, 1994)

การพูดเกี่ยวกับอารมณ์

เด็กจะเริ่มพูดถึงอารมณ์ตั้งแต่ 18-24 เดือน เด็กอายุ 3 ปี ที่ได้คะแนนเข้าใจความรู้สึกผู้อื่นสูงจะสัมพันธ์กับความสามารถทางสังคมที่ประเมินโดยครู และรู้สึกสนุกสนานกับเพื่อนๆ โดยเฉพาะกับเพื่อนสนิท เด็ก 4-5 ปีจะอธิบายว่าทำไมเพื่อนมีความสุข โกรธ เศร้า โดยเน้นที่เหตุการณ์ภายนอกมากกว่าความรู้สึกความต้องการภายในจิตใจ เด็กชั้นประถมศึกษา จะดูข้อมูลทั้งสองส่วนในการแปลความรู้สึก เด็กอายุ 7-9 ปี จะเข้าใจว่าแต่ละคนจะแสดงอารมณ์มากกว่า 1 อารมณ์ เช่น ตื่นเต้นและระมัดระวังในเวลาเดียวกัน (Shaffer, 1996)

Howard Gardner ได้จำแนกความฉลาดทางอารมณ์เป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ การรับรู้และตอบสนองทางอารมณ์แก่ตนเองและผู้อื่น (Gardner, 1993) ส่วน Peter Salovey ได้แบ่งองค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์เป็น 5 ประการ คือ การรู้จักอารมณ์ตนเอง การจัดการกับอารมณ์ การสร้างแรงจูงใจ การรู้จักอารมณ์คนอื่น และการจัดการกับสัมพันธ์ภาพ ซึ่ง Salovey และ Meyer กล่าวว่าบุคคลใช้ความฉลาดทางอารมณ์เป็นทักษะการปรับตัว (Salovey & Meger, 1998)

Bar-on ได้กล่าวถึง non cognitive intelligence ว่ามีองค์ประกอบหลัก 5 ประการ คือ การตระหนักรู้ในตนเอง การเรียกร่องสิทธิ ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น การรับรู้ความเป็นจริง การควบคุมอารมณ์ ส่วนองค์ประกอบเสริม ได้แก่ ความรับผิดชอบต่อสังคม การพึ่งพาตนเอง ความยืดหยุ่น การมองโลกในแง่ดี ความอดทนต่อความเครียด และองค์ประกอบของผลลัพธ์ คือ การแก้ปัญหา สัมพันธภาพระหว่างบุคคล self-actualization และความสุข (Bar-on, 2000) นอกจากนี้ในการศึกษาด้านอารมณ์สังคมในเด็ก Eisenberg จะศึกษาใน 3 ลักษณะ คือ ลักษณะอารมณ์

(รวมทั้งอารมณ์ทางลบ) พฤติกรรมทางสังคม และการควบคุมตนเอง (ควบคุมอารมณ์และสถานการณ์ที่เครียด) ทั้งสามส่วนจะมีความเชื่อมโยงกัน (Eisenberg et al, 1997) นอกจากนี้ยังพบว่าความเห็นอกเห็นใจยังมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมทางสังคม (Eisenberg et al, 1995)

Shapiro กล่าวถึง การอบรมเลี้ยงดูที่จะมีผลให้เด็กมีความฉลาดทางอารมณ์สูง จะเป็นการอบรมเลี้ยงดูในการตอบสนองทางอารมณ์ต่อเด็กและสนับสนุนให้เด็กรับรู้อารมณ์ตนเอง (affirmative caring discipline) นั่นคือ การพุ่มพักเลี้ยงดูที่ทำให้ตัวตนของเด็กมั่นคง โดยให้ความสำคัญต่อเด็กและให้การประคับประคองทางอารมณ์ต่อเด็กอย่างเหมาะสม (Shapiro, 1998) ความสามารถของพ่อแม่ในการตอบสนองปฏิกิริยาทางอารมณ์ของเด็กจะมีความสัมพันธ์กับการแสดงอารมณ์ทางบวกของเด็กด้วยเช่นกัน (วิลาลักษณ์, 2543)

การขัดเกลาทางสังคมและการควบคุมอารมณ์

แต่ละสังคมจะแสดงออกทางอารมณ์ต่างกัน พ่อแม่จะสอนว่าควรหรือไม่ควรทำอะไร เด็กเรียนรู้ที่จะแสดงความสุข ขอบคุณเวลาได้ของขวัญ ชอบเก็บกตเมื่อผิดหวัง แต่เด็กอเมริกันมักไม่เก็บความรู้สึกโดยเฉพาะเด็กหนุ่มสาว มีการแสดงอารมณ์มาก เช่นเมื่อชมการแสดงต่างๆ หรือได้รับของขวัญเด็กจะแสดงอาการชอบใจ ไม่ชอบใจ เสียใจออกมาเต็มที่ มีอาการวิ่ววักกรีดกรีด เป็นเรื่องธรรมดา คนไทยโดยเฉพาะวัยรุ่นหนุ่มสาวหันไปนิยมการแสดงอารมณ์หรือความรู้สึกแบบอเมริกันมากขึ้นๆ และมีแนวโน้มเห็นว่าการควบคุมอารมณ์เก็บความรู้สึกแบบไทยไม่ดี ต้องแสดงความรู้สึกเต็มที่โดยไม่ต้องควบคุมจึงจะดี พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) (2543) เห็นว่าทั้งสองแบบอาจเป็นสุดโต่งคนละทาง การควบคุมอารมณ์กลายเป็นเก็บกตก็ไม่ดี การตกอยู่ใต้อำนาจอารมณ์ถูกความรู้สึกครอบงำก็ไม่ดี ดังจะเห็นว่าคนอเมริกันที่แสดงอารมณ์มาก ก็มีอารมณ์รุนแรงและกลายเป็นคนอ่อนแอทางอารมณ์ เครียดกระวนกระวายเป็นโรคจิตกัน

การพัฒนาจริยธรรม

การศึกษาทางศาสนาและปรัชญากล่าวว่าต้นกำเนิดทางจริยธรรมมาจากธรรมชาติที่ติดตัวเด็กมาตั้งแต่แรกเกิด ซึ่งมีความเชื่อ 3 ประการ 1. เชื่อว่าเด็กมีบาปตั้งแต่เกิด (Original sin) ผู้ใหญ่เป็นตัวแทนในการถ่ายทอดคุณค่าต่างๆ และมีหน้าที่ป้องกันไม่ให้เด็กทำบาปด้วยการลงโทษ 2. เชื่อว่าเด็กเกิดมาพร้อมกับความเป็นกลางด้านจริยธรรม คือ ไม่ดีไม่เลว (tabula rosa) ต่อไปเด็กจะดีหรือเลวขึ้นกับการฝึกหัดและประสบการณ์ 3. เชื่อว่าเด็กดีและบริสุทธิ์ตั้งแต่เกิด (innate purity) พฤติกรรมที่ขาดจริยธรรมเกิดจากการติดต่อกับผู้ใหญ่ที่ไม่ดี สังคมและผู้ใหญ่มีอิทธิพลต่อเด็ก จึงควรป้องกันโดยเฉพาะช่วงวัยแรก จากหลักปรัชญากลายมาเป็นแนวคิดของนักทฤษฎี

ทางจิตวิทยา คือ ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญา และทฤษฎีพัฒนาการด้านความเข้าใจจริยธรรม เป็นต้น

จริยธรรมเป็นสิ่งที่จำเป็นมากต่อตนเอง ครอบครัว และสังคมโดยรวม การพัฒนาจริยธรรมเริ่มตั้งแต่เด็ก พัฒนาให้ลึกซึ้ง และมั่นคงขึ้นจนโต การที่คนเราจะมีจริยธรรมและสามารถปฏิบัติตามจริยธรรมนั้นได้ขึ้นกับหลายๆ ปัจจัย ได้แก่

1. ความรู้ด้านจริยธรรม (Moral knowledge) คือ คนนั้นจะต้องมีความรู้ความเข้าใจก่อนว่าสิ่งใดถูก สิ่งใดผิด สามารถวิจารณ์ เข้าใจความถูกต้องของแต่ละสถานการณ์การกระทำได้
2. ความเข้าใจและเห็นใจ (empathy) คือ มีความเข้าใจในจิตใจของคนอื่น มีความรู้สึกร่วมในการกระทำนั้นๆ เข้าใจว่ามีผลกระทบต่อใครบ้าง
3. ความสามารถในการควบคุมตัวเอง (Self-control) หากบุคคลนั้นมีความเข้าใจในจริยธรรมเห็นใจคนอื่น แต่ไม่อาจควบคุมตนเองได้ ก็ไม่สามารถปฏิบัติตามจริยธรรมในใจได้

เพียเจต์ แบ่งพัฒนาการทางจริยธรรมเป็น 2 ขั้นตอน คือ

1. Stage of moralism ระยะนี้เด็กเข้าใจกฎเกณฑ์โดยไม่มีข้อสงสัย พ่อแม่ผู้ใหญ่จะมีอำนาจมากและจะเป็นผู้ตัดสินว่าเด็กทำผิดหรือถูก
2. Stage of autonomous morality ระยะนี้เด็กกระทำการต่างๆ ด้วยความตั้งใจหรือมีเจตนา ระยะนี้เริ่มตั้งแต่อายุ 7-8 ปี ถึง 12 ปี ความคิดเรื่องผิดถูกมีการปรับเปลี่ยน เนื่องจากเด็กมีความคิดและมีเหตุผล

Kohlberg (1973) เป็นผู้ศึกษาและสร้างทฤษฎีพัฒนาการด้านความเข้าใจจริยธรรม (moral reasoning ability) ที่เป็นที่ยอมรับแพร่หลายมากที่สุดในปัจจุบัน โดยพบว่า คนเราจะเข้าใจจริยธรรมลึกซึ้งขึ้นตามวัย โดยแบ่งระดับการพัฒนาการด้านความเข้าใจในจริยธรรมเป็น 3 ระดับ 6 ขั้นตอน ดังนี้

ระดับพัฒนาการทางจริยธรรม	เหตุผลเชิงจริยธรรม
1. ระดับก่อนกฎเกณฑ์	เพื่อหลีกเลี่ยงการถูกลงโทษและทำตามคำสั่งเพื่อให้ผู้อื่นพอใจ เพื่อได้รับรางวัล
2. ระดับกฎเกณฑ์	ทำตามเพื่อนหรือบุคคลที่ตนและกลุ่มยอมรับ ทำตามกฎของสังคมเพื่อผลประโยชน์ของตน
3. ระดับเหนือกฎเกณฑ์	ทำตามกฎของสังคมเพื่อประโยชน์การอยู่ร่วมกัน ทำสิ่งที่ถูกต้องโดยการกำหนดและตัดสินของมโนธรรมของตนเอง คือ ทำดีเพื่อความดี (บรรลุลุทธิภาวะทางจริยธรรม)

โดยสรุปแล้วการพัฒนาจริยธรรมจะเปลี่ยนจากกฎเกณฑ์ตายตัว (rigid) ไปเป็นความยืดหยุ่น (flexible) พิจารณาสถานการณ์อย่างถ่วงถ่วง จากการปฏิบัติตามกฎ (objectivity) ไปสู่การใช้เหตุผลจากความรู้สึกในใจของตนเอง (subjectivity) จากถูก/ผิด ขาว/ดำ (absolutism) เป็นความถูกต้องหรือผิดพลาดที่ไม่มีข้อแม้ตายตัว มีระดับความถูกผิดตามแต่กรณี (relativism) จากการมองจากมุมมองของตนหรือกลุ่มของตนเพียงอย่างเดียว (ego-centricism) ไปสู่ความสามารถในการมองและเข้าใจจากมุมมองของคนอื่นๆ (empathy) การพัฒนาจริยธรรมจากระยะที่ 1 ถึง 6 นี้จะพัฒนาตามขั้นตอนไม่ข้ามขั้น

นอกจากความเข้าใจด้านจริยธรรมแล้ว คนเราจะปฏิบัติตามจริยธรรมที่ตนยึดถือหรือไม่ ยังขึ้นกับความสามารถในการควบคุมตน (self-control ability) ขณะเดียวกันการควบคุมตนนี้ก็ขึ้นกับว่าบุคคลนั้นมีพัฒนาการด้านจริยธรรมสูงแค่ไหน เช่น คนที่พัฒนาในระยะ 5-6 มีความเข้าใจจิตใจผู้อื่น (empathy) สูง เขาจะมีการควบคุมตนโดยไม่ต้องใช้สิ่งภายนอกควบคุม การควบคุมตนยังขึ้นกับการให้แรงเสริม (reinforcement) ด้วย ถ้าสังคมครอบครัวสนับสนุน เด็กจะควบคุมตนในการทำความดีความชั่วได้ดีขึ้น หรือในคนที่พัฒนาถึงระยะที่มีความสุขจากการได้กระทำความดี จะมี self-reinforcement ซึ่งสิ่งนี้มีส่วนสำคัญมากที่จะทำให้คนเราควบคุมตนในการทำความดี

การเลี้ยงเด็กให้มีพัฒนาจริยธรรมที่ดี

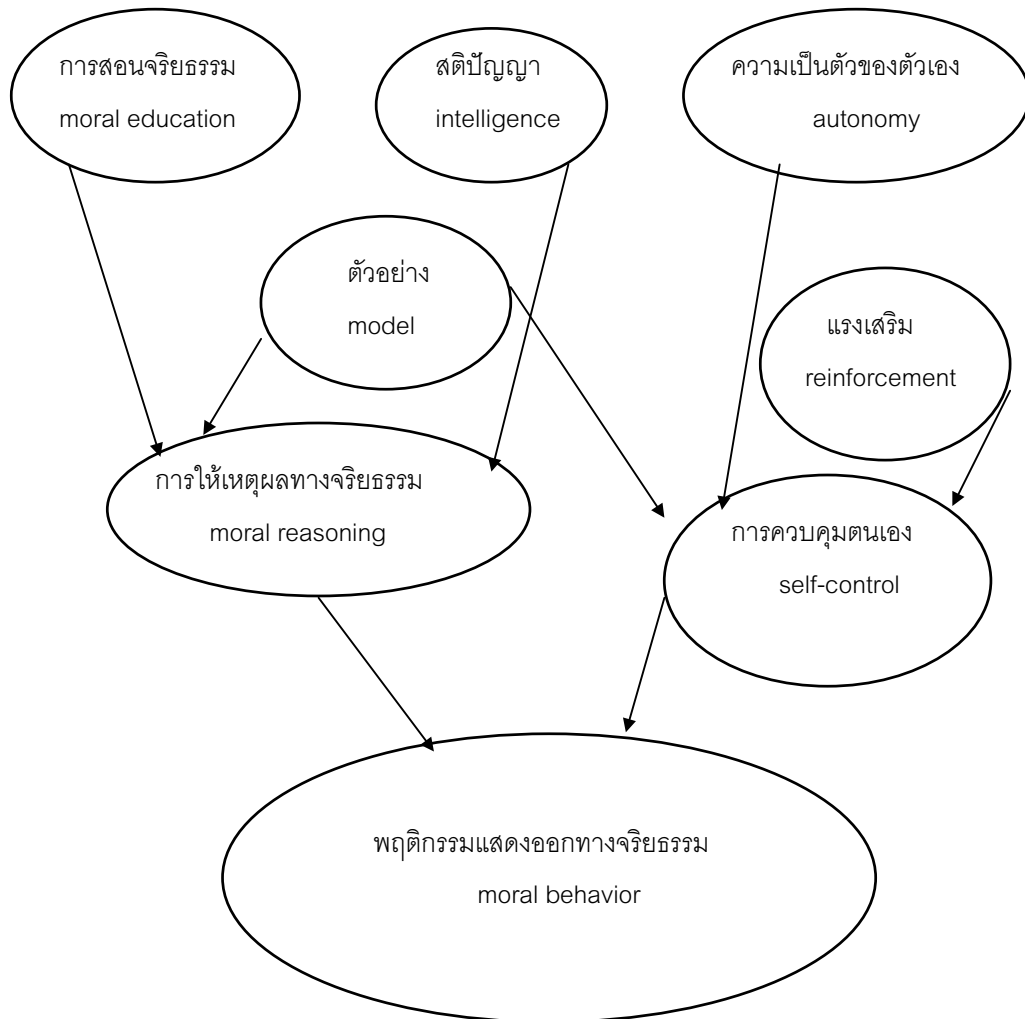
การส่งเสริมให้เด็กมีจริยธรรมที่ดี จะต้องมียุทธศาสตร์ด้วยกัน ผู้เลี้ยงดูเด็กเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญอย่างมาก จะต้องให้ความรักและฝึกระเบียบวินัยแก่เด็ก เด็กที่ได้รับความรักจะมีพัฒนาการด้านจริยธรรมที่ดีกว่าเด็กที่ขาดความรัก การสอนเด็กด้วยเหตุผล พ่อแม่ควรอธิบายเหตุผลด้านจริยธรรมแก่เด็ก ตามระดับการพัฒนาจริยธรรมของเด็ก หรือให้สูงกว่าพัฒนาการของเด็ก 1 ขั้น ในการให้ความรักและฝึกระเบียบวินัยแก่เด็ก ไม่ควรจะบังคับควบคุมเด็กตลอดเวลา ควรให้เด็กได้มีโอกาสฝึกการควบคุมตนเอง (self-control) ด้วย พ่อแม่ควรเริ่มปล่อยให้ลูกรับผิดชอบตนเองทีละน้อยและเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ตามวัย ดังแสดงในแผนภูมิที่ 3.1 (เบญจพร และคณะ, 2542)

นอกจากในครอบครัว โรงเรียนก็มีบทบาทอย่างยิ่งในการพัฒนา จริยธรรมของเด็ก ซึ่งก็คล้ายกับพ่อแม่ คือ ครูต้องมีพื้นฐานที่รัก เข้าใจ และยอมรับเด็ก เป็นแบบอย่างที่ดีแก่เด็ก มีความสม่ำเสมอในการฝึกฝนจริยธรรม การช่วยเหลือตนเอง การควบคุมตัวเองของเด็ก พุดคุยถึงเหตุผลเป็นประชาธิปไตยกับเด็ก และส่งเสริมให้เด็กมีความภาคภูมิใจในตนเอง

พัฒนาการทางจริยธรรมอาจเรียกว่าความฉลาดทางจริยธรรม (Moral Intelligence Quotient, MQ) ซึ่งประกอบด้วย 3 ประการ spiritual civilization (Ethics) หมายถึง การที่บุคคลสามารถพูดหรือเดินในบริเวณกว้างถึงความดีและความชั่วได้อย่างชัดเจน ตนเองและผู้อื่นเชื่อถือยอมรับ (integrity) หมายถึง คุณสมบัติของบุคคลที่บกพร่องน้อยที่สุด เช่น ซื่อสัตย์ uprightness

sincere ทำให้คนรอบข้างเคารพรักและศรัทธา ดังนั้นคนที่มีคุณธรรมสูงจะมีลักษณะ ที่ควบคุมตนเองไม่ให้กระทำผิด เช่น คอรัปชั่น bribery เสียสละ และพูดจาด้วยความสัตย์ซื่อ (Sammapan, 2002)

แผนภูมิ 3.1 ปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อพฤติกรรมแสดงออกทางจริยธรรม

กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดองค์ประกอบด้านจริยธรรม ไว้ดังนี้ คุณธรรมด้านความซื่อสัตย์ และละอายต่อบาป ด้านการประหยัดอดออม

ทักษะชีวิต (Life skills)

ทักษะชีวิตเป็นพัฒนาการด้านจิตสังคมอย่างหนึ่ง ทักษะชีวิต เป็นความสามารถของบุคคล อันประกอบด้วย ความรู้ เจตคติในการจัดการกับปัญหาต่างๆ รอบตัวในสภาพสังคมปัจจุบันและเตรียมพร้อมสำหรับการปรับตัวในอนาคตทั้งในเรื่องบทบาทหญิง-ชาย เพศสัมพันธ์ สารเสพติด สุขภาพ จริยธรรม อิทธิพลของสื่อ สิ่งแวดล้อม ชีวิตครอบครัว ตลอดจนปัญหาสังคม

ด้วยความคิดเชิงเหตุผลซึ่งนำไปสู่การตัดสินใจแก้ปัญหาได้อย่างสร้างสรรค์ ทักษะชีวิตขององค์การอนามัยโลกประกอบด้วย 5 คู่ 10 องค์ประกอบ (WHO, 1994) ส่วนองค์ประกอบของทักษะชีวิตของประเทศไทยมี 6 คู่ 12 องค์ประกอบ โดยเพิ่มคู่ที่ 6 (สำนักพัฒนาสุขภาพจิต, 2542) คือ

คู่ที่ 1 – ความสามารถตัดสินใจได้ (Decision making) และการแก้ปัญหา (Problem solving)

คู่ที่ 2 – การคิดแบบมีวิจารณญาณ (Critical thinking) และการคิดอย่างสร้างสรรค์ (Critical thinking)

คู่ที่ 3 – ความสามารถสร้างสัมพันธ์กับผู้อื่นได้ (Interpersonal relationship) และการสื่อสารที่มีคุณภาพ (Effective Communication)

คู่ที่ 4 – การตระหนักในตนเอง (Self awareness) และการเข้าใจและรับรู้ความรู้สึกผู้อื่น (empathy)

คู่ที่ 5 – การควบคุมอารมณ์ (Coping with Emotion) และการควบคุมความเครียด (Coping with Stressors)

คู่ที่ 6 – การเห็นคุณค่าในตนเอง (Self Esteem) และการรับผิดชอบต่อสังคม (Social Responsibility)

โดยแบ่งเป็นด้านต่างๆ ดังนี้

ทักษะชีวิตด้านพุทธิพิสัย ได้แก่

การคิดแบบมีวิจารณญาณ (Critical thinking) เป็นความสามารถในการวิเคราะห์แยกแยะข้อมูลข่าวสาร สถานการณ์และประสบการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากการกระทำ (WHO, 1994)

การคิดอย่างสร้างสรรค์ (Critical thinking) ประกอบด้วยความสามารถในการตัดสินใจและการแก้ปัญหา โดยการที่บุคคลเปิดใจยอมรับวิธีการที่หลากหลายและนำมาจัดอันดับความสำคัญ คัดเอาปฏิกิริยาตอบสนองที่จะเกิดและไม่เกิด คิดให้กว้าง หลากหลาย ออกนอกกรอบความคิดสร้างสรรค์สามารถช่วยบุคคลให้ตอบสนอง ปรับตัวและยืดหยุ่นต่อสิ่งเร้าในชีวิตประจำวันได้

ทักษะชีวิตด้านจิตพิสัย ได้แก่

การตระหนักในตนเอง (Self awareness) หมายถึง การยอมรับตนเอง ในเรื่องจุดอ่อน จุดแข็ง ความชอบและไม่ชอบของตน การตระหนักในตนเองจะเกิดขึ้นก่อน แล้วจึงจะสามารถสื่อสารกับบุคคลอื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสร้างสัมพันธภาพและเข้าใจซึ่งถึงความรู้สึกของผู้อื่นได้ (Empathy)

การเข้าใจและรับรู้ความรู้สึกผู้อื่น (Empathy) เป็นความสามารถในการเข้าใจผู้อื่นอย่างลึกซึ้ง โดยยอมรับอย่างที่เขาเป็น เขารู้สึก โดยปราศจากเงื่อนไข ไม่ว่า จะเป็นความแตกต่างด้านเพศ วัย ระดับการศึกษา ศาสนา สีผิวและสุขภาพ (WHO, 1994)

การเห็นคุณค่าในตนเอง (Self Esteem) เป็นความรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่าค้นพบ และภูมิใจในความสามารถด้านต่างๆ ของตน โดยไม่มุ่งสนใจที่รูปร่าง หรือเพศ (สำนักพัฒนาสุขภาพจิต, 2542)

การรับผิดชอบต่อสังคม (Social Responsibility) เป็นความรู้สึกว่าตัวเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคม และมีส่วนรับผิดชอบต่อความเจริญหรือความเสื่อมของสังคม (สำนักพัฒนาสุขภาพจิต, 2542)

ทักษะชีวิตด้านทักษะพิสัย ได้แก่

ความสามารถสร้างสัมพันธ์กับผู้อื่นได้ (Interpersonal relationship skills) หมายถึง ความสามารถที่จะสร้างและรักษาสัมพันธภาพกับใครๆ ได้ เป็นสิ่งที่จะช่วยให้สามารถติดต่อสัมพันธ์ในเชิงบวกกับผู้อื่น ถือเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของการมีสุขภาพจิตดีและการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีคุณภาพ และสามารถสิ้นสุดสัมพันธภาพกับบุคคลที่อันตราย (WHO, 1994)

การสื่อสารที่มีคุณภาพ (Effective Communication) เป็นความสามารถของบุคคลที่จะบอก อธิบายได้ถึงความรู้สึก ความต้องการ ทั้งโดยคำพูดและไม่ใช้คำพูดตามทิศทางที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมและสถานการณ์ รวมทั้งการใช้คำพูดหรือท่าทางที่บ่งบอกความปรารถนาในสิ่งต่างๆ การขอร้องและการขอความช่วยเหลือบางเวลา (WHO, 1994)

การตัดสินใจ (Decision making) เป็นความสามารถในการหาทางเลือกวิเคราะห์ข้อดี ข้อเสียของแต่ละทางเลือก ประเมินทางเลือกและเลือกแนวทางที่เหมาะสม (WHO, 1994)

การแก้ปัญหา (Problem solving) เป็น ความสามารถของบุคคลที่จะเผชิญและจัดการกับสิ่งต่างๆ ที่เป็นปัญหา ข้อยุ่งยากใจให้หมดไป เพราะปัญหาที่เรื้อรังและไม่ได้รับการแก้ไขเป็นสาเหตุของความเครียดทางใจและทางกาย (WHO, 1994)

การควบคุมอารมณ์ (Coping with emotions) เป็นการเรียนรู้เท่าทันอารมณ์ ความรู้สึกของทั้งตนเองและผู้อื่น ประเมินได้ว่าอารมณ์มีผลต่อพฤติกรรมอย่างไร และสามารถตอบสนองต่ออารมณ์ได้อย่างเหมาะสม เพราะอารมณ์ที่รุนแรงจะเหมือนโกรธหรือเสียใจมาก ทำให้เกิดผลในทางลบต่อสุขภาพ ถ้าเราไม่สามารถตอบสนองได้อย่างเหมาะสม (WHO, 1994)

การจัดการกับความเครียด (Stress coping skill) เป็นความสามารถที่จะรู้สาเหตุของความเครียด เรียนรู้วิธีการควบคุมความเครียด รู้วิธีผ่อนคลายและหลีกเลี่ยงสิ่งที่จะสร้างความเครียด (WHO, 1994)

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับทักษะชีวิต

ประวิต และนุชวนา (2544) ได้ศึกษาวิจัยเพื่อสร้างและพัฒนาแบบประเมินทักษะชีวิตสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา และเพื่อศึกษาผลการดำเนินงานส่งเสริมทักษะชีวิตของนักเรียนโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน กำหนดองค์ประกอบและนิยามปฏิบัติการโดยผู้เชี่ยวชาญด้านทักษะชีวิต 36 คน ทดลองใช้แบบประเมิน 3 รอบ วิเคราะห์คุณภาพของแบบประเมินในด้านอำนาจจำแนกรายข้อ ความเชื่อมั่น ความตรงเชิงโครงสร้าง และความตรงเชิงเกณฑ์สัมพัทธ์ ส่วนการประเมินการดำเนินงานส่งเสริมทักษะชีวิต โดยใช้แบบสอบถามชนิดตรวจสอบรายการและมาตราประมาณค่า จำนวน 4 ฉบับ ประเมิน ผู้บริหาร ครูผู้สอนที่ผ่านการอบรมและครูผู้สอนที่จัดการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วม และผู้ปกครองนักเรียน ในโรงเรียน 92 แห่งทั่วประเทศ พบว่า แบบประเมินทักษะชีวิตสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษา จำนวน 120 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนก ระหว่าง 0.20-0.67 ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.92 ความสัมพันธ์ตามกรอบแนวคิดทักษะชีวิตกับข้อมูลเชิงประจักษ์ เท่ากับ 0.97 และค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับค่าแล้ว (AGFI) เท่ากับ 0.94 ครูเห็นด้วยต่อการเสริมสร้างทักษะชีวิตด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในระดับมาก การดำเนินงานในโรงเรียนระดับมาก โดยเน้นการส่งเสริมทักษะชีวิตเพื่อป้องกันสิ่งเสพติด โรคเอดส์และทักษะชีวิตทั่วไป ครูจัดการเรียนการสอนในระดับมาก โดยสอดแทรกเนื้อหาเรื่องทักษะชีวิตในเนื้อหารายวิชาที่ครูรับผิดชอบ ผู้ปกครองปฏิบัติในระดับมากส่วนใหญ่ใช้วิธีบอกสอน

มหาวิทยาลัยซิริาคิวส์ (Syracuse University) จัดทำโครงการกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อนให้แก่นักศึกษาแอฟริกัน-อเมริกัน ชั้นปีที่ 1 โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อลดความเสี่ยงจากการรับเชื้อเอชไอวี โดยการสร้างทักษะชีวิต พบว่านักศึกษามีการเปลี่ยนแปลงในด้านความรู้ทัศนคติและพฤติกรรมเสี่ยงซึ่งได้ผลเป็นที่น่าพอใจ (McLean, 1994)

มหาวิทยาลัยนอเทอร์ดัม (University of Notre Dame) ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้บรรจุเนื้อหาทักษะชีวิตสำหรับนักศึกษาสาขากรีฑา ไว้ 5 ด้าน คือ ด้านวิชาการ (Academics) ด้านพัฒนาบุคลิกภาพ (Personal development) ด้านการให้บริการชุมชน (Community service) ด้านการพัฒนาอาชีพ (Career development) ด้านกรีฑา (Athletics) โดยเนื้อหาที่ใช้สอนประกอบด้วย สุขภาพอนามัย การวางแผนด้านการใช้เงิน จริยธรรม การบูรณาการ การพูดในที่สาธารณะ การทำงานเป็นทีม การต่อต้านยาเสพติด และความกดดันจากเพื่อน จัดสอนให้นักศึกษาตั้งแต่ปีแรกและจัดเป็นโครงการ อบรมเฉพาะแต่ละด้านเสริมตลอดหลักสูตร (University of Notre Dame, 1999)

วิธีการศึกษา

ประชากรศึกษา คือ เด็กอายุ 10-18 ปีที่อาศัยอยู่ในครอบครัวเป็นประจำ แบ่งเด็กเป็น 3 ช่วงอายุ 10-<13 ปี จำนวน 1,589 คน อายุ 13-<16 ปี จำนวน 1,586 คน อายุ 16-18 ปี จำนวน 1,568 คน

เครื่องมือที่ใช้ พัฒนาจากแนวคิดที่ว่าพัฒนาการด้านอื่นนอกเหนือจากพัฒนาการด้านความคิด (non- cognitive intelligence) จะมีลักษณะและมียอดประกอบที่ซ้ำซ้อนกัน ดังนั้นการพัฒนาเครื่องมือจึงได้ใช้กรอบแนวคิดและรูปแบบของแบบสอบถามทักษะชีวิตของนายแพทย์ชัยกฤติยาภิชาติกุล (2543) แบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์ของกรมสุขภาพจิต และแบบวัดจริยธรรมของกระทรวงศึกษาธิการ ในการจัดทำเครื่องมือ โดยมีองค์ประกอบ 14 ด้าน ได้แก่ ความตระหนักรู้ในตน ความภาคภูมิใจ ความเห็นใจผู้อื่น ความรับผิดชอบต่อสังคม การจัดการกับอารมณ์ การจัดการกับความเครียด การสื่อสาร สัมพันธภาพระหว่างบุคคล ความคิดสร้างสรรค์ ความคิดวิเคราะห์วิจารณ์ การตัดสินใจ การแก้ปัญหา การควบคุมอารมณ์ คุณธรรมจริยธรรม รวมเป็นพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรม

แบบทดสอบพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรมแบ่งเป็น 3 ชุด ตามช่วงอายุ 10-<13 ปี มีจำนวน 73 ข้อ อายุ 13-<16 ปี มีจำนวน 82 ข้อ และอายุ 16-18 ปี มีจำนวน 100 ข้อ โดยมี ค่า α reliability เท่ากับ 0.9241, 0.9339 และ 0.9271 ตามลำดับ การให้คะแนนแต่ละข้อ 4, 3, 2, 1 โดยที่ จริงที่สุด = 4 จริง = 3 ไม่จริง = 2 ไม่จริงเลย = 1 ในคำถามเชิงบวกและให้คะแนนตรงกันข้ามในคำถามเชิงลบ จากนั้นนำแบบทดสอบไปทดสอบใน 4 ภาค รวมกรุงเทพมหานคร แบ่งเด็กเป็น 3 กลุ่มตามค่าเปอร์เซ็นต์ไคลอิงกลุ่ม คือ กลุ่มที่มีพัฒนาการทางอารมณ์-สังคม-จริยธรรมสูง หมายถึง คะแนนมากกว่าเปอร์เซ็นต์ไคลที่ 75 กลุ่มที่มีพัฒนาการทางอารมณ์-สังคม-จริยธรรมปานกลาง หมายถึง คะแนนระหว่าง เปอร์เซ็นต์ไคลที่ 25 ถึง 75 กลุ่มที่มีพัฒนาการทางอารมณ์-สังคม-จริยธรรมต่ำ หมายถึง คะแนนต่ำกว่าเปอร์เซ็นต์ไคลที่ 25

ผลการศึกษา

พัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรมของเด็กวัยรุ่น

ผลการศึกษาพบว่าเด็กอายุ 10-<13 ปี จำนวน 1,589 คน เด็กอายุ 13-<16 ปี จำนวน 1,586 คน เด็กอายุ 16-18 ปี จำนวน 1,568 คน เด็กช่วงอายุ 10-18 ปี มีคะแนนเฉลี่ยพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรมเพิ่มขึ้นตามอายุ 8 ด้าน คือ การตระหนักรู้ในตน ความเห็นใจผู้อื่น ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล การสื่อสาร การคิดวิเคราะห์วิจารณ์ การตัดสินใจ การแก้ปัญหา และการควบคุมอารมณ์ มีคะแนนเฉลี่ยพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรม

ลดลงเมื่ออายุเพิ่มขึ้น 2 ด้าน คือ ความคิดสร้างสรรค์ และคุณธรรมจริยธรรม ส่วนอีก 4 ด้านมีการเปลี่ยนแปลงไม่แน่นอน คือ ความภาคภูมิใจในตนเอง ความรับผิดชอบต่อสังคม การจัดการกับอารมณ์ และการจัดการกับความเครียด โดยคะแนนเฉลี่ย จะเพิ่มขึ้นเมื่ออายุ 13-<16 ปี และกลับลดลงเมื่ออายุ 16-18 ปี (ตารางที่ 3.1)

เมื่อวิเคราะห์แยกเขตการปกครอง พบว่า เด็กอายุ 10-<13 ปี ในแต่ละภาคมีคะแนนเฉลี่ยพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญในด้าน ความเห็นใจผู้อื่น การจัดการกับความเครียด และการสื่อสาร โดยเด็กภาคกลางมีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด แต่เด็กที่อยู่ในเขตเทศบาลมีพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรม สูงกว่าเด็กนอกเขตเทศบาลเกือบทุกด้านอย่างมีนัยสำคัญ ยกเว้นการควบคุมอารมณ์ และจริยธรรม (ตารางที่ 3.2)

เด็กอายุ 13-<16 ปี คะแนนเฉลี่ยของพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรม ในแต่ละภาคและนอก/ในเขตเทศบาลไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเกือบทุกด้าน ยกเว้นความคิดสร้างสรรค์โดยที่เด็กในเขตเทศบาลมีคะแนนเฉลี่ยด้านความคิดสร้างสรรค์มากกว่าเด็กนอกเขตเทศบาล (ตารางที่ 3.3)

เด็กอายุ 16-18 ปี คะแนนเฉลี่ยของพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรมในแต่ละภาคและนอก/ในเขตเทศบาลไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเกือบทุกด้านเช่นกัน ยกเว้นคะแนนความคิดสร้างสรรค์ของเด็กในเขตเทศบาลมากกว่านอกเขตเทศบาล ส่วนคะแนนจริยธรรมนอกเขตมากกว่าในเขตเทศบาล ซึ่งแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ตารางที่ 3.4)

เมื่อวิเคราะห์แยกเพศ พบว่าเด็กหญิงมีคะแนนรวมและคะแนนแต่ละด้านสูงกว่าเด็กชาย ยกเว้นคะแนนความคิดสร้างสรรค์ที่ไม่แตกต่างกันในทุกช่วงอายุ และเด็กอายุ 16-18 ปี หญิงและชายมีคะแนนเฉลี่ยการจัดการกับความเครียดและการควบคุมอารมณ์ไม่แตกต่าง (ตารางที่ 3.5)

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรม

จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์แบบคู่พบปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับมีพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรมของเด็กอายุ 10-<13 ปี คือ อาชีพพ่อแม่ รายได้ครอบครัว และการอบรมเลี้ยงดูด้านจิตสังคม ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับมีพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรมของเด็กอายุ 13-<16 ปี คือ การศึกษาพ่อแม่ จำนวนบุตร จำนวนคนในบ้าน และการอบรมเลี้ยงดูด้านจิตสังคม ส่วนปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับมีพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรมของเด็กอายุ 13-<16 ปี คือ การศึกษาพ่อแม่ อาชีพแม่ จำนวนบุตร ประเภทผู้เลี้ยงดูหลัก และการอบรมเลี้ยงดูด้านจิตสังคม (ตารางภาคผนวกที่ 9, 10, 11)

เมื่อวิเคราะห์โดยใช้ Logistic regression พบว่า เด็กอายุ 10-18 ปี ที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม-จริยธรรมในระดับต่ำมีโอกาสที่จะมีคะแนนการพัฒนากาด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม-จริยธรรมต่ำเป็น 1.269 เท่าเมื่อเทียบกับเด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม-จริยธรรม อยู่ในระดับปานกลาง ครอบครัวที่มีสถานภาพสมรสพ่อแม่แยกทางหรือหย่าร้าง มีโอกาสที่จะมีลูกที่มีคะแนนการพัฒนากาด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม-จริยธรรมต่ำเป็น 1.398 เท่าเมื่อเทียบกับพ่อแม่ที่มีสถานภาพสมรสอยู่ด้วยกัน พ่อที่ไม่ได้ปฏิบัติงานในเชิงเศรษฐกิจหรือไม่มีงานทำมีโอกาสที่จะมีลูกที่มีคะแนนการพัฒนากาด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม-จริยธรรมต่ำเป็น 1.859 เท่า ของพ่อที่มีอาชีพเกษตรกรหรือคนงาน แม่ที่มีการศึกษาระดับ ปวช./ปวส./ปวท. จะลดความเสี่ยงที่จะมีลูกที่มีคะแนนการพัฒนากาด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม-จริยธรรมต่ำลง 0.47 เท่า เมื่อเทียบกับแม่ที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่าระดับประถมศึกษา (ดังตารางที่ 3.6)

อภิปรายผล

การศึกษานี้ พบว่า คะแนนเฉลี่ยพัฒนากาด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรมลดลงเมื่ออายุเพิ่มขึ้น 2 ด้าน คือ ความคิดสร้างสรรค์ และคุณธรรมจริยธรรม ส่วนอีก 4 ด้านมีการเปลี่ยนแปลงไม่แน่นอน คือ ความภาคภูมิใจในตนเอง ความรับผิดชอบต่อสังคม การจัดการกับอารมณ์ และการจัดการกับความเครียด โดยคะแนนเฉลี่ย จะเพิ่มขึ้นเมื่ออายุ 13-16 ปีและกลับลดลงเมื่ออายุ 16-18 ปี ที่อาจมีผลต่อการปรับตัวและความสำเร็จของบุคคลในอนาคต องค์การอนามัยโลก (WHO) ได้กล่าวถึงทักษะชีวิตทั้ง 10 ด้าน มีผู้เชี่ยวชาญหลายคนได้จัดหลักสูตรทักษะชีวิตในการป้องกันปัญหาอารมณ์สังคมต่างๆ เป็นหลักสูตรที่มีการเรียนการสอนแบบผู้เรียนมีส่วนร่วม ได้แก่หลักสูตรการป้องกันความรุนแรง และการเลือกรับสื่อ (WHO, 1994) โรคเอดส์ (Zabin et al, 1986) ป้องกันยาเสพติด (Botvin et al, 1980) สำหรับประเทศไทย กรมสุขภาพจิตได้นำหลักสูตรทักษะชีวิตมาใช้ในการด้านการป้องกันโรคเอดส์ ป้องกันยาเสพติดซึ่งนายแพทย์ สุเมธ ฉายศิริกุล ได้นำหลักสูตรทักษะชีวิตในการฟื้นฟูสมรรถภาพเด็กนักเรียนที่เสพยาเสพติด โดยสอนในชั้นเรียน 1 คาบ ทุกสัปดาห์เป็นเวลา 12 สัปดาห์ ในนักเรียน 66 คน พบว่า นักเรียนเลิกสารเสพติด ร้อยละ 29.4 จำนวนผู้เสพยาลดลง จากร้อยละ 64.7 เหลือร้อยละ 17.6 (สุเมธ และคณะ, 2544) Eisenberg และคณะ (1997) ศึกษาพบว่า ลักษณะอารมณ์และการควบคุมตนเองของเด็กปฐมวัย จะสัมพันธ์กับพฤติกรรมทางสังคมและการยอมรับของเพื่อน โดยที่เด็กที่มีลักษณะอารมณ์ทางบวก มีการควบคุมตนเองและสามารถจัดการกับปัญหาอย่างสร้างสรรค์ จะมีพฤติกรรมทางสังคมที่เหมาะสมกว่าและได้รับการยอมรับจากเพื่อนมากกว่า การศึกษานี้พบว่าเพศหญิงมีคะแนนเฉลี่ยพัฒนากาด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม-จริยธรรมเกือบทุกด้านสูงกว่าเด็กชาย อาจเป็นเพราะใน

วัฒนธรรมไทยยังคงเข้มงวดพฤติกรรมต่างๆ ในเด็กหญิงมากกว่าเด็กชาย และการศึกษาของ Capsi และคณะ (1995) ศึกษาการคงอยู่และการเปลี่ยนแปลงเหตุผลเชิงจริยธรรมและพฤติกรรมทางสังคม ก็พบว่าเด็กหญิงมีคะแนนเหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่าเด็กชายทุกด้าน มีความสัมพันธ์ระหว่างความเห็นใจผู้อื่นกับพฤติกรรมทางสังคม

การศึกษานี้พบว่า การอบรมเลี้ยงดูด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม-จริยธรรม สถานภาพสมรสพ่อแม่ ระดับการศึกษาของแม่ และลักษณะอาชีพพ่อ มีความสัมพันธ์ต่อการพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม-จริยธรรม สอดคล้องกับการศึกษาของ Vance และคณะ (2002) ซึ่งศึกษาวัยรุ่นที่ก้าวร้าวและมีปัญหาอารมณ์ที่รุนแรง พบว่าวัยรุ่นที่เคยมีประวัติก้าวร้าวที่รุนแรงและมีความสัมพันธ์ที่ไม่ดีกับพ่อแม่ในวัยเด็ก จะเป็นตัวทำนายพฤติกรรมที่ไม่ดี และพบว่าพ่อแม่ที่มีงานทำ ความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับพ่อแม่ที่ดี มีผู้ช่วยเหลือเกื้อกูลครอบครัว (Family support) และปัจจัยตัวเด็ก ได้แก่ มีเพื่อน อ่านหนังสือได้ระดับดี มีทักษะการแก้ปัญหาที่ดีและมีทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลดีเป็นตัวทำนายพฤติกรรมที่ดี (Vance et al, 2002)

ตารางที่ 3.1 คะแนนเฉลี่ยพัฒนาการอารมณ์-สังคม-จริยธรรมเด็กอายุ 10-18 ปี

ทักษะ	เด็กอายุ 10-<13 ปี		เด็กอายุ 13-<16 ปี		เด็กอายุ 16-<18 ปี	
	MEAN	SD	MEAN	SD	MEAN	SD
ความตระหนักรู้ในตน	1.97	0.40	1.96	0.39	2.19	0.40
ความภาคภูมิใจในตน	2.08	0.38	2.11	0.34	2.04	0.31
ความเห็นใจผู้อื่น	1.98	0.39	2.29	0.36	2.33	0.36
ความรับผิดชอบต่อสังคม	2.08	0.39	2.38	0.40	2.17	0.30
การจัดการกับอารมณ์	2.05	0.53	2.14	0.36	2.11	0.32
การจัดการกับความเครียด	2.03	0.46	2.19	0.38	2.01	0.36
การสื่อสาร	2.02	0.42	2.07	0.38	2.24	0.34
สัมพันธภาพระหว่างบุคคล	2.17	0.39	2.19	0.35	2.29	0.31
ความคิดสร้างสรรค์	1.86	0.47	1.79	0.36	1.81	0.35
ความคิดวิเคราะห์วิจารณ์	1.91	0.42	2.02	0.35	2.01	0.36
การตัดสินใจ	1.98	0.40	2.03	0.32	2.16	0.33
การแก้ไขปัญหา	1.96	0.40	1.97	0.32	2.12	0.32
การควบคุมอารมณ์	1.84	0.37	1.86	0.37	1.88	0.40
คุณธรรมจริยธรรม	2.28	0.41	2.21	0.42	2.15	0.41

ตารางที่ 3.2 คะแนนพัฒนาการอารมณ์-สังคม-จริยธรรมเด็กอายุ 10-13 ปี เปรียบเทียบ

ระหว่างภาคและเขตการปกครอง

ทักษะ	นอก เขต	ใน เขต	P-value ^a	กทม.	กลาง	เหนือ	ตะวันออก เฉียงเหนือ	ใต้	P-value ^b
1. ความตระหนัก รู้ในตน	1.94 (.42)	2.01 (.38)	<0.001	2.02 (.35)	1.99 (.43)	1.94 (.42)	1.96 (.37)	1.97 (.42)	NS
2. ความภาคภูมิใจ	2.05 (.40)	2.11 (.36)	0.002	2.08 (.35)	2.12 (.40)	2.06 (.41)	2.07 (.32)	2.10 (.40)	NS
3. ความเห็นใจ ผู้อื่น	1.94 (.39)	2.02 (.39)	<0.001	2.01 (.41)	2.03 (.40)	1.94 (.39)	1.96 (.36)	1.95 (.40)	0.009
4. ความรับผิดชอบ ต่อสังคม	2.03 (.40)	2.12 (.37)	<0.001	2.11 (.35)	2.09 (.41)	2.05 (.41)	2.06 (.36)	2.08 (.41)	NS
5. การจัดการกับ อารมณ์	2.02 (.53)	2.08 (.52)	0.010	2.11 (.47)	2.06 (.54)	2.07 (.54)	2.02 (.52)	1.99 (.56)	NS
6. การจัดการกับ ความเครียด	1.99 (.47)	2.06 (.45)	0.010	2.05 (.43)	2.09 (.50)	1.99 (.50)	2.04 (.45)	1.97 (.47)	0.009
7. การสื่อสาร	1.99 (.43)	2.0 (.41)	0.020	1.99 (.39)	2.09 (.45)	1.99 (.45)	2.01 (.39)	2.02 (.44)	0.028
8. สัมพันธภาพ ระหว่างบุคคล	2.14 (.42)	2.20 (.36)	0.001	2.17 (.36)	2.19 (.43)	2.14 (.43)	2.21 (.36)	2.14 (.40)	NS
9. ความคิด สร้างสรรค์	1.82 (.49)	1.90 (.45)	0.001	1.91 (.43)	1.86 (.48)	1.84 (.48)	1.88 (.47)	1.84 (.48)	NS
10. ความคิด วิเคราะห์ วิจารณ์	1.88 (.44)	1.94 (.41)	0.010	1.94 (.37)	1.94 (.43)	1.86 (.45)	1.90 (.40)	1.93 (.44)	NS
11. การตัดสินใจ	1.95 (.42)	2.01 (.37)	0.001	2.01 (.35)	2.00 (.41)	1.96 (.42)	1.97 (.38)	1.97 (.42)	NS
12. การแก้ปัญหา	1.92 (.41)	1.99 (.39)	<0.001	1.98 (.35)	1.97 (.45)	1.91 (.42)	1.96 (.34)	1.96 (.41)	NS
13. การควบคุม อารมณ์	1.83 (.35)	1.84 (.39)	NS	1.82 (.39)	1.84 (.38)	1.85 (.38)	1.83 (.37)	1.84 (.36)	NS
14. จริยธรรม	2.26 (.40)	2.29 (.42)	NS	2.26 (.41)	2.28 (.41)	2.27 (.44)	2.27 (.39)	2.31 (.39)	NS

^aสถิติ : t-test, NS : ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ, ^bสถิติ : Anova, NS : ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 3.3 คะแนนพัฒนาการอารมณ์-สังคม-จริยธรรมเด็กอายุ 13-16 ปี เปรียบเทียบ

ระหว่างภาคและเขตการปกครอง

ทักษะ	นอก เขต	ใน เขต	P-value ^a	กทม.	กลาง	เหนือ	ตะวันออก เฉียงเหนือ	ใต้	P-value ^b
1. ความตระหนักรู้ในตน	1.98 (.38)	1.94 (.39)	NS	1.89 (.36)	1.93 (.39)	1.95 (.35)	2.00 (.39)	2.02 (.43)	<0.001
2. ความภาคภูมิใจ	2.11 (.34)	2.11 (.33)	NS	2.138 (.31)	2.09 (.32)	2.11 (.33)	2.13 (.34)	2.11 (.37)	NS
3. ความเห็นใจผู้อื่น	2.29 (.35)	2.28 (.36)	NS	2.275 (.36)	2.24 (.36)	2.29 (.32)	2.32 (.35)	2.30 (.39)	NS
4. ความรับผิดชอบต่อสังคม	2.36 (.38)	2.39 (.41)	NS	2.35 (.38)	2.33 (.39)	2.38 (.42)	2.41 (.40)	2.42 (.39)	0.021
5. การจัดการกับอารมณ์	2.14 (.36)	2.14 (.37)	NS	2.12 (.35)	2.15 (.35)	2.16* (.34)	2.14 (.37)	2.13 (.39)	NS
6. การจัดการกับความเครียด	2.19 (.38)	2.18 (.39)	NS	2.18 (.38)	2.15 (.37)	2.20 (.37)	2.21 (.38)	2.18 (.42)	NS
7. การสื่อสาร	2.06 (.38)	2.08 (.39)	NS	2.06 (.39)	2.09 (.37)	2.06 (.38)	2.09 (.37)	2.06 (.42)	NS
8. สัมพันธภาพระหว่างบุคคล	2.19 (.35)	2.19 (.35)	NS	2.19 (.35)	2.18 (.36)	2.18 (.34)	2.21 (.35)	2.21 (.36)	NS
9. ความคิดสร้างสรรค์	1.75 (.36)	1.82 (.36)	<0.001	1.83 (.35)	1.78 (.37)	1.78 (.35)	1.77 (.36)	1.79 (.39)	NS
10. ความคิดวิเคราะห์วิจารณ์	2.03 (.35)	2.01 (.36)	NS	1.99 (.34)	2.01 (.36)	2.02 (.32)	2.03 (.35)	2.03 (.38)	NS
11. การตัดสินใจ	2.03 (.33)	2.03 (.33)	NS	2.05 (.32)	2.03 (.32)	2.04 (.31)	2.03 (.30)	2.00 (.38)	NS
12. การแก้ปัญหา	1.96 (.32)	1.97 (.31)	NS	1.97 (.30)	1.96 (.31)	1.97 (.31)	1.96 (.31)	1.97 (.35)	NS
13. การควบคุมอารมณ์	1.86 (.37)	1.86 (.37)	NS	1.83 (.36)	1.86 (.36)	1.84 (.36)	1.85 (.37)	1.91 (.39)	0.05
14. จริยธรรม	2.23 (.42)	2.19 (.43)	NS	2.13 (.42)	2.19 (.41)	2.22 (.43)	2.26 (.42)	2.25 (.43)	0.03

^aสถิติ : t-test, NS : ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ,^bสถิติ : Anova, NS : ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 3.4 คะแนนพัฒนาการสังคมอารมณ์จริยธรรมเด็กอายุ 16-18 ปี เปรียบเทียบระหว่าง
ภาคและเขตการปกครอง

ทักษะ	นอก เขต	ใน เขต	P-value ^a	กทม.	กลาง	เหนือ	ตะวันออก เฉียงเหนือ	ใต้	P-value ^b
1. ความตระหนัก รู้ในตน	2.19 (.39)	2.19 (.37)	NS	2.12 (.36)	2.14 (.36)	2.21 (.40)	2.24 (.39)	2.22 (.37)	<0.001
2. ความภาคภูมิใจ	2.04 (.30)	2.05 (.32)	NS	2.02 (.32)	2.01 (.28)	2.06 (.32)	2.06 (.31)	2.06 (.32)	NS
3. ความเห็นใจ ผู้อื่น	2.32 (.36)	2.34 (.37)	NS	2.29 (.40)	2.29 (.34)	2.34 (.38)	2.36 (.36)	2.35 (.33)	NS
4. ความรับผิดชอบ ต่อสังคม	2.17 (.29)	2.16 (.31)	NS	2.12 (.29)	2.13 (.29)	2.17 (.32)	2.20* (.28)	2.19 (.31)	0.003
5. การจัดการกับ อารมณ์	2.11 (.32)	2.11 (.32)	NS	2.08 (.33)	2.09 (.32)	2.09 (.32)	2.14 (.32)	2.13 (.31)	NS
6. การจัดการกับ ความเครียด	2.01 (.36)	2.01 (.37)	NS	1.99 (.36)	1.98 (.37)	2.02 (.38)	2.02 (.35)	2.05 (.35)	NS
7. การสื่อสาร	2.25 (.34)	2.24 (.33)	NS	2.21 (.34)	2.22 (.32)	2.26 (.35)	2.27 (.34)	2.25 (.34)	NS
8. สัมพันธภาพ ระหว่างบุคคล	2.29 (.31)	2.29 (.30)	NS	2.25 (.31)	2.25 (.29)	2.29 (.33)	2.31 (.29)	2.32 (.31)	0.007
9. ความคิด สร้างสรรค์	1.78 (.34)	1.84 (.35)	<0.001	1.83 (.33)	1.82 (.35)	1.81 (.36)	1.80 (.36)	1.79 (.34)	NS
10. ความคิด วิเคราะห์ วิจารณ์	2.01 (.36)	2.00 (.36)	NS	1.98 (.35)	1.99 (.34)	2.02 (.39)	2.01 (.33)	2.03 (.38)	NS
11. การตัดสินใจ	2.16 (.33)	2.16 (.33)	NS	2.12 (.32)	2.14 (.30)	2.15 (.35)	2.19 (.31)	2.18 (.36)	NS
12. การแก้ปัญหา	2.11 (.32)	2.13 (.33)	NS	2.09 (.32)	2.11 (.30)	2.13 (.33)	2.12 (.33)	2.1 (.33)	NS
13. การควบคุม อารมณ์	1.87 (.39)	1.89 (.40)	NS	1.85 (.43)	1.86 (.37)	1.89 (.41)	1.84 (.39)	1.95 (.38)	0.004
14. จริยธรรม	2.19 (.40)	2.12 (.41)	0.001	2.07 (.41)	2.14 (.39)	2.17 (.42)	2.17 (.39)	2.20 (.41)	0.001

^aสถิติ : t-test, NS : ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ, ^bสถิติ : Anova, NS : ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 3.5 คะแนนเฉลี่ยพัฒนาการ อารมณ์-สังคม-จริยธรรม แยกตามเพศและอายุ

ทักษะ	อายุ 10-<13ปี		P-value	อายุ 13-<16 ปี		P-value	อายุ 16-<18 ปี		P-value
	ชาย	หญิง		ชาย	หญิง		ชาย	หญิง	
1. ความตระหนักรู้ในตน	1.92 (.40)	2.03 (.39)	<0.001	1.88 (.39)	2.03 (.37)	<0.001	2.14 (.38)	2.23 (.37)	<0.001
2. ความภาคภูมิใจ	2.04 (.39)	2.13 (.37)	<0.001	2.09 (.33)	2.13 (.34)	<0.001	2.02 (.30)	2.06 (.32)	0.007
3. ความเห็นใจผู้อื่น	1.91 (.39)	2.04 (.39)	<0.001	2.21 (.35)	2.36 (.35)	<0.001	2.23 (.35)	2.41 (.35)	<0.001
4. ความรับผิดชอบต่อสังคม	2.02 (.39)	2.13 (.39)	<0.001	2.30 (.40)	2.45 (.38)	<0.001	2.10 (.30)	2.22 (.29)	<0.001
5. การจัดการกับอารมณ์	2.00 (.54)	2.10 (.51)	<0.001	2.07 (.36)	2.20 (.35)	<0.001	2.05 (.32)	2.16 (.31)	<0.001
6. การจัดการกับความเครียด	1.96 (.46)	2.09 (.45)	<0.001	2.12 (.39)	2.24 (.37)	<0.001	2.00 (.36)	2.02 (.37)	NS
7. การสื่อสาร	1.95 (.42)	2.08 (.41)	<0.001	2.00 (.38)	2.13 (.38)	<0.001	2.16 (.32)	2.31 (.34)	<0.001
8. สัมพันธภาพระหว่างบุคคล	2.09 (.39)	2.24 (.38)	<0.001	2.13 (.35)	2.25 (.34)	<0.001	2.21 (.31)	2.35 (.30)	<0.001
9. ความคิดสร้างสรรค์	1.86 (.49)	1.87 (.46)	NS	1.79 (.37)	1.79 (.36)	NS	1.81 (.35)	1.81 (.35)	NS
10. ความคิดวิเคราะห์วิจารณ์	1.86 (.44)	1.97 (.40)	<0.001	1.99 (.35)	2.04 (.35)	0.001	1.98 (.35)	2.03 (.37)	0.003
11. การตัดสินใจ	1.92 (.40)	2.04 (.39)	<0.001	2.00 (.33)	2.06 (.33)	0.001	2.11 (.33)	2.20 (.32)	<0.001
12. การแก้ไขปัญหา	1.92 (.40)	1.99 (.40)	0.001	1.94 (.32)	1.99 (.31)	0.001	2.07 (.32)	2.16 (.32)	<0.001
13. การควบคุมอารมณ์	1.79 (.36)	1.88 (.38)	<0.001	1.83 (.36)	1.89 (.38)	0.003	1.86 (.38)	1.89 (.41)	NS
14. คุณธรรมจริยธรรม	2.18 (.42)	2.37 (.38)	<0.001	1.97 (.32)	1.86 (.37)	<0.001	2.02 (.40)	2.26 (.37)	<0.001

สถิติ : t-test, NS : ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 3.6 Odds ratio ของปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม-
จริยธรรมของเด็กอายุ 10-18 ปี โดยการวิเคราะห์วิธี Logistic Regression

ปัจจัย	Odds ratios	95% Confidence Interval		P-value
		Lower	Upper	
การอบรมเลี้ยงดูด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรม				
-ต่ำ (<p25)	1.269	1.030	1.565	0.026
-สูง (>p75)	.816	.651	1.023	0.078
-ปานกลาง (p25-p75)	1	-	-	-
สถานภาพสมรส				
-แยกกันอยู่แต่มีความสัมพันธ์กัน	.862	.502	1.480	0.590
-แยกทาง/หย่าร้าง	1.398	1.023	1.910	0.036
-หม้าย/พอลหรือแม่แต่งงานใหม่/ทั้งพ่อและแม่เสียชีวิต/อื่นๆ	1.241	.877	1.756	0.223
-อยู่ด้วยกัน	1	-	-	-
อาชีพพ่อ				
-งานวิชาชีพ	.918	.602	1.399	0.691
-บริการ บริหาร ธุรกิจ ค้าขาย	1.125	.892	1.420	0.319
-ไม่ได้ปฏิบัติงานเชิงเศรษฐกิจ/ไม่มีงานทำ	1.859	1.204	2.870	0.005
-เกษตรกร/คนงาน	1	-	-	-
การศึกษาของแม่				
-มัธยมศึกษา	.770	.563	1.052	0.100
-ปวช./ปวส./ปวท.	.530	.327	.859	0.010
-ปริญญาตรี/สูงกว่าปริญญาตรี	.634	.353	1.141	0.128
-ประถมศึกษา/ต่ำกว่าประถมศึกษา/ไม่ได้ศึกษาแล้ว	1	-	-	-

ตัวแปรควบคุมคือ เขต ภาค เพศ และอายุของเด็ก, กลุ่มที่มีคะแนนพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม-จริยธรรมเท่ากับ/มากกว่าเปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 25 เป็นกลุ่มเปรียบเทียบ

บทที่ 4

พัฒนาการทางจริยธรรมของเด็กไทย

บทนำ

จริยธรรม หมายถึง ระเบียบปฏิบัติ ซึ่งมุ่งปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความผาสุกในสังคม จริยธรรม เป็นสิ่งที่มนุษย์ทำขึ้น แต่ขึ้นตามเหตุผลของมนุษย์เอง หรือความต้องการของมนุษย์ รากฐานการ เกิดจริยธรรมจะเริ่มก่อตัวขึ้นในทารกตั้งแต่เกิด โดยการเรียนรู้ที่ละน้อยตามการพัฒนาทาง ประสาทสัมผัสต่างๆ ระยะหกปีแรกของชีวิตความเจริญทางจิตใจมีอัตราการเจริญที่รวดเร็วกว่า วัยต่อมา เด็กในวัยนี้จะก่อนิสัยอันเป็นรากฐานติดตัวไปตลอดชีวิต การปลูกฝังจริยธรรม จึงควร ปลูกฝังในครอบครัว ตั้งแต่วัยทารกและวัยเด็ก เพื่อเตรียมตัวเป็นสมาชิกในสังคมใหญ่ (ดวงเดือน และเพ็ญแข, 2520) จริยธรรมของบุคคล ได้รับอิทธิพลจากสังคมมากกว่าอิทธิพลจากพันธุกรรม

เด็กและเยาวชนที่มีคุณภาพเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาสังคมไทย ครอบครัวเป็น สถาบันแรกที่ใกล้ชิดกับเด็กมากที่สุดตั้งแต่แรกเกิด เป็นแหล่งพุ่มพักก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใน การพัฒนาการของเด็ก การอบรมเลี้ยงดูของครอบครัวจึงมีอิทธิพลมากที่สุดต่อการเจริญเติบโต และพัฒนาการของเด็กอย่างองค์รวม

ในบทนี้ได้วิเคราะห์พฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม และเป็นพฤติกรรมที่ได้สอบถามใน หลายกลุ่มอายุ เพื่อแสดงการเปลี่ยนแปลงของพัฒนาการด้านจริยธรรมตามวัย และวิเคราะห์ ความสัมพันธ์กับปัจจัยด้านครอบครัว และวิธีการอบรมเลี้ยงดูเด็ก ซึ่งเป็นเรื่องที่สำคัญยิ่งเพื่อให้ ครอบครัว สังคม ได้รับรู้สถานการณ์ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการสนับสนุนและยับยั้งพัฒนาการ เป็น ข้อมูลให้แก่ครอบครัว ชุมชน โรงเรียน และสังคมไทยโดยรวมนำไปสู่กระบวนการพัฒนาจริยธรรม ของเด็กไทยให้เพิ่มขึ้น และพัฒนาไปอย่างทันต่อโลกและสอดคล้องกับวัฒนธรรมไทย

ทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

นิยามจริยธรรม

จริยธรรม ความหมายตาม พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2546) หมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ ศีลธรรม กฎศีลธรรม

จริยธรรม (Morality) คือ ลักษณะทางสังคมหลายลักษณะของมนุษย์และรวมถึงพฤติกรรมทางสังคมประเภทต่างๆ โดยมีคุณสมบัติใดคุณสมบัติหนึ่ง ใน 2 ประเภท คือ เป็นที่นิยมชมชอบและได้รับการยอมรับในสังคมว่าถูกต้องเหมาะสม และอีกประการหนึ่ง คือ เป็นสิ่งที่สังคมไม่ยอมรับไม่ต้องการให้เกิดขึ้นหรือมีอยู่ในสังคม เป็นสิ่งที่สังคมกำหนดว่าไม่ถูกต้อง ไม่สมควร (ดวงเดือน และเพ็ญแข, 2520)

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการจริยธรรม (อ้างใน ดวงเดือน และเพ็ญแข, 2520)

1. ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalysis)

กล่าวถึงแรงผลักดันของจิตไร้สำนึกและจิตสำนึกในการควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ มีการแบ่งส่วนของจิตใจตามโครงสร้างและหน้าที่ออกเป็น อิด อีโก้ และซูเปอร์อีโก้ (Id, Ego, Superego) ซูเปอร์อีโก้เป็นส่วนที่ทำหน้าที่วางระเบียบกฎเกณฑ์ต่อความต้องการของสัญชาตญาณคือส่วนของอิด ซูเปอร์อีโก้เป็นส่วนของการตัดสินใจของส่วนอื่นของจิตใจว่าถูกหรือผิด เป็นส่วนของคุณธรรม ความรับผิดชอบชั่วดี ศีลธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมและศาสนา ซูเปอร์อีโก้เกิดขึ้นจากกำหนดมาตรฐานของพ่อแม่ เด็กจะพยายามประพฤติตนตามมาตรฐานนั้นเพื่อได้รับรางวัลและเกิดความพอใจและภาคภูมิใจ เกิดเป็นอุดมคติแห่งตน (ego-ideal) คือความปรารถนาของเด็กที่จะเป็นอย่างที่เขาคิดว่าพ่อแม่ของเขาเป็น นอกจากนั้น ซูเปอร์อีโก้ยังประกอบด้วยส่วนรวมของมโนธรรม (conscience) คือ ข้อห้ามที่อยู่ในจิตใจ เป็นสิ่งที่เด็กได้จากพ่อแม่ เป็นสิ่งที่ไม่ดีผิดศีลธรรม ถ้าเด็กทำจะถูกทำโทษ เมื่อโตขึ้น ถ้าเด็กกระทำในสิ่งที่ขัดกับมโนธรรมจะเกิดความสำนึกผิด (guilt feeling)

พัฒนาการของจริยธรรม คือ ส่วนของซูเปอร์อีโก้และอีโก้ จะเริ่มเกิดขึ้นในเด็กอายุ 2-5 ปี เริ่มตั้งแต่ระยะฝึกหัดการขับถ่าย การกินอยู่หลับนอนเป็นเวลา และการแก้ปัญหา Oedipus complex และได้รับการส่งเสริมจากบุคคลในครอบครัวและสังคมในด้านการเลียนแบบ (identification) ในระยะพัฒนาการต่อมาของเด็กวัยเรียนและวัยรุ่น ในเด็กเล็กการตัดสินผิดชอบชั่วดีของซูเปอร์อีโก้เคร่งครัด และจะค่อยๆ เปลี่ยนแปลงไปในทางมีเหตุผลมากขึ้น

อีโก้เป็นส่วนของจิตใจที่ทำหน้าที่จัดการให้จิตใจอยู่ในสภาวะสมดุล มีหน้าที่สำรวจและบริหารพลังต่างๆ ที่มากระทบจิตใจ ทั้งจากอิดและซูเปอร์อีโก้ และจากโลกภายนอก อีโก้ทำงานตามหลักแห่งความเป็นจริง (reality principle) โดยพยายามตอบสนองความต้องการตามสัญชาตญาณของอิดให้เหมาะสมและเป็นไปตามเหตุผล อีโก้ของผู้ที่บรรลุวุฒิภาวะ (mature) จะสามารถอดกลั้นต่อความเครียดรู้จักอดทนรอ อีโก้มีกลไกการป้องกันตนเอง (defense mechanism) เป็นสิ่งที่อยู่ในจิตไร้สำนึกพัฒนาการของอีโก้ในเรื่องของการแก้ปัญหาด้วยเหตุและ

ผล ซึ่งพ่อแม่จะต้องเป็นแบบอย่างและส่งเสริมให้เด็กได้เลียนแบบ จึงเป็นสิ่งที่สำคัญในการพัฒนา
ด้านจริยธรรม

2. ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social learning theory)

การนำเอาทฤษฎีการเรียนรู้มาอธิบายวิธีการและกระบวนการที่บุคคลได้รับอิทธิพลจาก
สังคม ทำให้เกิดการยอมรับลักษณะและกฎเกณฑ์ทางสังคมมาเป็นลักษณะของตน การเรียนรู้
คือ การเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมซึ่งเกิดจากการฝึกโดยใช้แรงเสริม (reinforce) ได้แก่ กฎการ
เรียนรู้ของ Thorndike กล่าวถึง

2.1 Law of Effect คือ ผลของการเรียนรู้ขึ้นอยู่กับ การเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้า
(Stimulus) กับการตอบสนอง (reaction) การเกิดสภาพพึงพอใจจะเพิ่มผลของการเรียนรู้ ส่วน
การเกิดความไม่พึงพอใจจะลดการเรียนรู้ลง

2.2 Law of Exercise คือ การฝึกทำบ่อยๆ จะทำให้การเรียนรู้เพิ่มขึ้น

2.3 Law of Readiness คือ สภาพความพร้อมของร่างกายจะมีผลต่อการเรียนรู้
ฉะนั้น การเรียนรู้ด้านจริยธรรมจึงควรคำนึงถึงองค์ประกอบเหล่านี้

3. ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญา (Cognitive development theory)

เพียเจต์และโคลเบอร์ก (Piaget and Kohlberg) อธิบายถึงพัฒนาการความคิดเชิงจริย-
ธรรมและการตัดสินใจของเด็กว่ามีขั้นตอนต่างๆ ตามลำดับเกิดจากการที่เด็กมี interaction กับ
สิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่องตั้งแต่แรกเกิด คือ กระบวนการปรับตัวของสิ่งมีชีวิตกับสิ่งแวดล้อมภายใน
นอกกับระบบจิตใจภายใน เพื่อให้เกิดความสมดุลกับสิ่งแวดล้อม การปรับตัวประกอบด้วย การ
ปรับเข้า (assimilation) และการปรับขยาย (accommodation) (ตารางที่ 4.1)

3.1 เพียเจต์แบ่งระดับพัฒนาการทางจริยธรรมออกเป็น 4 ขั้น คือ

1) ขั้นก่อนจริยธรรม เริ่มตั้งแต่เกิดจนอายุ 2 ขวบ จริยธรรมเกิดจากผู้ใหญ่
เป็นผู้สนองความต้องการทางกายของเด็ก เด็กยังไม่สามารถรับรู้ต่อสภาพแวดล้อมอย่างสมบูรณ์

2) ขั้นยึดคำสั่งผู้ใหญ่ ระดับอายุ 2-7 ปี เด็กเริ่มมีการรับรู้ต่อสภาพแวดล้อม
อย่างละเอียด ลึกซึ้งยิ่งขึ้น เด็กต้องกระทำหรือไม่กระทำตามที่บิดามารดาหรือผู้ใหญ่กำหนด ทั้งนี้
เพราะเด็กต้องการความรักความเอาใจใส่ คำชมเชยและการยอมรับจากผู้ใหญ่

3) ขั้นปฏิบัติการด้วยรูปธรรม (7-11 ปี) เด็กมีความคิดเชิงตรรกะทำให้สามารถ
แก้ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับวัตถุ เหตุการณ์ที่มองเห็นหรือจับต้องได้ (concrete) การค้นหาความจริงที่
เกี่ยวกับวัตถุและสิ่งแวดล้อมจะมีแบบแผน และไม่ติดอยู่กับการรับรู้เช่นขั้นก่อน แต่ยังไม่สามารถ
แก้ปัญหาที่มีการสมมุติขึ้น ปัญหาเกี่ยวกับถ้อยคำสั้นๆ ปัญหาที่มีความซับซ้อนมาก

4) ขั้นปฏิบัติการด้วยนามธรรม (11-15 ปี) พัฒนาการทางความคิดของเด็กถึงขั้นสุดยอด เด็กสามารถค้นหาเหตุผลนอกเหนือจากข้อมูลที่มีอยู่ สามารถแก้ปัญหาทางรูปธรรมได้สามารถปฏิบัติการทางตรรกได้อย่างสมบูรณ์

3.2 ดิวอี้ (Dewey) ศึกษางานของเพียเจท์ และเป็นคนแรกที่กล่าวว่าการให้การศึกษาด้านจริยธรรมเป็นพัฒนาการทางพุทธิปัญญา (Cognitive Developmental to Psychology) เนื่องจากจุดมุ่งหมายของการให้การศึกษาทางจริยธรรมมีพื้นฐานในการกระตุ้นความคิดของคนให้ตื่นตัวต่อประเด็นโต้แย้งทางจริยธรรม และมีการตัดสินใจด้วย ทำให้บุคคลมีการเคลื่อนที่ผ่านขั้นพัฒนาการทางจริยธรรมซึ่ง ดิวอี้ แบ่งเป็น 3 ขั้น คือ

1) ระดับก่อนเกณฑ์ (The Pre-Moral Stage) พฤติกรรมได้รับการกระตุ้นจากทางชีวภาพ และทางสังคม

2) ระดับตามเกณฑ์ (The Heteronomous Stage) พฤติกรรมต้องได้รับการยอมรับจากสังคม ซึ่งสะท้อนให้เห็นมาตรฐานตามกลุ่มของตน

3) ระดับมีเกณฑ์ของตนเอง (The Autonomous Stage) พฤติกรรมเกิดจากการคิดการตัดสินใจของแต่ละคน แม้ว่าจะไม่ได้รับการยอมรับจากมาตรฐานของกลุ่ม

3.3 ไคลเบอร์ก อธิบายว่าพัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์ส่วนมากมีได้บรรลุสมบูรณ์ในเด็กอายุ 10 ปี แต่จะมีพัฒนาการทางจริยธรรมอีกหลายขั้นตอนจากอายุ 11 ถึง 25 ปี ไคลเบอร์ก แบ่งระดับพัฒนาการทางจริยธรรมเป็น 3 ระดับ ซึ่งมี 6 ขั้น คือ (ตารางที่ 4.1) (Kohlberg, 1969, 1977)

1. ระดับก่อนกฎเกณฑ์ (Preconventional level) เด็กจะตอบสนองต่อกฎเกณฑ์ในด้านความดี ความเลว และการถูกผิด โดยแปรผลจากการกระทบทางกายและความพอใจเป็นหลัก เช่น การลงโทษ การชมเชย การแลกเปลี่ยน หรือยอมรับกฎเกณฑ์และคำสั่งของผู้มีอำนาจทางกายเหนือตนแบ่งระดับนี้เป็น 2 ขั้น คือ

ขั้น 1 หลักการหลบหลีกการถูกลงโทษและทำตามคำสั่ง ในเด็กอายุก่อน 7 ปี จะยอมรับกฎเกณฑ์โดยปฏิบัติตามคำสั่งของผู้ใหญ่โดยมุ่งหลีกเลี่ยงต่อการลงโทษทางกาย โดยไม่สนใจต่อผลของการกระทำที่จะเกิดขึ้นแก่ผู้อื่น

ขั้น 2 หลักการสืบทอดสัมพันธ์ เด็กอายุ 7-10 ปี รู้ว่าการกระทำที่ถูกต้องนั้นเป็นสื่อทำให้เกิดความพอใจซึ่งเป็นความต้องการของตนเองและผู้อื่น มีความสัมพันธ์กับบุคคลในแง่ของการแลกเปลี่ยน คือ ทำดีเพื่อรางวัล

2. ระดับกฎเกณฑ์ (Conventional level) ในระดับนี้บุคคลทำตามความคาดหวังของบุคคลในครอบครัวและสังคม มีการรับรู้ค่านิยมของกลุ่มตนเองว่าถูกต้อง ยอมกระทำตาม

กลุ่มด้วยความจงรักภักดีต่อกฎเกณฑ์ของสังคม โดยใช้ความคิดและให้เหตุผลสนับสนุน มีการเลียนแบบบุคคลต่างๆ แบ่งออกเป็น 2 ชั้น

ชั้น 3 หลักการทำตามมิตรภาพระหว่างบุคคล ได้แก่ เด็กอายุระหว่าง 10-13 ปี ที่ประพฤติตนยอมตามพฤติกรรมของผู้อื่นที่เป็นที่ยอมรับของกลุ่ม

ชั้น 4 หลักการทำตามกฎหมายและกฎเกณฑ์ เด็กวัยรุ่นอายุ 14-16 ปีมีแนวพฤติกรรมไปตามผู้มีอำนาจ (authority) กำหนด กระทำตามกฎเกณฑ์ คงไว้ซึ่งกฎของสังคม กระทำตามหน้าที่และทำตามกฎของสังคมเพื่อผลประโยชน์ของตน

3. ระดับเหนือกฎเกณฑ์ (Post conventional level) ในระดับนี้บุคคลจะพยายามกำหนดคุณค่าของจริยธรรมและหลักการให้มีความเที่ยงตรง และใช้สติปัญญาของตนเองในการพิจารณาเหตุผลเชิงจริยธรรมในการกระทำของตน ซึ่งต่างไปจากสิ่งที่ผู้มีอำนาจ (authority) กำหนด และต่างจากการเลียนแบบค่านิยมของกลุ่ม คือ ระดับที่มีจริยธรรมด้วยเหตุผลของตนเอง

ชั้น 5 หลักการทำตามสัญญาสังคม บุคคลอายุ 17 ปีขึ้นไป มีการเห็นความสำคัญของคนหมู่มาก การกระทำที่ถูกต้องจะถูกกำหนดโดยสิทธิของบุคคลและมาตรฐานของสังคม ซึ่งได้รับการพิสูจน์และตกลงของสังคมทั้งหมด มีความสนใจต่อคุณค่าของบุคคลและความคิดเห็นของผู้อื่น มีการตกลงและปฏิบัติตามสัญญาซึ่งเป็นข้อผูกมัดที่จำเป็นในการอยู่ในสังคม คือ การกระทำตนในทางที่ถูกต้องดีงามเพื่อประโยชน์ของการอยู่ร่วมกันในสังคม

ชั้น 6 หลักการยึดอุดมคติสากลในผู้ใหญ่ที่บรรลุวุฒิภาวะทางจริยธรรม การกระทำในสิ่งที่ถูกต้องเป็นการกำหนดโดยการตัดสินใจของมโนธรรม (conscience) ของตนที่สอดคล้องกับการกระทำตามหลักอุดมคติตามเหตุผลที่เป็นสากล มีหลักของมนุษยธรรม ยุติธรรม และการเคารพต่อความเป็นมนุษย์

ตารางที่ 4.1 การเปรียบเทียบขั้นพัฒนาการทางการรู้การคิดกับพัฒนาการทางจริยธรรมของเพียเจต์และโคลเบอร์ก

ขั้นทางการรู้การคิดของเพียเจต์		ขั้นการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม โคลเบอร์ก	ระดับของจริยธรรม โคลเบอร์ก
อายุ	ขั้น		
0-2 ปี	ขั้นการเคลื่อนไหวสัมผัส (Sensorimotor)	ขั้นที่ 1 หลักการหลีกเลี่ยงการ ลงโทษ (2-7 ปี)	1. ระดับก่อนกฎเกณฑ์ (0-10 ปี)
2-7 ปี	ขั้นก่อรูปธรรม (Intuitive/ Preoperational)	ขั้นที่ 2 หลักการแสวงหารางวัล (7-10 ปี)	
7-11 ปี	ขั้นปฏิบัติการแบบรูปธรรม (Operation/Concrete)	ขั้นที่ 3 หลักการทำตามผู้อื่น เห็นชอบ (10-13 ปี)	2. ระดับตามกฎเกณฑ์ (10-16 ปี)
11 ปี	ขั้นปฏิบัติการแบบนามธรรม (Formal / abstract Thinking)	ขั้นที่ 4 หลักการทำตามหน้าที่ ทางสังคม (13-16 ปี)	
		ขั้นที่ 5 หลักการทำตามคำมั่น สัญญาของสังคม (16 ปีขึ้นไป)	3. ระดับเหนือกฎเกณฑ์ 16 ปีขึ้นไป
		ขั้นที่ 6 หลักการยึดอุดมคติสากล (ผู้ใหญ่)	

4. ทฤษฎีอิทธิพลทางสังคมต่อพัฒนาการทางจริยธรรม

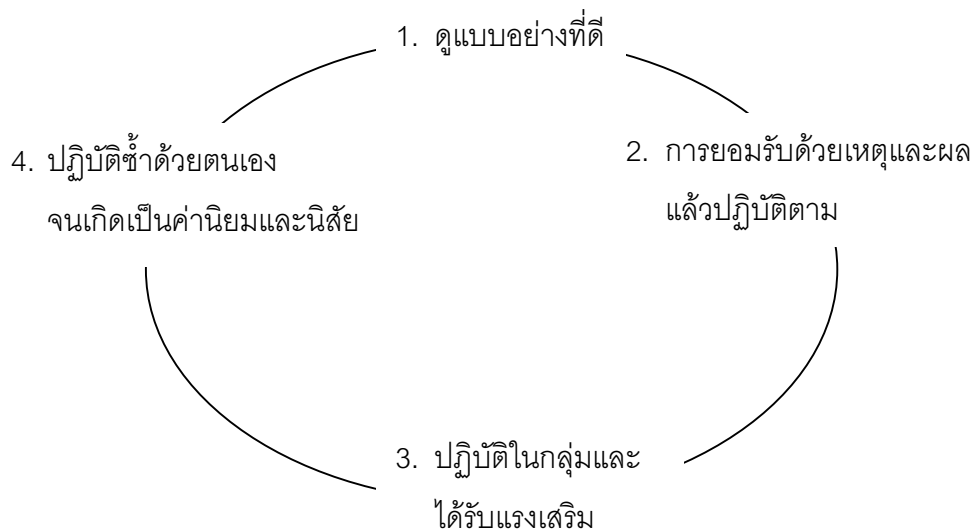
นักสังคมวิทยา ไรท์ (Wright, 1975 อ้างใน ดวงเดือน และเพ็ญแข, 2520) เชื่อว่าสังคมมีอิทธิพลทำให้นุชนแตกต่างกันตามกลุ่มที่สังกัด โดยเด็กจะเรียนรู้จากผู้ใหญ่ซึ่งเป็นตัวแทนของสังคมด้วยกระบวนการเทียบเคียงโดยเลียนแบบจากผู้ที่ตนรัก และผู้ที่มีอำนาจเหนือ จนในที่สุดเด็กจะยอมรับกฎเกณฑ์ทางสังคมมาเป็นหลักปฏิบัติของตน โดยในวัยเด็กซึ่งเป็นวัยที่ครอบครัวจะปลูกฝังจริยธรรมให้มากกว่าช่วงวัยอื่น เพื่อเตรียมตัวเข้าเป็นสมาชิกของสังคมใหญ่ โดยพ่อแม่ ผู้เลี้ยงดู ครอบครัวและสมาชิกเป็นหลักในการปลูกฝังจริยธรรม รองลงมาคือสถานเลี้ยงดูเด็ก โรงเรียนอนุบาลและโรงเรียนประถมศึกษา สื่อมวลชน อาทิ โทรทัศน์ วิทยุ เพลง

นอกจากสังคมจะมีอิทธิพลโดยตรงต่อพัฒนาการทางจริยธรรมของเด็ก ยังมีอิทธิพลทางอ้อม โดยสังคมมีอิทธิพล คือ การพัฒนาลักษณะหลักๆ ของบุคคลแวดล้อมเด็กในครอบครัวสังคม และส่งเสริมจริยธรรมของบุคคลแวดล้อมเหล่านั้นซึ่งจะเป็นผู้ปลูกฝังและพัฒนาจริยธรรมของเด็กในครอบครัวและสังคม

สรุป ทฤษฎีเกี่ยวกับพัฒนาการจริยธรรมที่นำมาใช้ในการอบรมเลี้ยงดูเด็กและเยาวชน มีหลักการและกระบวนการที่สำคัญต่อไปนี้ คือ (รูปที่ 4.1)

1. เด็กและผู้อบรมเลี้ยงดูจะต้องมีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิด ให้ความรักและทำให้เกิดความไว้วางใจ
2. ผู้ใหญ่จะต้องเป็นแบบอย่างในการกระทำที่ถูกต้องเหมาะสมด้วยเหตุผล ซึ่งต้องมั่นคงและสม่ำเสมอ
3. เด็กได้รับการชี้แนะและกระตุ้นเตือนให้กระทำในสิ่งที่เหมาะสม เริ่มตั้งแต่อายุน้อยๆ จนอายุมากขึ้น ด้วยความสม่ำเสมอและประกอบด้วยเหตุและผล เพื่อให้เกิดการยอมรับแบบอย่างที่ดี
4. การให้แรงเสริมทางบวกในพฤติกรรมที่พึงประสงค์ และให้แรงเสริมทางลบเพื่อหยุดพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม จะทำให้เกิดการเรียนรู้ในเด็ก
5. การกระตุ้นพัฒนาการด้านจริยธรรมควรเป็นไปด้วยความเหมาะสมตามลำดับขั้นของพัฒนาการด้านร่างกาย สมอง สติปัญญา และอารมณ์ของเด็กในแต่ละวัย
6. เด็กมีโอกาสแสดงออกซ้ำๆ ในกลุ่มเพื่อนๆ และมีโอกาสแสดงออกด้านจริยธรรมโดยตนเอง พร้อมทั้งฝึกหัดในด้านความคิด เหตุผล และความรับผิดชอบจนเกิดเป็นค่านิยม มโนธรรม และอุปนิสัยในที่สุด ซึ่งเด็กจะนำสิ่งที่ได้เรียนรู้และพัฒนาตนมาเป็นหลักในการดำเนินชีวิตเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่

รูปที่ 4.1 วงจรการเรียนรู้ด้านเจตคติที่จำเป็นในการพัฒนาจริยธรรมในเด็กประกอบด้วยขั้นตอนต่อไปนี้เป็น

ตัวแปรที่ส่งผลต่อพัฒนาการทางจริยธรรม

อายุ โคลเบอร์ก (Kohlberg, 1964 อ้างในดวงเดือน และเพ็ญแข, 2520) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเหตุผลเชิงจริยธรรมกับระดับอายุ ในเด็กอเมริกันพบว่า เด็กอายุ 7 ปี ร้อยละ 90 ใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ขั้น 1 และ 2 เด็กอายุ 10 ปี ร้อยละ 50 ใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ขั้น 1 และ 2 ร้อยละ 35 ใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมขั้น 3 และ 4 เด็กอายุ 13 ปี ร้อยละ 50 ใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ขั้น 3 และ 4 และ ร้อยละ 20 ใช้เหตุผลขั้น 1 และ 2 วัยรุ่น อายุ 16 ปี ร้อยละ 23 ใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมขั้น 5 และ 6 และ ร้อยละ 50 ใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมขั้น 3 และ 4 ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าเหตุผลเชิงจริยธรรมของบุคคลมีพัฒนาการตามอายุ โดยโคลเบอร์กเชื่อว่าเป็นผลของความพยายามที่เด็กจะตีความหมายประสบการณ์ ของตน ในสังคมที่สลับซับซ้อน โดยเด็กจะมีความสามารถในการนี้มากขึ้นตามลำดับ

เพศ การวิจัยเปรียบเทียบจริยธรรมในด้านต่างๆ ของชายและหญิง พบว่า พฤติกรรมคดโกง พฤติกรรมเอื้อเฟื้อไม่พบความแตกต่างในชายและหญิง (Wright, 1971 อ้างใน ดวงเดือน และเพ็ญแข, 2520) จากการศึกษาพฤติกรรมการโกง โดยใช้สถานการณ์หลายประเภท ในกลุ่มตัวอย่างวัยรุ่นกลุ่มที่ใหญ่มาก พบผลตรงข้ามกับวิจัยอื่นคือ หญิงมีลักษณะคดโกงมาก ขณะที่ชายอยู่ในกลุ่มที่ซื่อสัตย์มาก (Hartshorne and May, 1928 อ้างใน ดวงเดือน และเพ็ญแข, 2520) ส่วนโคลเบอร์ก (1964) (อ้างใน ดวงเดือน และเพ็ญแข, 2520) พบว่าในวัยเด็กชายและหญิงใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมไม่แตกต่างกันแต่เมื่อเข้าสู่วัยรุ่นชายใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในขั้นสูงกว่าหญิง ทฤษฎีพัฒนาของลักษณะที่ส่งเสริมจริยธรรมจึงทำนายว่า เพศกับอายุร่วมกัน จะช่วยให้เข้าใจพัฒนาการทางจริยธรรมได้ดียิ่งขึ้น

ฐานะทางเศรษฐกิจ เคย์ (Kay, 1975 อ้างใน ดวงเดือน และเพ็ญแข, 2520) เห็นว่าฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัวจะช่วยเพิ่มหรือลดความเร็วในการพัฒนาจริยธรรมของครอบครัว มีผลต่อการปลูกฝังและพัฒนาจริยธรรมเบื้องต้นของเด็ก เกี่ยวกับการยอมรับตนเองและการมีเอกลักษณ์

ระดับสติปัญญา เคย์ (Kay, 1975 อ้างใน ดวงเดือน และเพ็ญแข, 2520) ศึกษาพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถในการใช้ภาษา ซึ่งแสดงระดับสติปัญญาของเด็ก เกี่ยวข้องกับจริยธรรมของบุคคล

โคลเบอร์ก ได้ศึกษาพบความสัมพันธ์ระหว่างจริยธรรม กับระดับสติปัญญาและลักษณะมุงอนาคต และการควบคุมตนเอง (Kohlberg, 1964 อ้างใน ดวงเดือน และเพ็ญแข, 2520)

เครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลพัฒนาการด้านจริยธรรม เป็นข้อคำถามที่แทรกอยู่ในเครื่องมือวัดพัฒนาการด้านอารมณ์ จิตใจ สังคม และจริยธรรม ในแต่ละกลุ่มอายุ โดยเริ่มตั้งแต่เด็กอายุ 3 ปีขึ้นไป ได้แก่ MITSEA-PLUS ในกลุ่มอายุ 3-<6 ปี และ EMSA ในกลุ่มอายุ 6-<10 ปี ทำเป็นบัตรคำถามเกี่ยวกับพฤติกรรมของเด็ก แล้วให้มารดาหรือผู้เลี้ยงดูหลักเลือกและระบุความถี่ของพฤติกรรมที่พบในระยะ 1 เดือนที่ผ่านมาของเด็ก ส่วนกลุ่มอายุ 10-<13 ปี กลุ่มอายุ 13-<16 ปี และอายุ 16-18 ปี ใช้แบบวัดทักษะชีวิต โดยให้เด็กประเมินตนเอง (ดูรายละเอียดเพิ่มเติมในบทที่ 1, 2, 3)

การวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูล ใช้ค่าเฉลี่ยซึ่งเป็นสถิติเชิงพรรณนาในการอธิบาย โดยค่าเฉลี่ยจะมีค่าระหว่าง 0-2 คะแนน และใช้สถิติเชิงวิเคราะห์ ในการทดสอบความแตกต่างของพัฒนาการทางจริยธรรมในแต่ละกลุ่มอายุ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาพัฒนาการด้านจริยธรรม คือ เด็กและเยาวชน อายุ 3-18 ปี จำนวน 6,874 ราย

พัฒนาการด้านจริยธรรม ในการวิเคราะห์ครั้งนี้ ประกอบด้วย

คุณธรรมด้านความประหยัด และอดออม การประหยัด เป็นการใช้จ่ายของให้เกิดประโยชน์สูงสุด รู้จักระมัดระวังใช้ รู้จักยับยั้งความต้องการ มี 3 พฤติกรรม คือ

1. ช่วยปิดน้ำปิดไฟเมื่อเปิดทิ้งไว้
2. รู้คุณค่าใช้จ่ายเท่าที่จำเป็น รู้จักเก็บออมเงิน
3. รู้เก็บรักษาไว้ให้ปลอดภัย ถนอมของใช้ บุรณะของเก่าให้กลับมาใช้ประโยชน์ได้ ไม่ทิ้งๆ ขว้างๆ

คุณธรรมด้านความซื่อสัตย์ มีความซื่อสัตย์ต่อตนเอง ต่อสังคมและละอายเกรงกลัวต่อบาป มี 5 พฤติกรรม คือ

1. ไม่ถือเอาของผู้อื่นเป็นของตน : แอบหยิบเงินของพ่อแม่หรือผู้อื่น
2. ไม่ถือเอาของผู้อื่นเป็นของตน : แอบหยิบของในร้านค้า
3. ไม่ร่วมมือในการทำสิ่งที่ผิดต่อกฎหมาย หรือข้อบังคับของสังคม : เล่นซุกซนเมื่อมีโอกาส
4. ไม่ร่วมมือในการทำสิ่งที่ผิดต่อกฎหมายหรือข้อบังคับของสังคม : ลอกข้อสอบเมื่อมีโอกาส เสนพยาเสพติด
5. ไม่ชักชวนผู้อื่นไปทางไม่ดี : เล่นกับเด็กเถรหรือเด็กมีปัญหา และเพื่อนชวนไปตีกับคนอื่น

ผลการศึกษา

พัฒนาการด้านจริยธรรมของเด็ก

ค่าเฉลี่ยพัฒนาการทางจริยธรรมด้านการประหยัดและอดออมของกลุ่มตัวอย่าง ในแต่ละกลุ่มอายุ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ตารางที่ 4.2) พัฒนาการด้านจริยธรรมด้านการประหยัด อดออม เชิงบวกในเรื่องการช่วยปิดน้ำปิดไฟเมื่อเปิดทิ้งไว้ และการเก็บออมเงิน มีคะแนนเฉลี่ยสูงเมื่ออายุ 6-10 ปี หลังจากนั้นก็มีพฤติกรรมลดลงเมื่ออายุมากขึ้น ส่วนพฤติกรรมด้านลบ คือ ใช้ของทิ้งๆ ขว้างๆ กระทำสูงสุดเมื่ออายุ 6-10 ปี เช่นกัน และจะกระทำลดลงเมื่ออายุมากขึ้น

พัฒนาการด้านจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ และละอายเกรงกลัวต่อบาป ซึ่งมีข้อมูลในเด็กอายุ 6 ปีขึ้นไป ทั้งหมดเป็นพฤติกรรมเชิงลบ พบว่ามี 3 พฤติกรรมที่กระทำลดลงเมื่ออายุมากขึ้น คือ เล่นขี้โกงเมื่อมีโอกาส เล่นกับเด็กเถรหรือเด็กมีปัญหา และลอกข้อสอบเมื่อมีโอกาส แต่มี 3 พฤติกรรมที่มีแนวโน้มจะกระทำมากขึ้นเมื่ออายุมากขึ้น คือ หยิบของในร้านค้า การยกพวกไปตีกัน และการเสพยาเสพติด มี 4 พฤติกรรม ที่มีความแตกต่างกันระหว่างกลุ่มอายุ คือ ชอบหยิบเงิน เล่นขี้โกง ชอบเล่นกับเด็กเถร และลอกข้อสอบ (ตารางที่ 4.2)

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพัฒนาการทางจริยธรรมของเด็ก

เพศ พัฒนาการทางจริยธรรมด้านการประหยัดและอดออม แปรผันตามเพศของกลุ่มตัวอย่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยเพศหญิงมีการประหยัด อดออมมากกว่าเพศชาย

พัฒนาการทางจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์และละอายต่อบาปแปรผันตามเพศเด็กอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยเพศหญิงมีพฤติกรรมเชิงลบน้อยกว่าเพศชาย และค่าเฉลี่ยในเรื่องการลอกข้อสอบมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ตารางที่ 4.3)

ความเป็นเมืองชนบท พัฒนาการทางจริยธรรมด้านการประหยัดและอดออมของกลุ่มตัวอย่างแปรผันตามสภาพแวดล้อม คือ การอาศัยอยู่ในเขตและนอกเขตเทศบาล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยกลุ่มตัวอย่างในเขตเทศบาลมีการประหยัดช่วยปิดน้ำปิดไฟมากกว่าเด็กนอกเขตเทศบาล แต่เด็กนอกเขตใช้ของทิ้งๆ ขว้างๆ น้อยกว่า และเก็บออมเงินมากกว่าเด็กในเขตเทศบาล ส่วนพัฒนาการทางจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์และละอายต่อบาป ไม่มีความแตกต่างที่เด่นชัด ยกเว้นเรื่องชอบเล่นขี้โกง เมื่อมีโอกาส โดยผู้ที่อาศัยอยู่นอกเขตเทศบาลจะมีพฤติกรรมเชิงลบน้อยกว่าในเขตอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และถ้าพิจารณาแยกตามภาค พัฒนาการทางจริยธรรมด้านการประหยัดและอดออมเกือบทุกเรื่อง มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และด้านความซื่อสัตย์และละอายต่อบาป มีความแตกต่างกันในทุกเรื่อง (ตารางที่ 4.3)

ลักษณะครอบครัว พัฒนาการทางจริยธรรมด้านการประหยัดและอดออม และพัฒนาการทางจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์และละเอียดรอบาป ส่วนใหญ่ไม่มีความแตกต่างกัน ระหว่างลักษณะครอบครัวเดี่ยวและขยาย ยกเว้นเรื่องการแอบหยิบเงินพ่อแม่หรือผู้อื่น เด็กในครอบครัวเดี่ยวมีพฤติกรรมเชิงลบมากกว่าครอบครัวขยายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ตารางที่ 4.3)

ผู้เลี้ยงดู พัฒนาการทางจริยธรรมด้านการประหยัดอดออมของกลุ่มตัวอย่าง ในเรื่องการใช้ของต่างๆ ขว้างๆ และความซื่อสัตย์และละเอียดรอบาป ในเรื่องชอบเล่นกับเด็กเกเร/เด็กมีปัญหา มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ขึ้นกับผู้เลี้ยงดู โดยมีข้อสังเกตว่าเด็กที่มีพี่เป็นผู้เลี้ยงดู ชอบเล่นกับเด็กเกเร/เด็กมีปัญหามากกว่าผู้เลี้ยงดูกลุ่มอื่นๆ และเด็กที่ถูกเลี้ยงโดยคนอื่น มีพฤติกรรมใช้ของต่างๆ ขว้างๆ มากกว่ากลุ่มอื่น (ตารางที่ 4.4)

สถานะเศรษฐกิจและสังคมของบิดามารดา พบว่า พัฒนาการทางจริยธรรมของเด็กบางพฤติกรรมมีความสัมพันธ์กับการศึกษาและอาชีพของพ่อแม่ กล่าวคือ ค่าเฉลี่ยพัฒนาการด้านความซื่อสัตย์และละเอียดรอบาป เกือบทุกพฤติกรรมมีความแตกต่างกันในเด็กมีพ่อแม่มีการศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยเด็กมีพ่อแม่มีการศึกษาระดับอุดมศึกษาจะมีพฤติกรรมเชิงลบน้อยกว่าเด็กกลุ่มอื่น ส่วนพัฒนาการด้านประหยัด อดออม มีความสัมพันธ์กับอาชีพของพ่อแม่ โดยเด็กมีพ่อแม่ไม่มีงานทำจะมีพฤติกรรมเชิงบวกน้อยกว่า และเชิงลบมากกว่าเด็กกลุ่มอื่น (ตารางที่ 4.5) และค่าเฉลี่ยพัฒนาการด้านความซื่อสัตย์ และละเอียดรอบาป เกือบทุกพฤติกรรมมีความแตกต่างกันในเด็กมีแม่มีการศึกษาแตกต่างกัน และเช่นเดียวกันกับการศึกษาของพ่อ เด็กที่มีแม่มีการศึกษาระดับอุดมศึกษาจะมีพฤติกรรมเชิงลบน้อยกว่า ยกเว้นพฤติกรรม เล่นขี้โกงเมื่อมีโอกาส และพัฒนาการด้านการประหยัด อดออม ด้านรู้จักออมเงิน มีความสัมพันธ์กับการศึกษาแม่ โดยเด็กที่มีแม่มีการศึกษาระดับอาชีวศึกษามีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มอื่นๆ สำหรับอาชีพแม่มีความสัมพันธ์กับบางพฤติกรรมของพัฒนาการทั้ง 2 ด้าน โดยสลับเปลี่ยนไปในแต่อาชีพแม่ (ตารางที่ 4.6)

การพัฒนากาทางจริยธรรม ในกลุ่มอายุ 10-18 ปี ที่เน้นเฉพาะการเสพยาเสพติดและยกพวกตีกันพบว่า ทุกกลุ่มอายุ เด็กชายมีพฤติกรรมเชิงลบมากกว่าเด็กหญิงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และมีแนวโน้มว่าพฤติกรรมเชิงลบนี้นี้เพิ่มขึ้นเมื่ออายุมากขึ้น เมื่อเปรียบเทียบเด็กที่อาศัยอยู่ในเขตและนอกเขต พบว่า พฤติกรรมเชิงลบเรื่องเสพยาเสพติดไม่แตกต่างกัน แต่พฤติกรรมการยกพวกตีกัน เด็กในเขตมีพฤติกรรมดังกล่าวมากกว่าเด็กนอกเขตอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในกลุ่มอายุ 13-16 ปี และ 16-18 ปี

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบในแต่ละภาคพบว่า ไม่ว่าเด็กอาศัยอยู่ในภาคใดมีพฤติกรรมเชิงลบเรื่องการเสพยาเสพติดไม่ต่างกันในทุกกลุ่มอายุ ส่วนพฤติกรรมการยกพวกตีกัน พบความ

แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญในกลุ่มอายุ 13-<16 ปี และ 16-18 ปี โดยพบค่าเฉลี่ยสูงสุดในเด็กที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร (ตารางที่ 4.7)

ตารางที่ 4.2 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนพัฒนาการทางจริยธรรม จำแนกตามกลุ่มอายุ

พัฒนาการทางจริยธรรม	กลุ่มอายุ					P-value
	3-<6 ปี	6-<10 ปี	10-<13 ปี	13-<16 ปี	16-18 ปี	
ด้านการประหยัด อดออม						
1. ใช้ของทิ้งๆ ขว้างๆ	0.92 (.70)	1.30 (.70)	1.12 (.70)	1.06 (.70)	1.08 (.70)	<0.001
2. รู้จักเก็บออมเงิน	0.84 (.78)	1.29 (.78)	1.11 (.65)	1.02 (.62)	0.95 (.63)	<0.001
3. ช่วยปิดน้ำ ปิดไฟเมื่อเปิดทิ้งไว้	- (.68)	1.38 (.68)	1.35 (.59)	1.36 (.61)	1.20 (.60)	<0.001
ด้านความซื่อสัตย์และละเอียด รอบคอบ						
1. ชอบหยิบเงินพ่อแม่หรือผู้อื่น	- (.44)	1.84 (.44)	1.29 (.74)	1.36 (.70)	1.35 (.68)	<0.001
2. เล่นซี้โกงเมื่อมีโอกาส	- (.66)	1.45 (.66)	1.65 (.70)	1.10 (.71)	1.08 (.68)	<0.001
3. ชอบเล่นกับเด็กเกรหรือเด็กมี ปัญหา	- (.56)	1.71 (.56)	1.27 (.66)	1.23 (.68)	1.17 (.65)	<0.001
4. หยิบของในร้านค้า	- (.66)	- (.66)	1.51 (.66)	1.55 (.61)	1.56 (.61)	NS
5. ลอกข้อสอบถ้าจำเป็น	- (.78)	- (.78)	1.15 (.78)	0.89 (.78)	0.75 (.76)	<0.001
6. เพื่อนชวนไปตีกับคนอื่น	- (.74)	- (.74)	0.62 (.74)	0.86 (.70)	0.96 (.68)	NS
7. เสพยาเสพติด	- (.64)	- (.64)	0.33 (.64)	0.35 (.65)	0.45 (.73)	NS
รวม	0.88 (.46)	1.70 (.64)	1.70 (.64)	1.24 (.40)	1.20 (.40)	

สถิติ : Anova

ตารางที่ 4.7 แสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรกับพัฒนาการทางจริยธรรมในกลุ่มอายุ 10-18 ปี

เฉพาะการเสพยาเสพติดและยกพวกตีกัน

ตัวแปร	10-<13 ปี		13-<16 ปี		16-18 ปี	
	เสพยา เสพติด	เพื่อนชวนไป ตีกับคนอื่น	เสพยา เสพติด	เพื่อนชวนไป ตีกับคนอื่น	เสพยา เสพติด	เพื่อนชวนไป ตีกับคนอื่น
เพศ^a	<i>P-value</i> <0.001	<i>P-value</i> <0.001	<i>P-value</i> <0.001	<i>P-value</i> <0.001	<i>P-value</i> <0.001	<i>P-value</i> <0.001
ชาย	0.41 (.69)	0.76 (.81)	0.45 (.72)	1.02 (.90)	0.67 (.84)	1.13 (.88)
หญิง	0.26 (.57)	0.48 (.70)	0.27 (.58)	0.72 (.83)	0.27 (.57)	0.80 (.82)
เขตการ ปกครอง^a	NS	NS	NS	<i>P-value</i> =0.001	NS	<i>P-value</i> =0.007
ในเขตเทศบาล	0.31 (.62)	0.61 (.77)	0.34 (.63)	0.93 (.91)	0.46 (.75)	1.00 (.90)
นอกเขตเทศบาล	0.35 (.65)	0.63 (.76)	0.36 (.77)	0.79 (.76)	0.43 (.71)	0.89 (.81)
ภาค^b	NS	NS	NS	<i>P-value</i> <0.001	NS	<i>P-value</i> =0.007
กทม.	0.36 (.64)	0.58 (.73)	0.37 (.63)	1.02 (.96)	0.52 (.78)	1.02 (.89)
กลาง	0.33 (.66)	0.59 (.71)	0.39 (.69)	0.95 (.88)	0.45 (.72)	1.00 (.85)
เหนือ	0.30 (.65)	0.68 (.82)	0.35 (.62)	0.93 (.90)	0.39 (.70)	1.02 (.88)
ตะวันออก- เฉียงเหนือ	0.35 (.64)	0.61 (.82)	0.28 (.57)	0.69 (.82)	0.41 (.72)	0.85 (.85)
ใต้	0.33 (.61)	0.61 (.75)	0.38 (.73)	0.75 (.81)	0.47 (.75)	0.85 (.84)
รวม	0.33 (0.64)	0.62 (0.77)	0.35 (0.65)	0.86 (0.88)	0.45 (0.73)	0.95 (0.89)

^aสถิติ : t- test , ^bสถิติ = Anova

อภิปรายผล

พัฒนาการทางจริยธรรมด้านการประหยัดและอดออม พัฒนาการทางจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์และละอายเกรงกลัวต่อบาปของกลุ่มตัวอย่าง มีความสัมพันธ์กับตัวแปรด้านอายุ เพศ ลักษณะครอบครัว สภาพแวดล้อมที่เป็นเมืองและชนบท ผู้เลี้ยงดูหลัก และสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของพ่อแม่ โดยเมื่ออายุมากขึ้นจะมีแนวโน้มพัฒนาดีขึ้น สอดคล้องกับทฤษฎีของ Kohlberg และการศึกษาของพาซิโก (1973 อ้างใน ดวงเดือน และเพ็ญแข, 2520) ในเด็ก 10-18 ปี ชาวเปอร์โตริโก พบว่า อายุมีความสัมพันธ์กับพัฒนาการทางจริยธรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในเชิงบวก แต่บางพฤติกรรมเชิงลบเรื่องเพื่อนชวนไปติดกับคนอื่น และการใช้ยาเสพติดมีการกระทำมากขึ้น เนื่องจากเพื่อนมีอิทธิพลต่อความคิดและการกระทำของวัยรุ่นมาก การสร้างทักษะชีวิตให้วัยรุ่นมีความสามารถเชิงจิตสังคมเป็นสิ่งจำเป็น เพื่อให้วัยรุ่นจัดการกับสิ่งเร้าต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม

ในการศึกษานี้พบว่า เด็กหญิงทุกกลุ่มอายุมีพัฒนาการด้านจริยธรรมดีกว่าเด็กชาย อาจเป็นเพราะในวัฒนธรรมไทยจะเข้มงวดกวดขันเด็กหญิงมากกว่า และการศึกษาของไรท์ (1971 อ้างใน ดวงเดือน และเพ็ญแข, 2520) ศึกษาเปรียบเทียบจริยธรรมด้านต่างๆ ของวัยรุ่นชายกับหญิงพบว่าทุกด้านหญิงดีกว่าชาย ยกเว้นพฤติกรรมการคดโกง ชายดีกว่าหญิง

พบว่าพัฒนาการทางจริยธรรม มีความสัมพันธ์กับสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม โดยกลุ่มที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจปานกลางและปานกลางค่อนข้างสูงมีพัฒนาการทางจริยธรรมสูงกว่ากลุ่มที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจระดับต่ำ สอดคล้องกับแนวคิดของ Kay (1975) (อ้างใน ดวงเดือน และเพ็ญแข, 2520) อาจเนื่องจากครอบครัวที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจระดับต่ำ ต้องชวนขายหารายได้จนไม่มีเวลาที่จะคอยอบรมสั่งสอนเด็ก

ตารางที่ 4.3 แสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรกับพัฒนาการจริยธรรมด้านการประหยััด ความซื่อสัตย์และละอายต่อบาปของกลุ่มตัวอย่าง

พัฒนาการทางจริยธรรม	ตัวแปร										
	เพศ ^a		ครอบครัว ^a		ภาค ^b				พื้นที่ ^a		
	ชาย	หญิง	เดี่ยว	ขยาย	กทม	กลาง	เหนือ	อีสาน	ใต้	ในเขต	นอกเขต
ด้านการประหยัด อุดม											
1. ช่วยปัดน้ำ ปิดไฟเมื่อเปิดทิ้งไว้	1.27** (.63)	1.36** (.61)	1.33 (.62)	1.32 (.63)	1.31 (.63)	1.33 (.61)	1.32 (.64)	1.33 (.64)	1.31 (6.1)	1.34** (.62)	1.30** (.63)
	1.04** (.69)	1.14** (.67)	1.09 (.68)	1.10 (.69)	1.06** (.69)	1.14** (.67)	1.12** (.68)	1.04** (.68)	1.10** (.69)	1.09 (.69)	1.10 (.68)
2. รู้จักเก็บออมเงิน	0.92** (.69)	0.81** (.71)	0.86 (.70)	0.86 (.71)	0.95** (.70)	0.90** (.71)	0.81** (.71)	0.85** (.71)	0.81** (.68)	0.89** (.71)	0.83** (.70)
3. ใช้ของทั้งๆ ขว้างๆ											
ความซื่อสัตย์และละอายต่อบาป											
1. แอบหยิบเงินพ่อแม่หรือผู้อื่น	0.62** (.72)	0.46** (.64)	0.58* (.69)	0.51* (.69)	0.57** (.71)	0.52** (.68)	0.50** (.66)	0.59** (.71)	0.52** (.68)	0.55 (.70)	0.52 (.68)
	0.92** (.71)	0.71** (.68)	0.81 (.70)	0.80 (.71)	0.90** (.73)	0.82** (.70)	0.82** (.69)	0.77** (.70)	0.76** (.68)	0.85** (.71)	0.77** (.69)
2. เล่นซุกซนเมื่อมีโอกาส	1.18** (.78)	0.97** (.79)	1.08 (.78)	1.04 (.80)	1.09** (.79)	1.09** (.79)	1.02** (.78)	1.14** (.78)	1.00** (.79)	1.06 (.80)	1.07 (.78)
	0.79** (.69)	0.59** (.64)	0.67 (.67)	0.67 (.68)	0.72** (.69)	0.68** (.67)	0.69** (.67)	0.65** (.68)	0.60** (.65)	0.68 (.68)	0.66 (.66)
3. ลอกข้อสอบเมื่อมีโอกาส	0.58** (.67)	0.35** (.56)	0.45 (.62)	0.48 (.64)	0.54** (.66)	0.51** (.63)	0.45** (.62)	0.39** (.58)	0.43** (.62)	0.47 (.63)	0.45 (.61)
	0.91 (.33)	0.80 (.30)	0.86 (.32)	0.85 (.32)	0.89 (.32)	0.88 (.31)	0.84 (.32)	0.85 (.32)	0.82 (.32)	0.87 (.32)	0.84 (.32)
4. ขอบเล่นกับเด็กเกเร/เด็กมีปัญหา											
5. หยิบของในร้านค้า	0.91 (.33)	0.80 (.30)	0.86 (.32)	0.85 (.32)	0.89 (.32)	0.88 (.31)	0.84 (.32)	0.85 (.32)	0.82 (.32)	0.87 (.32)	0.84 (.32)
รวม											

^๑สถิติ : t-test , ^๒สถิติ = Anova * p-value<0.05, ** p-value<0.01

ตารางที่ 4.4 แสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรกับพัฒนาการจริยธรรมด้านการประหยััด ความซื่อสัตย์และละอายต่อบาปของกลุ่มตัวอย่าง

พัฒนาการทางจริยธรรม	ตัวแปร									
	ผู้เลี้ยงดู									
	พ่อ	แม่	ปู่/ย่า/ตา/ยาย	ลุง/ป้า/น้า/อา	พี่	ผู้อุปการะอื่น ๆ	คนรับจ้างเลี้ยงเด็ก	ทั้งพ่อและแม่	อื่นๆ	
ด้านการประหยัด อดออม										
1. ช่วยปิดน้ำ ปิดไฟเมื่อเปิดทิ้งไว้	1.34 (.60)	1.31 (.62)	1.35 (.65)	1.28 (.60)	1.34 (0.57)	1.25 (0.71)	1.64 (0.67)	1.40 (0.56)	1.44 (0.53)	
2. รู้จักเก็บออมเงิน	1.09 (.69)	1.10 (.68)	1.08 (.71)	1.05 (0.67)	1.00 (.69)	1.38 (0.74)	1.27 (.65)	0.97 (.63)	1.11 (.78)	
3. ใช้ของทิ้งๆ ขว้างๆ*	0.86* (.70)	0.86* (.70)	0.86* (.73)	0.89* (.73)	0.98* (.73)	0.75* (.89)	0.64* (.67)	1.00* (.72)	1.56* (.73)	
ความซื่อสัตย์และละอายต่อบาป										
1. แอบหยิบเงินพ่อแม่หรือผู้อื่น	0.60 (.69)	0.54 (.69)	0.48 (.68)	0.60 (.73)	0.60 (.72)	0.63 (.52)	0.27 (.65)	0.58 (.67)	0.44 (.88)	
2. เล่นซุกสิ่งมีค่า	0.87 (.71)	0.80 (.70)	0.79 (.73)	0.87 (.69)	0.88 (.70)	0.50 (.76)	0.82 (.75)	0.84 (.71)	1.11 (.60)	
3. ลอกข้อสอบเมื่อมีโอกาส	1.06 (.77)	1.06 (.79)	1.08 (.80)	1.09 (.80)	1.25 (.80)	0.57 (.53)	0.50 (.55)	1.15 (.70)	1.00 (.89)	
4. ขอบเล่นกับเด็กเกเร/เด็กมีปัญหา*	0.70* (.68)	0.65* (.66)	0.70* (.70)	0.75* (.74)	0.84* (.76)	0.63* (.92)	0.40* (.70)	0.74* (.65)	0.78* (.44)	
5. หยิบของในร้านค้า	0.45 (.62)	0.45 (.62)	0.50 (.65)	0.51 (.60)	0.63 (.69)	0.29 (.49)	0.33 (.52)	0.46 (.60)	0.50 (.55)	
รวม	0.87 (.32)	0.85 (.32)	0.86 (.32)	0.88 (.33)	0.94 (.37)	0.74 (.33)	0.81 (.21)	0.90 (.28)	1.01 (.33)	

สถิติ : Anova *p-value<0.05

ตารางที่ 4.5 แสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรกับพัฒนาการทางจริยธรรมด้านการประหยัต์ ความสำเร็จและloyaltyของกลุ่มตัวอย่าง

พัฒนาการทางจริยธรรม	ตัวแปร									
	การศึกษาพอ					อาชีพพอ				
	ประภมฯ	มัธยมฯ	อาชีพฯ	อุดมฯ	อื่นๆ	วิชาชีพ	ธุรกิจ/ค้าขาย	แรงงาน	ไม่มีงาน	
ด้านการประหยัต์ อดออม										
1. ช่วยบิดน้า ปิดไฟเมื่อเปิดไว้	1.31 (.63)	1.34 (.61)	1.36 (.61)	1.37 (.61)	1.31 (.61)	1.36* (.60)	1.35* (.61)	1.30* (.64)	1.29* (.57)	
2. รู้จักเก็บออมเงิน	1.08 (.68)	1.12 (.67)	1.15 (.70)	1.11 (.70)	1.05 (.66)	1.13 (.68)	1.13 (.69)	1.08 (.68)	1.07 (.67)	
3. ใช้ของทั้งๆ ข้างๆ	0.86 (.71)	0.84 (.69)	0.90 (.74)	0.84 (.70)	0.84 (.70)	0.83** (.69)	0.90** (.70)	0.84** (.70)	0.99** (.73)	
ความซื่อสัตย์และloyaltyต่ออาชีพ										
1. แอบหยิบเงินพอแม่หรือผู้อื่น	0.55* (.69)	0.52* (.68)	0.50* (.70)	0.45* (.65)	0.57* (.69)	0.54 (.68)	0.52 (.68)	0.54 (.69)	0.57 (.70)	
2. เล่นซิ่งเมื่อกำลังมีโอกาศ	0.80** (.69)	0.77** (.70)	0.86** (.73)	0.78** (.69)	0.91** (.72)	0.82 (.68)	0.83 (.71)	0.79 (.70)	0.84 (.68)	
3. ลอกข้อสอบเมื่อมีโอกาศ	1.08 (.78)	1.04 (.80)	1.01 (.82)	1.03 (.80)	1.09 (.78)	1.07 (.81)	1.03 (.79)	1.07 (.78)	1.07 (.80)	
4. ชอบเล่นกับเด็กเกเร/เด็กมีปัญหา	0.69** (.67)	0.61** (.66)	0.62** (.70)	0.56** (.63)	0.76** (.71)	0.68 (.66)	0.65 (.68)	0.66 (.67)	0.71 (.66)	
5. หยิบของในร้านค้า	0.47* (.63)	0.41* (.61)	0.44* (.63)	0.38* (.54)	0.49* (.63)	0.42 (.59)	0.42 (.60)	0.47 (.63)	0.49 (.60)	
รวม	0.86 (.32)	0.83 (.32)	0.86 (.32)	0.82 (.30)	0.88 (.33)	0.86 (.31)	0.86 (.31)	0.84 (.31)	0.89 (.30)	

สถิติ ; Anova; * p-value<0.05, ** p-value<0.01

ตารางที่ 4.6 แสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรกับพัฒนาการทางจริยธรรมด้านการประหยัด ความซื่อสัตย์และละอายต่อบาปของกลุ่มตัวอย่าง

พัฒนาการทางจริยธรรม	ตัวแปร							
	การศึกษาแม่				อาชีพแม่			
	ประถมฯ	มัธยมฯ	อาชีวฯ	อุดมฯ	อื่นๆ	วิชาชีพ	ธุรกิจ/ค้าขาย	ไม่มีงาน
ด้านการประหยัด อดออม								
1. ช่วยบิด้าน้า ปิดไฟเมื่อเปิดได้ไว้	1.31 (.63)	1.34 (.62)	1.39 (.60)	1.30 (.60)	1.29 (.63)	1.31* (.57)	1.36* (.65)	1.31* (.63)
2. รู้จักเก็บออมเงิน	1.08** (.68)	1.15** (.69)	1.16** (.69)	1.13** (.69)	1.02** (.68)	1.14 (.69)	1.12 (.68)	1.08 (.67)
3. ใช้ของทั้งๆ ข้างวาง	0.85 (.70)	0.87 (.70)	0.86 (.69)	0.86 (.71)	0.94 (.73)	0.86** (.71)	0.91** (.71)	0.82** (.70)
ความซื่อสัตย์และละอายต่อบาป								
1. แอบหยิบเงินพ่อแม่หรือผู้อื่น	0.56** (.69)	0.46** (.66)	0.47** (.66)	0.45** (.67)	0.60** (.71)	0.49 (.67)	0.57 (.71)	0.53 (.68)
2. เล่นซุกสิ่งของผู้อื่น	0.80* (.70)	0.78* (.68)	0.78* (.71)	0.81* (.71)	0.91* (.70)	0.81** (.69)	0.85** (.71)	0.77** (.69)
3. ลอกข้อสอบเมื่อมีโอกาส	1.08 (.78)	1.00 (.81)	1.03 (.80)	1.05 (.83)	1.13 (.77)	1.02 (.83)	1.08 (.80)	1.07 (.79)
4. ขอบเล่นกับเด็กเกรง/เด็กมีปัญหา	0.68** (.67)	0.60** (.66)	0.58** (.67)	0.54** (.64)	0.76** (.70)	0.55 (.60)	0.69 (.69)	0.66 (.67)
5. หยิบของในร้านค้า	0.46** (.63)	0.44** (.61)	0.44** (.63)	0.34** (.52)	0.54** (.65)	0.33* (.55)	0.49* (.63)	0.45* (.62)
รวม	0.85 (.32)	0.84 (.31)	0.84 (.30)	0.82 (.30)	0.90 (.34)	0.82 (.29)	0.88 (.32)	0.85 (.31)

สถิติ ; Anova * p-value<0.05, ** p-value<0.01

บทที่ 5

การเปลี่ยนแปลงพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ และสังคมของเด็กอายุ 1 ถึง 18 ปี

การเปลี่ยนแปลงพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ และสังคมของเด็กอายุ 1 ถึง <10 ปี

ไดวีเคราะห์เปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงค่าเฉลี่ยพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ และสังคม เด็กอายุ 1 ถึง <10 ปี ตามกลุ่มอายุในพฤติกรรมที่ถามต่อเนื่องในทุกกลุ่มอายุ ในกลุ่มนี้มีจำนวน 18 พฤติกรรม คือ

ความมีวินัย

1. ทำตามกฎกติกา หรือข้อตกลง
2. เก็บของเข้าที่หลังเล่นเสร็จ

ความมีสมาธิ

3. มีสมาธิ ทำอะไรได้นาน (ไม่รวมดูโทรทัศน์)
4. ตั้งใจฟังเวลาสอนสิ่งใหม่ให้

แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์

5. พยายามทำงานที่ยากจนสำเร็จ
6. อยากรู้ อยากเห็นสิ่งใหม่
7. ชอบกิจกรรมที่ท้าทายความสามารถ (เช่น เล่นของเล่นที่ยากเกินวัย)
8. ชอบทำอะไรด้วยตัวเอง

ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น

9. กังวลหรือสงสารเวลาที่เห็นคนอื่นเจ็บปวด
10. ชอบช่วยเหลือหรือเข้าไปปลอบใจคนที่มีความทุกข์ (เช่น เอาของเล่นไปให้)
11. บอกความรู้สึกของคนอื่นได้
12. เวลาคุณอารมณ์ไม่ดี พยายามทำให้คุณรู้สึกดีขึ้น
13. ชอบทำท่าทางตลก หรือให้ของที่ทำให้คุณยิ้มหรือหัวเราะ

การควบคุมอารมณ์

14. เข้ามาแสดงความรักกับคุณ (กอด หอม ชบตัก ชบอ)

15. หงุดหงิดง่าย

ทักษะทางสังคม ได้แก่

16. เข้ากับเด็กคนอื่นได้ดีเวลาเล่น

17. ผลัดกันเล่น

18. มีเพื่อนชอบเล่นด้วยอย่างน้อย 1 คน

พบว่าทุกพฤติกรรมมีค่าเฉลี่ยแตกต่างกันเมื่อเปรียบเทียบกลุ่มอายุอย่างมีนัยสำคัญ พฤติกรรมที่ค่าเฉลี่ยมีแนวโน้มลดลงเมื่ออายุมากขึ้น 6 พฤติกรรม ได้แก่ ทำตามกติกา มีสมาธิ อยากรู้อยากเห็น ทำท่าทาง/ให้ของ เข้ามากอด และหงุดหงิดง่าย ซึ่งเกี่ยวข้องกับวินัย สมาธิ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ และการควบคุมอารมณ์เป็นส่วนใหญ่ พฤติกรรมที่ค่าเฉลี่ยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเมื่ออายุมากขึ้น 6 พฤติกรรม ได้แก่ พยายามทำงานที่ยาก สงสารคนอื่น ชอบช่วยเหลือ บอกความรู้สึกคนอื่น ทำให้คุณอารมณ์ดี และผลัดกันเล่น ซึ่งเกี่ยวข้องกับความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น และทักษะทางสังคมเป็นส่วนใหญ่ ส่วนพฤติกรรมที่เหลืออีก 6 พฤติกรรม มีค่าเฉลี่ยเปลี่ยนแปลงไม่แน่นอน (ตารางที่ 5.1)

เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ และสังคม เด็กรวมตั้งแต่อายุ 1 ถึง <10 ปี พบพฤติกรรมมีค่าเฉลี่ยแตกต่างกันเมื่อเปรียบเทียบแต่ละภาคอย่างมีนัยสำคัญ ได้แก่ เก็บของเข้าที่ มีสมาธิ ตั้งใจฟังเวลาสอน พยายามทำงาน สงสารคนอื่น ชอบช่วยเหลือ อยากรู้อยากเห็น ชอบกิจกรรมท้าทาย ทำด้วยตัวเอง บอกความรู้สึก ทำให้คุณอารมณ์ดี ทำท่าทาง/ให้ของ ผลัดกันเล่น มีเพื่อนที่เล่นด้วย เข้ามากอด (ตารางที่ 5.1)

เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยแยกแต่ละเพศในแต่ละกลุ่มอายุ พบว่า ในเพศชาย พฤติกรรมที่ค่าเฉลี่ยมีแนวโน้มลดลงเมื่ออายุมากขึ้น มี 6 พฤติกรรม ได้แก่ ทำตามกติกา มีสมาธิ อยากรู้อยากเห็น ทำท่าทาง/ให้ของ เข้ามากอด และหงุดหงิดง่าย เพศหญิงพบเช่นเดียวกัน ยกเว้นพฤติกรรมเรื่องหงุดหงิดง่าย พฤติกรรมที่ค่าเฉลี่ยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเมื่ออายุมากขึ้นมี 6 พฤติกรรม ได้แก่ พยายามทำงานที่ยาก สงสารคนอื่น ชอบช่วยเหลือ บอกความรู้สึก ทำให้คุณอารมณ์ดี และผลัดกันเล่น ส่วนพฤติกรรมที่เหลืออีก 6 พฤติกรรม มีค่าเฉลี่ยเปลี่ยนแปลงไม่แน่นอน เพศหญิงพบเช่นเดียวกัน และเพิ่มพฤติกรรมเรื่องเข้ากับเด็กคนอื่นง่ายและเมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของแต่ละกลุ่มอายุ เฉพาะเด็กเพศหญิงพบว่าทุกพฤติกรรมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ยกเว้นข้อเดียวคือ “ข้อทำท่าทางตลกหรือให้ของที่ทำให้คุณยิ้มหรือหัวเราะ” มีค่าเฉลี่ยแต่ละกลุ่มอายุแตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญ ส่วนเด็กเพศชาย พบว่าพฤติกรรมทุกข้อมีค่าเฉลี่ยในแต่ละกลุ่มอายุแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ (ตารางที่ 5.2)

ส่วนการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยแยกแต่ละเขตการปกครองในแต่ละกลุ่มอายุ พบว่า ทั้งในและนอกเขตเทศบาล พฤติกรรมที่ค่าเฉลี่ยมีแนวโน้มลดลงเมื่ออายุมากขึ้น มี 6 พฤติกรรม เช่นเดียวกับที่กล่าวข้างต้น พฤติกรรมที่ค่าเฉลี่ยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเมื่ออายุมากขึ้นในเขตเทศบาล มี 6 พฤติกรรม เช่นเดียวกับที่กล่าวข้างต้น ส่วนพฤติกรรมที่เหลืออีก 6 พฤติกรรม มีค่าเฉลี่ยเปลี่ยนแปลงไม่แน่นอน เมื่อเปรียบเทียบเฉพาะเด็กที่อาศัยอยู่ในแต่ละเขตเทศบาล พบว่าเด็กที่อาศัยอยู่ในและนอกเขตเทศบาล พฤติกรรมทุกข้อมีคะแนนเฉลี่ย แตกต่างกันในแต่ละกลุ่มอายุ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ตารางที่ 5.3)

ตารางที่ 5.4 แสดงการเปลี่ยนแปลงค่าเฉลี่ยพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจและสังคม ในแต่ละพฤติกรรมแยกกลุ่มอายุในแต่ละภาค พบว่าพฤติกรรมที่ค่าเฉลี่ยมีแนวโน้มลดลงตามอายุมีเพิ่มขึ้นในทุกภาคมี จำนวน 3 พฤติกรรม ได้แก่ ทำตามกติกา เข้ามากอดหรือแสดงความรักกับคุณ และหงุดหงิดง่าย และพฤติกรรมมีค่าเฉลี่ยมีแนวโน้มลดลงตามอายุ ที่พบใน 4 ภาค ยกเว้นภาคเหนือมี 2 พฤติกรรม ได้แก่ อยากรู้อยากเห็นสิ่งใหม่ๆ ชอบทำท่าตลกหรือให้ของ พฤติกรรมมีค่าเฉลี่ยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเมื่อเด็กอายุมากขึ้น ที่พบในทุกภาคมีจำนวน 5 พฤติกรรม ได้แก่ พยายามทำงานที่ยากจนสำเร็จ กังวลหรือสงสารเวลาที่เห็นคนอื่นเจ็บปวด บอกความรู้สึกของคนอื่นได้ พยายามทำให้คุณอารมณ์ดีขึ้น และผลัดกันเล่น ส่วนอีกพฤติกรรมที่มีค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้นตามอายุใน 4 ภาค ยกเว้นกรุงเทพมหานคร ได้แก่ ชอบช่วยเหลือหรือเข้าไปปลอบใจคนที่มีความทุกข์ ส่วนใหญ่ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยแต่ละพฤติกรรม เมื่อเปรียบเทียบแต่ละกลุ่มอายุในภาคต่างๆ จะมีนัยสำคัญทางสถิติ ยกเว้นในกลุ่มที่มีเครื่องหมาย (NS) ไว้

การเปลี่ยนแปลงพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ และสังคมของเด็กอายุ 6 ถึง 18 ปี

พฤติกรรมที่ถามต่อเนื่องในทุกกลุ่มอายุ ในกลุ่มนี้มีจำนวน 6 พฤติกรรม คือ

1. กังวลหรือสงสารเวลาที่เห็นคนอื่นเจ็บปวด
2. ยอมรับว่าคนอื่นทำผิดพลาดได้
3. หงุดหงิดฉุนเฉียวง่าย
4. ชอบช่วยเหลือผู้อื่น
5. ค่อนข้างแยกตัว ชอบเล่นคนเดียว
6. ไม่หือถอยแม้เจองานยาก

จากการวิเคราะห์เปรียบเทียบ พบว่า ตารางที่ 5.5 แสดงค่าเฉลี่ยของแต่ละพฤติกรรมในแต่ละกลุ่มอายุ พบว่าค่าเฉลี่ยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตามอายุ 2 พฤติกรรมคือ ยอมรับว่าคนอื่นทำผิดได้ และค่อนข้างแยกตัวหรือชอบเล่นคนเดียว ค่าเฉลี่ยในแต่ละกลุ่มอายุของทุกกิจกรรมมีความแตก

ต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญ แต่เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย แต่ละกิจกรรมระหว่างภาค พบว่ามีเพียง 2 พฤติกรรม มีความแตกต่างระหว่างภาคอย่างมีนัยสำคัญ คือ หงุดหงิดง่ายและค่อนข้างแยกตัว

จากตารางที่ 5.6 แยกวิเคราะห์แต่ละเพศ พบว่าพฤติกรรมที่ค่าเฉลี่ยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตามอายุ มี 2 พฤติกรรม ได้แก่ ยอมรับว่าคนอื่นทำผิดได้ และค่อนข้างแยกตัวหรือชอบเล่นคนเดียวเช่นกัน ส่วนอีก 2 พฤติกรรม ที่ค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้นเมื่อเด็กอายุ 10-13 ปี ได้แก่ ชอบช่วยเหลือผู้อื่น และไม่ทำถอยแม้เจองานยาก หลังจากนั้นที่ค่าเฉลี่ยลดลงทั้ง 2 เพศ อีก 2 พฤติกรรมมีแบบแผนที่ไม่แน่นอน การเปลี่ยนแปลงค่าเฉลี่ยของทุกพฤติกรรมตามกลุ่มอายุ ในแต่ละเพศ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 5.7 เปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงค่าเฉลี่ยของทุกพฤติกรรม ตามกลุ่มอายุ ในแต่ละเขตการปกครอง พบว่าพฤติกรรมที่ค่าเฉลี่ยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตามอายุ ในทุกเขต มี 2 พฤติกรรม ได้แก่ ยอมรับว่าคนอื่นทำผิดได้ และค่อนข้างแยกตัวหรือชอบเล่นคนเดียว ส่วนพฤติกรรมอื่นมีแบบแผนที่ไม่แน่นอน แต่การเปลี่ยนแปลงค่าเฉลี่ยของทุกพฤติกรรม ตามกลุ่มอายุ ในแต่ละเขตการปกครอง มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และในภาพรวมเด็กในเขตเทศบาลมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าเด็กนอกเขตเทศบาล ในเกือบทุกกิจกรรม

ตารางที่ 5.8 เปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงค่าเฉลี่ยของทุกพฤติกรรม ตามกลุ่มอายุ ในแต่ละภาค พบว่าพฤติกรรมที่ค่าเฉลี่ยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตามอายุ ในทุกภาค มี 2 พฤติกรรม ได้แก่ ยอมรับว่าคนอื่นทำผิดได้ และค่อนข้างแยกตัวหรือชอบเล่นคนเดียว ส่วนพฤติกรรมอื่นมีแบบแผนที่ไม่แน่นอน แต่การเปลี่ยนแปลงค่าเฉลี่ยของทุกพฤติกรรม ตามกลุ่มอายุ ในแต่ละภาค มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 5.2 การเปลี่ยนแปลงค่าเฉลี่ยพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ และสังคม เด็กอายุ 1 ถึง <10 ปี แยกตาม พฤติกรรม และเพศ

พฤติกรรม	ชาย ^a			หญิง ^b			รวมอายุ 1-<10 ปี ^c		P-value
	1-<3 ปี	3-<6 ปี	6-<10 ปี	1-<3 ปี	3-<6 ปี	6-<10 ปี	ชาย	หญิง	
ทำตามกติกา	1.21 0.74	0.99 0.65	0.86 0.65	1.26 0.71	0.86 0.66	0.82 0.87	1.05 0.71	0.97 0.71	<0.001
เก็บของเข้าที่	1.09 0.70	0.90 0.62	1.13 0.62	1.01 0.69	0.85 0.62	0.98 0.66	1.04 0.67	0.95 0.66	<0.001
มีสมาธิ	1.18 0.75	1.0 0.68	0.9 0.73	1.2 0.74	0.97 0.7	0.83 0.7	1.03 0.73	1.0 0.73	NS
ตั้งใจฟังเวลา สอน	0.92 0.68	0.73 0.6	0.92 0.65	0.88 0.66	0.58 0.57	0.84 0.65	0.86 0.65	0.76 0.64	<0.001
พยายาม ทำงาน	0.88 0.71	1.03 0.63	1.13 0.66	0.83 0.7	1.1 0.62	1.2 0.62	1.01 0.68	1.05 0.66	0.037
ส่งสารคนอื่น	1.00 0.74	1.29 0.64	1.38 0.66	1.06 0.78	1.43 0.62	1.55 0.59	1.22 0.7	1.36 0.7	<0.001
ขอช่วยเหลือ	1.04 0.75	1.07 0.69	1.24 0.63	1.1 0.75	1.23 0.64	1.4 0.62	1.11 0.7	1.25 0.68	<0.001
อยากรู้อยาก เห็น	1.65 0.58	1.56 0.59	1.41 0.64	1.63 0.61	1.6 0.56	1.44 0.62	1.54 0.61	1.55 0.6	NS
ขอสิ่งทำ หาย	1.07 0.78	0.93 0.74	1.04 0.76	0.99 0.75	0.8 0.71	0.93 0.75	1.02 0.76	0.91 0.74	<0.001
ทำด้วยตัวเอง	1.42 0.62	1.34 0.63	1.41 0.65	1.44 0.63	1.37 0.6	1.46 0.61	1.39 0.63	1.42 0.61	NS
บอก ความรู้สึก	0.70 0.77	1.23 0.69	1.45 0.66	0.74 0.77	1.31 0.69	1.56 0.62	1.11 0.78	1.22 0.77	<0.001
ทำให้คุณ อารมณ์ดี	1.21 0.71	1.27 0.65	1.38 0.67	1.26 0.72	1.35 0.66	1.48 0.63	1.28 0.62	1.37 0.67	<0.001
ทำท่าทาง ให้ ของ	1.52 0.61	1.51 0.6	1.36 0.62	1.53 0.6	1.5 0.59	1.47 0.59	1.57 0.62	1.5 0.6	NS
เข้ากับเด็กคน อื่น	1.66 0.56	1.6 0.55	1.72 0.49	1.64 0.58	1.66 0.52	1.77 0.45	1.66 0.53	1.7 0.52	0.020
ผลัดกันเล่น	1.22 0.67	1.27 0.63	1.51 0.57	1.19 0.66	1.34 0.6	1.56 0.53	1.33 0.64	1.37 0.61	0.014

พฤติกรรม	ชาย ^a			หญิง ^b			รวมอายุ 1-<10 ปี ^c		P-value
	1-<3 ปี	3-<6 ปี	6-<10 ปี	1-<3 ปี	3-<6 ปี	6-<10 ปี	ชาย	หญิง	
มีเพื่อนที่เล่นด้วย	1.67 0.62	1.62 0.62	1.78 0.46	1.7 0.59	1.62 0.61	1.81 0.43	1.69 0.58	1.71 0.55	NS
เข้ามากอด	1.80 0.44	1.7 0.5	1.57 0.64	1.82 0.41	1.7 0.51	1.68 0.56	1.69 0.54	1.73 0.5	0.010
หงุดหงิดง่าย	1.21 0.75	1.17 0.73	1.01 0.72	1.19 0.73	1.19 0.71	1.0 0.73	1.13 0.74	1.12 0.73	NS

^aคือ เด็กเพศชาย พบว่าพฤติกรรมทุกข้อมีค่าเฉลี่ยในแต่ละกลุ่มอายุแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ (สถิติ : Anova)

^bคือ เด็กเพศหญิง พบว่าทุกพฤติกรรมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ยกเว้นข้อเดียวคือ “ทำท่าทางตลกหรือให้ของที่ทำให้คุณยิ้มหรือหัวเราะ” ที่ค่าเฉลี่ยแต่ละกลุ่มอายุแตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญ (สถิติ : Anova)

^cสถิติ : t-test, NS : ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 5.3 การเปลี่ยนแปลงค่าเฉลี่ยพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ และสังคม เด็กอายุ 1 ถึง <10 ปี แยกตามพฤติกรรม และเขตการปกครอง

พฤติกรรม	ในเขต ^a			นอกเขต ^a			รวมอายุ 1-<10 ปี ^b		P-value
	1-<3 ปี	3-<6 ปี	6-<10 ปี	1-<3 ปี	3-<6 ปี	6-<10 ปี	ในเขต	นอกเขต	
ทำตามกติกา	1.24 0.74	0.88 0.64	0.86 0.66	1.29 0.71	0.97 0.68	0.81 0.67	0.99 0.7	1.02 0.71	NS
เก็บของเข้าที่	1.04 0.70	0.85 0.61	1.1 0.67	1.07 0.69	0.91 0.63	1.0 0.67	1.0 0.67	0.99 0.67	NS
มีสมาธิ	1.12 0.74	0.93 0.69	0.94 0.71	1.28 0.74	1.04 0.7	0.79 0.71	0.99 0.72	1.03 0.74	NS
ตั้งใจฟังเวลาสอน	0.89 0.66	0.63 0.6	0.91 0.63	0.92 0.68	0.68 0.58	0.84 0.67	0.81 0.64	0.81 0.65	NS
พยายามทำงาน	0.9 0.71	1.09 0.61	1.15 0.61	0.81 0.69	1.03 0.65	1.19 0.65	1.05 0.66	1.02 0.68	NS
สงสารคนอื่น	1.07 0.77	1.39 0.64	1.46 0.63	0.97 0.75	1.33 0.63	1.48 0.63	1.31 0.7	1.26 0.7	0.018
ชอบช่วยเหลือ	1.1 0.75	1.15 0.66	1.32 0.63	1.03 0.75	1.14 0.68	1.33 0.63	1.19 0.69	1.17 0.7	NS
อยากรู้ อยากเห็น	1.67 0.56	1.62 0.55	1.44 0.6	1.6 0.62	1.55 0.6	1.41 0.66	1.58 0.58	1.52 0.63	<0.001

พฤติกรรม	ในเขต ^๑			นอกเขต ^๑			รวมอายุ 1-<10 ปี ^๒		P-value
	1-<3 ปี	3-<6 ปี	6-<10 ปี	1-<3 ปี	3-<6 ปี	6-<10 ปี	ในเขต	นอกเขต	
ชอบสิ่งท้าทาย	1.13 0.76	0.88 0.72	1.02 0.76	0.94 0.76	0.85 0.74	0.95 0.75	1.01 0.75	0.91 0.75	<0.001
ทำด้วยตัวเอง	1.46 0.61	1.37 0.61	1.45 0.61	1.39 0.65	1.34 0.62	1.42 0.64	1.43 0.61	1.38 0.64	0.016
บอกความรู้สึก	0.74 0.77	1.33 0.68	1.54 0.62	0.69 0.77	1.21 0.7	1.48 0.65	1.2 0.77	1.13 0.78	0.001
ทำให้คุณ อารมณ์ดี	1.27 0.72	1.33 0.66	1.44 0.66	1.19 0.71	1.28 0.65	1.43 0.64	1.35 0.68	1.3 0.67	0.028
ทำท่าทาง ให้ ของ	1.57 0.61	1.57 0.56	1.44 0.61	1.48 0.6	1.44 0.63	1.4 0.6	1.52 0.6	1.44 0.61	<0.001
เข้ากับเด็กคนอื่น	1.66 0.55	1.63 0.52	1.72 0.48	1.64 0.58	1.63 0.55	1.78 0.45	1.67 0.52	1.68 0.53	NS
ผลัดกันเล่น	1.2 0.66	1.31 0.59	1.52 0.54	1.21 0.68	1.3 0.63	1.55 0.56	1.34 0.61	1.36 0.64	NS
มีเพื่อนที่เล่น ด้วย	1.71 0.58	1.6 0.63	1.79 0.43	1.65 0.63	1.65 0.6	1.8 0.46	1.7 0.56	1.7 0.57	NS
เข้ามากอด	1.83 0.41	1.73 0.49	1.64 0.59	1.78 0.45	1.67 0.52	1.61 0.61	1.73 0.51	1.69 0.54	0.003
หงุดหงิดง่าย	1.23 0.74	1.2 0.71	1.02 0.73	1.17 0.73	1.16 0.74	0.99 0.72	1.15 0.73	1.1 0.73	0.032

^๑คือ เมื่อเปรียบเทียบ เฉพาะเด็กที่อาศัยอยู่ในแต่ละเขตเทศบาล พบว่าเด็กที่อาศัยอยู่ในและนอกเขตเทศบาล พฤติกรรมทุกข้อมีคะแนนเฉลี่ย แตกต่างกันในแต่ละกลุ่มอายุ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (สถิติ : Anova)

^๒สถิติ : t-test, NS : ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 5.8 การเปลี่ยนแปลงค่าเฉลี่ยพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ และสังคมเด็กอายุ 6 ถึง 18 ปี
ในแต่ละภาค แยกตามพฤติกรรม และกลุ่มอายุ

พื้นที่/อายุ (ปี)	กังวลหรือ สงสาร	ยอมรับว่าคนอื่น ก็ทำผิดพลาดได้	หงุดหงิด ฉุนเฉียวง่าย	ชอบช่วย เหลือผู้อื่น	ค่อนข้าง แยกตัว	ไม่หือถอย
กรุงเทพฯ						
6-<10	1.44 (.63)	1.29(.62)	2.02(.78)	1.49(.52)	1.62(.64)	1.09(.67)
10-<13	2.21 (.68)	2.10(.57)	1.53(.83)	2.27(.53)	2.3(.61)	1.88(.66)
13-<16	2.12 (.56)	2.24(.64)	1.58(.82)	2.58(.53)	2.5(.54)	1.76(.73)
16-18	2.15 (.69)	2.22(.64)	1.46(.82)	2.4(.52)	2.53(.53)	1.78(.75)
P-value	<0.001	<0.001	<0.001	<0.001	<0.001	<0.001
ภาคกลาง						
6-<10	1.49 (.63)	1.21(.64)	2.05(.71)	1.53(.55)	1.58(.64)	1.16(.66)
10-<13	2.23(.64)	2.06(.58)	1.37(.84)	2.24(.61)	2.27(.64)	1.86(.73)
13-<16	2.09(.53)	2.17(.71)	1.46(.75)	2.57(.53)	2.5(.61)	1.68(.79)
16-18	2.16(.53)	2.26(.51)	1.47(.77)	2.39(.53)	2.52(.53)	1.72(.69)
P-value	<0.001	<0.001	<0.001	<0.001	<0.001	<0.001
ภาคเหนือ						
6-<10	1.42(.64)	1.22(.62)	1.97(.73)	1.52(.55)	1.54(.62)	1.19(.6)
10-<13	2.19(.59)	1.96(.62)	1.32(.82)	2.19(.62)	2.22(.67)	1.79(.71)
13-<16	2.13(.5)	2.32(.65)	1.48(.76)	2.6(.52)	2.5(.6)	1.76(.7)
16-18	2.16(.59)	2.32(.57)	1.39(.79)	2.51(.56)	2.6(.52)	1.72(.74)
P-value	<0.001	<0.001	<0.001	<0.001	<0.001	<0.001
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ						
6-<10	1.47(.64)	1.23(.62)	1.99(.7)	1.42(.56)	1.59(.57)	1.14(.65)
10-<13	2.24(.64)	2.01(.54)	1.33(.87)	2.22(.55)	2.31(.59)	1.87(.69)
13-<16	2.13(.54)	2.31(.69)	1.54(.83)	2.66(.51)	2.52(.62)	1.74(.73)
16-18	2.16(.61)	2.3(.58)	1.56(.78)	2.5(.53)	2.58(.54)	1.66(.69)
P-value	<0.001	<0.001	<0.001	<0.001	<0.001	<0.001
ภาคใต้						
6-<10	1.52(.62)	1.2(.67)	1.99(.72)	1.48(.56)	1.71(.52)	1.23(.63)
10-<13	2.17(.65)	2.03(.63)	1.34(.79)	2.25(.63)	2.3(.64)	1.88(.69)
13-<16	2.19(.61)	2.27(.75)	1.33(.78)	2.63(.55)	2.59(.6)	1.74(.73)
16-18	2.15(.52)	2.32(.56)	1.35(.75)	2.53(.54)	2.59(.55)	1.76(.68)
P-value	<0.001	<0.001	<0.001	<0.001	<0.001	<0.001

สถิติ : Anova

อภิปรายผล

ในกลุ่มเด็กอายุ น้อยกว่า 10 ปี จะมีพฤติกรรมเชิงสังคม พัฒนาก้าวหน้าขึ้นตามวัยรวมทั้งความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น นับเป็นคุณสมบัติที่ดีที่ควรปลูกฝังให้กับเด็ก จัดเป็นความสามารถทางอารมณ์ (Emotional Competence, EC) ที่สำคัญในการทำงานร่วมกับผู้อื่น ด้าน Social-awareness ตามแนวคิดของ Goleman (2003) แต่มีบางพฤติกรรมที่พัฒนาการไม่ก้าวหน้าตามวัย ซึ่งจัดเป็นพฤติกรรมที่สำคัญส่วนหนึ่งของ Self-management ได้แก่ ทำตามกติกา การมีสมาธิ อยากรู้อยากเห็นสิ่งใหม่ๆ เพราะเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่ง ที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในชีวิต เป็นสิ่งที่ต้องแก้ไขปรับปรุง พฤติกรรมเชิงลบ เช่น หงุดหงิดฉุนเฉียวง่าย มีพัฒนาการที่ดีขึ้น เมื่ออายุมากขึ้น นับเป็นสิ่งที่ดีที่ควรปลูกฝังให้เด็กรู้จักควบคุมอารมณ์ และสนองตอบต่ออารมณ์ดังกล่าวอย่างเหมาะสม ปรากฏการณ์ดังกล่าวนี้ ยังคงเป็นอยู่เมื่อวิเคราะห์แยกเด็กแต่ละเพศ หรือเขตการปกครอง

ส่วนการวิเคราะห์ เปรียบเทียบในกลุ่มอายุ 6 ถึง 18 ปี ใน 6 พฤติกรรม จะเห็นว่าพฤติกรรมที่ดีมีพัฒนาการที่ก้าวหน้าขึ้น คือ การยอมรับว่าคนอื่นทำผิดพลาดได้ แสดงถึง ความคิดยอมรับในสิ่งต่างๆ ได้ชัดเจนขึ้น มีความเข้าใจผู้อื่น (Empathy)

และพบว่าเด็กเมื่อโตขึ้น ต้องการความเป็นส่วนตัวมากขึ้น จนบางครั้งแยกตัวเองซึ่งหากมากเกินไปอาจเกิดปัญหาในการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น อย่างไรก็ตามผู้เลี้ยงดูควรให้โอกาสเด็กมีความเป็นส่วนตัวโดยเฉพาะวัยรุ่น ทั้งในด้านเวลาและสถานที่โดยให้การดูแลอยู่ห่างๆ พร้อมเข้าไปช่วยเหลือให้คำปรึกษาเมื่อเด็กต้องการ เป็นปรากฏการณ์ที่พบทั้งเพศหญิงและเพศชาย และทุกเขตการปกครอง แต่มีบางพฤติกรรมที่ควรพัฒนาก้าวหน้าขึ้น แต่กลับลดลงได้แก่ ชอบช่วยเหลือผู้อื่น และไม่ทอดทิ้ง แม้เจองานยาก เป็นสิ่งที่ต้องปรับปรุง เพราะหากปล่อยไป เช่นนี้ จะทำให้เด็กมีความคิดที่จะกระทำเพื่อส่วนรวมน้อย และไม่มีความเพียร ไม่อดทน การปลูกฝังให้เด็กมีพฤติกรรมที่เหมาะสมจึงเป็นสิ่งที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดเป็นค่านิยมที่ดีในการดำเนินชีวิต

ตารางที่ 5.1 การเปลี่ยนแปลงค่าเฉลี่ยพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ และสังคม เด็กอายุ 1 ถึง <10 ปีแยกตามพฤติกรรม อายุ และภาค

พฤติกรรม	กลุ่มอายุ				P-value	ภาค (รวม 3 กลุ่มอายุ)					P-value
	1-<3 ปี	3-<6 ปี	6-<10 ปี	รวม		กทม.	กลาง	เหนือ	ตะวันออก เฉียงเหนือ	ใต้	
ทำตาม กติกา	1.26 0.73	0.92 0.66	0.84 0.66	1.01 0.71	<0.001	0.98 0.72	1.03 0.71	0.98 0.73	1.05 0.62	1.0 0.69	NS
เก็บของเข้า ที่	1.05 0.7	0.88 0.62	1.05 0.67	1.0 0.67	<0.001	1.04 0.69	1.0 0.68	1.0 0.67	1.02 0.63	0.91 0.66	<0.001
มีสมาธิ	1.19 0.75	0.99 0.69	0.87 0.72	1.01 0.73	<0.001	0.99 0.74	1.03 0.75	1.03 0.71	0.9 0.7	0.93 0.74	<0.001
ตั้งใจฟังเวลา สอน	0.9 0.67	0.66 0.59	0.88 0.65	0.81 0.65	<0.001	0.82 0.65	0.84 0.66	0.77 0.66	0.86 0.64	0.76 0.64	0.001
พยายาม ทำงาน	0.85 0.66	1.06 0.63	1.17 0.64	1.03 0.67	<0.001	1.02 0.65	1.04 0.68	1.05 0.68	0.96 0.68	1.09 0.66	0.001
สงสารคนอื่น	1.03 0.76	1.36 0.63	1.47 0.63	1.29 0.7	<0.001	1.31 0.69	1.32 0.71	1.24 0.72	1.22 0.71	1.35 0.68	<0.001
ชอบช่วย เหลือ	1.07 0.75	1.15 0.67	1.32 0.63	1.18 0.69	<0.001	1.19 0.69	1.23 0.7	1.2 0.69	1.12 0.67	1.16 0.71	0.008
อยากรู้ทุกอย่าง เห็น	1.64 0.59	1.52 0.58	1.43 0.63	1.55 0.61	<0.001	1.57 0.59	1.59 0.59	1.5 0.64	1.53 0.6	1.55 0.61	0.009
ชอบกิจกรรม ท้าทาย	1.04 0.76	0.87 0.73	0.99 0.75	0.96 0.75	<0.001	1.01 0.76	1.0 0.77	0.89 0.74	0.95 0.74	0.97 0.75	0.003

พฤติกรรม	กลุ่มอายุ				P-value	ภาค (รวม 3 กลุ่มอายุ)					P-value
	1-3 ปี	3-6 ปี	6-10 ปี	รวม		กทม.	กลาง	เหนือ	ตะวันออก เฉียงเหนือ	ใต้	
ทำด้วยตัว เอง	1.43 0.63	1.35 0.61	1.44 0.63	1.41 0.62	<0.001	1.39 0.61	1.46 0.62	1.39 0.64	1.37 0.61	1.42 0.63	0.016
บอก ความรู้อีก	0.72 0.77	1.27 0.68	1.51 0.64	1.17 0.72	<0.001	1.22 0.78	1.17 0.8	1.12 0.78	1.09 0.78	1.25 0.75	<0.001
ทำให้คุณ อารมณ์ดี	1.23 0.71	1.31 0.65	1.43 0.65	1.32 0.68	<0.001	1.34 0.71	1.37 0.66	1.35 0.7	1.23 0.65	1.33 0.66	<0.001
ทำท่าทาง ให้ขง	1.53 0.61	1.51 0.6	1.42 0.61	1.48 0.61	<0.001	1.55 0.58	1.48 0.61	1.51 0.62	1.39 0.62	1.51 0.58	<0.001
เข้ากับเด็ก คนอื่น	1.65 0.57	1.63 0.54	1.75 0.47	1.68 0.53	<0.001	1.64 0.53	1.66 0.54	1.7 0.54	1.68 0.51	1.69 0.52	NS
ผลัดกันเล่น	1.21 0.67	1.3 0.64	1.53 0.55	1.35 0.63	<0.001	1.31 0.62	1.35 0.64	1.34 0.63	1.31 0.61	1.42 0.62	<0.001
มีเพื่อนที่เล่น ด้วย	1.68 0.61	1.62 0.62	1.79 0.44	1.7 0.56	<0.001	1.66 0.59	1.71 0.57	1.68 0.58	1.69 0.57	1.74 0.52	0.03
เข้ามากอด	1.81 0.43	1.7 0.51	1.63 0.6	1.71 0.52	<0.001	1.75 0.49	1.72 0.51	1.74 0.52	1.62 0.57	1.73 0.5	<0.001
หงุดหงิดง่าย	1.2 0.74	1.18 0.72	1.01 0.73	1.13 0.73	<0.001	1.17 0.76	1.12 0.73	1.09 0.74	1.12 0.71	1.16 0.73	NS

สถิติ : Anova, NS : ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 5.4 การเปลี่ยนแปลงค่าเฉลี่ยพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ และสังคม เด็กอายุ 1 ถึง <10 ปี แยกตามพฤติกรรม กลุ่มอายุ และภาค

พฤติกรรม	กรุงเทพมหานคร			กลาง			เหนือ			ตะวันออกเฉียงเหนือ			ใต้		
	1-<3 ปี	3-<6 ปี	6-<10 ปี	1-<3 ปี	3-<6 ปี	6-<10 ปี	1-<3 ปี	3-<6 ปี	6-<10 ปี	1-<3 ปี	3-<6 ปี	6-<10 ปี	1-<3 ปี	3-<6 ปี	6-<10 ปี
ทำตามกติกา	1.19	0.88	0.88	1.29	0.93	0.87	1.28	0.85	0.81	1.33	1.01	0.81	1.22	0.94	0.84
	0.77	0.66	0.69	0.73	0.68	0.66	0.72	0.69	0.69	0.69	0.64	0.62	0.74	0.62	0.66
เก็บของเข้าที่	1.08	0.89	1.15	1.02	0.89	1.1	1.11	0.88	1.01	1.14	0.94	1.02	0.93	0.79	1.01
	0.70	0.63	0.71	0.7	0.65	0.66	0.7	0.67	0.66	0.71	0.59	0.63	0.66	0.59	0.71
มีสมาธิ	1.07	0.9	1.01	1.2	0.98	0.92	1.24	1.03	0.83	1.29	1.06	0.9	1.13	0.85	0.71
	0.78	0.68	0.75	0.77	0.74	0.73	0.72	0.68	0.69	0.7	0.68	0.7	0.77	0.68	0.71
ตั้งใจฟังเวลา	0.86	0.67	0.92	0.95	0.67	0.9	0.86	0.56	0.9	0.99	0.75	0.86	0.84	0.63	0.82
สอน	0.66	0.58	0.67	0.68	0.61	0.66	0.71	0.58	0.65	0.63	0.58	0.64	0.67	0.58	0.65
พยายามทำงาน	0.93	1.03	1.09	0.83	1.11	1.16	0.83	1.1	1.19	0.79	0.95	1.14	0.91	1.12	1.23
	0.67	0.6	0.67	0.70	0.62	0.66	0.73	0.65	0.6	0.71	0.63	0.65	0.68	0.63	0.63
ส่งสารคนอื่น	1.13	1.35	1.44	1.06	1.40	1.49	0.96	1.32	1.42	0.89	1.33	1.47	1.12	1.42	1.52
	0.74	0.64	0.63	0.77	0.66	0.63	0.79	0.64	0.64	0.72	0.62	0.64	0.75	0.6	0.62
ชอบช่วยเหลือ	1.12	1.11	1.32	1.13	1.22	1.36	1.03	1.2	1.34	0.98	1.1	1.3	1.09	1.09	1.29
	0.76	0.66	0.63	0.74	0.69	0.65	0.76	0.68	0.6	0.73	0.63	0.61	0.76	0.7	0.65
อยากรู้อยากเห็น	1.71	1.6	1.42	1.66	1.62	1.49	1.53	1.56	1.42	1.63	1.58	1.39	1.68	1.57	1.42
	0.54	0.56	0.62	0.55	0.57	0.64	0.66	0.61	0.64	0.6	0.54	0.63	0.59	0.6	0.63
ชอบสิ่งท้าทาย	1.13	0.84	1.07	1.08	0.9	1.03	0.91	0.83	0.92	1.02	0.84	0.99	1.05	0.92	0.94
	0.75	0.72	0.76	0.75	0.77	0.76	0.78	0.73	0.72	0.76	0.69	0.75	0.76	0.73	0.77

พฤติกรรม	กรุงเทพฯ			กลาง			เหนือ			ตะวันออกเฉียงเหนือ			ใต้		
	1-<3 ปี	3-<6 ปี	6-<10 ปี	1-<3 ปี	3-<6 ปี	6-<10 ปี	1-<3 ปี	3-<6 ปี	6-<10 ปี	1-<3 ปี	3-<6 ปี	6-<10 ปี	1-<3 ปี	3-<6 ปี	6-<10 ปี
ทำด้วยตัว เอง	1.44 0.61	1.32 0.64	1.42 0.58	1.47 ^{NS} 0.61	1.4 ^{NS} 0.63	1.5 ^{NS} 0.62	1.38 0.68	1.33 0.62	1.45 0.61	1.39 ^{NS} 0.61	1.34 ^{NS} 0.59	1.38 ^{NS} 0.65	1.47 0.62	1.38 0.61	1.43 0.66
บอก	0.75	1.33	1.58	0.72	1.29	1.49	0.69	1.24	1.44	0.6	1.21	1.45	0.83	1.31	1.6
ความรู้อีก	0.79	0.67	0.62	0.78	0.73	0.67	0.77	0.71	0.64	0.71	0.69	0.66	0.78	0.64	0.59
ทำให้คุณ อารมณ์ดี	1.24 0.76	1.34 0.69	1.45 0.68	1.34 ^{NS} 0.69	1.34 ^{NS} 0.65	1.44 ^{NS} 0.64	1.24 0.75	1.34 0.67	1.47 0.65	1.13 0.69	1.22 0.61	1.35 0.63	1.21 0.68	1.31 0.64	1.46 0.66
ทำท่าทาง ให้ของ	1.59 0.6	1.59 0.55	1.46 0.59	1.54 0.61	1.5 0.6	1.39 0.61	1.58 0.59	1.57 0.62	1.44 0.64	1.39 ^{NS} 0.62	1.4 ^{NS} 0.63	1.37 ^{NS} 0.62	1.54 ^{NS} 0.59	1.54 ^{NS} 0.57	1.45 ^{NS} 0.57
เข้ากับเด็ก คนอื่น	1.63 0.54	1.61 0.54	1.67 0.53	1.63 0.6	1.62 0.53	1.74 0.48	1.63 0.61	1.68 0.54	1.78 0.44	1.68 0.52	1.6 0.55	1.77 0.44	1.68 0.56	1.64 0.53	1.76 0.46
ผลิตภัณฑ์ เล่นด้วยกัน	1.18 0.66	1.27 0.6	1.49 0.55	1.17 0.69	1.32 0.63	1.55 0.52	1.13 0.7	1.32 0.59	1.56 0.53	1.18 0.62	1.23 0.6	1.52 0.56	1.31 0.64	1.37 0.63	1.54 0.58
มีเพื่อนที่ เล่นด้วย	1.69 0.67	1.53 0.7	1.77 0.44	1.68 0.62	1.64 0.61	1.81 0.44	1.65 0.65	1.64 0.58	1.76 0.49	1.69 0.6	1.59 0.63	1.79 0.44	1.7 0.57	1.69 0.56	1.84 0.4
เข้ามากอด	1.86 0.38	1.74 0.46	1.66 0.59	1.82 0.42	1.71 0.51	1.65 0.58	1.82 0.45	1.75 0.47	1.64 0.6	1.7 0.5	1.63 0.56	1.54 0.64	1.86 0.34	1.68 0.5	1.66 0.59
หยุดหงุด หงาย	1.25 0.77	1.23 0.72	1.02 0.78	1.18 0.74	1.14 0.74	1.05 0.71	1.15 0.74	1.14 0.73	0.97 0.73	1.21 0.71	1.15 0.7	0.99 0.7	1.23 0.74	1.25 0.72	0.99 0.72

สถิติ : Anova, ^{NS} คือความแตกต่างค่าเฉลี่ยของแต่ละกลุ่มอายุไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนที่เหลือค่าเฉลี่ยมีความแตกต่างระหว่างกลุ่มอายุ

ตารางที่ 5.5 การเปลี่ยนแปลงค่าเฉลี่ยพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ และสังคม เด็กอายุ 6 ถึง 18 ปี แยกตามพฤติกรรม กลุ่มอายุ และภาค

พฤติกรรม	กลุ่มอายุ					P-value	ภาค (รวมอายุ 6-18 ปี)					P-value
	6-<10 ปี	10-<13 ปี	13-<16 ปี	16-18 ปี	รวม		กทม.	กลาง	เหนือ	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ใต้	
ส่งสารคนอื่น	1.47	2.21	2.14	2.16	1.99	<0.001	1.98	1.99	1.98	2.0	2.01	NS
	0.63	0.64	0.55	0.58	0.67		0.71	0.65	0.66	0.68	0.66	
ยอมรับคนอื่น	1.23	2.03	2.26	2.29	1.95	<0.001	1.96	1.92	1.95	1.96	1.95	NS
	0.64	0.59	0.69	0.57	0.76		0.73	0.74	0.76	0.75	0.79	
หงุดหงิด	2.01	1.37	1.47	1.45	1.57	<0.001	1.65	1.59	1.54	1.61	1.5	<0.001
	0.73	0.83	0.79	0.78	0.82		0.84	0.81	0.82	0.83	0.81	
ชอบช่วยเหลือ	1.49	2.23	2.61	2.47	2.2	<0.001	2.18	2.18	2.21	2.2	2.22	NS
	0.55	0.59	0.53	0.54	0.7		0.67	0.68	0.71	0.72	0.73	
เล่นคนเดียว	1.61	2.28	2.52	2.57	2.24	<0.001	2.24	2.22	2.22	2.25	2.29	0.027
	0.6	0.63	0.6	0.54	0.71		0.69	0.72	0.73	0.7	0.68	
ไม่ทำอะไร	1.17	1.86	1.74	1.73	1.63	<0.001	1.63	1.61	1.62	1.61	1.66	NS
	0.64	0.7	0.74	0.71	0.75		0.77	0.77	0.73	0.74	0.73	

สถิติ : Anova, NS ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 5.6 การเปลี่ยนแปลงค่าเฉลี่ยพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจและสังคม เด็กอายุ 6 ถึง 18 ปี แยกตามพฤติกรรม และเพศ

พฤติกรรม	ชาย				หญิง				รวมอายุ 6-18 ปี ^a		P-value
	6-<10 ปี	10-<13 ปี	13-<16 ปี	16-18 ปี	6-<10 ปี	10-<13 ปี	13-<16 ปี	16-18 ปี	ชาย	หญิง	
สงสารคนอื่น	1.38 0.66	2.15 0.66	2.09 0.56	2.02 0.56	1.55 0.59	2.26 0.61	2.18 0.53	2.27 0.58	1.91 0.69	2.07 0.65	<0.001
ยอมรับคนอื่น	1.21 0.64	1.99 0.62	2.13 0.72	2.22 0.58	1.24 0.63	2.07 0.56	2.37 0.65	2.34 0.56	1.88 0.76	2.01 0.75	<0.001
หงุดหงิด	2.01 0.72	1.4 0.84	1.49 0.76	1.43 0.75	2.0 0.73	1.34 0.83	1.45 0.81	1.46 0.81	1.59 0.81	1.56 0.83	NS
ชอบชมยべลือ	1.43 0.56	2.17 0.59	2.55 0.55	2.36 0.55	1.54 0.53	2.3 0.59	2.66 0.51	2.55 0.53	2.12 0.7	2.27 0.69	<0.001
เล่นคนเดียว	1.59 0.62	2.21 0.64	2.43 0.61	2.46 0.56	1.62 0.58	2.34 0.62	2.6 0.58	2.66 0.5	2.16 0.7	2.31 0.7	<0.001
ไม่หือถอย	1.13 0.66	1.9 0.68	1.83 0.75	1.84 0.72	1.2 0.62	1.82 0.71	1.66 0.72	1.63 0.69	1.68 0.77	1.58 0.72	<0.001

^aสถิติ : t-test, NS : ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 5.7 การเปลี่ยนแปลงค่าเฉลี่ยพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ และสังคม เด็กอายุ 6 ถึง 18 ปี แยกตามพฤติกรรม และเขตการปกครอง

พฤติกรรม	ในเขต				นอกเขต				รวมอายุ 6-18 ปี ^a		P-value
	6-<10 ปี	10-<13 ปี	13-<16 ปี	16-18 ปี	6-<10 ปี	10-<13 ปี	13-<16 ปี	16-18 ปี	ในเขต	นอกเขต	
สงสารคนอื่น	1.46 0.63	2.24 0.65	2.15 0.54	2.19 0.62	1.48 0.63	2.17 0.63	2.12 0.55	2.12 0.54	2.01 0.69	1.98 0.66	0.033
ยอมรับคนอื่น	1.24 0.63	2.08 0.58	2.27 0.66	2.26 0.58	1.21 0.64	1.98 0.6	2.25 0.72	2.31 0.55	1.96 0.75	1.94 0.77	NS
หงุดหงิด	2.02 0.73	1.41 0.85	1.49 0.79	1.44 0.79	1.99 0.72	1.33 0.81	1.45 0.78	1.46 0.77	1.59 0.83	1.55 0.81	NS
ชอบช่วยเหลือ	1.43 0.55	2.28 0.58	2.6 0.52	2.47 0.54	1.5 0.55	2.19 0.61	2.62 0.54	2.46 0.54	2.21 0.7	2.2 0.7	NS
เล่นคนเดียว	1.63 0.59	2.32 0.61	2.5 0.6	2.57 0.53	1.58 0.61	2.23 0.65	2.54 0.6	2.56 0.54	2.26 0.69	2.23 0.72	NS
ไม่ทำอะไร	1.15 0.63	1.89 0.68	1.77 0.74	1.76 0.74	1.19 0.65	1.82 0.71	1.7 0.73	1.69 0.68	1.65 0.76	1.6 0.74	0.010

^aสถิติ : t-test, NS : ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

บทที่ 6

สรุปและข้อเสนอแนะ

ได้ศึกษาพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรม เด็กอายุ 1-18 ปี และความสัมพันธ์กับปัจจัยครอบครัวและการอบรมเลี้ยงดู โดยการสำรวจระดับประเทศ ในระหว่างเดือน ตุลาคม ถึงธันวาคม 2544 วิเคราะห์ข้อมูลโดยการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยและค่าเปอร์เซ็นต์ไทล์ของกลุ่ม ผลการศึกษาพบดังนี้

เด็กอายุ 1-6 ปี พบว่าเด็กปฐมวัยมีพัฒนาการการสร้างสัมพันธ์ใกล้ชิดเร็วกว่าพัฒนาการด้านสมรรถนะทางอารมณ์และสังคม คะแนนเฉลี่ยของพฤติกรรมด้านการสร้างสัมพันธ์ใกล้ชิด มีการเปลี่ยนแปลงน้อยในช่วงอายุ 1-6 ปี แสดงว่า เด็กมีความสามารถสร้างสัมพันธ์ใกล้ชิดสูงตั้งแต่อายุ 12 เดือน ในขณะที่สมรรถนะทางอารมณ์และสังคมมีพัฒนาการเพิ่มขึ้นตามอายุ เมื่อพิจารณา คะแนนเฉลี่ยด้านย่อยของพฤติกรรมด้านสมรรถนะทางอารมณ์และสังคมซึ่งมีทั้งสิ้น 6 ด้าน ทุกด้าน ย่อยมีการพัฒนาเพิ่มขึ้นตามอายุ ยกเว้นด้านการเลียนแบบ/เล่นสมมุติที่มีคะแนนเฉลี่ยลดต่ำลงเมื่อ เด็กอายุเข้าใกล้ 6 ปี เด็กหญิงมีคะแนนเฉลี่ยขององค์ประกอบย่อยส่วนใหญ่สูงกว่าเด็กชายเล็กน้อยแต่ ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เด็กในเขตเมืองมีพัฒนาการสูงกว่าเด็กนอกเขตเทศบาลในเกือบทุกด้าน เมื่อเทียบกับเด็กอเมริกัน องค์ประกอบย่อยของสมรรถนะทางอารมณ์และสังคมที่ดีกว่าเกณฑ์เด็กอเมริกัน คือ ด้านการชอบสังคมกับเพื่อน และด้านความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ส่วนองค์ประกอบย่อยที่ด้อยกว่า เกณฑ์เด็กอเมริกัน คือ ด้านแรงจูงใจใฝ่สำเร็จ และด้านความจดจ่อมีสมาธิ

เด็กอายุ 6-10 ปี พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยคะแนนสูงที่สุดคือ ด้านறிโอตตปปะ รองลงมาคือ ด้านปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ด้านที่มีคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ด้านสมาธิและอดทน และคะแนนเฉลี่ยทุก ด้าน ยกเว้นการพึ่งพาตนเอง มีความแตกต่างระหว่างเพศอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เพศหญิงมี คะแนนสูงกว่าเพศชายในทุกด้าน เมื่อวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยของพัฒนาการแต่ละด้านแยกตามช่วงอายุ พบ ว่าพฤติกรรมด้าน วินัย สมาธิ กตัญญู เมตตา อดทน ซื่อสัตย์ ประหยัด มีพัฒนาการก้าวหน้าตามวัย ส่วนด้าน ควบคุมอารมณ์ สังคม และறிโอตตปปะจะค่อนข้างคงที่ พฤติกรรมด้านการพึ่งพาตนเองไม่มีแบบแผนการเปลี่ยนแปลงที่แน่นอน

เด็กอายุ 10-18 ปี พบว่า พัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรมที่มีคะแนนเฉลี่ยต่ำสุด 2 อันดับแรกทุกกลุ่มอายุ (10-<13, 13-<16, 16-18 ปี) คือความคิดสร้างสรรค์ และการควบคุมอารมณ์ พัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรม ที่มีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นตามอายุ 8 ด้าน ได้แก่ ความตระหนักรู้ในตน ความเห็นใจผู้อื่น การสื่อสาร สัมพันธภาพระหว่างบุคคล ความคิดวิเคราะห์วิจารณ์ การตัดสินใจ การแก้ปัญหา และการควบคุมอารมณ์ พัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรม ที่มีคะแนนเฉลี่ยลดลงตามอายุ 2 ด้าน ได้แก่ ความคิดสร้างสรรค์ และคุณธรรม-จริยธรรม ส่วนความภาคภูมิใจ ความรับผิดชอบต่อสังคม การจัดการกับอารมณ์ การจัดการกับความเครียดมีการเปลี่ยนแปลงไม่แน่นอน เด็กหญิงมีคะแนนสูงกว่าเด็กชายเกือบทุกด้าน ยกเว้นความคิดสร้างสรรค์ และเด็กอาศัยในเขตเทศบาลมีคะแนนสูงกว่าเด็กนอกเขตเทศบาลทุกด้าน

การวิเคราะห์พัฒนาการทางจริยธรรมของเด็กอายุ 3-18 ปี คือ พัฒนาการทางจริยธรรมด้านการประหยัดและอดออม กับพัฒนาการทางจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์และละอายเกรงกลัวต่อบาปที่สามารถเปรียบเทียบจากข้อคำถามเดียวกันได้ในทุกกลุ่มอายุ โดยใช้ข้อมูลจากแบบวัดพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรม ในแต่ละกลุ่มอายุ พบว่า พัฒนาการทางจริยธรรมในการประหยัดอดออมของกลุ่มตัวอย่าง จะต่ำในช่วงอายุ 3-<6 ปี และสูงสุดในช่วงอายุ 6-<10 ปี หลังจากนั้นจะลดลงเมื่ออายุมากขึ้นในเรื่องการเก็บออม ส่วนพัฒนาการทางจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์และละอายเกรงกลัวต่อบาปโดยรวมของกลุ่มตัวอย่างมีแนวโน้มพัฒนาการดีขึ้นตามวัย ยกเว้นเรื่องเพื่อนชวนไปตีกับคนอื่น จะมีพฤติกรรมมากขึ้นเมื่ออายุเพิ่มขึ้น

ได้วิเคราะห์เปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงค่าเฉลี่ยพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจและสังคม เด็กอายุ 1 ถึง <10 ปี ตามกลุ่มอายุในพฤติกรรมที่ถามต่อเนื่องในทุกกลุ่มอายุ 18 พฤติกรรม พบว่าทุกพฤติกรรมมีค่าเฉลี่ยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญเมื่อเปรียบเทียบกลุ่มอายุ พฤติกรรมที่ค่าเฉลี่ยมีแนวโน้มลดลงเมื่ออายุมากขึ้น 6 พฤติกรรม ได้แก่ ทำตามกติกา มีสมาธิ อยากรู้อยากเห็น ทำท่าทาง/ให้ของ เข้ามาถอด และหงุดหงิดง่าย พฤติกรรมที่ค่าเฉลี่ยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเมื่ออายุมากขึ้น 6 พฤติกรรม ได้แก่ พยายามทำงาน สงสารคนอื่น ชอบช่วยเหลือ บอกความรู้สึกคนอื่น ทำให้คุณอารมณ์ดี และผลัดกันเล่น ส่วนพฤติกรรมที่เหลืออีก 6 พฤติกรรมมีค่าเฉลี่ยเปลี่ยนแปลงไม่แน่นอน

ส่วนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ถามต่อเนื่องในทุกกลุ่มอายุ เด็กอายุ 6 ถึง 18 ปี ในกลุ่มนี้มีจำนวน 6 พฤติกรรม พบว่าค่าเฉลี่ยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตามอายุ 2 พฤติกรรมคือ ยอมรับว่าคนอื่นทำผิดได้ และค่อนข้างแยกตัวหรือชอบเล่นคนเดียว ค่าเฉลี่ยในแต่ละกลุ่มอายุของทุกพฤติกรรมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

จะเห็นว่าเด็กไทยมีพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรม ในเรื่องการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นค่อนข้างดีตั้งแต่เล็ก และให้ความสำคัญกับเพื่อนค่อนข้างสูง แต่พัฒนาการความคิดสร้างสรรค์ อยากรู้อยากเห็นสิ่งใหม่ๆ มีแนวโน้มลดลงเมื่ออายุมากขึ้น

ส่วนปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรม เด็กอายุ 1-18 ปี พบว่าการอบรมเลี้ยงดูเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด ซึ่งเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ในทุกกลุ่มอายุ รองลงมาคือการศึกษาแม่ (ตารางที่ 6.1)

ตารางที่ 6.1 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรม เด็กอายุ 1-18 ปี

ปัจจัย	เด็กอายุ 1-<6 ปี	เด็กอายุ 6-<10 ปี	เด็กอายุ 10-18 ปี
การอบรมเลี้ยงดู	X	X	X
การศึกษาแม่	X		X
ประเภทผู้เลี้ยงดู		X	
ภาวะวิกฤตในครอบครัว		X	
สัมพันธภาพในครอบครัว		X	
อาชีพพ่อ			X
สถานภาพสมรส			X

จากผลการศึกษาในแต่ละกลุ่มอายุ จึงเสนอข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย เชิงวิจัย และสำหรับ ครอบครัว เพื่อเป็นการส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรม ดังนี้

เด็กอายุ 1-<6 ปี

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. การให้บริการสุขภาพเด็กปฐมวัยควรรวมการประเมินระดับพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม เพื่อให้คำแนะนำแก่ผู้เลี้ยงดูเด็กในการพัฒนาให้เด็กเติบโตสมวัยด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม
2. การที่พบว่าความสามารถในการเล่นแบบ/เล่นสมมุติลดลงเมื่อเด็กเข้าสู่วัย 6 ปี ซึ่งเป็นวัยที่เด็กส่วนใหญ่เข้าสู่ระบบโรงเรียนอนุบาลหรือศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สะท้อนว่า ศูนย์เลี้ยงดูและโรงเรียนอนุบาลควรได้รับการพัฒนาให้สามารถส่งเสริมเด็กให้มีจินตนาการในการเล่นสมมุติ ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และความกล้าแสดงออก
3. พัฒนาการด้านที่สมควรให้ความสนใจกระตุ้นให้เด็กได้พัฒนามากขึ้น คือ ด้านความจดจ่อมีสมาธิและด้านแรงจูงใจใฝ่สำเร็จ ซึ่งมีความสำคัญต่อสัมฤทธิ์ผลทางการศึกษาและการทำงานให้ประสบความสำเร็จในอนาคต ครอบครัวและโรงเรียนควรฝึกเด็กให้ทำอะไรด้วยตนเอง และสนับสนุนให้เสริมในด้านบวกเมื่อเด็กทำอะไรได้สำเร็จ เพื่อให้เกิดกำลังใจที่จะมุ่งมั่นในสิ่งที่ท้าทาย การจัด

สิ่งแวดล้อมให้เด็กควรจะมีสิ่งเร้ามากเกินไปเพื่อสนับสนุนให้เด็กได้ฝึกฝนสมาธิจดจ่อในการทำกิจกรรมต่างๆ

ข้อเสนอแนะเชิงวิจัย

1. พัฒนาแบบประเมินสมรรถนะทางอารมณ์และสังคมแบบคัดกรองเพื่อใช้ประเมินพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคมของเด็กปฐมวัยในระดับโรงเรียนอนุบาล/ศูนย์เด็กเล็ก/ชุมชนและระดับครอบครัวได้โดยง่าย
2. พัฒนากิจกรรมสำหรับเด็กเล็กเพื่อส่งเสริมให้มีสมาธิจดจ่อโดยใช้ศาสนาและภูมิปัญญาตะวันออกในการสร้างกิจกรรม
3. พัฒนาชุดกิจกรรมและหลักสูตรสำหรับผู้เลี้ยงดูเด็กเล็กในโรงเรียนอนุบาลหรือศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
4. ศึกษาระยะยาวเพื่อติดตามความสัมพันธ์ของระดับพัฒนาการของลักษณะเด่นและลักษณะด้อยด้านอารมณ์ของเด็กไทยต่อการเกิดปัญหาจิตใจและภาวะทางอารมณ์และสังคมในวัยผู้ใหญ่

ข้อเสนอแนะสำหรับครอบครัวและประชาชนทั่วไป

เด็กปฐมวัยต้องได้รับการอบรมเลี้ยงดูอย่างรอบด้าน ไม่ใช่ให้ความสนใจเฉพาะเรื่องอาหารและสุขภาพกาย หรือให้ความสำคัญเฉพาะการเลี้ยงดูให้เด็กเก่งและแข็งแรงเท่านั้น ผู้เลี้ยงดูต้องให้ความสำคัญกับการส่งเสริมให้เด็กมีพัฒนาการด้านอารมณ์และสังคมที่สมวัย เพื่อเป็นรากฐานของการมีชีวิตอย่างมีความสุขในอนาคตการอบรมเลี้ยงดูเด็กต้องให้ความรักโดยการแสดงออกอย่างสม่ำเสมอ พร้อมทั้งตอบสนองต่ออารมณ์ของเด็กในเชิงบวก ส่งเสริมให้เด็กมีวินัยและมีระเบียบ โดยสอดแทรกในชีวิตประจำวันของเด็ก

เด็กอายุ 6-10 ปี

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ส่งเสริมให้ทุกครอบครัวให้การอบรมเลี้ยงดูด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรม และเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เด็กอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เด็กมีพัฒนาการด้านนี้สมวัย หรือมีความฉลาดทางอารมณ์
2. ส่งเสริมพฤติกรรมด้าน สมาธิ อดทน วินัย และการพึ่งตนเอง แก่เด็กวัยนี้ให้มากขึ้น ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่มีผลต่อความสำเร็จในชีวิต

3. ส่งเสริมให้เด็กในเขตเทศบาล ได้รับการอบรมเลี้ยงดูให้มีพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรม ทุกพฤติกรรมสมวัยเช่นเดียวกับเด็กนอกเขตเทศบาล
4. ส่งเสริมให้เด็กเพศชายได้รับการอบรมเลี้ยงดูให้มีพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรม ทุกพฤติกรรมสมวัยเช่นเดียวกับเด็กหญิง
5. นอกจากครอบครัวแล้ว โรงเรียน ชุมชน และสื่อมวลชน ยังเป็นต้นแบบที่สำคัญที่มีผลต่อพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรมของเด็ก จึงต้องมีความรอบคอบในการนำเสนอข้อมูลต่างๆ ต่อสาธารณะ
6. การจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน ควรปลูกฝังพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรม ควบคู่กับพัฒนาการด้านสติปัญญา ในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน

ข้อเสนอแนะเชิงวิจัย

1. พัฒนาเกณฑ์มาตรฐานของแบบวัดพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรมนี้ เพื่อใช้เปรียบเทียบระดับพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรม ของเด็กวัยนี้ในแต่ละพื้นที่ และใช้กำหนดยุทธศาสตร์ในการพัฒนาครอบครัว
2. วิจัยติดตามระยะยาว เพื่อดูผลกระทบของพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรมในวัยเด็ก ต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ผลสัมฤทธิ์ทางการทำงาน ความสำเร็จในชีวิต และ พฤติกรรมการดำรงชีวิต
3. พัฒนารูปแบบการส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรมในครอบครัว โรงเรียน และชุมชน โดยเฉพาะด้านสมาธิ อดทน วินัย และการพึ่งพาตนเอง
4. พัฒนาแบบวัดพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรม ที่สั้น ง่าย และมีความไวเพียงพอ เพื่อให้ผู้รับผิดชอบในระดับชุมชนสามารถนำมาใช้คัดกรองเด็กในเบื้องต้น และส่งเสริมให้ครอบครัวให้การอบรมเลี้ยงดูที่เหมาะสมได้ทันการ

ข้อเสนอแนะสำหรับครอบครัวและประชาชนทั่วไป

พัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรม หรือที่เรียกกันทั่วไปว่าความฉลาดทางอารมณ์ เป็นสิ่งที่เด็กต้องได้รับการพัฒนาควบคู่ไปกับพัฒนาการด้านอื่นๆ และจะต้องเริ่มต้นตั้งแต่ปฐมวัยต่อเนื่องจนเด็กวัยกลางและวัยรุ่น โดยผู้เลี้ยงดูต้องเข้าใจธรรมชาติของเด็ก ตอบสนองและอบรมสั่งสอนให้เหมาะสมกับวัย และที่สำคัญผู้เลี้ยงดูต้องทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีให้เด็กเห็นอย่างสม่ำเสมอ ไม่ละเลยแม้แต่จะเป็นเรื่องเล็กน้อยก็ตาม เพราะเด็กจะซึมซับพฤติกรรมต่างๆ จากสิ่งแวดล้อมที่บ้าน โรงเรียน ชุมชน และสื่อมวลชน ฉะนั้นทุกฝ่ายจะต้องร่วมรับผิดชอบต่อสิ่งที่ปรากฏให้เด็กเห็นและเลียนแบบ

เด็กอายุ 10-18 ปี

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. สนับสนุนการสอนทักษะชีวิตในโรงเรียน โดยเน้นด้านการคิดวิเคราะห์วิจารณ์ การตระหนักรู้ในตน การควบคุมอารมณ์ตนเอง การแก้ปัญหา การจัดการกับอารมณ์ที่เกิดกับวัยรุ่น เช่น ผิดหวังจากการเรียน ความรัก ฯลฯ ทักษะการป้องกันตนเองจากการมีเพศสัมพันธ์ที่ไม่ปลอดภัย โรคเอดส์และยาเสพติดต่อไป
2. เน้นการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และการคิดนอกกรอบ โดยเฉพาะในระบบการศึกษาไทย
3. รณรงค์การใช้เวลาว่างในวันหยุดนอกบ้าน ให้เด็กดูโทรทัศน์น้อยลง เพื่อพัฒนาทักษะสังคมและอารมณ์ต่อไป

ข้อเสนอแนะด้านการวิจัย

1. พัฒนาชุดแบบสอบถามเพื่อศึกษาติดตามพัฒนาการด้านอารมณ์-สังคม-จริยธรรมที่ต่อเนื่องในข้อความคำถามเดียวกัน
2. พัฒนากิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์-สังคม-จริยธรรม และศึกษาผลลัพธ์ของกิจกรรม
3. ศึกษาระยะยาวเพื่อติดตามความสัมพันธ์ของลักษณะต่างๆ ของพัฒนาการด้านอารมณ์-สังคม-จริยธรรมของเด็กกับปัญหาอารมณ์พฤติกรรมและการปรับตัวของเด็กในอนาคตรวมถึงความสำเร็จด้านครอบครัวและหน้าที่การงาน

ข้อเสนอแนะสำหรับครอบครัวและประชาชนทั่วไป

การเลี้ยงดูเด็กต้องสมดุลทั้งด้านการส่งเสริมเชาวน์ปัญญา และความฉลาดทางอารมณ์ เพื่อให้เด็กเก่ง ดีและอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข โดยผู้ใหญ่ต้องเป็นแบบอย่างที่ดีและปลูกฝังค่านิยมเหล่านี้ตั้งแต่วัยเด็กอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

การพัฒนาทางจริยธรรม

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. รัฐและองค์กรที่เกี่ยวข้องควรมีนโยบายและแนวปฏิบัติที่เป็นจริง ให้มารดาสามารถปฏิบัติบทบาทเป็นผู้เลี้ยงดูหลักทั้งในเชิงเวลาและความรู้อย่างต่อเนื่อง เพื่อส่งเสริมและเป็นแกนหลัก เป็นต้นแบบในการพัฒนาการทางจริยธรรมของเด็กและเยาวชน

2. รัฐควรมีนโยบายสร้างความเข้มแข็งของครอบครัว ทั้งในเชิงโครงสร้าง คือ เอื้อให้ครอบครัวได้อยู่ร่วมกัน เชิงเศรษฐกิจและสังคม คือ บิดามารดามีการศึกษา มีความรู้หรือมีแหล่งเรียนรู้ในการอบรมเลี้ยงดูและส่งเสริมพัฒนาการของลูก มีเศรษฐกิจพอเพียงที่จุนเจือครอบครัวได้ และมีจริยธรรมเป็นธรรมาภิบาลของครอบครัว มีสังคมและสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเป็นคนดี
3. รัฐควรมีนโยบายและระบบสนับสนุนที่ก่อให้เกิดการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องในการสร้างความเข้มแข็งและเป็นแกนหลักรวมทั้งเป็นตัวแบบของการพัฒนาจริยธรรมในเด็กและเยาวชน ของสถาบันสังคมที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิต ทั้งในความเป็นเมืองและชนบทที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการทางจริยธรรมของเด็กและเยาวชน อาทิ สถาบันการศึกษา สถาบันทางศาสนา สื่อสารมวลชน
4. ใช้ระบบการเรียนรู้ทั้งในสถาบันการศึกษา ศาสนา แหล่งเรียนรู้ สถานที่ทำงาน และวิถีดำเนินชีวิต ให้มีเนื้อหา ตัวอย่าง รูปแบบ ตัวแบบในการมีจริยธรรมที่ดีที่ปฏิบัติได้จริงสม่ำเสมอในชีวิตประจำวัน
5. สร้างโอกาสและการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชน ในการเสริมสร้างและการพัฒนา จริยธรรม ทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน และสังคม ให้หลากหลายรูปแบบและยั่งยืนยาว
6. สร้างระบบให้องค์กรท้องถิ่น และองค์กรการเรียนรู้ มีภารกิจหลักในการพัฒนาเด็กเยาวชน และครอบครัวให้เข้มแข็ง โดยหนึ่งในตัวชี้วัด คือ จริยธรรมของเด็กเยาวชน และครอบครัว
7. สร้างระบบกลไก ให้เกิดการเชื่อมโยงในการนำความรู้จากการวิจัยมาใช้ในการพัฒนาทั้งในระดับประเทศ หน่วยงาน องค์กรท้องถิ่น ครอบครัวและชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม

ข้อเสนอเชิงการวิจัย

1. ศึกษาเจาะลึกพัฒนาการทางจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์และละอายเกรงกลัวต่อบาป จากปรากฏการณ์ที่กลุ่มตัวอย่างมีการหยิบของจากร้านค้าทุกกลุ่มอายุไม่แตกต่างกันแม้จะมีปัจจัยเกื้อหนุนในด้านบวกจากครอบครัว แต่พฤติกรรมเกิดในด้านลบไม่แตกต่างกัน
2. ศึกษาเจาะลึกเพื่อหาเหตุผลในการอธิบายพัฒนาการทางจริยธรรมในด้านบวกและในด้านลบ เพื่อนำสู่การพัฒนา รูปแบบและการทดลองรูปแบบในการพัฒนาจริยธรรมในเด็กและเยาวชน
3. พัฒนาแนวทางและรูปแบบการสร้างค่านิยมการออม การประหยัด ความซื่อสัตย์และละอายต่อบาป ให้กลับมาในสังคมและวิถีชีวิตคนไทย โดยนโยบายการพัฒนาประเทศต้องเกื้อหนุนและอยู่ในทิศทางเดียวกัน

ข้อเสนอสำหรับประชาชน

การเป็นแบบอย่างแก่บุตรหลานในการมีจริยธรรม ด้านการประหยัด อดออม และด้านความซื่อสัตย์ ละอายเกรงกลัวต่อบาป จะเป็นการอบรมเลี้ยงดูที่สำคัญที่ส่งผลต่อการพัฒนาการทางจริยธรรมของเด็กและเยาวชน

ภาคผนวก

ภาคผนวก

ตารางที่ 1 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคะแนนพฤติกรรมด้านสมรรถนะทางอารมณ์ และสังคมของเด็กอายุ 1-3 ปี

	พฤติกรรมด้านสมรรถนะทางอารมณ์และสังคม			P-value
	ต่ำ ราย (ร้อยละ)	ปานกลาง ราย (ร้อยละ)	สูง ราย (ร้อยละ)	
การศึกษาของพ่อ				<0.001
- ต่ำกว่าประถมศึกษาหรือไม่ได้ศึกษา	13 (28.3)	23 (50.0)	10 (21.7)	
- ประถมศึกษา	204 (31.8)	304 (47.4)	134 (20.9)	
- มัธยมศึกษา	115 (24.4)	238 (50.5)	118 (25.1)	
- อาชีวศึกษา	43 (18.7)	114 (49.6)	73 (31.7)	
-ปริญญาตรีหรือสูงกว่าปริญญาตรี	16 (12.3)	60 (46.2)	54 (41.5)	
อาชีพของพ่อ				<0.001
- งานวิชาชีพ	17 (14.7)	54 (46.6)	45 (38.8)	
- งานบริการ บริหาร ธุรกิจ ค้าขาย	98 (20.8)	226 (47.9)	148 (31.4)	
- เกษตรกรหรือคนงาน	256 (29.1)	433 (49.2)	191 (21.7)	
- ไม่ได้ปฏิบัติงานเชิงเศรษฐกิจหรือไม่มีอาชีพ	14 (28.0)	32 (64.0)	4 (8.0)	
การศึกษาของแม่				<0.001
- ต่ำกว่าประถมศึกษาหรือไม่ได้ศึกษา	20 (36.4)	26 (47.3)	9 (16.4)	
- ประถมศึกษา	206 (29.2)	338 (47.9)	162 (22.9)	
- มัธยมศึกษา	125 (26.4)	241 (51.0)	107 (22.6)	
- อาชีวศึกษา	29 (15.4)	100 (53.2)	59 (31.4)	
-ปริญญาตรีหรือสูงกว่าปริญญาตรี	20 (15.2)	58 (43.9)	54 (40.9)	
อาชีพของแม่				<0.001
- งานวิชาชีพ	7 (13.7)	27 (52.9)	17 (33.3)	
- งานบริการ บริหาร ธุรกิจ ค้าขาย	86 (21.4)	202 (50.2)	114 (28.4)	
- เกษตรกรหรือคนงาน	197 (32.5)	289 (47.6)	121 (19.9)	
- ไม่ได้ปฏิบัติงานเชิงเศรษฐกิจหรือไม่มีอาชีพ	109 (22.0)	246 (49.6)	141 (28.4)	
ลักษณะครอบครัว				NS
- พ่อและแม่/พ่อ/แม่	145 (25.5)	280 (49.2)	144 (25.3)	
- พ่อและแม่/พ่อ/แม่+ญาติ	229 (26.1)	425 (48.5)	222 (25.3)	

	พฤติกรรมด้านสมรรถนะทางอารมณ์และสังคม			P-value
	ต่ำ ราย (ร้อยละ)	ปานกลาง ราย (ร้อยละ)	สูง ราย (ร้อยละ)	
สถานภาพการสมรส				NS
- อยู่ด้วยกัน	349 (25.3)	670 (48.5)	362 (26.2)	
- แยกกันอยู่ แต่มีความสัมพันธ์กัน	17 (27.9)	32 (52.5)	12 (19.7)	
- แยกทางหรือหย่าร้าง	32 (31.1)	55 (53.4)	16 (15.5)	
- ม่าย - พ่อหรือแม่แต่งงานใหม่ - ทั้งพ่อและแม่เสียชีวิต - อื่นๆ	5 (20.8)	12 (50.0)	7 (29.2)	
ผู้ที่ใช้เวลาเลี้ยงดูเด็กส่วนใหญ่				NS
- พ่อ	14 (19.4)	38 (52.8)	20 (27.8)	
- แม่	263 (25.4)	499 (48.2)	273 (26.4)	
- ปู่/ย่า/ตา/ยาย	93 (27.0)	183 (53.2)	68 (19.8)	
- ทั้งพ่อและแม่	2 (33.3)	3 (50.0)	1 (16.7)	
- ผู้ดูแลการอื่น - คนรับจ้างเลี้ยงเด็ก - อื่นๆ	31 (27.4)	48 (42.5)	34 (30.1%)	
รายได้ของครอบครัว				<0.001
- ต่ำ (<p25)	63 (35.8)	89 (50.6)	24 (13.6)	
- ปานกลาง (p25-p75)	316 (25.7)	602 (49.0)	310 (25.2)	
- สูง (>p75)	23 (14.6)	73 (46.5)	61 (38.9)	
สภาพการครอบครองที่อยู่อาศัย				NS
- เป็นเจ้าของบ้านและที่ดิน หรือเจ้าของห้องชุด	238 (25.4)	459 (49.0)	240 (25.6)	
- เป็นเจ้าของบ้านแต่ต้องเช่าที่ดิน	18 (23.4)	39 (50.6)	20 (26.0)	
- บ้านเช่า	40 (20.9)	101 (52.9)	50 (26.2)	
- อยู่โดยไม่ต้องเสียค่าเช่า	106 (29.2)	171 (47.1)	86 (23.7)	
จำนวนบุตร				NS
- น้อยกว่าหรือเท่ากับ 2 คน	336 (25.7)	633 (48.4)	340 (26.0)	
- มากกว่า 2 คน	60 (24.3)	132 (53.4)	55 (22.3)	
จำนวนคนในบ้าน				NS
- น้อยกว่าหรือเท่ากับ 4 คน	168 (26.8)	299 (47.6)	161 (25.6)	
- มากกว่า 4 คน	235 (24.9)	472 (50.1)	236 (25.0)	
ภาวะวิกฤติในครอบครัว				NS
- ต่ำ (<p25)	72 (26.4)	122 (44.7)	79 (28.9)	
- ปานกลาง (p25-p75)	219 (25.6)	413 (48.4)	222 (26.0)	
- สูง (>p75)	96 (26.7)	197 (54.7)	67 (18.6)	

	พฤติกรรมด้านสมรรถนะทางอารมณ์และสังคม			P-value
	ต่ำ ราย (ร้อยละ)	ปานกลาง ราย (ร้อยละ)	สูง ราย (ร้อยละ)	
ความสัมพันธ์ในครอบครัว				NS
- Extreme	4 (44.4)	5 (55.6)	-	
- moderate	20 (38.5)	24 (46.2)	8 (15.4)	
- midrange	205 (26.1)	395 (50.3)	185 (23.6)	
- balanced	174 (24.0)	347 (47.9)	204 (28.1)	
สภาพแวดล้อมของบ้าน				<0.001
- ต่ำ (<p25)	119 (32.8)	172 (47.4)	72 (19.8)	
- ปานกลาง (p25-p75)	153 (20.2)	402 (53.0)	204 (26.9)	
- สูง (>p75)	94 (26.3)	160 (44.7)	104 (29.1)	
การอบรมเลี้ยงดูด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม-จริยธรรม				<0.001
- ต่ำ (<p25)	134 (39.0)	163 (47.4)	47 (13.7)	
- ปานกลาง (p25-p75)	176 (25.0)	354 (50.3)	174 (24.7)	
- สูง (>p75)	51 (14.6)	171 (49.0)	127 (36.4)	

สถิติ: Chi-square test, NS = ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 2 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคะแนนพฤติกรรมด้านการสร้างสัมพันธ์ใกล้ชิดของเด็กอายุ 1-3 ปี

	พฤติกรรมด้านการสร้างสัมพันธ์ใกล้ชิด			P-value
	ต่ำ ราย (ร้อยละ)	ปานกลาง ราย (ร้อยละ)	สูง ราย (ร้อยละ)	
การศึกษาของพ่อ				<0.001
- ต่ำกว่าประถมศึกษาหรือไม่ได้ศึกษา	19 (48.7)	11 (28.2)	9 (23.1)	
- ประถมศึกษา	185 (25.4)	367 (50.4)	176 (24.2)	
- มัธยมศึกษา	122 (28.0)	211 (48.4)	103 (23.6)	
- อาชีวศึกษา	41 (20.5)	104 (52.0)	55 (27.5)	
-ปริญญาตรีหรือสูงกว่าปริญญาตรี	24 (20.2)	63 (52.9)	32 (26.9)	
อาชีพของพ่อ				NS
- งานวิชาชีพ	25 (23.4)	55 (51.4)	27 (25.2)	
- งานบริการ บริหาร ธุรกิจ ค้าขาย	106 (24.4)	213 (49.1)	115 (26.5)	
- เกษตรกรหรือคนงาน	237 (25.6)	469 (50.6)	220 (23.8)	
- ไม่ได้ปฏิบัติงานเชิงเศรษฐกิจหรือไม่มีอาชีพ	16 (42.1)	15 (39.5)	7 (18.4)	
การศึกษาของแม่				NS
- ต่ำกว่าประถมศึกษาหรือไม่ได้ศึกษา	27 (35.5)	33 (43.4)	16 (21.1)	
- ประถมศึกษา	212 (26.3)	399 (49.6)	194 (24.1)	
- มัธยมศึกษา	112 (26.0)	227 (52.8)	91 (21.2)	
- อาชีวศึกษา	36 (24.3)	73 (49.3)	39 (26.4)	
-ปริญญาตรีหรือสูงกว่าปริญญาตรี	22 (21.6)	48 (47.1)	32 (31.4)	
อาชีพของแม่				NS
- งานวิชาชีพ	13 (32.5)	13 (32.5)	14 (35.0)	
- งานบริการ บริหาร ธุรกิจ ค้าขาย	117 (25.0)	232 (49.6)	119 (25.4)	
- เกษตรกรหรือคนงาน	182 (27.0)	337 (50.1)	154 (22.9)	
- ไม่ได้ปฏิบัติงานเชิงเศรษฐกิจหรือไม่มีอาชีพ	93 (25.3)	189 (51.5)	85 (23.2)	
ลักษณะครอบครัว				NS
- พ่อและแม่/พ่อ/แม่	186 (26.2)	343 (48.3)	181 (25.5)	
- พ่อและแม่/พ่อ/แม่+ญาติ	172 (24.9)	354 (51.3)	164 (23.8)	
- อื่นๆ ที่เหลือ	45 (35.4)	62 (48.8)	20 (15.7)	
สถานภาพการสมรส				NS
- อยู่ด้วยกัน	325 (24.7)	662 (50.3)	328 (24.9)	
- แยกกันอยู่ แต่มีความสัมพันธ์กัน	16 (28.6)	28 (50.0)	12 (21.4)	

	พฤติกรรมด้านการสร้างสัมพันธ์ใกล้ชิด			P-value
	ต่ำ ราย (ร้อยละ)	ปานกลาง ราย (ร้อยละ)	สูง ราย (ร้อยละ)	
- แยกทาง/หย่าร้าง	56 (35.2)	73 (45.9)	30 (18.9)	
- ม่าย - พ่อหรือแม่แต่งงานใหม่ - ทั้งพ่อและแม่เสียชีวิต - อื่นๆ	19 (35.8)	26 (49.1)	8 (15.1)	
ผู้ที่ใช้เวลาเลี้ยงดูเด็กส่วนใหญ่				<.001
- พ่อ	24 (29.3)	29 (35.4)	29 (35.4)	
- แม่	239 (22.8)	547 (52.3)	260 (24.9)	
- ปู่/ย่า/ตา/ยาย	115 (32.6)	169 (47.9)	69 (19.5)	
- ทั้งพ่อและแม่	3 (30.0)	3 (30.0)	4 (40.0)	
- ผู้อุปการะอื่น - คนรับจ้างเลี้ยงเด็ก - อื่นๆ	36 (38.7)	40 (43.0)	17 (18.3)	
รายได้ของครอบครัว				NS
- ต่ำ (<p25)	57 (32.8)	76 (43.7)	41 (23.6)	
- ปานกลาง (p25-p75)	309 (26.2)	591 (50.1)	280 (23.7)	
- สูง (>p75)	48 (21.9)	115 (52.5)	56 (25.6)	
สภาพการครอบครองที่อยู่อาศัย				NS
- เป็นเจ้าของบ้านและที่ดินและเจ้าของห้องชุด	257 (25.9)	513 (51.8)	221 (22.3)	
- เป็นเจ้าของบ้านแต่ต้องเช่าที่ดิน	34 (32.7)	47 (45.2)	23 (22.1)	
- บ้านเช่า	48 (25.9)	81 (43.8)	56 (30.3)	
- อยู่โดยไม่ต้องเสียค่าเช่า	78 (25.8)	146 (48.3)	78 (25.8)	
จำนวนบุตร				NS
- ไม่เกิน 2 คน	343 (26.6)	629 (48.8)	317 (24.6)	
- มากกว่า 2 คน	74 (25.2)	159 (54.1)	61 (20.7)	
จำนวนคนในบ้าน				NS
- ไม่เกิน 4 คน	203 (27.0)	346 (46.0)	203 (27.0)	
- มากกว่า 4 คน	214 (25.8)	440 (53.0)	176 (21.2)	
ภาวะวิกฤตในครอบครัว				NS
- ต่ำ (<p25)	96 (25.7)	182 (48.7)	96 (25.7)	
- ปานกลาง (p25-p75)	204 (25.4)	406 (50.6)	192 (23.9)	
- สูง (>p75)	94 (28.3)	166 (50.0)	72 (21.7)	
ความสัมพันธ์ในครอบครัว				NS
- Extreme	4 (44.4)	3 (33.3)	2 (22.2)	
- moderate	23 (33.8)	34 (50.0)	11 (16.2)	
- midrange	230 (27.4)	417 (49.6)	193 (23.0)	

	พฤติกรรมด้านการสร้างสัมพันธ์ใกล้ชิด			P-value
	ต่ำ ราย (ร้อยละ)	ปานกลาง ราย (ร้อยละ)	สูง ราย (ร้อยละ)	
- balanced	160 (24.0)	335 (50.1)	173 (25.9)	
สภาพแวดล้อมของบ้าน				NS
- ต่ำ (<p25)	86 (26.5)	169 (52.2)	69 (21.3)	
- ปานกลาง (p25-p75)	223 (25.1)	440 (49.5)	225 (25.3)	
- สูง (>p75)	66 (25.7)	127 (49.4)	64 (24.9)	
การอบรมเลี้ยงดูด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม-จริยธรรม				<0.001
- ต่ำ (<p25)	109 (31.7)	173 (50.3)	62 (18.0)	
- ปานกลาง (p25-p75)	152 (21.6)	361 (51.3)	191 (27.1)	
- สูง (>p75)	62 (17.8)	196 (56.2)	91 (26.1)	

สถิติ: Chi-square test, NS = ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 3 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคะแนนพฤติกรรมด้านสมรรถนะทางอารมณ์และสังคมของเด็ก
อายุ 3-6 ปี

ปัจจัยด้านครอบครัว	พฤติกรรมด้านสมรรถนะทางอารมณ์และสังคม			P-value
	ต่ำ ราย (ร้อยละ)	ปานกลาง ราย (ร้อยละ)	สูง ราย (ร้อยละ)	
การศึกษาของพ่อ				<0.001
- ต่ำกว่าประถมศึกษาหรือไม่ได้ศึกษา	18 (46.2)	17 (43.6)	4 (10.3)	
- ประถมศึกษา	205 (28.2)	370 (50.8)	153 (21.0)	
- มัธยมศึกษา	101 (14.5)	223 (51.1)	112 (25.7)	
- อาชีวศึกษา	29 (14.5)	109 (54.5)	62 (31.0)	
-ปริญญาตรีหรือสูงกว่า	15 (12.6)	51 (42.9)	53 (44.5)	
อาชีพของพ่อ				<0.001
- งานวิชาชีพ	17 (15.9)	52 (48.6)	38 (35.5)	
- งานบริการ บริหาร ธุรกิจ ค้าขาย	86 (19.8)	214 (49.3)	134 (30.9)	
- เกษตรกร/คนงาน	255 (27.5)	479 (51.7)	192 (20.7)	
- ไม่ได้ปฏิบัติงานเชิงเศรษฐกิจหรือไม่มีอาชีพ	11 (28.9)	12 (31.6)	15 (39.5)	
การศึกษาของแม่				<0.001
- ต่ำกว่าประถมศึกษาหรือไม่ได้ศึกษา	26 (34.2)	40 (52.6)	10 (13.2)	
- ประถมศึกษา	227 (28.2)	407 (50.6)	171 (21.2)	
- มัธยมศึกษา	91 (21.2)	231 (53.7)	108 (25.1)	
- อาชีวศึกษา	21 (14.2)	75 (50.7)	52 (35.1)	
-ปริญญาตรีหรือสูงกว่า	16 (15.7)	44 (43.1)	42 (41.2)	
อาชีพของแม่				<0.001
- งานวิชาชีพ	5 (12.5)	19 (47.5)	16 (40.0)	
- งานบริการ บริหาร ธุรกิจ ค้าขาย	95 (20.3)	226 (48.3)	147 (31.4)	
- เกษตรกร/คนงาน	187 (27.8)	350 (52.0)	136 (20.2)	
- ไม่ได้ปฏิบัติงานเชิงเศรษฐกิจหรือไม่มีอาชีพ	92 (25.1)	191 (52.0)	84 (22.9)	
ลักษณะครอบครัว				NS
- พ่อและแม่/พ่อ/แม่	181 (25.5)	361 (50.8)	168 (23.7)	
- พ่อและแม่/พ่อ/แม่+ญาติ	156 (22.6)	348 (50.4)	186 (27.0)	
- อื่นๆ ที่เหลือ	32 (25.2)	68 (53.5)	27 (21.3)	

ปัจจัยด้านครอบครัว	พฤติกรรมด้านสมรรถนะทางอารมณ์และสังคม			P-value
	ต่ำ ราย (ร้อยละ)	ปานกลาง ราย (ร้อยละ)	สูง ราย (ร้อยละ)	
สถานภาพการสมรส				NS
- อยู่ด้วยกัน	317 (24.1)	666 (50.6)	332 (25.2)	
- แยกกันอยู่ แต่มีความสัมพันธ์กัน	19 (33.9)	22 (39.3)	15 (26.8)	
- แยกทาง/หย่าร้าง	37 (23.3)	88 (55.3)	34 (21.4)	
- ม่าย - พ่อหรือแม่แต่งงานใหม่ - ทั้งพ่อและแม่เสียชีวิต - อื่นๆ	12 (22.6)	30 (56.6)	11 (20.8)	
ผู้ที่ใช้เวลาเลี้ยงดูเด็กส่วนใหญ่				NS
- พ่อ	17 (20.7)	39 (47.6)	26 (31.7)	
- แม่	256 (24.5)	525 (50.2)	265 (25.3)	
- ปู่/ย่า/ตา/ยาย	92 (26.1)	179 (50.7)	82 (23.2)	
- ทั้งพ่อและแม่	1 (10.0)	7 (70.0)	2 (20.0)	
- ผู้ดูแลการอื่น - คนรับจ้างเลี้ยงเด็ก - อื่นๆ	19 (20.4)	57 (61.3)	17 (18.3)	
รายได้ของครอบครัว				<0.001
- ต่ำ (<p25)	60 (34.5)	81 (46.6)	33 (19.0)	
- ปานกลาง (p25-p75)	284 (24.1)	619 (52.5)	277 (23.5)	
- สูง (>p75)	38 (17.4)	102 (46.6)	79 (36.1)	
สภาพการครอบครองที่อยู่อาศัย				NS
- เป็นเจ้าของบ้านและที่ดินและเจ้าของห้องชุด	239 (24.1)	516 (52.1)	236 (23.8)	
- เป็นเจ้าของบ้านแต่ต้องเช่าที่ดิน	31 (29.8)	55 (52.9)	18 (17.3)	
- บ้านเช่า	32 (17.3)	106 (57.3)	47 (25.4)	
- อยู่โดยไม่ต้องเสียค่าเช่า	82 (27.2)	129 (42.7)	91 (30.1)	
- อื่นๆ	-	-	-	
จำนวนบุตร				NS
- น้อยกว่าหรือเท่ากับ 2 คน	306 (23.7)	652 (50.6)	331 (25.7)	
- มากกว่า 2 คน	79 (26.9)	155 (52.7)	60 (20.4)	
จำนวนคนในบ้าน				NS
- น้อยกว่าหรือเท่ากับ 4 คน	182 (24.2)	381 (50.7)	189 (25.1)	
- มากกว่า 4 คน	202 (24.3)	425 (51.2)	203 (24.5)	

ปัจจัยด้านครอบครัว	พฤติกรรมด้านสมรรถนะทางอารมณ์และสังคม			P-value
	ต่ำ ราย (ร้อยละ)	ปานกลาง ราย (ร้อยละ)	สูง ราย (ร้อยละ)	
ภาวะวิกฤตในครอบครัว				NS
- ต่ำ (<p25)	84 (22.5)	182 (48.7)	108 (28.9)	
- ปานกลาง (p25-p75)	186 (23.2)	414 (51.6)	202 (25.2)	
- สูง (>p75)	91 (27.4)	178 (53.6)	63 (19.0)	
ความสัมพันธ์ในครอบครัว				NS
- Extreme	3 (33.3)	3 (33.3)	3 (33.3)	
- moderate	25 (36.8)	33 (48.5)	10 (14.7)	
- midrange	204 (24.3)	446 (53.1)	190 (22.6)	
- balanced	153 (22.9)	326 (48.8)	189 (28.3)	
สภาพแวดล้อมของบ้าน				NS
- ต่ำ (<p25)	78 (24.1)	158 (48.8)	88 (27.2)	
- ปานกลาง (p25-p75)	227 (25.6)	445 (50.1)	216 (24.3)	
- สูง (>p75)	48 (18.7)	135 (52.5)	74 (28.8)	
การอบรมเลี้ยงดูด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม-จริยธรรม				<0.001
- ต่ำ (<p25)	113 (33.8)	162 (48.5)	59 (17.7)	
- ปานกลาง (p25-p75)	160 (23.9)	347 (51.9)	162 (24.2)	
- สูง (>p75)	46 (13.8)	167 (50.0)	121 (36.2)	

สถิติ: Chi-square test, NS = ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 4 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคะแนนพฤติกรรมด้านการสร้างสัมพันธ์ใกล้ชิดของเด็กอายุ 3-6 ปี

ปัจจัยด้านครอบครัว	พฤติกรรมด้านการสร้างสัมพันธ์ใกล้ชิด			P-value
	ต่ำ ราย (ร้อยละ)	ปานกลาง ราย (ร้อยละ)	สูง ราย (ร้อยละ)	
การศึกษาของพ่อ				NS
- ต่ำกว่าประถมศึกษาหรือไม่ได้ศึกษา	19 (48.7)	11 (28.2)	9 (23.1)	
- ประถมศึกษา	185 (25.4)	367 (50.4)	176 (24.2)	
- มัธยมศึกษา	122 (28.0)	211 (48.4)	103 (23.6)	
- อาชีวศึกษา	41 (20.5)	104 (52.0)	55 (27.5)	
- ปริญญาตรีหรือสูงกว่า	24 (20.2)	63 (52.9)	32 (26.9)	
อาชีพของพ่อ				NS
- งานวิชาชีพ	25 (23.4)	55 (51.4)	27 (25.2)	
- งานบริการ บริหาร ธุรกิจ ค้าขาย	106 (24.4)	213 (49.1)	115 (26.5)	
- เกษตรกร/คนงาน	237 (25.6)	469 (50.6)	220 (23.8)	
- ไม่ได้ปฏิบัติงานเชิงเศรษฐกิจหรือไม่มีอาชีพ	16 (42.1)	15 (39.5)	7 (18.4)	
การศึกษาของแม่				NS
- ต่ำกว่าประถมศึกษาหรือไม่ได้ศึกษา	27 (35.5)	33 (43.4)	16 (21.1)	
- ประถมศึกษา	212 (26.3)	399 (49.6)	194 (24.1)	
- มัธยมศึกษา	112 (26.0)	227 (52.8)	91 (21.2)	
- อาชีวศึกษา	36 (24.3)	73 (49.3)	39 (26.4)	
- ปริญญาตรีหรือสูงกว่า	22 (21.6)	48 (47.1)	32 (31.4)	
อาชีพของแม่				NS
- งานวิชาชีพ	13 (32.5)	13 (32.5)	14 (35.0)	
- งานบริการ บริหาร ธุรกิจ ค้าขาย	117 (25.0)	232 (49.6)	119 (25.4)	
- เกษตรกร/คนงาน	182 (27.0)	337 (50.1)	154 (22.9)	
- ไม่ได้ปฏิบัติงานเชิงเศรษฐกิจหรือไม่มีอาชีพ	93 (25.3)	189 (51.5)	85 (23.2)	
ลักษณะครอบครัว				NS
- พ่อและแม่/พ่อ/แม่	186 (26.2)	343 (48.3)	181 (25.5)	
- พ่อและแม่/พ่อ/แม่+ญาติ	172 (24.9)	354 (51.3)	164 (23.8)	
- อื่นๆ ที่เหลือ	45 (35.4)	62 (48.8)	20 (15.7)	

ปัจจัยด้านครอบครัว	พฤติกรรมด้านการสร้างสัมพันธ์ใกล้ชิด			P-value
	ต่ำ ราย (ร้อยละ)	ปานกลาง ราย (ร้อยละ)	สูง ราย (ร้อยละ)	
สถานภาพการสมรส				NS
- อยู่ด้วยกัน	325 (24.7)	662 (50.3)	328 (24.9)	
- แยกกันอยู่ แต่มีความสัมพันธ์กัน	16 (28.6)	28 (50.0)	12 (21.4)	
- แยกทาง/หย่าร้าง	56 (35.2)	73 (45.9)	30 (18.9)	
- ม่าย - พ่อหรือแม่แต่งงานใหม่ - ทั้งพ่อและแม่เสียชีวิต - อื่นๆ	19 (35.8)	26 (49.1)	8 (15.1)	
ผู้ที่ใช้เวลาเลี้ยงดูเด็กส่วนใหญ่				<0.001
- พ่อ	24 (29.3)	29 (35.4)	29 (35.4)	
- แม่	239 (22.8)	547 (52.3)	260 (24.6)	
- ปู่/ย่า/ตา/ยาย	115 (32.6)	169 (47.9)	69 (19.5)	
- ทั้งพ่อและแม่	3 (30.0)	3 (30.0)	4 (40.0)	
- ผู้อุปการะอื่น - คนรับจ้างเลี้ยงเด็ก - อื่นๆ	36 (38.7)	40 (43.0)	17 (18.3)	
รายได้ของครอบครัว				NS
- ต่ำ (<p25)	57 (32.8)	76 (43.7)	41 (23.6)	
- ปานกลาง (p25-p75)	309 (26.2)	591 (50.1)	280 (23.7)	
- สูง (>p75)	48 (21.9)	115 (52.5)	56 (25.6)	
สภาพการครอบครองที่อยู่อาศัย				NS
- เป็นเจ้าของบ้านและที่ดินและเจ้าของห้องชุด	257 (25.9)	513 (51.8)	221 (22.3)	
- เป็นเจ้าของบ้านแต่ต้องเช่าที่ดิน	34 (32.7)	47 (45.2)	23 (22.1)	
- บ้านเช่า	48 (25.9)	81 (43.8)	56 (30.3)	
- อยู่โดยไม่ต้องเสียค่าเช่า	78 (25.8)	146 (48.3)	78 (25.8)	
จำนวนบุตร				NS
- น้อยกว่าหรือเท่ากับ 2 คน	343 (26.6)	629 (48.8)	317 (24.6)	
- มากกว่า 2 คน	74 (25.2)	159 (54.1)	61 (20.7)	
จำนวนคนในบ้าน				NS
- น้อยกว่าหรือเท่ากับ 4 คน	203 (27.0)	346 (46.0)	203 (27.0)	
- มากกว่า 4 คน	214 (25.8)	440 (53.0)	176 (21.2)	

ปัจจัยด้านครอบครัว	พฤติกรรมด้านการสร้างสัมพันธ์ใกล้ชิด			P-value
	ต่ำ ราย (ร้อยละ)	ปานกลาง ราย (ร้อยละ)	สูง ราย (ร้อยละ)	
ภาวะวิกฤตในครอบครัว				NS
- ต่ำ (<p25)	96 (25.7)	182 (48.7)	96 (25.7)	
- ปานกลาง (p25-p75)	204 (25.4)	406 (50.6)	192 (23.9)	
- สูง (>p75)	94 (28.3)	166 (50.0)	72 (21.7)	
ความสัมพันธ์ในครอบครัว				NS
- Extreme	4 (44.4)	3 (33.3)	2 (22.2)	
- moderate	23 (33.8)	34 (50.0)	11 (16.2)	
- midrange	230 (27.4)	417 (49.6)	193 (23.0)	
- balanced	160 (24.0)	335 (50.1)	173 (25.9)	
สภาพแวดล้อมของบ้าน				NS
- ต่ำ (<p25)	86 (26.5)	169 (52.2)	69 (21.3)	
- ปานกลาง (p25-p75)	223 (25.1)	440 (49.5)	225 (25.3)	
- สูง (>p75)	66 (25.7)	127 (49.4)	64 (24.9)	
การอบรมเลี้ยงดูด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม-จริยธรรม				<0.001
- ต่ำ (<p 25)	106 (31.7)	169 (50.6)	59 (17.7)	
- ปานกลาง (p25-p75)	188 (28.1)	314 (46.9)	167 (25.0)	
- สูง (>p75)	55 (16.5)	179 (53.6)	100 (29.9)	

สถิติ: Chi-square test, NS = ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 5 ร้อยละของเด็กอายุ 6-10 ปี แยกตามระดับพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และ จริยธรรม รายภาค

พัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรม	รวม (1589)	กทม. (253)	กลาง (334)	เหนือ (332)	ตะวันออก เหนือ (334)	ใต้ (336)
ด้านวินัย		P-value = 0.030				
<p25	33.5	39.1	33.8	31.0	32.6	32.1
p25-p75	47.8	43.3	50.3	47.3	52.1	43.1
>p75	18.7	16.6	15.9	21.7	15.3	23.8
ด้านสมาธิ		P-value = 0.001				
<p25	39.1	48.6	40.4	37.0	41.9	30.1
p25-p75	42.8	35.6	42.2	44.3	43.1	47.3
>p75	18.0	15.8	17.4	18.7	15.0	22.6
ด้านกตัญญู		NS				
<p25	28.3	27.3	26.9	23.5	34.1	29.5
p25-p75	58.0	59.3	59.6	59.6	52.7	58.9
>p75	13.7	13.4	13.5	16.9	13.2	11.6
ด้านเมตตา		NS				
<p25	27.3	25.3	26.9	25.0	30.5	28.3
p25-p75	58.1	62.1	44.5	62.7	56.0	56.2
>p75	14.6	12.6	18.6	12.3	13.5	15.5
ด้านอดทน		NS				
<p25	40.0	41.1	42.5	34.0	43.4	39.0
p25-p75	38.7	41.5	38.6	38.3	36.2	39.9
>p75	21.3	17.4	18.9	27.7	20.4	21.1
ด้านความซื่อสัตย์		NS				
<p25	32.7	33.6	33.2	34.3	32.9	29.8
p25-p75	51.4	43.0	50.9	48.2	42.4	52.8
>p75	15.9	13.4	15.9	17.5	14.7	17.6
ด้านประหยัด		P-value = 0.001				
<p25	29.8	34.0	28.4	22.9	37.1	27.7
p25-p75	51.2	46.6	56.0	55.7	46.4	50.0
>p75	19.0	19.4	15.6	21.4	16.5	22.3

พัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ- สังคม และจริยธรรม	รวม (1589)	กทม. (253)	กลาง (334)	เหนือ (332)	ตะวันออก เหนือ (334)	ใต้ (336)
ด้านการพึ่งตน	NS					
<p25	31.5	36.8	24.3	32.2	33.2	32.1
p25-p75	55.0	52.5	58.3	55.8	53.9	53.9
>p75	13.5	10.7	17.4	12.0	12.9	14.0
ด้านการควบคุมอารมณ์	P-value = 0.032					
<p25	26.6	22.1	28.4	25.9	33.2	22.0
p25-p75	59.4	64.1	58.1	59.3	55.7	61.0
>p75	14.0	13.8	13.5	14.8	11.1	17.0
ด้านสังคม	NS					
<p25	39.6	45.5	38.2	43.1	38.6	34.2
p25-p75	39.8	35.1	42.0	37.3	40.1	42.9
>p75	20.6	19.4	19.8	19.6	21.3	22.9
ด้านหิริโอตตปัส	NS					
<p25	39.1	40.3	38.3	41.9	40.8	34.5
p25-p75	60.9	59.7	61.7	58.1	59.2	65.5
>p75	-	-	-	-	-	-
รวมทุกด้าน	NS					
<p25	26.3	30.4	24.9	23.5	30.8	22.9
p25-p75	50.7	49.4	52.6	49.4	50.0	51.8
>p75	23.0	20.2	22.5	27.1	19.2	25.3

สถิติ : Chi-square test, NS = ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 6 ร้อยละของเด็กอายุ 6-10 ปี แยกตามระดับพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และ จริยธรรม รายเขตการปกครองและเพศ

พัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรม	เขตการปกครอง		เพศ	
	ในเขต (823)	นอกเขต (766)	ชาย (763)	หญิง (826)
ด้านวินัย	NS		P-value <0.001	
<p25	35.6	31.2	41.3	26.3
p25-p75	46.1	49.2	44.8	50.5
>p75	18.3	19.2	13.9	23.2
ด้านสมาธิ	P-value = 0.001		P-value <0.001	
<p25	31.2	34.6	44.0	34.6
p25-p75	49.2	45.0	40.9	44.7
>p75	19.2	20.4	15.1	20.7
ด้านกตัญญู	NS		P-value <0.001	
<p25	34.6	28.6	33.2	23.8
p25-p75	45.0	57.3	56.8	59.0
>p75	20.4	14.1	10.0	17.2
ด้านเมตตา	NS		P-value <0.001	
<p25	28.6	27.5	34.7	20.5
p25-p75	57.3	58.1	55.7	60.3
>p75	14.1	14.4	9.6	19.2
ด้านอดทน	P-value = 0.014		NS	
<p25	27.5	37.6	41.4	38.6
p25-p75	58.1	38.1	39.1	38.5
>p75	14.4	24.3	19.5	22.9
ด้านความซื่อสัตย์	P-value = 0.002		P-value <0.001	
<p25	37.6	29.9	38.5	27.4
p25-p75	38.1	51.0	46.7	45.7
>p75	24.3	19.1	14.8	16.9
ด้านประหยัถ	P-value = 0.002		P-value = 0.003	
<p25	33.8	25.6	33.9	26.0
p25-p75	48.3	53.2	48.3	53.9
>p75	17.9	20.2	17.8	20.1

พัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรม	เขตการปกครอง		เพศ	
	ในเขต (823)	นอกเขต (766)	ชาย (763)	หญิง (826)
ด้านการฟังตน	NS		NS	
<p25	31.3	31.6	33.3	29.8
p25-p75	56.4	53.5	52.2	57.6
>p75	12.3	14.9	14.5	12.6
ด้านการควบคุมอารมณ์	NS		P-value <0.001	
<p25	25.8	27.4	31.5	22.0
p25-p75	60.3	58.4	55.9	62.6
>p75	13.9	14.2	12.6	15.4
ด้านสังคม	NS		P-value = 0.001	
<p25	40.1	39.2	43.8	35.8
p25-p75	37.9	31.6	38.6	40.7
>p75	22.0	19.2	17.6	23.5
ด้านறிโอตต้ปะ	NS		P-value <0.001	
<p25	40.1	38.0	44.1	34.5
p25-p75	59.9	62.0	55.9	65.5
>p75	-	-	-	-
รวมทุกด้าน	P-value = 0.012		P-value <0.001	
<p25	29.4	23.0	33.3	19.9
p25-p75	49.2	52.3	49.7	51.6
>p75	21.4	24.7	17.0	28.5

สถิติ : Chi-square test, NS = ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 7 ร้อยละของเด็กอายุ 6-10 ปี จำแนกตามระดับพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และ จริยธรรม เปรียบเทียบตามเขตการปกครองในแต่ละภาค

พัฒนาการด้าน อารมณ์ฯ	กลาง		เหนือ		ตะวันออกเฉียง เหนือ		ใต้	
	ใน (142)	นอก (192)	ใน (142)	นอก (190)	ใน (143)	นอก (191)	ใน (143)	นอก (193)
ด้านวินัย	NS		NS		NS		NS	
<p25	38.0	30.7	30.3	31.6	30.8	34.0	37.1	28.5
p25-p75	46.5	53.2	48.6	46.3	53.8	50.8	38.4	48.2
>p75	15.5	16.1	21.1	22.1	15.4	15.2	24.5	23.3
ด้านสมาธิ	NS		NS		NS		P-value = 0.022	
<p25	47.2	35.4	39.4	35.3	39.9	43.5	37.8	24.1
p25-p75	38.7	44.8	44.1	43.6	44.7	41.8	44.0	49.7
>p75	14.1	19.8	15.5	21.1	15.4	14.7	18.2	25.9
ด้านกตัญญู	NS		NS		NS		NS	
<p25	32.4	22.9	19.7	26.3	33.6	34.6	28.0	30.6
p25-p75	55.6	62.5	64.8	55.8	53.1	52.3	59.4	58.5
>p75	12.0	14.6	15.5	17.9	13.3	13.1	12.6	10.9
ด้านเมตตา	NS		NS		NS		NS	
<p25	27.5	26.6	24.6	25.3	32.9	28.8	26.6	29.5
p25-p75	54.2	54.6	61.3	63.6	52.4	58.6	57.3	54.5
>p75	18.3	18.8	14.1	11.1	14.7	12.6	16.1	15.0
ด้านอดทน	NS		NS		NS		NS	
<p25	47.2	39.1	36.6	32.1	46.9	40.8	39.9	38.3
p25-p75	38.7	38.5	41.6	35.8	32.1	39.3	41.2	38.9
>p75	14.1	22.4	21.8	32.1	21.0	19.9	18.9	22.8
ด้านความซื่อสัตย์	P-value = 0.042		P-value = 0.010		NS		NS	
<p25	40.1	28.1	40.1	30.0	32.9	33.0	31.5	28.5
p25-p75	47.9	53.1	49.3	47.4	55.9	49.7	51.0	53.9
>p75	12.0	18.8	10.6	22.6	11.2	17.3	17.5	17.6
ด้านประหยัต์	NS		P-value = 0.042		NS		NS	
<p25	32.4	25.5	29.6	17.9	41.3	34.0	31.5	24.9
p25-p75	54.2	57.3	51.4	58.9	46.2	46.6	44.7	53.9
>p75	13.4	17.2	19.0	23.2	2.6	19.4	23.8	21.2

พัฒนาการด้าน อารมณ์ฯ	กลาง		เหนือ		ตะวันออกเฉียง เหนือ		ใต้	
	ใน (142)	นอก (192)	ใน (142)	นอก (190)	ใน (143)	นอก (191)	ใน (143)	นอก (193)
ด้านการพื้ตน	NS		NS		NS		NS	
<p25	23.9	24.5	27.5	35.8	28.7	36.6	35.7	29.5
p25-p75	59.9	57.3	61.9	51.0	60.1	49.3	50.3	56.5
>p75	16.2	18.2	10.6	13.2	11.2	14.1	14.0	14.0
ด้านการควบคุม อารมณ์	NS		NS		NS		NS	
<p25	28.9	28.1	23.9	27.4	35.0	31.9	21.7	22.3
p25-p75	57.0	58.9	62.0	57.3	53.8	57.1	62.2	60.1
>p75	14.1	13.0	14.1	15.3	11.2	11.0	16.1	17.6
ด้านสังคม	NS		NS		NS		NS	
<p25	40.1	37.0	42.3	43.7	34.3	41.9	34.3	34.2
p25-p75	40.2	43.2	33.1	40.5	42.6	38.2	40.5	44.6
>p75	19.7	19.8	24.6	15.8	23.1	19.9	25.2	21.2
ด้านறிโอดตบปะ	NS		NS		NS		NS	
<p25	39.4	37.5	45.8	38.9	36.6	44.0	38.5	31.6
p25-p75	60.6	62.5	54.2	61.1	63.4	56.0	61.5	68.4
>p75	-	-	-	-	-	-	-	-
รวมทุกด้าน	P-value = 0.039		NS		NS		NS	
<p25	31.7	19.8	26.1	21.6	30.8	30.9	27.3	19.7
p25-p75	49.3	55.2	50.0	48.9	49.6	50.3	57.5	54.9
>p75	19.0	25.0	23.9	29.5	19.6	18.8	25.2	25.4

สถิติ : Chi-square test, NS = ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 8 แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง พัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรม ของเด็ก
อายุ 6- <10 ปี กับปัจจัยด้านครอบครัว แบบคู่

ปัจจัยด้านครอบครัว	พัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคมและจริยธรรม			P-value
	ต่ำ ราย (ร้อยละ)	ปานกลาง ราย (ร้อยละ)	สูง ราย (ร้อยละ)	
การอบรมเลี้ยงดูด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม-จริยธรรม				<0.001
- ต่ำ	147(40.7)	171(47.4)	43(11.9)	
- ปานกลาง	175(24.2)	390(54.0)	157(21.7)	
- สูง	49(13.6)	172(47.8)	139(38.6)	
การศึกษาของพ่อ				NS
- ประถมศึกษา	196(25.3)	398(51.4)	180(23.3)	
- มัธยมศึกษา	116(28.4)	196(47.9)	97(23.7)	
- ปวช./ปวส./ปวท.	45(27.8)	81(50.0)	36(22.2)	
-ปริญญาตรี/สูงกว่าปริญญาตรี	21(19.4)	56(51.9)	31(28.7)	
-ต่ำกว่าประถมศึกษา/ไม่ได้ศึกษา	22(29.7)	38(51.4)	14(18.9)	
อาชีพของพ่อ				NS
- งานวิชาชีพ	19(19.0)	53(53.0)	28(28.0)	
- งานบริการ บริหาร ธุรกิจ ค้าขาย	121(27.4)	213(48.2)	108(24.4)	
- เกษตรกร/คนงาน	236(26.0)	465(51.3)	205(22.6)	
- ไม่ได้ปฏิบัติงานเชิงเศรษฐกิจ/ไม่มี	13(31.7)	22(53.7)	6(14.6)	
การศึกษาของแม่				NS
- ประถมศึกษา	237(25.7)	470(51.0)	215(23.3)	
- มัธยมศึกษา	94(28.7)	160(48.9)	73(22.3)	
- ปวช./ปวส./ปวท.	35(27.1)	61(47.3)	33(25.6)	
-ปริญญาตรี/สูงกว่าปริญญาตรี	24(23.8)	50(49.5)	27(26.7)	
-ต่ำกว่าประถมศึกษา/ไม่ได้ศึกษา	22(27.5)	48(60.0)	10(12.5)	
อาชีพของแม่				NS
- งานวิชาชีพ	10(20.0)	24(48.0)	16(32.0)	
- งานบริการ บริหาร ธุรกิจ ค้าขาย	123(25.9)	239(50.4)	112(23.6)	
- เกษตรกร/คนงาน	188(25.7)	378(51.7)	165(22.6)	
- ไม่ได้ปฏิบัติงานเชิงเศรษฐกิจ/ไม่มีงาน	91(30.7)	143(48.3)	62(20.9)	
ลักษณะครอบครัว				NS
- พ่อและแม่/พ่อ/แม่	214(25.9)	417(50.5)	194(23.5)	

ปัจจัยด้านครอบครัว	พัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคมและจริยธรรม			P-value
	ต่ำ ราย (ร้อยละ)	ปานกลาง ราย (ร้อยละ)	สูง ราย (ร้อยละ)	
- พ่อและแม่/พ่อ/แม่+ญาติ	152(27.3)	278(50.0)	126(22.7)	
- อื่นๆ ที่เหลือ	32(21.5)	82(55.0)	35(23.5)	
สถานภาพการสมรส				NS
- อยู่ด้วยกัน	330(26.1)	634(50.1)	301(23.8)	
- แยกกันอยู่ แต่มีความสัมพันธ์กัน	16(26.7)	31(51.7)	13(21.7)	
- แยกทาง/หย่าร้าง	47(26.3)	100(55.9)	32(17.9)	
- ม่าย - พ่อหรือแม่แต่งงานใหม่ - ทั้งพ่อและแม่เสียชีวิต - อื่นๆ	22(28.9)	38(50.0)	16(21.1)	
ผู้ที่ใช้เวลาเลี้ยงดูเด็กส่วนใหญ่				NS
- พ่อ	14(14.7)	56(58.9)	25(26.3)	
- แม่	301(26.9)	566(50.6)	251(22.5)	
- ปู่ย่า/ตายาย	80(26.7)	148(49.3)	72(24.0)	
- ทั้งพ่อและแม่	1(8.3)	6(50.0)	5(41.7)	
- ผู้อุปการะอื่น - คนรับจ้างเลี้ยงเด็ก - อื่นๆ	20(32.8)	30(49.2)	11(18.0)	
รายได้ของครอบครัว				NS
- ต่ำ	55(25.1)	115(52.5)	49(22.4)	
- ปานกลาง	308(26.9)	571(50.0)	264(23.1)	
- สูง	54(25.4)	110(51.6)	49(23.0)	
สภาพการครอบครองที่อยู่อาศัย				NS
- เป็นเจ้าของบ้านและที่ดินและเจ้าของห้องชุด	267(25.3)	530(50.3)	257(24.4)	
- เป็นเจ้าของบ้านแต่ต้องเช่าที่ดิน	34(29.8)	62(54.4)	18(15.8)	
- บ้านเช่า	42(27.8)	71(47.0)	38(25.2)	
- อยู่โดยไม่ต้องเสียค่าเช่า	71(27.3)	139(53.5)	50(19.2)	
- อื่นๆ	1(100.0)	-	-	
จำนวนบุตร				NS
- ไม่เกิน 2 คน	315(26.1)	619(51.2)	275(22.7)	
- มากกว่า 2 คน	97(27.2)	173(48.6)	86(24.2)	
จำนวนคนในบ้าน				NS
- ไม่เกิน 4 คน	200(25.1)	421(52.8)	177(22.2)	
- มากกว่า 4 คน	217(27.6)	383(48.7)	186(23.7)	

ปัจจัยด้านครอบครัว	พัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคมและจริยธรรม			P-value
	ต่ำ ราย (ร้อยละ)	ปานกลาง ราย (ร้อยละ)	สูง ราย (ร้อยละ)	
ภาวะวิกฤตในครอบครัว				<0.001
- ต่ำ (<p75)	56(20.7)	133(49.1)	82(30.3)	
- ปานกลาง (p25-p75)	225(25.1)	464(51.8)	207(23.1)	
- สูง (>p75)	119(34.0)	174(49.7)	57(16.3)	
ความสัมพันธ์ในครอบครัว				<0.001
- Extreme	4(57.1)	1(14.3)	2(28.6)	
- moderate	25(48.1)	20(38.5)	7(13.5)	
- midrange	238(29.5)	413(51.1)	157(19.4)	
- balanced	151(20.9)	372(51.5)	199(27.6)	

สถิติ : Chi-square test, NS = ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 9 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างพัฒนาการอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรมกับการศึกษา
อาชีพของบิดามารดา

ปัจจัย	พัฒนาการอารมณ์ฯ อายุ 10-<13 ปี			พัฒนาการอารมณ์ฯ อายุ 13-<16 ปี			พัฒนาการอารมณ์ฯ อายุ 16-18 ปี		
	ต่ำ	กลาง	สูง	ต่ำ	กลาง	สูง	ต่ำ	กลาง	สูง
อาชีพพ่อ									
- งานวิชาชีพ	21.4	53.4	25.2	17.2	51.7	31.0	17.0	51.7	31.3
- งานบริการ บริหาร ธุรกิจ ค้าขาย	15.9	54.6	29.5	21.6	54.1	24.4	24.9	48.7	25.4
- เกษตรกรหรือคนงาน	28.5	49.9	21.6	24.8	50.9	24.2	24.3	52.1	23.6
- ไม่ได้ปฏิบัติงานเชิงเศรษฐกิจ หรือไม่มีอาชีพ	25.6**	35.9**	32.5**	36.7	38.8	24.5	24.1	51.0	24.9
การศึกษาพ่อ									
- ประถมศึกษา	25.9	48.9	24.3	26.7	50.6	22.7	24.3	51.7	24.1
- มัธยมศึกษา	22.5	52.9	24.6	17.2	56.7	26.1	27.3	47.8	24.9
- อาชีวศึกษา	20.5	51.3	28.2	18.0	51.4	30.6	23.0	46.0	31.0
-ปริญญาตรีหรือสูงกว่า	7.9	59.2	32.9	20.0**	45.9**	34.1**	4.9**	65.9**	29.3**
อาชีพแม่									
- งานวิชาชีพ	10.7**	55.4**	33.9**	16.3	53.1	30.6	12.0**	68.0**	20.0**
- งานบริการ บริหาร ธุรกิจ ค้าขาย	20.0	52.9	27.0	25.8	51.5	22.7	28.6	44.0	27.4
- เกษตรกรหรือคนงาน	26.4	51.4	22.2	24.5	49.6	25.9	23.1	53.9	23.0
- ไม่ได้ปฏิบัติงานเชิงเศรษฐกิจหรือ ไม่มีอาชีพ	29.9	43.7	26.5	25.4	54.0	20.6	22.3	52.1	25.6
การศึกษาแม่									
- ประถมศึกษา	25.9**	49.9**	24.3**	25.0	50.5	24.5	25.0	50.7	24.3
- มัธยมศึกษา	22.5	52.9	24.6	23.6	51.7	24.7	21.7	50.7	27.5
- อาชีวศึกษา	20.5	51.3	28.2	15.6	56.3	28.1	16.0	52.0	32.0
-ปริญญาตรีหรือสูงกว่า	7.9	59.2	32.9	15.5	53.4	31.0	15.7	65.7	18.6
รายได้ของครอบครัว									
- ต่ำ	33.3	47.1	19.6	19.0	55.6	25.4	24.0	53.6	22.4
- ปานกลาง	25.1	51.0	23.9	26.1	50.2	23.8	24.8	51.1	24.0
- สูง	14.9**	51.8**	33.3**	21.8	51.8	26.4	21.8	50.2	28.0

สถิติ : Chi-square test, **คือ p-value < 0.01

ตารางที่ 10 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างพัฒนาการอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรมกับลักษณะครอบครัว

ปัจจัย	พัฒนาการอารมณ์ฯ อายุ 10-<13 ปี			พัฒนาการอารมณ์ฯ อายุ 13-<16 ปี			พัฒนาการอารมณ์ฯ อายุ 16-18 ปี		
	ต่ำ	กลาง	สูง	ต่ำ	กลาง	สูง	ต่ำ	กลาง	สูง
สถานภาพสมรสของพ่อแม่									
- อยู่ด้วยกัน	24.4	51.4	24.3	24.2	51.3	24.5	22.6	52.4	25.1
- แยกกันอยู่ แต่มีความสัมพันธ์กัน	29.3	39.7	31.0	18.4	59.2	22.4	28.6	50.0	21.4
- แยกทางหรือหย่าร้าง	23.4	50.3	26.4	29.2	45.8	25.0	34.8	45.3	19.9
- ม่าย - พ่อหรือแม่แต่งงานใหม่ - ทั้งพ่อและแม่เสียชีวิต - อื่นๆ	29.4	43.5	27.1	25.0	54.6	20.4	24.5	50.3	25.2
สถานภาพครอบครัว									
- ครอบครัวเดี่ยว	23.7	51.2	25.1	22.8	51.8	25.4	24.6	50.7	25.1
- ครอบครัวขยาย	25.9	49.5	24.5	27.6	50.1	22.3	24.6	52.6	22.8
จำนวนบุตร									
- ไม่เกิน 2 คน	23.5	51.1	25.3	22.3*	52.3*	25.3*	21.2**	54.1**	24.8**
- มากกว่า 2 คน	27.7	48.3	23.9	28.1	54.9	22.8	27.8	48.0	24.2
จำนวนคนในบ้าน									
- ไม่เกิน 4 คน	22.8	51.5	25.7	20.8**	54.2**	24.9**	23.3	52.2	24.5
- มากกว่า 4 คน	26.5	49.4	24.1	28.6	47.8	23.6	25.5	50.3	24.3
ความสัมพันธ์ครอบครัว									
- Extreme	100.0	-	-	71.4	14.3	14.3	40.0	60.0	-
- Moderate	35.3	35.3	29.4	40.0	48.9	11.1	21.3	59.6	19.1
- Midrange	33.6	43.7	22.7	24.8	49.1	26.1	26.7	47.5	25.8
- Balance	23.7	51.3	25.0	22.8	53.9	23.2	22.0	54.5	23.5

สถิติ : Chi-square test, *คือ p-value < 0.05 **คือ p-value < 0.01

ตารางที่ 11 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างพัฒนาการอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรมกับการอบรมเลี้ยงดู

ปัจจัยการเลี้ยงดู	พัฒนาการอารมณ์ฯ อายุ 10-<13 ปี			พัฒนาการอารมณ์ฯ อายุ 13-<16 ปี			พัฒนาการอารมณ์ฯ อายุ 16-18 ปี		
	ต่ำ	กลาง	สูง	ต่ำ	กลาง	สูง	ต่ำ	กลาง	สูง
ผู้ที่ใช้เวลาเลี้ยงดูเด็กส่วนใหญ่									
- พ่อ	29.6	47.0	23.4	28.6	55.4	16.1	28.7*	46.1*	25.2*
- แม่	24.0	49.6	26.4	24.1	51.2	24.7	22.8	52.1	25.1
- ปู่ย่า/ตายาย	28.1	53.4	18.6	26.7	49.4	23.8	23.2	60.7	16.1
- พ่อและแม่	10.0	75.0	15.0	18.5	44.5	37.0	32.3	48.4	19.4
- อื่นๆ	20.5	55.4	24.1	19.1	54.4	24.5	33.6	41.0	25.4
ส่งเสริมสังคมอารมณ์									
- ต่ำ	31.7**	47.2**	21.1**	35.5	43.3	27.7	28.0	49.6	22.4
- กลาง	25.0	50.7	24.2	21.9	52.9	25.3	25.4	52.2	22.4
- สูง	18.4	53.1	28.5	17.6**	56.4**	26.0**	16.0**	53.3**	30.7**
ส่งเสริมสติปัญญา									
- ต่ำ	28.7	51.0	20.3	28.3	47.9	23.8	29.3	49.8	20.9
- กลาง	25.8	48.9	25.3	23.8	52.0	24.2	22.7	52.3	33.6
- สูง	17.9*	54.5*	27.6*	17.6	55.6	26.8	14.1**	52.3**	33.6**
ส่งเสริมแบบองค์รวม									
- ต่ำ	16.8	52.6	30.6	15.7**	58.6**	25.7**	16.8**	52.5**	30.7**
- กลาง	26.4	49.3	24.4	24.6	51.6	23.7	24.2	52.9	23.0
- สูง	30.6**	50.7**	18.7**	31.9	43.6	24.5	29.6	48.1	21.3

สถิติ : Chi-square test, *คือ p-value < 0.05 **คือ p-value < 0.01

บรรณานุกรม

- กรมสุขภาพจิต. (2544). ความฉลาดทางอารมณ์. (พิมพ์ครั้งที่ 3, หน้า 24-25.) นนทบุรี: กรมสุขภาพจิต, กระทรวงสาธารณสุข.
- ชัย กฤติยาภิชาติกุล. (2543). แบบประเมินทักษะชีวิตในวัยรุ่น. ใน รายงานการประชุมวิชาการทักษะชีวิต ครั้งที่ 3 ทักษะชีวิตกับความฉลาดทางอารมณ์: สู้ภัยสวรสฯแห่งการพัฒนาเยาวชนแบบองค์รวม. นนทบุรี: กรมสุขภาพจิต หน้า 70-71.
- ชะไมพันธ์ สันติกาญจน์ และวันสสนันท์ รุจิวิวัฒน์. (2544). การบาดเจ็บและตายจากการถูกทำร้ายในประเทศไทย. นนทบุรี: กองระบาดวิทยา กระทรวงสาธารณสุข.
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจันปัจฉินึก. (2520). จริยธรรมของเยาวชนไทย. รายงานการวิจัยฉบับที่ 21 สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- เบญจพร ปัญญาียง, พิศาสน์ เตชะเกษม และเรืองรัตน์ วงศ์ปราโมทย์. (2542). วิเคราะห์และสังเคราะห์องค์ความรู้เพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชน: ปฏิสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่/ผู้ปกครองกับเด็กและการอบรมเลี้ยงดู. (ม.ป.ท.)
- เบญจพร ปัญญาียง. (2543). พัฒนาการด้านอารมณ์ในเด็ก. ใน หนังสือที่ระลึกในการเปิดสถาบันสุขภาพจิตเด็กและวัยรุ่น. (หน้า 75-88.) กรุงเทพฯ: สถาบันสุขภาพจิตเด็กและวัยรุ่น.
- ประวิต เอราวรรณ์ และนุชชานา เหลืองอังกูร. (2544). การสร้างแบบประเมินทักษะชีวิตและผลการส่งเสริมทักษะชีวิตโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน. รายงานการวิจัย. นนทบุรี: กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข.
- ปิยะนุช ประจักษ์จิตต์. (2530). ทัศนคติของผู้ปกครองและการอบรมเลี้ยงดูที่มีผลต่อประสบการณ์ในวัยเด็กก่อนเข้าเรียน. ใน เอกสารการประชุมทางวิชาการเรื่องการวิจัยทางการศึกษาและการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา. (ครั้งที่ 5, เล่ม 3, หน้า 12-16) ศูนย์สุขวิทยาจิต กระทรวงสาธารณสุข.
- พรรณพิมล หล่อตระกูล, พรรณนิภา มีรสล้ำ และศศกร วิชัย. (2541). ปัจจัยทางจิตสังคมในเด็กและวัยรุ่นที่มารับบริการที่ศูนย์สุขวิทยาจิต. วารสารสมาคมจิตแพทย์แห่งประเทศไทย, 43 (3): 226-237.
- พระธรรมปิฎก ป.อ.ปยุตโต. (2543). เจตโกศล หรือปรีชาเชิงอารมณ์. ใน อัจฉรา สุขารมณ์, วิสาลักษณ์ ชัชวาลย์, อรพินท์ ชูชม (บรรณาธิการ) รวมบทความทางวิชาการเรื่องอิคิว. (หน้า 35-41). กรุงเทพมหานคร: Desk top.

- พระธรรมปิฎก ป.อ.ปยุตโต. (2544). พัฒนาการแบบองค์รวมของเด็กไทย. โครงการวิจัยระยะยาว ในเด็กไทย, โครงการวิจัยพัฒนาการแบบองค์รวมของเด็กไทย และภาคีเพื่อเด็กไทย สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุขและมูลนิธิแมกไซไซ
- พระราชวรณีย์ (พระประยูร ธมมจิตโต). (2543). ปาฐกถาพิเศษเรื่อง "สุขภาพใจ". ใน รายงานการ ประชุมวิชาการทักษะชีวิตครั้งที่3 ทักษะชีวิตกับความฉลาดทางอารมณ์: สู่สหัสวรรษแห่งการ พัฒนาเยาวชนแบบองค์รวม. (หน้า 11-19). นนทบุรี: กรมสุขภาพจิต.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. พ.ศ. 2542. (หน้า 291) กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.
- วรัทมา สุขวัฒนานันท์. (2530). การศึกษาเปรียบเทียบพื้นฐานอารมณ์ของเด็กก่อนวัยเรียนตาม ลักษณะปัจจัยด้านเศรษฐกิจสังคมและการเลี้ยงดู. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตร มหาบัณฑิต สาขาพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล .
- วรุณา กลกิจโกวินท์. (2542). การศึกษาพฤติกรรมของเด็กวัยก่อนเรียนในชุมชนทางตอนเหนือ ของกรุงเทพมหานคร. วารสารสมาคมจิตแพทย์แห่งประเทศไทย, 44(3): 228-237.
- วัจณี ไทรงาม. (2539). ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะเด็กตามพื้นฐานอารมณ์กับรูปแบบการ อบรมเลี้ยงดูของมารดา : กรณีศึกษามารดาของเด็กวัยก่อนเรียนในโรงเรียนอนุบาลเอกชน เขตพระโขนง กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- วิลาสลักษณ์ ชั่ววัลลี. (2543). ความสามารถทางอารมณ์ของเด็กปฐมวัยและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง. ใน อัจฉรา สุขารมณ, วิลาสลักษณ์ ชั่ววัลลี และอรพินทร์ ชูชม (บรรณาธิการ). รวบรวมนบท ความวิชาการ EQ. (หน้า 63-87). กรุงเทพฯ: Desktop.
- วีระวัฒน์ ปันนิตมัย. (2542). เชาวน์อารมณ์ (EQ) : ดัชนีวัดความสุขและความสำเร็จในชีวิต. (หน้า 80). กรุงเทพฯ: เอ็กซ์เพอร์เน็ท จำกัด.
- ศิริกุล อิศรานุรักษ์, นุชลดดา โรจนพรรณ, ชัยวัฒน์ วงศ์อาษา และณัฐกมล ชาญสาธิตพร. (2543). รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดา สัมพันธภาพในครอบครัว กับการเห็นคุณค่าตนเอง ของวัยรุ่น อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว. วารสารกุมารเวชศาสตร์, 39(1), 30-9.
- สำนักพัฒนาสุขภาพจิต, กรมสุขภาพจิต. (2542). คู่มือการสอนทักษะชีวิตเพื่อป้องกันสารเสพติด ในสถานศึกษา: ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย. นนทบุรี: กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข.
- สุนน อมรวิวัฒน์. (ม.ป.ป). บทบาทของครอบครัวต่อการพัฒนาคุณธรรมและวัฒนธรรม. ใน คณะ อนุกรรมการครอบครัว สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ. การ พัฒนาครอบครัว. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง.

- สุเมธ ฉายศิริกุล. (2544). ผลการสอนทักษะชีวิตแบบมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูสมรรถภาพนักเรียนที่เสพยาเสพติดในโรงเรียนเมืองสุราษฎร์ธานี จ.สุราษฎร์ธานี. ใน รายงานการประชุมวิชาการทักษะชีวิตครั้งที่ 4 เรื่องทักษะชีวิตกับการประกันคุณภาพ: พัฒนาสู่ดีเก่งสุข. (หน้า 49). นนทบุรี: กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข.
- อรรถัย คล้ายสุวรรณ. (2535). การเปรียบเทียบบทบาทของบิดาในการเลี้ยงดูบุตรวัย 0-5 ปี ที่มารับบริการระหว่างแผนกกุมารเวชศาสตร์ และหน่วยกุมารจิตเวช แผนกจิตเวชศาสตร์ โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต. คณะแพทยศาสตร์ (สุขภาพจิต). กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อรรถวรรณ เมฆสุกะ, อัมพร โอตระกูล และสุวัฒน์ ศรีสรณ์. (2530). ความชุกของปัญหาจิตเวชในประชาชนเขตกรุงเทพมหานคร. วารสารสมาคมจิตแพทย์แห่งประเทศไทย. 32(3): 97-110.
- อรรถวรรณ ลีตสุวัฒน์. (2529). ปัจจัยบางประการที่เกี่ยวข้องกับพื้นฐานอารมณ์เด็กวันก่อนเรียน: ในแฟลตดินแดง อาคารที่ 1-11 กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- อุมาพร ตรังคสมบัติ. (2544). องค์ประกอบของ EQ.ใน: สร้าง EQให้ลูกคุณ. (หน้า40-46). กรุงเทพฯ: บริษัทศูนย์วิจัยและพัฒนาครอบครัว.
- Bar- on, R., & Parker, J.D.A. (2000). The handbook of emotional intelligence: Theory, development, assessment, and application at home, school and in workplace. Bar- on, R., Parker, J.D.A.(eds). San Francisco: Jossey- Bass A Wesley Co.
- Bee, H. (1995). The growing child. (pp. 295-323). New York: Harper Collins Publishers.
- Berntsson, L.T., & Gustagsson, J.E. (2000). Determinants of psychosomatic complaints in Swedish school children aged between seven to twelve years. Scandinavian Journal of Public Health. 28(4), 283-93.
- Botvin, G.J., Eng, A., & William, C.L. (1980). Preventing the onset of cigarette smoking through lifeskills training. Preventive Medicine, 11:199-211.
- Brennan, J.L. (1993). Family relationship and the development of social competence in adolescence. Journal of Pediatrics and child Health, 29 supplement 1, S37-S41.
- Briggs-Gowan, M.J., Carter A.S., Skuban, E.M., & Horwitz, S.M. (2001). Prevalence of social-emotional and behavioral problems in a community sample of 1- and 2-year- old _children. J Am Acad Child Adolesc Psychiatry. 40:811-819.

- Capsi, A., Henry, B., McGee, R.O., Moffitt, T.E., & Silva, P.A. (1995). Temperament origins of child and adolescent behavior problems: From age three to age fifteen. Child Development, 66:55-68.
- Carter, A.S., Briggs-Gowan, M., Jones, S.M., & Little, T.D. (2002). The Infant Toddler Social and Emotional Assessment (ITSEA): Factor structure, reliability, and Validity.
- Chen, X., Li, D., Li, Z., Li, B., & Liu, M. (2000). Sociable and prosocial dimensions of social competence in Chinese children: common and unique contributions to social, academic and psychological adjustment. Developmental Psychology, 36(3), 302-14.
- Chen, X., Rubin, K.H., & Li, D. (1997). Relation between academic achievement and social adjustment: evidence from Chinese children. Developmental Psychology, 33 (3), 518-25.
- Chermiss, C. (2000). Emotional intelligence: what it is and why it matters. Paper presented at the annual meeting of the Society for Industrial and Organizational Psychology, New Orleans, LA, April 15,2000. www.eiconsortium.org.
- Denham, S.A. (1998). Emotional development in young children. New York: Guilford publication.
- Eisenberg, N., Faber, R.A., & Murphy, B.C. (1996). Parents' reactions to children's negative emotions: relations to children's social competence and comforting behavior. Child Development, 67 (5),2227-47.
- Eisenberg, N., Fabes, R.A., Murphy, B., Mazek, P., Smith, M., & Karbon, M. (1995). The role of emotionality and regulation in children's social functioning: A longitudinal study. Child Development, 66:1360-1384.
- Eisenberg, N., Fabes, R.A. Shepard, S.A., Murphy, B.C., Guthrie, I.K., Jones, S., Friedman, J., Poulin, R., & Mazek, P. (1997). Contemporaneous and longitudinal prediction of children's social functioning from regulation and emotionality. Child Development, 68:642-64.
- Evans, D. (2001). The universal language. In Emotion: Science of sentiment. (pp.1-30). New York: Oxford University Press Inc.

- Faulkner, D. (1995). Play, self and social world. In P. Barnes (Ed.) Personal, social and emotional development of children (pp 249-70). Oxford : The Open University.
- Feist, G., & Barron, F. (1996). Emotional intelligence and academic intelligence in career and life success. Paper presented at the Annual Convention of the American Psychological Society, San Francisco, CA.
- Felsman, J.K., & Vaillant, G.E. (1987). Resilient children as adults: A 40-year study, The vulnerable child, New York: Guilford Press.
- Frodi A., Bridges L., & Grolnick W. (1985). Correlates of mastery-related behavior: a short-term longitudinal study of infants in their second year. Child Dev. 56:1291-1298.
- Gardner, H. (1993). Multiple intelligence: Theory in practices. New York: The Basic Books.
- Goleman, D. (1995). Emotional Intelligence. New York : Bantam Books.
- Goleman, D. (2003). An EI-based theory of performance. In Chermis, C., Goleman, D. eds. The emotionally intelligent workplace. New York: Amazon, Chapter 3. (www.eiconsortium.org September 2003)
- Goodyer, I.M. (1990). Family relationships, life events and childhood pathology. Journal Child Psychology Psychiatry. 31(1):161-92.
- Harris, M., & Butterworth, G. (2002). Developmental psychology. (pp. 283-302). East Sussex: Psychology Press.
- Hay, D.F., Castle, J., Davies, L., Demetriou, H., Stimsom, C.A. (1999). Prosocial action in very early childhood. J Child Psychol Psychiatry. 40:905-916.
- Irwin J.R., Carter A.S., & Briggs-Gowan M.J. (2002). The social-emotional development of "late-talking" toddlers. J Am Acad Adolesc Psychiatry. 4:1324-1332.
- Kochanska G., Murray K.T., & Harlan E.T. (2000). Effortful control in early childhood: continuity and change, antecedents, and implications for social development. Dev Psychol, 36:220-32.
- Kohlberg, L. (1969). "Stage and sequence : the cognitive-developmental approach to socialization" In DA. Goslin (Ed.), Handbook of socialization and research. pp. 391. Chicago : Rand McNally and Co.

- Kohlberg, L. (1977). "The Cognitive-developmental approach to moral education" in Rubinstein J. (Ed.), *Reading in psychology 77/78 Annual Edit*, Dushkin Publish Group, pp 167.
- Kohlberg, L.(1973). Stages and aging in moral development: Some specialations. Gerontologist,13:497-502.
- Massie H., & Szajnberg N. (2002). The relationship between mothering in infancy, childhood experiencee and adult mental health: results of the Brody prospective longitudinal study from birth to age 30. Int J Psychoanal, 83:35-55.
- Masten, A.S., Coatsworth, J.D., Neeman, J., Gest, S.D., Tellegen, A., & Garmzy, N. (1995). The structure and coherence of competence from childhood through adolescence. Child Development, 66(6),1635-59.
- McLean,D.AA. Model for HIV risk reduction and prevention among African American college students. (<http://WWW.Webcrawler.com>) 1994.
- Oesterreich, L. (2003). Age & stage- nine-through-eleven-year olds. <http://www.nncc.org/Child.Dev/age.stages.9y.11y.html>.
- Papalia, D.E., & Olds, S.W. (1993). A Child's world: infancy through adolescence. (6th ed, pp. 440-77). New York: McGraw-Hill.
- Salovey, P. & Mayer, J (1998). Emotional intelligence. In: Imagination, cognition and personality, (pp.185-211).
- Sammapan, N. (2002). The balanced intelligence. File/Library\Information-Center\Data\AQ Adversity\Business Management Co_,LTD.htm.
- Shaffer, D. (1996). Emotional development and the establishment of intimate relations. (pp. 421-60). CA:Brooks/Cole Publishing Co.
- Shapiro, L.E. (1998). Becoming a high EQ parent. In Shapiro LE(ed). How to raise a child with a high EQ: A parents' guide to emotional intelligence. (pp.26-44). New York: Harper Perennial.
- Sletta, O., Valas, H., Skaalivk, E., & Sobstad, F. (1996). Peer relations, loneliness, and self-perceptions in school-aged children. The British Journal of Educational Psychology, 66 (pt 4), 431-45.
- UNICEF (2000). Children in Thailand 1990-2000. Country report on follow up to the World Summit for Children.

- University of Notre Dame. Life skills program. (1999). (<http://WWW.officialsite.com/univnot.html>)
- Vance, J.E., Bowen, N.K., Fernandez, G., & Thompson. (2002). Risk and protective factors as predictors of outcome in adolescents with psychiatric disorder and aggression. Journal American Academic Child and Adolescent Psychiatry, 40 (1): 36-43.
- Vandiver, T. (2001). Children's social competence, academic competence, and aggressiveness as related to ability to make judgements of fairness. Psychological Reports, 89 (1), 111-21.
- Wenar, C.(1994). Depression, suicide, and consequences of loss. In: Developmental psychopathology from infant through adolescent. (3rd ed., pp.189-218). NY: McGraw Hill, Inc.
- World Health Organization, (1994). Life skills Education in schools. Geneva: Division of Mental Health, WHO.
- Zabin, L.S., Hirsch, M.B., Smith, E.A., Streett, R., & Hardy, J.B. (1986). Evaluation of a pregnancy prevention programme for urban teenagers. Family Planning Perspectives, 16:119-126.
- Zhou, Q., et al. (2002). The relations of parental warmth and positive expressiveness to children's empathy-related responding and social functioning: a longitudinal study. Child Development, 73(3), 893-915.